הלכה · משנה תורה · מפרשים · דברי ירמיהו · ספר זמנים

דברי ירמיהו על משנה תורה, הלכות שביתת יום טוב

רבי ירמיה לעוו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

דברי ירמיהו על משנה תורה, הלכות שביתת יום טוב

רבי ירמיה לעוו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/דברי-ירמיהו-על-משנה-תורה-הלכות-שביתת-יום-טוב/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 8
הלכה ג 10
הלכה ד 12
הלכה ה 25
הלכה י 30
הלכה יא 30
הלכה יב 31
הלכה יג 32
הלכה יד 35
הלכה טו 39
הלכה יז 49
הלכה יט 51
הלכה כ 59
הלכה כא 63
הלכה כג 64
הלכה כד 67
פרק ב 68
הלכה א 68
הלכה ב 74
הלכה ג 75
הלכה ד 83
הלכה ה 85
הלכה ו 87
הלכה ז 93
הלכה ח 95
הלכה ט 98
הלכה י 106
הלכה יא 112
הלכה יב 113
הלכה יד 114
הלכה טז 115
הלכה יז 117
הלכה יח 117
פרק ג 121
הלכה א 121
הלכה ב 135
הלכה ג 137
הלכה ד 137
הלכה ה 137
הלכה ח 137
הלכה יב 142
הלכה טז 144
פרק ד 144
הלכה א 144
הלכה ב 145
הלכה ו 145
הלכה ט 147
הלכה יז 148
הלכה יח 161
הלכה יט 163
הלכה כ 164
הלכה כו 164
פרק ה 169
הלכה א 169
הלכה ד 169
הלכה ה 172
הלכה י 174
הלכה יא 175
הלכה יד 177
הלכה טו 178

הלכה טז 178
הלכה יז 179
פרק ו 179
הלכה א 179
הלכה ג 184
הלכה ה 186
הלכה ז 186
הלכה ט 188
הלכה י 189
הלכה יא 190
הלכה טו 192
הלכה טז 192
הלכה יח 192
פרק ז 193
הלכה א 193
הלכה ד 202
הלכה ח 202
הלכה י 203
הלכה טז 203
הלכה כה 204
פרק ח 204
הלכה י 204
הלכה יז 205

פרק א

הלכה א

ששת ימים האלו שאוסרן הכתוב בעשיית מלאכה שהן ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני של חג הסוכות וביום חג השבועות ובאחד לחודש השביעי הן הנקראים ימים טובים ושביתות כולן שוה שהן אסורין בכל מלאכת עבודה חוץ ממלאכה שהיא לצורך אכילה שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש וכו'.

ובהמ"מ ומדברי רבינו שבכלל מלאכת עבודה סתם אינה מלאכת אוכל נפש וכו' עיי"ש. ובשו"ת מהרלב"ח בסי' נ"ג מובא בלח"מ שהמ"מ למד כן ממ"ש רבינו בה"ב כל השובת ממלאכת עבודה הרי קיים מ"ע וכו' ואם בכלל מלאכת עבודה אפי' אוכל נפש האיך קיים המ"ע. גם למה צריך להאריך וכל השובת ממלאכת עבודה והיה לו לומר כל השובת ממלאכה סתם אלא לדעת רבינו לא נכללה מלאכת או"נ בכלל מלאכת עבודה עיי"ש:

והנה מ"ש אם בכלל מלאכת עבודה אפילו אוכל נפש האיך קיים המ"ע זה אזלא למ"ש רבינו להלן דמלאכות קודם לישה דאסורין רק מדרבנן דאם נאמר כדעת הסוברים דהוי מדאורייתא וא"כ ימצא קיום המ"ע במלאכות אלו דאסורים אפילו לאוכל נפש והרי רבינו כתב כל השובת ממלאכת עבודה באחד מהן הרי קיים מ"ע וכו' וא"כ שפיר הוכיח המ"מ ככה:

ועי' במהרלב"ח שם אחרי שביאר כונת המ"מ כתב ע"ז במחילה מכבוד תורתו אינה אמת שהרי הרב כתב שהן אסורים בכל מלאכת עבודה חוץ ממלאכה שהיא לצורך אכילה ולדעתו ז"ל איך יוצדק תיבת חוץ היה לו לומר שהן אסורים בכל מלאכת עבודה ומותרין במלאכה שהיא לצורך אכילה עכ"ל:

אמנם כאשר נדייק בלשון המ"מ שכתב שבכלל מלאכת עבודה סתם אין מלאכת אוכל נפש. נראה כונתו דמסתם אינו נכלל בלשון הזה אלא מלאכות שאינם של או"נ וככה הוראתו הראשונה אף דיש לכלול בו גם מלאכה לאוכל נפש ג"כ אם היה לנו הוכחה לזה אבל בלא"ה אם נאמר תפסת מועט תפסת אין מלאכת או"נ בכלל ומשו"ה לא יקשה עוד לשון חוץ ממלאכה וכו' שכתב רבינו דמלאכת או"נ נשאר חוץ ולא נכלל במלאכת עבודה משום דאומרים דאין נכלל בו אלא הוראה הראשונה אשר הוראה ע"ז בלתי לספק בה. ועיין בהמ"מ שכתב למה הוצרך רבינו האי דאשר יאכל וכו' דהרי בלא"ה ממלאכת עבודה נתמעט או"נ וכתב באלה דלא נאמר מלאכת עבודה עיי"ש. ולמ"ש י"ל דהנה כמ"ש דאין לשון מלאכת עבודה ממעט האו"נ אלא דאינו מכריחו ויקשה באיסורי התורה לא שייך לומר תפסת מועט תפסת וכמ"ש במקום אחר דבספק בכוונת התורה

גם לרבינו לחומרא. אלא כיון דיש לנו מקרא דאך אשר יאכל וכו' מזה אמרינן דבכ"מ לא נכלל או"נ במלאכת עבודה דתפסינן רק המוכח בהוראה הראשונה וא"כ צריכין למקרא דאשר יאכל וכו' דאל"כ לא נמעט ממלאכת עבודה אוכל נפש:

וכתב עוד במהרל"ח שם ומלבד זה מי שיעיין בספר מנין המצות יראה מבואר ששוה לו פי' מלאכת עבודה כמו מלאכה עיי"ש ומי אשר יעיין בכל המקומות בס' המצות שם לא ימצא ניגוד לזה אלא שלא הביא שם המורה על הבדל הלשון בין עבודה ומלאכה ומזה אין ראיה והוכחה נגד המ"מ שסמך על מ"ש בספר יד החזקה:

וכדעת המ"מ הרמב"ן בפרשת אמור וראה להסכים הת"כ וספרי ע"ז עיי"ש וכיו"ב ברשב"ם בפרשת בא ט"ז אך אשר יאכל לכל נפש וכו' לכך כתב בכל מלאכת עבודה לא תעשו למעוטי אוכל נפש אבל בשבת ויו"כ כתיב כל מלאכה עכ"ל. וכיו"ב בס' החינוך בסי' רצ"ח ולרמב"ן לרבינו מקור נאמן ממדרשי רז"ל ויש ליישב בזה קושית התוס' במס' ביצה י"ב ע"א בד"ה השוחט שהקשו בנדרים ונדבות נלקה ונימא אהדרא לאיסורא קמא עיי"ש אבל למ"ש ז"ל דלא הוי אוכל נפש בכלל הלאו דמלאכת עבודה לא שייך אהדרא לאיסורא קמא ולא הוי אלא לאו הבא מכלל עשה לכם ולא לגבוה:

והנה ראיתי בס' מעשה רוקח שכתב מה יענה הלח"מ למ"ש בספר המצות ודע וכו' אלא א"כ יהיה מלאכה מה שיצטרך באוכל נפש כמי שבא בכתוב באחד מהם אשר יאכל לכל נפש וכו' וה"ה לשאר יו"ט עיי"ש ולמ"ש כונת רבינו דמאשר יאכל נלמד לכולם לפרש מלאכת עבודה למה שאינה לאו"נ וכמ"ש לעיל (ולכם ולא לגבוה האי נאמר בפ' בא דלא כתיב מלאכת עבודה דודאי לפי הנ"ל דלא נכלל כלל או"נ לא שייך לכם להתיר ואף דכל מלאכה ג"כ עבודה הנה זה נדע ממאי דמפרש הקרא כן):

וראיתי בס' פרי מגדים בפתיחה להל' יו"ט סי' ד' שהקשה ממבשל גיד הנשה בחלב במס' ביצה י"ב דתליא אם אמרינן מתוך תיפו"ל בלא"ה לא הוי בכלל הלאו עיי"ש והקושיא עצומה דמלכם וכו' לא שייך מלקות וכמ"ש לפ"ז לא שייך אהדרא לאיסורא קמא:

ויש לומר ע"ז דהנה הטעם המחלוקת אם נאמר מתוך עי' מ"ש ז"ל ונדבר בס"ד להלן בזה וי"ל ג"כ דאם נאמר דבכלל מלאכת עבודה לא נכלל כלל אוכל נפש וכל הצריך לאו"נ לא הוי בגדר עבודה וא"כ לא שייך לצורך משלא לצורך אלא דמלאכות השייכות לאו"נ לא הוי בגדר עבודה ואשר יאכל וכו' להורות מה המה המלאכות שאינן נכללים בגדר עבודה וכמ"ש לעיל וכיו"ב דעת המגיני שלמה לפרש מתוך שהותרה לצורך וכו' דהמלאכות או"נ המלאכה גופה התירה התורה עיי"ש. וביותר מובן לומר דלא הוי אלו

המלאכות בכלל עבודה אף דהמה שלא לצורך ולפ"ז מאן דלית ליה מתוך על כרחך ס"ל דבכלל מלאכת עבודה הוי ג"כ או"נ אלא מקרא דאשר יאכל וכו' הותרה לאו"נ ולפ"ז זה גופה אם נאמר מתוך תליא אם מלאכת או"נ בכלל עבודה או לא וא"כ שפיר נאמר במבשל גיד הנשה דתליא במתוך דרק למאן דס"ל מתוך לא הוי בכלל מלאכת עבודה או"נ ועיין ברמב"ן בפרשת אמור דעות חלוקות במדרשים בזה אם הוי בכלל עבודה אוכל נפש עיי"ש וי"ל דתליא במחלוקת אם אמרינן מתוך ועי' עוד בפרי מגדים שהקשה ממ"ש רבינו הט"ו במבשל לעכו"ם ולכלבים אינו לוקה משום הואיל בלא"ה אפי' במאכל דאיסורא דלא שייך הואיל ואי מקלעי וכו' אינו לוקה דאינו נכלל בכלל הלאו ואכתוב ע"ז בס"ד בענין הואיל:

והנה אם נאמר דממלאכת עבודה נתמעט מלאכת אוכל נפש וכמ"ש די"ל דמהאי טעמא אמרינן מתוך א"כ לא התירה התורה משום דהקילה בשביל או"נ ומשום שמחת יו"ט אלא במלאכת או"נ הקילו ואפי' שלא לצורך או"נ ובמס' פסחים (ס"ה ו) ס"ח במחלוקת דר' אליעזר ור' יהושע אם שמחת יו"ט מצוה או רשות ר"א דמתלמידי בית שמאי ולית ליה מתוך ולית ליה למעט או"נ רק מאשר יאכל וכו' וא"כ לפ"ז צ"ל משום או"נ לשמחת יו"ט הקילו וקשה לפ"ז אבל כדאי' שם לר"א או אוכל ושותה או יושב ושונה ומשו"ה לב"ש ביצה ט' ע"ב לחומרא אף דלב"ש נראה משום או"נ הקילה התורה:

והן ראיתי בשאגת אריה בסי' ק"ב דבראשונה רצונו להוכיח דגם בראש השנה בשמחת יו"ט מדהותר לאוכל נפש דלא נאמר אלא בחג המצות בלבד ואפ"ה ילפינן בכל יו"ט ור"ה בכלל ומזה דשמחת יו"ט בר"ה ג"כ וכתב לדחות ראיה זאת בהנאמר דממלאכת עבודה נתמעט מלאכת או"נ ואם כן אינו מוכח לענין חיוב שמחת יו"ט מזה עיי"ש:

ובזה יש ליישב דיקשה דאסרו רבנן מוקצה באוכל נפש הרי מלאכות אשר בעבורם אסרו מוקצה משום הוצאה וכמ"ש לעיל בהל' שבת בשם הפנ"י דה"ה משום שאר מלאכות ומלאכות גופיה התירה התורה משום או"נ ורבנן הוסיפו איסור חדש וע"ז אמרתי דמוקצה שאינו מיוחד לאכילה לא הוי עומד לשמחת יו"ט וגם לרמב"ן מוקצה משום שמחת יו"ט להכין מקודם עיי"ש אבל אם נפרש משום שמחת יום טוב התירה התורה לאו"נ ודוקא לצורך א"כ הוי כמפורש בתורה וכמ"ש בטו"ז בכמה דוכתי אין ביד החכמים לאסור אמנם כנאמר דלא התירה התורה או"נ כלל משום שמחת יו"ט אלא המלאכה לא אסרה א"כ מוקצה דלא הוי בכלל מלאכה ולא כנתפרש התירא בתורה וב"ש דלית להו מתוך וס"ל מוקצה לבע"ח עי' ביצה י' י"ל דר' אליעזר דס"ל פסחים ס"ח דשמחת יו"ט רשות בשיטת בית שמאי אמרה דמתלמידי ב"ש הוא ולא אמר דבר שלא

שמע מרבותיו כדאי' בכמה דוכתי אף דלפעמים ג"כ מצוה דמשו"ה מאשר יאכל נלמד משום שמחת יו"ט ברוצה לאכל אבל בשונה א"צ לשמוח באכילה והוי רשות כדאי' שם מ"מ כשהתירה התורה הוי משום שמחת יו"ט לב"ש לית להו האי כללא דהטו"ז וע"ע בפי' מלאכת עבודה להלן בהמ"מ ה"ח וברמב"ן במלחמות במס' ביצה בריש פ' אין צדין עיי"ש:

הלכה ב

כל השובת ממלאכת עבודה באחד מהן הרי קיים מ"ע שהרי נאמר בהן שבתון כלומר שבות וכל העושה באחד מהן מלאכה שאינה לצורך אכילה כגון שבנה או הרס או ארג וכיו"ב הרי בטל מ"ע ועבר על ל"ת שנאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו כל מלאכה לא יעשה בהן ואם עשה בעדים ובהתראה לוקה מן התורה. הנה מ"ש רבינו כל השובת וכו' באחד מהן וכו' למ"ש ברמב"ן בפרשת אמור שבתון שיהיה לנו מנוח מכל עמל וברש"י במס' יומא פ"א ע"ב בד"ה תשבתו וכו' שבת שבתון וכו' מנוחת מרגוע וכו' עיי"ש לא שייך לומר בשבת מאחד מהמלאכות ועשה אחרת כי קיים מ"ע דשבתון ונראה דודאי לא שייך ביושב ובטל קיים מ"ע דכמה בטלנים בשוקא ונאמר דמקיימין מ"ע בכל עת ורגע והעובר על כל מלאכות חסר אחת שהוא מקיים מ"ע על האחת שלא עבר אמנם נראה דרק בכיון לשבות שפוסק בערב שבת או מונע את עצמו בשבת ממלאכה שבאה לידו ואין עושה אותה עבור שבת אז קיים המ"ע ובכה"ג אפי' בשב ואל תעשה ואפי' בעבר על האחרת בזאת שמנע מלעשותה מפני שבת קיים מ"ע דשביתה עיין מ"ש בדברי רבינו בהל' שבת בפ"ה ה"א ובהל' שביתת עשור פ"א ה"א עיי"ש וברמב"ן בפרשת אמור בחג המצות ועצרת דלא נאמר בהן שבתון נדע מדהוקשו כל המועדות זה לזה:

בספר המצות כתב רבינו דהעשה מלשון מקראי קודש בסי' קנ"ט הוא שצונו לשבות ביום ראשון של פסח הוא אמרו יתעלה ביום הראשון מקרא קודש בא בפי' קדשהו והוא שלא תעשה בו במלאכה אלא מה שמיוחד באכילה בלבד כמו שבאר הכתוב וכבר קדם לשון אמרם האי שבתון עשה כלומר כל יו"ט שאמר השם בו שבתון הוי כאלו אומר שבות או תשבות וכו' עיי"ש ובמצוה ק"ס בשביעי של פסח שכתב והוא אמרו יתעלה ביום השביעי מקרא קודש וקס"ב בעצרת והוא אמרו יתעלה וקראתם בעצם היום וגומר עיי"ש ובקס"ג בר"ה אמרו יתעלה יהיה לכם שבתון וכבר קדם לנו האי שבתון עשה וכ"כ בסי' קס"ה ביו"כ ובמצוה קס"ו בסוכות כתב מקרא קודש וכ"כ בקס"ז בשמיני של סוכות עיי"ש:

וראיתי בפרי מגדים בפתיחה כוללת להל' יו"ט סי' ב' שעמד על רבינו למה באיזה יליף

ממקראי קודש ובאיזה משבתון עיי"ש ועי' בס' ברוך טעם בכלל עשה דוחה לל"ת פרק ו' דממקרא קודש לא נדע בפרט למלאכה אלא בכל מצות היום ומשבתון נדע על מלאכה ונפק"מ דאם לא נדע האיסור במלאכה וכיו"ב לא נדע ממקראי קודש דאין מחייב אלא מה שנדע ממקום אחר לחובת היום בכלל מ"ע אבל שבתון מורה בפרט על מלאכה וא"צ הוראה אחרת וכתב דגם מאן דלא ס"ל שבתון דהוי עשה מקראי קודש ס"ל לעיי"ש נכבדות מ"ש בזה:

אמנם לענ"ד יקשה לומר דרבינו המציא מעצמו למודא דמקראי קודש דאין מפורש בגמ' ואין מדרכו של רבינו בכך אבל הנראה דהנה י"ל דשבתון אף דהוי לשון צווי כמ"ש רבינו בס' המצות מ"מ היה מסתבר לומר דהוי איסור עשה שענינו מענין הל"ת דשביתה למנוע ממלאכה ועי' מ"ש בריטב"א במס' קדושין ל"ד ע"א על קושית התוס' שם בד"ה מעקה ובמקנה שם דהעשה לחזק הל"ת עיי"ש וי"ל נמי דהוי איסור עשה וי"ל דמאן דלא ס"ל דשבת עשה ס"ל דהוי איסור עשה ולא שייך אין עשה דוחה לל"ת אף דאין עשה דוחה ב' לאוין דוקא לאוין ולא לאו ואיסור עשה ומשו"ה פי' רבינו מדכתיב מקרא קודש שבת שבתון דלשון כמ"ש בא פי' קדשהו וכו' לכבד היום בקדושתו וזה המורה דשבתון הוי מצות עשה ולא איסור עשה ומשו"ה כתב אחד וכבר קדם לשון אמרם האי שבתון עשה וכו' דרק משבתון נלמד הצווי לעשה אלא דממקרא קודש נדע פי' של שבתון דהוי מצוה ולא איסורא דאל"כ למה צריך להביא משבתון כיון דידעינן ממקראי קודש ועי' להלן פ"ו הט"ז מ"ש רבינו דמקרא קודש על כבוד היום עיי"ש. ועי' בתוס' הבאתי לעיל ריש הל' שבת וירושלמי אם יש מחלוקת בעשה בשבת עיי"ש ועי' בפרי מגדים בפתיחתו להל' שבת בריש דבריו שם שכתב דלאביי משמע לכו"ע דלית להו דשבת הוי עשה ועי' מה שהקשה ע"ז מ"אֵין דנין בשבת" דיבוא עשה וידחה לל"ת עיי"ש והנה אם לאביי ג"כ לא נאמר דס"ל ג"כ דהוי עשה בשבת בלתי מוכרע כ"כ אבל לירושלמי במס' ביצה שהבאתי לעיל בריש הל' שבת דס"ל דלא הוי עשה בשבת יקשה וצ"ל דס"ל שאר למודים הנאמרין במס' שבת כ"ד ע"ב ובכמה דוכתי דשייכים גם לזה ועי' במג"א בסי' של"ט ס"ק ג' דגם במלקות שייך חילול שבת או משום רבוי דמושבתיכם וראיתי שגם בפרי מגדים ציין לדברי המג"א:

ואם נשים הוי ג"כ בעשה זאת עי' בתוס' במס' קדושין דף ע"א בד"ה מעקה עיי"ש. ועי' במקנה ומה שכתבתי שם עיי"ש:

הלכה ג

העושה אבות מלאכות הרבה ביו"ט בהתראה אחת כגון שזרע ובנה וסתר וארג בהתראה אחת אינו לוקה אלא אחת חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליו"ט.

ברש"י במסכת מכות כ"א ע"ב בד"ה ואין חילוק מלאכות ביו"ט אם עשה שתים ושלש מלאכות בהעלם אחד או עשה מלאכה שיש בה שתים אינו חייב אלא אחת למ"ד שבת דף ע' הבערה לחלק יצאה ס"ל אין חילוק מלאכות ביו"ט. דביו"ט לא יצאת הבערה ומ"ד נמי הבערה ללאו יצאת ונפקא ליה חילוק מלאכות מועשה אחת מהנה הני מילי באיסור דאין בהן חיוב חטאות כגון מלאכות דשבת דזדונן כרת ושגגתן חטאת דבהאי פרשה דועשה מאחת מהנה קמיירי בחטאת אבל יו"ט דחיוב מלקות הוא ואין זדונו כרת אין בו חילוק מלאכות עכ"ל ועי' במסכת שבת דף ע' ע"א עוד ילפותא מקראי אחרינא דחילוק מלאכות לשבת עיי"ש:

והנה נפק"מ למ"ש בתוספות במסכת פסחים דף ה' ע"ב בד"ה לחלק דלמאן דס"ל הבערה ללאו יצאת הבערה מותר ביו"ט וכנראה שם דקיי"ל כר"ן מהבערה לחלק יצאת עיי"ש:

ולכאורה יקשה לומר דמאן דס"ל ללאו יצאה יסבור דהבערה מותר ביו"ט נגד סתמא דמתני' דמס' שבת כ"ד אין שורפין קדשים ביו"ט דמשמע דאין פלוגתא בזה וכיו"ב כמה סוגי' והיה נראה לדעת רש"י במס' ביצה כ"ז ע"ב במה שכתבו שם דאיבוד חלה טמאה אפי' לא עשה דרך מלאכה רחמנא אחשביה הביעור כמלאכה דלמאן דס"ל ללאו יצאה מהאי טעמא אתמעט שריפה דלדידיה לא הוי מטעם מלאכה ביו"ט:

ויש ליישב מה שהקשו על רש"י דא"כ האיך ילפינן במס' פסחים דף ה' דר' עקיבא ס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה דילמא הביעור משוי המלאכה משום דתורה אחשביה אפי' בליכא במלאכה עי' בפנ"י שם ובנוב"י ח"א או"ח סי' ט"ו. אבל למ"ש י"ל רש"י לא כתב אלא למאן דס"ל ללאו יצאה דעל כרחך צ"ל כן אבל במס' פסחים דאיתיה ש"מ הבערה לחלק יצאה לדידיה לא צריכין לומר כן והראיה שהביא רש"י במס' ביצה שם משריפת קדשים דהוי לצורך ועל כרחך איסורו משום דתיקן הבערה למאן דס"ל לחלק יצאה אינה ראיה די"ל כמ"ש בתוס' דלא מהני דהוי לצורך דבעינן עיקרו לכם וכמו כן בנדרים ונדבות עיי"ש אלא למ"ד ללאו יצאת צריך לומר כן:

ובתוספות פסחים ה' הנ"ל בד"ה לחלק יצאת מדקרי ליה אב מלאכה ועוד אומר ריב"א דלמ"ד ללאו יצאת לא היה איסור ביו"ט כיון דאין שם מלאכה עליה עכ"ל וברש"י שם בד"ה ש"מ מדקאמר שהוא אב מלאכה ס"ל כר' נתן הבערה לחלק יצאת וכו' עיי"ש כפי'

הראשון דתוס' ולא כתבו כתירוץ השני דאל"כ יהיה שריפה מותר ביו"ט וי"ל דיקשה דמנ"ל עוד לחלק יצאת דילמא ללאו יצאת והאיסור משום הביעור דהוי תיקון ולכן כתב דמוכח מדקרי ליה אב מלאכה דלחלק יצאה וממילא מוכח דאין ביעור חמץ אלא שריפה וכפי' הב' דתוס' דלמאן דס"ל לחלק יצאת ליכא הוכחה לומר דביעור משום תיקון הוי מלאכה ורק למאן דס"ל ללאו יצאת וליכא איסור שריפה ביו"ט צ"ל כן אבל למאן דס"ל לחלק יותר מוכיח לומר דמשום איסור שריפה לא שייך ביעור ביו"ט ומיושב מ"ש בנוב"י על הלשון ומצינו להבערה שהוא אב מלאכה דמאי נפק"מ בזה ולמ"ש העיקר תליא בזה דכיון דהוי אב מלאכה ולחלק יצאת מיניה נלמד דאין ביעור חמץ אלא שריפה דלמאן דס"ל ללאו יצאת יש לומר כמ"ש ברש"י במס' ביצה הנ"ל ולהלן בס"ד נדבר בזה בדרך יותר נראה ועי' בה"ד אות ד' עיי"ש:

ובפנ"י הקשה ע"ד התוס' דמנ"ל הבערה ביו"ט אף למאן דס"ל לחלק יצאת דהרי לא תבערו וכו' בשבת כתיב כמו דאמרינן לענין הוצאה ביצה י"ב לא תוציא משא בשבת וכו' ועל כרחך דלא נאמר ר' עקיבא כב"ש צ"ל דב"ש וב"ה פליגי אם הוצאה ביו"ט וכמו כן נאמר לענין הבערה אלא די"ל דיליף מחלבי שבת וכו' א"כ לפ"ז דברי התוס' תמוהין וכתב דהוי שלא לצורך בחמץ דאפשר מאתמול עיי"ש:

ועיין בהמ"מ להלן ה"ד ובהגהות מיימוני ובתוס' ביצה דף כ"ג בד"ה על בשם ירושלמי מה להדליק נר של אבטלה חזקיה אמר אסור מתניתא פליגי אחזקיה לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת ביום השבת אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר ביו"ט אין תימא בדבריו שיש בהן אוכל נפש אנן קיימין והא כתיב אך אשר יאכל וכו' אלא אנן קיימין בנר של אבטלה אמר ר' אבינא תניי תמן ב"ש אוסרין וב"ה מתירין ר' נחום וכו' בעי קמיה דר' יוחנן א"ל לא תאסור ולא תשתרי והוא בירושלמי ביצה פ"ה ה"ב דף י"א ע"א ובתוס' כ"ג כתבו דפליגי אם הבערה לחלק או ללאו יצאת עיי"ש ולמסקנא תליא במתוך והנה מאן דלית ליה מתוך יש לומר דס"ל מביום השבת ביום השבת אי אתה וכו' כלעיל אמנם למ"ש דרק למאן דס"ל ללאו יצאת דריש ביום השבת דוקא והנה יש להבין למאן דס"ל ללאו יצאת דילמא הקרא למעט יו"ט ועי' בלח"מ ה"ד והנראה בכונת התוס' דלמאן דס"ל לחלק יצאת אין לומר בשבת אתא למעוטי יו"ט דאם כן מנ"ל חילוק מלאכות ולא יקשה קושית הפנ"י אבל יקשה למאן דס"ל ללאו יצאת ולמ"ש בתוס' צ"ל לירושלמי בס"ד דלית ליה לחלק דיליף חלוק מלאכות מאחת מהנה עי' במס' שבת ע' ובתוס' שם ע' ע"ב עיי"ש ומהתימה על הפנ"י שלא העיר על דברי התוספות הנזכרים ועי' בענין חילוק מלאכה ביו"ט בפנ"י פסחים מ"ח עיי"ש:

הלכה ד

מלאכה שחייבין עלה בשבת אם עשה אותה ביו"ט שלא לצורך אכילה לוקה חוץ מן הוצאה מרשות לרשות והבערה שמתוך שהותרה הוצאה ביו"ט לצורך אכילה הותרה נמי שלא לצורך אכילה לפיכך מותר ביו"ט להוציא קטן וס"ת ומפתח וכיו"ב מרשות לרשות וכן מותר להבעיר אע"פ שאין לצורך אכילה ושאר מלאכות כל שיש בו צורך אכילה מותר כגון שחיטה ואפיה ולישה וכיו"ב וכל שאין בהן צורך אכילה אסור כגון כתיבה ואריגה ובנין וכיו"ב. ועיין בהמ"מ ולח"מ בזה:

וטרם כי נדבר בדעת רבינו נראה לברר הסוגיא דמתוך לענ"ד:

במס' ביצה י"ב ע"א בית שמאי היא דאמרי לא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דאי בית הלל הא אמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך וכו':

(**א**) **והנה** להבין בטעמא דבית הלל למה נאמר להתיר ביותר ממה שפירשה התורה אשר יאכל לכל נפש יעשה לכם ונמצא נאמר בזה כמה טעמים:

א' ראיתי במגיני שלמה שכתב מדכתבה התורה אך אשר יאכל לכל נפש יעשה לכם ולא כתבה אך אוכל נפש יעשה לכם נראה שדעת התורה להתיר מלאכת אוכל נפש לגמרי אפי' בלא לצורך או"נ ורק לאפוקי אריגה ובנין שאינה מלאכת או"נ ומוכח כן מדנקיט קרא המלאכה דנראה דמלאכה אשר בו אכילת נפש מותרת בכל גוונא וכיו"ב בשיטה מקובצת במס' כתובות דף ז' ע"א עיי"ש:

ב' למ"ש לעיל ה"א דעת המ"מ ורמב"ן וכיו"ב דבכלל מלאכת עבודה לא הוי אוכל נפש וכמ"ש לעיל דאשר יאכל וכו' אין הטעם והסיבה להתירא אלא לפרש המלאכה אשר אינה בכלל מלאכת עבודה ושלא לכלול בו גם מלאכת או"נ וא"כ לא שייך לחלק בין לצורך ושלא לצורך כיון דמלאכה זאת לא נכלל בכלל הלאו דמלאכת עבודת כלל ויש להבין בזה לשון המחבר בשו"ע או"ח בסי' תצ"ה סעיף א' כל מלאכה האסורה בשבת אסורה ביו"ט חוץ ממלאכת אוכל נפש וכו' ובמג"א שם ובס' מחצית השקל עמ"ש מלאכת או"נ עיי"ש ולמ"ש י"ל לארוג דמלאכה מותרת דאמרינן מתוך:

ג' בס' יראים לרבינו אלעזר ממיץ סי' קי"ג דף ל"ו ע"ד וז"ל הלכה כב"ה והטעם דכתיב אשר יאכל ואמרינן בפ' כל שעה בין לחזקיה ובין לר' אבהו כל מקום שנאמר יאכל בין אכילה והנאה במשמע עכ"ל ולפי דבריו לאו אוכל נפש גם הנאת הנפש התירה התורה עיי"ש וצריכין לומר דוקא בדבר הראויה לאכילה אפי' הנאה מותרת דמובן בלשון יאכל לצורך אכילה והנאה במלאכת אוכל נפש ועיין בפי' משניות לרבינו ביצה כ"א פ"ב בד"ה

ולא יחם אדם חמין לרגליו וכו' ואוסרין ב"ש שיבעיר אדם אש להתחמם בו גופו לפי שעיקרה ממה שאמר אך אשר יאכל לכל נפש אינו נכנס תחתיה הנאת הגוף מבחוץ וב"ה אומרים כי מאמר השם אך אשר יאכל לכל נפש כלל כל הנאת הגוף כולם עכ"ל ועיין להלן הט"ז לשון רבינו שם ועיין מה שכתב בפ"א ה"ב מהל' חמץ ומצה עיי"ש:

והנה האי דלא נאמר דב"ה ס"ל מתוך מדאמר ירמיהו לא תוציאו ביום השבת אבל ביו"ט שרי ומטעם מתוך ובסוגיא אמרינן להיפוך דילמא בעירוב והוצאה פליגי וגם לבית שמאי י"ל דסבירא להו ה"ה יו"ט ואמר שבת כמ"ש ברש"י והלואי ישמעו עיין במהרש"א ובס' קיקיון דיונה עיי"ש:

ד' אשר אחזה לענ"ד אשר בו יתורץ כמו כן לשון מתוך שהותרה שגם המג"ש עמד ע"ז דמאי שייך מתוך בזה לומר מתוך שהותר זה יגרום התר גם בזה והו"ל הותרה לצורך והותרה שלא לצורך אבל לשון מתוך משמע דתליא זה בזה:

ובראשונה נאמר דיש לעיין באוכל נפש ביו"ט לב"ש ור' עקיבא דל"ל מתוך באם יוכל לעשות מלאכת או"נ בלי מלאכה אם רשאי לעשות במלאכה וגם אם אפשר לברור מלאכה הקלה כיון דאפשר לעשותו ע"י אופן ההתר או במיעוט מלאכת האיסור הוי כשאין בו צורך לכאורה:

והנה דבר זה מפורש בראי"ש במס' יומא דף פ"ד בסוגיא דבולמוס גבי מאכילין אותו הקל הקל תחילה וז"ל ורבינו מאיר השיב ע"ז אוכל נפש ביו"ט יוכיח דשוחטין ביו"ט דאיכא עשה ול"ת באיסור מלאכה ומאכל נבילה דאינה רק לאו או נאמר לנכרי לנחור ועופות דליכא רק איסור דרבנן למאן דס"ל אין שחיטה לעוף מן התורה אלא כיון דהתורה התירה לנו אוכל נפש ביו"ט הוי לדידן כל אוכל נפש ביו"ט כמו בחול וכו' עכ"ל עיי"ש ועיין בחולה בפקוח נפש בב"י או"ח בסי' שכ"ח וז"ל ונ"ל שהכל תלויה במחלוקת אם נאמר שבת דחויה אצל חולה או הותרה שאם נאמר הותרה שוחטין לו שלא אסרה התורה מלאכה בשבת אצל חולה ושוחטין בחולה לשבת כדרך שאנו שוחטין לעצמינו ביו"ט אבל למאן דאמר דחויה היא מאכילין לו נבילה וכו' והרמב"ם פסק בפ"ד מהל' ביאת מקדש טומאה דחויה אצל ציבור וא"כ בשבת ג"כ יסבור כן וכו' עכ"ל עיי"ש ועי' מ"ש לעיל בהל' שבת בפ"ב בזה עיי"ש ונשמע מזה דביו"ט דמותר במלאכת כל או"נ ע"כ הותרה וכ"כ בר"ן במס' ביצה דף י"ז ע"א גבי באמת אמרו ממלאה אשה קדירה בשר וכו' שכתב ביו"ט רשאי להוסיף משום דהותרה עיי"ש:

ונשמע מזה דא"צ ביו"ט לברר הקלה ויוכל לעשות הגדולה באיסור וברבוי מלאכה ורבוי מלאכה כשלא לצורך כאפשר לתקן בהמעט וכ"ז משום דהותרה מלאכת אוכל נפש

ביו"ט וא"כ מיניה להוכיח בכל שלא לצורך דעלמא במלאכת או"נ ביו"ט דמותר ומדויק שפיר מתוך שהותרה לצורך כיון דאמרינן לצורך הותרה ולא הודחה ואפי' באפשר בלי מלאכה ובקלה מותר בחמורה וגדולה אף דהוי כמ"ש כאין בו צורך וא"כ נשמע ממילא דהותרה ג"כ שלא לצורך:

אמנם אין לומר דלצורך הותרה ולא אמרינן הקל הקל תחילה כמ"ש ברא"ש בשם ר"מ הנ"ל דלצורך לא הוי בכלל האיסור משא"כ בשלא לצורך דזה גופא דבשום מקום לא אמרינן הותרה בשבת אלא לגבי חולה כמ"ש בב"י רק ביו"ט וכיון דמתירין בלצורך באפשר בענין אחר מסתבר דכל המלאכה לאו"נ הותרה:

אלא י"ל עוד מנ"ל זה גופא דאמרינן הותרה במלאכת אוכל נפש ביו"ט דילמא רק הודחה והיה מקום לומר להיפוך דנדע דאמרינן הותרה מדאמרינן מתוך וכו' ועל כרחך מהותרה אפי' שלא לצורך מכ"ש בכה"ג דהקל הקל תחילה דהוי בלצורך ולפ"ז הוי אפכא דלא נדע הותרה אלא אחרי דנדע ממתוך ויקשה עוד מתוך מנ"ל אבל זה אינו דהרי בית שמאי דלית ליה מתוך והותרה על כרחך ס"ל וכמ"ש ברא"ש במס' יומא הנ"ל וב"ש ור' עקיבא ס"ל ג"כ דשוחטין ביו"ט ואפי' עופות וכיו"ב ועל כרחך דלא נדע הותרה ממתוך ולפ"ז יש לחקור לפמ"ש מנ"ל דהותרה באו"נ ביו"ט ולא הודחה בלבד:

ונראה דמחלוקת דהודחה או הותרה דמצינו לענין טומאה בציבור וכיו"ב לא שייכי אלא היכי דלא נוכל לומר דידחה העשה לל"ת דכ"מ דשייך לומר דעשה דוחה לל"ת מנ"ל עוד לומר דהתירה התורה בכל אופן נאמר רק הודחה ולמה נמציא התירא בלי מוכיח ע"ז רק היכא דלא שייך דעשה ידחה לל"ת ואפ"ה התירה התורה שם יש מקום לומר דלא הוי מטעם דחיה והותרה לגמרי דמטעם דחיה אין מקום לומר דידחה כמ"ש:

ועיין במס' יומא דף ז' ובפ"ד מהל' ביאת מקדש ה"ט כל קרבן שאין קבוע לו זמן אינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה שאם לא יקריב היום יקריב למחר וכו' וכל קרבן שקבוע לו זמן וכו' דוחה את השבת ודוחה את הטומאה ולא כל הטומאות הוא דוחה אלא טומאת המת לבדה ושם הט"ז דמפי השמועה ויהי אנשים נלמד כן וכדאי' בספרי בהעלתך עיי"ש ובמס' תמורה י"ד ויומא נ' דרק בשזמנו קבוע דוחה הטומאה עיי"ש והנראה רק בטומאת מת ונראה דלאו משום דעשה דוחה לל"ת דשבת עשה ול"ת אלא מרבוי דקרא בשבת ומפי השמועה בטומאה מאיש איש וכו' כדאי' יומא ז' ומשו"ה לרב נחמן שם לומר הותרה אבל היכא דשייך דעשה דוחה לל"ת לא אמרינן הותרה. (וי"ל דהנה כל זמנו קבוע דוחה ושאין זמנו קבוע אינו דוחה כדאיתא בהנ"ל לפמ"ש הרשב"א במס' שבת כ"ד אף לריש לקיש בכל שאפשר לקיים שניהם לא אמרינן דעשה דוחה לל"ת

והרי אפשר למחר דוקא באפשר מיד אמר ר"ל כן עיי"ש ונראה טעמא משום חביבה מצוה בשעתה ושיהוי מצוה לא משהינן וא"כ מהאי טעמא דאפשר למחר אין לחלק בין זמנו קבוע לאינו קבוע ואם כן לא שייך לחלק כן מטעם הודחה ועל כן לזה הותרה ולזה לא ויש לומר דמחלוקת אם הותרה או הודחה תליא בזה דכמ"ש במ"א לאו כו"ע כדעת הרשב"א) ואם כן למ"ש ביו"ט דהוי עשה ול"ת ול"ש ולא ידחה וע"כ הותרה ואפילו לר' יהושע במסכת פסחים ס"ח דשמחת יו"ט מצוה ועיין בתוספות ישנים שבת כ"ד ע"ב מ"מ לא שייך דחיה בעשה ול"ת ועל כרחך משום דהותרה וכמ"ש:

ויש מקום לומר לפמ"ש דהותרה ומתוך תליא אם יו"ט הוי עשה ול"ת כרב אשי במסכת שבת כ"ד וכיו"ב אבל לרבא למ"ש בתוספות דף ח' ע"ב דלית ליה ביו"ט הוי עשה ול"ת ובמס' שבת כתב דס"ל דהוי עשה ולמ"ש בפרי מגדים שהבאתי לעיל ה"ב דלאביי לא הוי בעשה וא"כ על כרחך נהפוך לפ"ז ילפינן הותרה ממתוך וצריכין ללימוד אחר על מתוך וב"ש דלא ס"ל מתוך וכמו כן ר' עקיבא על כרחך צריכין לומר אלירייהו דיו"ט הוי עשה ול"ת דאל"כ לא נדע הותרה. ובירושלמי בפ"ק דמסכת ביצה ה"ג בגמרא נראה דס"ל דיו"ט לא הוי עשה ול"ת עיי"ש. וכנראה דתוספות במס' ביצה בסוגיא דדקר נעוץ היה לו גירסא אחרת כהירושלמי וכמ"ש שם עיי"ש:

ובזה י"ל בסוגיא דפסחים דף ה' דאי' שמע מינה מר' עקיבא תלת ש"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה וכו' וקודם לזה שם רבא אמר מהכא לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט את הפסח והחמץ קיים וכו' והנה זה לא יקשה למה עזב רבא טעמא דר"ע דקיי"ל כותיה מחביריו דר"ע ל"ל מתוך ורבא ס"ל מתוך אבל יקשה דניהו דהוי שריפה ל"ת מ"מ ידחה העשה דתשביתו ל"ת דכל מלאכה ומאי ראיה מדתשביתו הוי בשריפה ועל כרחך צ"ל דר' עקיבא ס"ל דיו"ט הוי עשה ול"ת אשר גם מהאי טעמא למ"ש בתוספות ביצה דרבא לא ס"ל כן הוי כאן דלא כר"ע. אבל א"כ הוי לומר ש"מ ד' דיו"ט הוי עשה ול"ת. אמנם למ"ש דמאן דל"ל מתוך על כרחך ס"ל דיו"ט הוי עשה ול"ת וא"כ נכלל במאי דאי' ש"מ מר"ע לא ס"ל מתוך ומזה נדע ג"כ דסבירא ליה דיו"ט הוי עשה ול"ת:

והנפק"מ בין הפי' הנאמרים למה נאמר מתוך דלדעת המגיני שלמה ולמ"ש אשר נוכל לומר לפי' המ"מ בדעת רבינו וכמ"ש הרמב"ן וכיו"ב דבכלל מלאכת עבודה לא נכלל מלאכת אוכל נפש וכמ"ש לעיל דלפ"ז במלאכה המיוחדת לשאר דברים אפילו עשאן לאו"נ אסור וכמ"ש ההמ"מ כן לדעת רבינו בהל' זאת הנ"ל ועוד נפק"מ ואכתוב אותם להלן בס"ד:

ברם יש להבין לדעת המגיני שלמה דמלאכות אוכל נפש התירה התורה המלאכה עצמה

ואין תלוי אם הוי לצורך או"נ למאן דס"ל מתוך מסוגיא דמסכת פסחים ס"ה ובפ"ב דביצה דלר' יהושע או"נ ביו"ט מותרים משום מצוה ועיין בבעה"מ במסכת שבת קל"ג דלא גרסינן שם יו"ט שנדחה לצורך הדיוט כגון שחיטה ובישול דאינה לצורך הדיוט אלא לצורך מצוה ושמחת יו"ט עשה הוא דכתיב ושמחת בחגיך ומובא ברשב"א שם בד"ה לבדו עיי"ש וא"כ למה התירה התורה המלאכה גופא בלי או"נ דלא נראה דר' אליעזר ור"י פליגי במתוך דנהפוך הוא ר"א מתלמידי בית שמאי דלדעת היראים י"ל דכל צרכי יו"ט התירה התורה משום שמחת יו"ט ומשו"ה צריכין צורך קצת ומהאי טעמא י"ל לכם ולא לעכו"ם אבל להמ"מ דבנין וכיו"ב המיוחד לשאר דברים אפילו עשאן לצורך או"נ אסור. וביותר להסוברים אפילו בלא צורך קצת מותר והנה על קושיא הראשונה י"ל כיון דמטעם מצוה לא שייך דחיה דיו"ט עשה ול"ת ואף דהוי מצוה ולא שייך לומר שנדחה לצורך הדיוט אבל לא שייך לומר דרק משום מצוה התירה התורה דא"כ לא ידחה לעשה ול"ת וי"ל גם כן על קושיא האחרונה ג"כ דאפילו באין בו צורך התירה התורה כיון דאין תליא במצוה ההתירא:

ולמ"ש לדעת הסוברים דלא הוי בכלל מלאכות עבודה מהאי טעמא נאמר מתוך ומזה תצא חומרא ג"כ כמ"ש באינה מיוחדת לאוכל נפש אפי' בעשאן לאו"נ אסורה משום דהוי מלאכת עבודה ולמ"ד מתוך לא תליא בצורך או"נ אלא במלאכות או"נ יש לתרץ קושית הפנ"י במסכת ביצה דף ג' ע"ב דמקשינן מכמה מקומות דב"ש לחומרא וב"ה לקולא ולא מקשינן ממתוך עיי"ש. ולפמ"ש ממאי דס"ל ב"ה מתוך נפיק ג"כ חומרא מדב"ש דלב"ש י"ל לצורך או"נ בכ"מ מותר ולא שייך להקשות דא"כ ב"ש לקולא די"ל כדאיתא בעלמא לאו להאי אתשיל:

(**ב**) למאן דס"ל מתוך אם בעינן צורך היום קצת:

בתוספות ביצה י"ב ע"א הנ"ל בד"ה ה"ג וכו' חולקים ע"ד רש"י דס"ל דלמאן דס"ל מתוך א"צ לשום צורך והשיגו עליו מכמה קושיות מסוגיא ומכמה דוכתי וכתבו דאף דלא בעינן למאן דס"ל מתוך לצורך אוכל נפש מ"מ הצורך היום בעי בקצת אפי' מדאורייתא וכיו"ב בראש"ש והביא ראיה שריפת קדשים אמאי אסרינן עיי"ש:

ועי' בפנ"י שם שהקשה דלפ"ז האיך כתבו בתוספות דר' עקיבא ל"ל מתוך מהאי דפסחים ה' ע"ב דילמא דוקא בחמץ דאפשר לשרפו מערב יו"ט וליכא למימר דאם תשביתו ביו"ט דוקא הוי צורך היום א"כ הוי מגזה"כ ומנ"ל לר"ע דלא הוי באמת ביו"ט אף דהבערה אב מלאכה ועל כרחך משום דאינו מפורש דתשביתו ביו"ט ליכא למימר למדחי אב מלאכה בליכא הוכחה לזה ואם כן יקשה מנ"ל דלא ס"ל מתוך באיכא צורך

היום עיי"ש. ועיין בתוספות פסחים ה' בד"ה לא שכתבו דביעור משוי לצורך היום קצת עיי"ש:

ולכאורה הקושיא אינה בלבד למ"ש בתוספות דר"ע ל"ל מתוך דסוגיא הגמרא פסחים יקשה גם כן הרי בכה"ג דלא הוי צורך קצת לכו"ע ל"ל מתוך לדעת התוספות וסייעתיה וע"כ כפשטו דלית ליה בכל אופן מתוך ויקשה למ"ש בתוספות:

וי"ל דלמ"ש בתוספות במסכת פסחים י"ב ע"ב בד"ה אימתי לפרש מאי דאיתא שם דלא א"ר יהודה חמץ בשריפה אלא שלא בשעת ביעורו אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר דשלא בשעת ביעורו היינו אחר שש שרוב העולם מבערין בשש כתיקון חכמים והטעם דילפינן מנותר דהיינו לאחר איסורו אבל בשעת ביעורו בשש שאין מצוה אלא מדרבנן השבתתו בכל דבר וכן בירושלמי בפרק כל שעה עיי"ש:

והנה לא שייך שישרף בזמן שיקיים המצוה מדאורייתא דהרי אסור להשהות עד לאח"ז כדאיתא לא תשחט וכו' וכיו"ב שם והוי כמו בנותר דאח"ז מקיים מ"ע דאורייתא ואסור להביא את עצמו לידי זה. אמנם אם נפרש תשביתו ביו"ט ובערב יו"ט ליכא איסור כלל לפ"ז יהיה נאמר דלקיים המצוה ישהה עד יו"ט דוקא דיש להביא א"ע לידי חיוב קיום המצוה כדאיתא בכ"ד. וביותר למ"ש בתוספות במסכת פסחים כ"ט ע"ב בד"ה ר"א דמשהה חמץ ע"מ לבערו אינו עובר עליו עיי"ש. ומכ"ש במשההו לקיים מ"ע דתשביתו ואם כן הוי צורך היום שפיר אלא כמ"ש בפנ"י דאין לנו מפורש דדוקא ביו"ט יקיים תשביתו אין לנו לדחות עשה ול"ת דיו"ט ומשו"ה מפרשינן בערב יו"ט אבל אם נאמר מתוך נוכל שפיר לפרש ביו"ט דוקא וכמ"ש דמצות היום דתשביתו ושייך מתוך דהוי לצורך היום ואינו דוחה יו"ט כלל ומזה דל"ל לר"ע מתוך אפי' בצורך היום ואתי שפיר. ועיין מ"ש לעיל אם מצוה הוי צורך קצת עיי"ש:

ובס' מגיני שלמה כתב דלרש"י כיון דאמרינן מתוך מסברה דמלאכת או"נ התירה התורה אם כן אין הכרע לומר דצריך צורך היום דוקא עיי"ש:

והנה בטעמא למה בעי צורך היום כיון דהתירה התורה שלא לצורך למה נאמר דצורך קצת להיום צריך שיהיה הנה לר' יהושע כדאיתא במסכת פסחים ס"ח הנ"ל דאמר שמחת יו"ט גם כן מצוה דס"ל דלא התירה התורה אלא באית ליה הנאה ביו"ט וכמ"ש לעיל ולדעת הספר יראים הנ"ל דהנאת נפש התירה התורה נאמר כמו כן בהשלא לצורך צריך שיהיה לו עכ"פ הנאת נפש ביו"ט ואם כן נפק"מ בין הטעמים לטעמא דמגיני שלמה לענין אם בעינן צורך קצת:

גם מטעם אחר י"ל דבעי צורך היום קצת גם למ"ש בשם מגיני שלמה וההמ"מ בהסברה

למתוך. דהנה למדין להלן לכם ולא לעכו"ם והנה לא נוכל לפרש שמיעטה התורה שלא יהיה בשבילם ולמה אמרינן לכם ולא לגבוה אלא עיקר המיעוט שלא יעשה ביום טוב מלאכה אף מלאכת אוכל נפש אם לא שתהיה לצרכו ולהנאתו דלזה בלבד התירה התורה. ואם כן מדחיישינן דאף דלצורך או"נ צריך שיהיה לכם ולהנאתו ולא יהיה השלא לצורך עדיף מלהצורך ובעינן שיהיה ג"כ לכם עכ"פ ואם לא הוי לצורך היום לו ולהנאתו ביו"ט א"כ לא הוי לכם שאין נהנה בה ביו"ט ועיין במגיני שלמה שהקשה לרש"י דא"כ למה נאמר לכם ולא לעכו"ם ולא לכלבים מ"ש משלא לצורך וכתב ע"ז דהרי גם לתוס' יקשה לדעתם דבעי צורך קצת וא"כ לכם ולא לעכו"ם על כרחך באיכא צורך קצת דאל"כ למה לי קרא דלכם בלא"ה לא שייך מתוך ועל כרחך דהוי בצורך קצת למה אסור וצ"ל דהתורה מיעטה ומגזה"כ א"כ גם לרש"י נאמר כן עיי"ש אבל למ"ש דזה דבעי צורך קצת לא נדע אלא מהאי למודא דלכם ולא לכלבים ואתי שפיר ומזה דלצורך קצת ג"כ נתנו גבול דזה שנעשה רצונו לעשות בשביל עכו"ם ולכלבים לא מקרי צורך קצת ולכם וביותר מזה דעת התוס' דבעי עיקרו לכם כמ"ש לעיל ועיין בתוס' בד"ה ה"נ שכתב במבשל גיד הנשה מקרי צורך קצת כיון שרוצה לאכול עיי"ש והנה כמ"ש יהיה בכלל לכם ולכאורה למ"ש בלאו הכי י"ל במבשל גיד הנשה למאן דאמר מתוך אפי' בליכא צורך היום לא ילקה דלמ"ש צורך היום מלכם וכמ"ש בתוס' לעיל מטעם לכם לא שייך מלקות ובמבשל גיד הנשה לענין מלקות דנין:

אמנם יקשה מאופה מיו"ט לחול ממס' פסחים מ"ו וביצה כ"א רב חסדא אמר לוקה ורבה אמר אינו לוקה דאמרינן הואיל עיי"ש ובתוס' הנ"ל הקשו על רש"י דאם באין צורך כלל אמרינן מתוך למה ילקה באופה לחול דהרי שייך מתוך עיי"ש והרי למ"ש גם לדעת התוס' יקשה דצורך קצת למ"ש [הוא] מטעם לכם ולא שייך מלקות על הלאו הבא מכלל עשה כמ"ש בתוס' לעיל:

וי"ל לדעת התוס' דכמ"ש לר' יהושע י"ל דלא התירה התורה אוכל נפש רק היכא דשייך שמחת יו"ט וביותר למ"ש ביראים ההנאה התירה התורה ונראה משום שמחת יו"ט וא"כ בשלא לצורך כלל הוי בכלל הלאו ודוקא בנדרים ונדבות דהוי באו"נ כתבו בתוס' דלא שייך אהדרא לאיסורא קמא אבל בשלא לצורך כלל לא הוי בכלל מתוך ונשאר בהלאו אבל לפי' המ"מ ורמב"ן דלא הוי בכלל הלאו דמלאכת עבודה לא שייך לומר כן ויקשה קושית התוס' הנ"ל כמו לרש"י אמנם בשיטה מקובצת כתב לרש"י דמאן דס"ל באופה לחול לוקה ל"ל מתוך עיי"ש ולתוס' ליכא למימר כן דאל"כ לא הקשו לרש"י אבל למ"ש ז"ל דרבינו ס"ל ג"כ דבעינן צורך קצת די"ל כמ"ש מטעם לכם וכמו כן להרמב"ן והרא"ה

בחינוך דלטעמם כמ"ש לא נוכל לומר כמ"ש לתוס' וי"ל כמ"ש מטעם לכם:
גם י"ל דלכאורה לצורך עכו"ם וכלבים למה לא יהיה בכלל צורך קצת וי"ל למ"ש דצורך קצת מטעם לכם וכמ"ש בתוספות במס' שבת כ"ד דלכן אמרינן לכם ולא לגבוה בנדרים ונדבות משום דבעי עיקרו לכם עיי"ש וא"כ יש לחלק באופה לחול בכה"ג אינו בכלל יעשה לכם ולא הוי בכלל ההתר דאוכל נפש והוי בלאו דלא תעשה כל מלאכה (וביותר למ"ש ההמ"מ בהל' כ' דמה שמכין לימים הרבה בכלל עבודה) כיון דעושה רק על חול אבל לעכו"ם דהוי על היום וס"ד דהוי צורך קצת ולזה בעינן לכם וכמ"ש בתוס' הנ"ל עיקרו לכם והצורך קצת יהיה ג"כ עיקרו לכם ובכה"ג לא שייך מלקות דאינו בכלל הלאו ומיושב ג"כ קושית המגיני שלמה הנ"ל די"ל דלכם ולא לעכו"ם בשאין בו זולת זה צורך קצת ואשמעינן זה גופא דלעכו"ם לא מקרי צורך קצת ושאני מהואיל ואי מקלעי וכו' וכמ"ש לעיל בפי' דמשום שמא יקלעי הוי הנאה ודאית דהוי לישראל דאי מקלעי הוי לכם ממש ולפ"ז א"צ לומר דאופה לחול [למ"ד לוקה] כמ"ש בשיטה מקובצת לרש"י - דל"ל מתוך - דיקשה לומר כן כמ"ש לקמן בס"ד:
ובסי' תקי"ח סעיף א' מתוך וכו' כגון קטן ולולב וס"ת וכלים ובהג"ה הצריכין לו קצת או שמתירא שלא יגנבו או שאר פסידא וכו' ובמג"א שם ס"ק ב' בשם הים של שלמה דוקא של צורך אכילה אבל של תיבתו אסור עיי"ש ולמ"ש מובן דלא מקרי צורך קצת אלא בצורך היום דוקא (ועיין בטו"ז ס"ק ב' שם דשלא יגנב לא מקרי לכם יותר מלעכו"ם דג"כ הנאה לחול וצ"ע דלישש"ש דוקא הנאת הגוף כגון לצורך אכילה וקישוט מקרי לצורך ועי' בפרי מגדים בפתיחה כוללת סי' ה' שהוכיח משוחט מסוכנת דצריך שהות לאכל כזית ולא אמרינן משום הפסד ממון מתוך וכמו כן מדבעי בעוף הנדרס ומזה דלא אמרינן מתוך בשחיטה ובישול עיי"ש. ולמ"ש ביש"ש אין ראיה אבל בירושלמי שהביא ברא"ש עיי"ש ובב"י שכתב שם במפתח שדואג שלא יגנבו עיי"ש נראה כפרי מגדים ובירושלמי לא את הקטן וכו' ובית הלל מתירין הא גדול אסור ר' שמואל בריה דר' יוסה בי ר' בון אמר אפי' גדול מותר ולדייא מילה תנין קטן בא להודיעך כוחו של בית שמאי עד היכן היו מחמירין ובקרבן העדה שם הא גדול אפי' ב"ה מודה דאסור להוציאו כיון שאין צורך כלל דיוכל לילך מעצמו עיי"ש דנראה לפי הירושלמי לב"ה אפי' שלא לצורך כלל מותר וזה יהיה נגד סופו של הירושלמי שם במפתח שמובא ברא"ש אבל גדול פי' כמובא אח"ז שמואל מטען מערס לערס וכו' עיי"ש שהיה מטען משום הנאת הגוף ובריאות עיי"ש וא"כ הוי לצורך קצת אלא דבקטן הוי יותר וצורך גדול להקטן:
(**ג**) אם צורך מצוה מקרי צורך קצת:

בתוספות הנ"ל בד"ה ה"ג וכו' פליגי ב"ש וב"ה בדברים שאין לצורך אוכל נפש ואיכא בהן צורך יו"ט קצת קטן למולו דהמצוה נקראת צורך יו"ט וכו' עיי"ש:

ויש לעיין למ"ש דצורך קצת מטעם לכם לפמ"ש בתוס' במס' שבת כ"ד ע"ב לפי וכו' בטעמא דאין שורפין תרומה טמאה ביו"ט וז"ל דודאי גרע כיון שאסרה התורה כל הנאת רק הנאת שריפה א"כ הבערה זו אין לצורך הנאתו אלא לשם מצות שריפה אלא שהתורה לא הקפידה שיהנה ממנה בשעת ביעורה ולהכי לא דחי יו"ט מידי דהוי אנדרים ונדבות דאין קריבין ביו"ט וכו' אע"פ שיש בהן אכילת אדם משום דעיקרן לצורך גבוה ולמ"ד קריבין ביו"ט היינו דקסברי דעיקר שחיטתן ואפיתן נמי לצורך אדם אבל שריפות תרומה ודאי לשם מצות ביעור ולא לשם הנאה אסור ביו"ט כשאר קדשים עכ"ל:

והנראה מדבריהם דמאן דס"ל נדרים ונדבות אין קריבין משום דצריך שהדבר מצ"ע עומד לצרכינו ומאן דס"ל קריבין ס"ל כיון דדעתנו ג"כ לאכילה אזלינן בתר דעתינו ג"כ ובזה פליגי וגם יש לפרש דלמאן דס"ל נדרים ונדבות אין קריבין ס"ל אם לא הוי עיקרו לדבר אחר או בשוה בשוה מותר ולא נתמעט מלכם משא"כ בתרומה טמאה דאינו עומד מצ"ע כלל לשריפה דמי ישרוף תרומה אם לא למצוה ואינו דומה לשחיטה וכיו"ב בנדרים ונדבות דדרכו בכך בחולין ג"כ וא"כ לפ"ז למ"ש בתוס' כאן דמצוה מקרי צורך קצת וכיו"ב במס' פסחים דף ה' ע"ב בד"ה לא כתבו דביעור חמץ מקרי צורך קצת עיי"ש ולמ"ש צורך קצת מטעם לכם ולמ"ש בתוס' הנ"ל לכן במצוה לא מקרי לכם דלא הוי עיקרו לכם וכמ"ש דלא יהיה השלא לצורך עדיף מלהצורך דלא הוי במצוה לכם וכמו כן לא יהי' בשלא לצורך צורך קצת דבעי ג"כ עיקרו לכם ועי' בתוס' פסחים שם בד"ה ואומר שהקשו דהרי מותר ליהנות מגחלתן ותירצו כיון דבתחילת השריפה אסור ליהנות עיי"ש הנה הקשו דהוי לצורך ואפי' למאן דל"ל מתוך ותירצו דלא מקרי כה"ג לצורך אוכל נפש ולכם וא"כ למ"ש גם למאן דס"ל מתוך הרי הוי השלא לצורך לא בגדר לכם וא"כ למ"ש בזה שוה הלצורך והשלא לצורך וא"כ מנ"ל דר' עקיבא ל"ל מתוך:

ונראה לחלק בין עיקרו לכם לצורך אוכל נפש למאן דליה מתוך לצורך קצת בעיקרו לכם למאן דס"ל מתוך דלענין או"נ גופא בכה"ג דאין עומד למצוה לא הוי כעושה לאו"נ גופא אבל לענין צורך קצת במה שעושה לקיים המצוה נהנה והנאה זאת הוי עיקרו לכם ותוס' במס' שבת שכתבו דלא שייך מתוך בכה"ג כתבו כן בתרומה טמאה וכיו"ב דאפשר לשרפו למחר ולא מקרי צורך היום כלל דצורך קצת צריך שיהיה היום דוקא אף שנהנה בקיום המצוה הרי אף לעכו"ם נהנה אבל לא הוי לצרכו מצורך היום ובמצוה מה שנהנה היום מפסיד הנאה למחר וכן נראה מהרא"ש בסוגיא דבעי צורך קצת היום

עיי"ש משא"כ במצוה דהוי חובת היום כמ"ש בתוס' אם נאמר תשביתו ביו"ט וא"כ נהנה במעשה המצוה בשעתה שייך מתוך ועיקרו לכם מהשלא לצורך או"נ ובתוס' במס' ביצה י"ל בכונת התוס' ג"כ במצוה שחובת היום וכמו כן מ"ש בתוס' הנ"ל שצריך שתהיה הנאה בתחילת המעשה בהנאה בקיום המצוה הוי בתחילת המעשה גם כן לענין צורך קצת אלא לצורך או"נ למאן דל"ל מתוך כתבו כן דלא הוי הנאה בתחילת השריפה. ובמסכת פסחים מפני מה דאין מפרישין חלה בטומאה ביו"ט דלשרפו אינו יכול והקשו בתוספות דיכול ליהנות בשעת שריפה ותירצו כמו כן דהוי כמו נדרים ונדבות ושם הוי צורך היום במצות שריפת חמץ י"ל דשם גם כן כיון דאפשר ע"י הטלה בצונן והוי אפשר בענין אחר ולא הוי צורך היום בזה:

וכונת הריב"א נראה דלכאורה משום ב' דברים נאמר בשריפת תרומה טמאה דהוי לכם אחד משום הנאה בשעת ביעורה וב' משום המצוה וע"ז נאמר דמצד המצוה לא הוי צורך קצת דאינו עומד למצותו היום דאפשר למחר ומצד הנאה לזה המצוה מגרע דעיקרו עומד למצותו ולא הוי לכם לצורך יו"ט ולא לדבר אחר אבל היכא די"ל דמצוה בעצמה הוי הנאת היום מקרי צורך קצת כגון במצוה דהוי חובת היום וכן ראיתי בפנ"י שכתב בסוגיא כמו כן דבצורך היום במצוה מקרי צורך קצת עיי"ש:

אמנם מצאתי בספר יראים לרבינו אלעזר ממיץ ז"ל דס"ל דמצוה מקרי צורך קצת ולכם אפילו כשאינו צורך היום. ולדבריו צריכין לומר כמ"ש בתוספות במסכת שבת הנ"ל בשם הר"י דגזרו בתרומה אטו קדשים ובקדשים אית לן למודא ע"ז שאין שורפין וכמ"ש ביראים שם וז"ל ומלאכת מצוה שהיא הנאת נשמה מותרת כדתנן בפ"ק דביצה וכו' ואסיקנא טעמא דבית הלל מתוך וכו' הנאת הגוף או תהיה הנאה לצורך נשמה פי' מתוך וכו' מתוך אותו מקרא עצמו שאתה למד התר הנאת הגוף אתה למד התר הנאת נשמה וטעמו אך וכו' נפש כתיב פי' שיהנה כל נפש כמו שפי' לעיל בסמוך והנשמה בלי גוף מקרי נפש כדכתיב שובי נפשי וכו' וכתיב והיה הנפש וכו' ואע"ג דאמרינן בפ"ב דביצה נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט ואסיקנא תנאי היא ולא קיי"ל כותיה ושריפת קדשים וכו' דאסרינן ביו"ט וכו' אין למדין מהם למקום אחר משום דהוי ג' כתובים וכו' עכ"ל. ומדלא קאמר בנו"ן דלא הוי חובת היום דאפשר למחר ש"מ דס"ל דגם זה מקרי צורך היום משום המצוה ולכם ופלוגתא דנו"ן אם קריבין ביו"ט אליבא דב"ה הוי בהאי גופא אם מצוה דאפשר לקיים למחר מקרי צורך קצת (והנה אין לומר בדעת הר"א ממיץ דגם דעתו דצריך חובת היום במצוה להיות צורך קצת אלא בנדרים ונדבות ס"ל דהוי חובת היום משום עשה דוהבאת שם כדאי' בפ"ק דר"ה דהוי ברגל ראשון ועמ"ש לקמן בסוגיא

דהואיל בס"ד עיי"ש ועיקר קיום הנדר בהקרבה ועיין להלן דף י"ט ע"ב דהרי בסוכות ופסח בימים הראשונים לא שייך לומר כן דאפשר לקיימו בחוה"מ ולישני דמיירי בכה"ג ועל כרחך דעתו כדכתיבנא ולדעת התוס' י"ל בחג השבועות אף דהוי בהשלמה כל שבעה מ"מ לעשה י"ל בחג או בימים האחרונים נאמר דהוי מחובת היום אף דהיה אפשר מקודם בחוה"מ ומקרי לכם דאין סברה דלגבוה יגרע מלהדיוט אלא דמחוסר לכם וכה"ג שייך לכם ובכה"ג נאמר דכיון דלכם ולא לגבוה משום דאינה לצרכינו וכה"ג הוי כצרכינו וכמ"ש וצ"ע בזה). ולדעת היראים י"ל דכל מצוה אף דאפשר למחר הוי כחובת היום משום שיהוי מצוה לא משהינן דאמרינן כן אפי' באפשר לאח"ז יותר מהמובחר עי' במג"א בסי' כ"ה ובחכם צבי וכיו"ב בזה וא"כ הוי מהאי טעמא צורך קצת ולא יגרע ממצוה דרבנן דבחובת היום וצ"ע בכל זה ועיין ברשב"א במס' שבת דף כ"ד ע"ב בשם הרמב"ן באפשר לקיים שניהם דאין עשה דוחה לל"ת דוקא באפשר השתא עיי"ש ונראה ג"כ מהאי טעמא דשיהוי מצוה הוי אפשר למחר כאי אפשר לקיים שניהם:

(ד) **אמנם** בדעת [רש"י] דלמ"ש בתוס' לדעתו דלמאן דס"ל מתוך א"צ אפי' צורך קצת ובתוס' וברא"ש הקשו עליו ובפנ"י כתב דגם רש"י על כרחך ס"ל דבעינן צורך קצת מדבעי שוה לכל נפש ומכ"ש בלא צריך כלל אלא באבנים דהוי צורך מקומו או לישב עליו דהוי שוה לכל נפש אבל בדבר דליכא צורך כלל גם אין דעת רש"י לומר מתוך עיי"ש:

ונאמר בזה ליישב דברי רש"י במס' ביצה כ"ז הנ"ל בחלה שנטמאת דאמרו לא יזיזה ממקומה וז"ל אינה ראויה לכהן היום דהא באכילה אסורה לעולם ובהסקה או לתתה לכלבים ביו"ט אסור דאין מבערין קדשים טמאים מן העולם ביו"ט ואפי' ע"י אכילת בהמה כדקיי"ל דאין שורפין קדשים ביו"ט ולא תימא דוקא שריפה משום הבערה שלא לצורך היא דהא אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט הבערה לצורך היא דהדלקת נר ביו"ט צורך אכילה היא ומותרת אפי"ה בשמן שריפה לא והוא שמן תרומה שנטמאת דגזה"כ היא שאין קדשים טמאים מתבערים ביו"ט דרחמנא אחשביה להבערתן דכתיב באש ישרף הילכך מלאכה היא עכ"ל:

ועיין בפנ"י ובנוב"י מהדורה קמא או"ח שהקשו עליו מסוגיא דפסחים דף ה' דאיתא ר' עקיבא אומר הרי הוא אומר אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם וכתיב כל מלאכה לא יעשה בהם ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה וכו' אמר רבא ש"מ מר"ע תלת אין ביעור חמץ אלא שריפה וש"מ הבערה לחלק יצאה וש"מ לא אמרינן מתוך וכו' עיי"ש וברש"י שם בד"ה ש"מ וכו' לוקמיה ביו"ט ויבערנו בדבר אחר יאכילנו לכלבים או ישליכנו לים עכ"ל. והרי לרש"י גם זה בכלל מלאכה דתורה אחשביה הביעור כמלאכה

עיי"ש ועי' מ"ש לעיל בה"ג בזה אבל למ"ש שם יהיה המשנה דביצה למאן דאמר ללאו יצאה אף דעדיף טפי לאוקמי משנה כחד תנא מלוקמי משנה דמס' שבת דאין שורפין דמוכח דכו"ע ס"ל כן כמ"ש לעיל. אבל קיי"ל לחלק יצאה וגם משנה דביצה בחלה שנטמאת להלכה עי' להלן בפ"ב הט"ז ויקשה לומר לרש"י דיפרש המשנה למאן דאמר ללאו יצאה דלפ"ז צ"ל אם דלא ס"ל משנה דביצה להלכה או דס"ל ללאו יצאה להלכה נגד דעת הפוסקים ועי' בתוס' ביצה שם כ"ג ע"א בד"ה על עיי"ש:

ונראה לומר בדרך אחר דלכאורה יקשה לדעת רש"י פסחים ד' ע"ב בד"ה ביטול בעלמא דכתיב תשביתו ולא כתב תבערו והשבתה בלב הוי השבתה עכ"ל. ובתוס' שם בד"ה מדאורייתא הקשו דהשבתה הבערה ולא ביטול מדר' עקיבא דאמר א"צ הרי הוא אומר תשביתו וכו' עיי"ש ואם נאמר דשניהם בכלל תשביתו מנ"ל דהוי בערב יו"ט ולדעת רש"י ר' יהודה לא אמר אין ביעור חמץ אלא שריפה אלא קודם זמן האיסור וא"כ שריפה דילפינן מנותר קודם זמן האיסור ותשביתו בביטול לאח"ז האיסור אף דלאחר זמן האיסור לא מהני ביטול מ"מ ביטול לריוסי הגלילי דס"ל דמותר בהנאה כמ"ש בשאגת אריה גם לאח"ז מהני ביטול ועי' שכתב דעכ"פ הפקר מהני עיי"ש אף די"ל ר"ע לא ס"ל כריה"ג מ"מ לריה"ג בלתי מוכח מאך ביום וכו' דתשביתו מערב יו"ט ומדקאמר א"צ וכו' נראה לומר דא"צ לשום למודא דהרי אף דלדעתו א"צ למודא מ"מ לריה"ג לא הוי למודא ולא שייך א"צ בדבר דבפלוגתא ועדיף ללמוד משאר לימודים דלכו"ע אף דלמאן דלא ס"ל כר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה ג"כ ליכא למידק לרבנן דלא ס"ל כן מ"מ לרש"י גם לרבנן דהשבתה בשאר דברים מקרי מלאכה ואם כן לכו"ע מקרא זה רק לא לריה"ג דאפשר בביטול דלא הוי מלאכה כלל והאיך אמר ל"צ וכו' נגד דרשות האחרים דהוי לכו"ע אף לריה"ג:

אולם עי' בפנ"י שכתב ליישב קושית התוס' הנ"ל על רש"י דודאי מ"ע דתשביתו הוי בשריפה כילפינן מנותר אלא מדלא כתיב תבערו וכתיב תשביתו ילפינן היכא דא"א בשריפה שאין החמץ אצלו או שאין לו עצים השבתתו בכל דבר וכדמקשינן ליה כדאיתא להלן שם לא מצא עצים לשרפו יהיה יושב ובטל וכו' ולא השיב ר' יהודה ע"ז דמודה דבאי אפשר די בכל דבר ומקיים בכל דבר המ"ע ומכ"ש שלא יעבור על בל יראה אלא בשאפשר אז לא יקיים תשביתו אלא בשריפה ולענין בל יראה ודאי בביטול סגיא עיי"ש ועיין מ"ש ז"ל לקיים מ"ע דשריפה קודם הביטול דלאח"ז אינו בכלל מ"ע עוד עיי"ש:

ולפ"ז נאמר דכל זה שייך לומר אם אמרינן אין ביעור חמץ אלא שריפה וא"כ לא קיים המ"ע בהביטול דמ"ע בשריפה דוקא דומיא דנותר אבל אם נאמר דלא נילף מנותר

והשבתתו בכל דבר וא"כ עיקר מצותו בתשביתו שיוציאו מרשותו ובזה מקיים המ"ע מסתברא לכאורה דגם בביטול מקיים המ"ע דתשביתו וזה יהיה לכאורה לענ"ד נגד דעת הפנ"י הנ"ל דלמ"ש י"ל באי אפשר גם בביטול מקיים המ"ע דמ"ש אם מוציאו מרשותו ע"י שזורה לרוח וכיו"ב או ע"י ביטול ומכירה לנכרי בכל אופן שמוציאו מרשותו מקיים לפ"ז העשה וא"כ מדאמר ר"ע א"צ מדכתיב אך ביום הראשון תשביתו וכו' וכמ"ש מדאמר א"צ יהיה לכו"ע כן אפי' לריה"ג נדע מהאי קרא ועל כרחך צ"ל דאין ביעור חמץ אלא שריפה בלבד מדלא קיימו במאכילו לכלב או בביטול וא"כ דברי רש"י מיושבים:

אבל נראה ליישב דברי רש"י בדרך אחר גם בהנראה כלישנא יתירא וכתיב לא תבערו והבערה אב מלאכה וכו' ש"מ מדר"ע תלת ש"מ הבערה לחלק וכו' דמה ענין כאן אם הוי אב מלאכה או לחלק יצאה ועיין בתוספות מ"ש ובנוב"י שעמד ע"ז עיי"ש:

ונראה לומר דהנה בתוס' שם בד"ה ואומר הקשו הא מותר בגחלתן ותירצו שאין עיקרו עומד לכך אלא למצותו ועי' כיו"ב בתוס' במס' שבת כ"ד גבי שריפת תרומה טמאה עיי"ש ולכאורה דעת רש"י אינו כן דעל כרחך לא היה צריך לומר במס' ביצה כ"ז כנ"ל וכנראה מלשונו שם דלא ס"ל כן עיי"ש:

והנה כמ"ש בפנ"י דגם רש"י ס"ל דבעינן צורך קצת ובאבנים ג"כ צורך היום למקומם או לישב עליה כמ"ש לעיל בשמו גם י"ל דס"ל דביעור חמץ לא מקרי לכם משום המצוה אם כמ"ש בפנ"י דיוכל לעשותו מאתמול עי' מ"ש בפנ"י בסוגיא דמתוך ובכ"מ בהל' חמץ ומצה מובא במג"א בסי' תמ"ו ס"ק ג' עיי"ש וי"ל דס"ל דמצוה לא מקרי צורך היום כמ"ש לעיל בזה וגם י"ל דגם רש"י ס"ל דבעי עיקרו לכם וכמ"ש ולא תימא דוקא שריפה משום דהבערה שלא לצורך הוא דהא אין מדליקין שמן שריפה וכו' ונראה רק בשמן שריפה צריך לטעם שכתב שם אבל בתרומה הוי שלא לצורך משום דלא הוי עיקרו לכם ונראה גם כן כמ"ש בפנ"י דגם רש"י סובר דצורך קצת בעינן דאל"כ האיך שייך משלא לצורך לאסור גם בתרומה טמאה:

והנה למ"ש בתוס' במס' שבת הנ"ל וכמ"ש לעיל מאן דס"ל נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט ס"ל דבעינן עיקרו לכם ולפ"ז צ"ל בבהמה חציה של נכרים וחציה של ישראל הוי מסתמא עיקרו לכם ומסתבר כן כדי שלא יעבור על לא תעשה כל מלאכה ודאי דעתו בשבילו העיקר ובתר דעתו אזלינן וכמ"ש ברש"י בסוגיא דאופה מיו"ט לחול במס' פסחים מ"ו ע"ב בד"ה האופה לאחר שאכל וגמר סעודתו דפשיטא לן דלא חזי ליה מידי האידנא עד אורתא שהוא חול עכ"ל וכיו"ב כתב במס' ביצה כ"א וז"ל לאחר שסעד אפה דהא ודאי לחול הוא עכ"ל דנראה בליכא הוכחה אמרינן בהיפוך ודאי ליו"ט צריך אף

דמהדרך לאפות מיום לחבירו וצריך לומר משום דאמרינן מסתמא לא יאפה מיו"ט לחול וזה משום איסורא דמלאכה ועי' מ"ש לקמן בס"ד להלן בסוגיא דהואיל עיי"ש. אמנם במצוה דיש מקום לומר דדעתו בשביל המצוה וגרע מחציה של נכרים וכנראה מדברי התוספות במסכת שבת הנ"ל אבל הרי נגד זה שיש לומר דמה שמביא אותנו לומר דמשום המצוה לא הוי עיקרו לכם נאמר להיפוך דמשום האיסור דמלאכה עיקר דעתו ללכם ולצרכו. ובנדרים ונדבות שאני דכהן המקריב האימורין על כרחו דעתו למצוה ועיקרו למצוה דמחיוב עבודתו לצורך גבוה אף דהוי לצורך הבעלים גם כן. אמנם כל זה במצות רשות שייך לומר כן אבל במצות חובה כמו ביעור חמץ ע"כ עיקר כונתו למצוה ושם לא שייך לומר דמשום לא תעשה כל מלאכה עיקר דעתו לצרכו דמבלעדי זאת דמחיוב המצוה כי יעשה עיקרו לגבוה. גם כיון שנאמר דמחויב בכך ממילא אינו עובר על לא תעשה כל מלאכה ולפ"ז אם יהיה נאמר תשביתו ביו"ט דוקא הוי עיקרו למצוה ושייך לא תעשה כל מלאכה. וא"כ וכמ"ש בפנ"י הנ"ל דאין לנו הוכחה והכרע דצריך דוקא ביו"ט די"ל בערב יו"ט למה נאמר בלי הוכחה לבטל הל"ת דלא תעשה כל מלאכה נאמר ביותר דהוי בעיו"ט ועיין בפנ"י בסוגיא דמתוך עיי"ש:

אמנם יש לעיין באם נאמר השבתתו בכל דבר והוא מבער בשריפה לדעת רש"י דגם הביעור עצמו הוי בגדר מלאכה משום דהתורה אחשביה למלאכה. ואם כן כשמבערו בשריפה עשה ב' מלאכות השריפה ותיקון מצד הביעור דהוי מלאכה בפ"ע. ולכאורה נגד זה ממאי דקיי"ל במסכת שבת ע' ומכות כ"א חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ביו"ט:

אולם עיין ברש"י בסוגיא בד"ה משום הבערה וז"ל שהיא מלאכה לעצמה וקא סבר יש חילוק מלאכות ליום טוב ללקות שתים על שני מלאכות משום יו"ט עכ"ל. ובמסכת מכות הנ"ל הקשה אביי על רבא דאמר חילוק מלאכה בשבת ולא ביו"ט ממבשל גיד הנשה וכו' ומשני אפיק הבערה ועייל גיד הנשה של נבילה וכו' עיי"ש. ועיין בצל"ח בסוגיא שכתב דחילוק מלאכה ביו"ט תליא אם ילפינן בשבת

הלכה ה

כל מלאכה שאפשר להעשות מערב יו"ט ולא יהיה בה הפסד ולא חסרון אם נעשית מבערב אסרו החכמים לעשות אותה ביו"ט אע"פ שהיא לצורך אכילה ולמה אסרו דבר זה גזירה שמא יניח אדם מלאכתו שאפשר לעשותן מעיו"ט ליו"ט ונמצא יו"ט כולו הולך בעשית אותן מלאכות וימנע משמחת יו"ט ולא יהיה לו פנאי לאכל. ומזה הטעם וכו'. עד הל' ט'. והנה דעת התוס' ברישׁ פ' אין צדין ודף ג' ע"א בד"ה גזירה ובמס' שבת

צ"ה ע"א בד"ה הרודה וברא"ש ביצה דהוי מדרבנן כדעת רבינו דמדאורייתא אין לחלק באוכל נפש בין אפשר מאתמול או לא ועי' בתוס' במס' מגילה דף ז' ע"ב בד"ה כאן ובמהרש"א בפי' התוס' ובפרי חדש תצ"ה בפי' ומכל הפי' נראה דדעת התוס' ביש קלקול קצת ודאי מותר מדאורייתא אבל באפשר בלי קלקול קצת י"ל דאסור מדאורייתא עיי"ש ולהמתירין מדאורייתא דרשא דירושלמי אסמכתא:

וברש"י במס' ביצה כ"ג ע"ב במשנה אין צדין דגים מן הביברים ביו"ט וכו' וז"ל ואע"ג דשחיטה ואפיה ובישול מאבות מלאכות הן והותרו לצורך יו"ט טעמא משום דאי אפשר מערב יו"ט דשחיטה חייש למכמר בשרא פן יתחמם ויסריח אבל צידה אפשר לצודו מבעוד יום ויניחנו במצודתו במים ולא ימות ולמחר יטלהו עכ"ל ובר"ן שם מסופק בדברי רש"י אם דעתו באפשר לעשות מערב יו"ט באוכל נפש אסור מדאורייתא או רק מדרבנן ולרא"ש שם פשיטא ליה דלדעת רש"י הוי מדאורייתא וכן נראה מתוס' שם מקושיא על רש"י ובס' מגיני שלמה כתב דאין בלשון רש"י רמז דהוי מדאורייתא ובפנ"י הראה דברש"י במס' עירובין דף ל"ט ע"ב בד"ה פסק שכתב ועוד צידת צבי מלאכה דאורייתא היא עיי"ש ולשון ירושלמי שמובא בתוס' דף ג' הנ"ל כפשוטו נראה דהוי מדאורייתא ועי' בפר"ח בסי' תצ"א שמביא כמה לשונות בגמ' שנראה כן ועיין שבת צ"ה גבי מגבן ובס' טורי אבן במס' חגיגה דף י"ז ע"ב דאיתא שם בגמ' קצירה ביו"ט מי שרי דנראה דהוי מדאורייתא ועי' בשעה"מ בפ"א מהל' יו"ט ה"ד עיי"ש:

והנה כתבתי מה שנראה מתוס' במס' מגילה הנ"ל ועיין בב"ח בסי' תנ"ה בשם הסמ"ג דדעתו כמו דמחלקין במכשירין מדאורייתא בין אפשר לעשותו מאתמול כמו כן מחלקין באוכל נפש אלא כיון דסתם מכשירין הוי אפשר מאתמול ואם לא מיעט התורה בהוא ולא מכשירין הוי אמינא להתיר בכל מכשירין וצריך מעוטא דקרא אבל באו"נ במסתבר תפסינן ורק באפשר עיי"ש ובביאורי הסמ"ג למהר"א שטיין ומהרש"ל שם ובב"ח כתב שאפשר לפרש בדעת רש"י כן ועיין במזרחי פרשת בא ובמרדכי וכנראה שיש לכוין דברי מהרש"א במס' מגילה עם דברי הסמ"ג עיי"ש:

והנה יש לעיין להסוברים אפשר מאתמול אף באוכל נפש אסור מדאורייתא האיך מצינו בדבר שאי אפשר לעשות השתא לאסרו כיון שהיה אפשר מקודם ומצינו במסכת שבת דף ק"ל ע"א ובכמה דוכתי כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינו דוחה את השבת. וזה שם דמטעם דחיה מסתבר לומר דלא נדע מביום השבת אלא במילה דאי אפשר רק בשבת אבל מכשירין דאפשר מער"ש ודאי לא התירה התורה להמתין עד שבת כדאמרינן בכ"מ כל שאפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה לל"ת ועל לכתחילה

אפשר ולכן גם בעבר ולא עשהו מער"ש עכ"פ אין לנו לרבות מביום אפילו בשבת גם האפשר מער"ש. וביו"ט במכשירין דלמדין מלכם והוא ולא מכשירין לחלק גם כן בין אפשר מערב יו"ט ללא אפשר י"ל כמו כן מהאי טעמא אבל באו"נ דאמרינן הותרה ואפי' באפשר השתא בלי מלאכה מותר וכמ"ש לעיל בשם הרא"ש במסכת יומא בסוגיא דבולמוס דלא אמרינן דיאכל נבילה מלדחות עשה ול"ת ואפי' בעוף דלמ"ד שחיטתו מדרבנן משום דמלאכת יו"ט באו"נ הותרה ועיין בר"ן ביצה י"ז אופה וכו' שפת נאפה יפה שכתב דביו"ט אין לדקדק בהוספה משום דהותרה וכמ"ש לעיל להמ"מ אין מלאכת או"נ בכלל מלאכת עבודה כלל ואם כן האיך מסתבר לומר באפשר השתא בענין אחר מותר מדאורייתא. ובאפשר מערב יו"ט אסור באו"נ גופו וכה"ג שכתב ברא"ש שם לעשות האיסור הקל דהוי ודאי אפשר ואפשר השתא:

גם יש לעיין למ"ש בפנ"י במסכת ביצה דף י"ב דנאמר מתוך במכשירין ואם כן יהיו כל מלאכות מותרים ואיככה נפרנס לא תעשה כל מלאכה ביו"ט וכתב במכשירין דאפשר מאתמול דאסור פשיטא דלא שייך בהם מתוך רק באוכל נפש שייך מתוך עיי"ש. ואם כן להסוברים דגם באו"נ מדאורייתא לחלק בין אפשר מאתמול ואם כן ממ"נ אם דלא נאמר גם באו"נ מתוך או גם במכשירין ולדעת הסוברים דבאו"נ מדרבנן לחלק בין אפשר י"ל דלא החמירו במתוך אבל למאן דהוי מדאורייתא יקשה לכאורה:

ועי' עוד בפנ"י שם שכתב דאם נאמר מתוך במכשירין יהיה הל"ת דמלאכה בשאין בו צורך כלל עיי"ש. ובלעדי זאת דיקשה להגביל האיסור מלאכה ביו"ט בגדר קטן כזה. גם יקשה לדעת רבינו דס"ל דבנין ואריגה וכיו"ב אפי' עשאן לאכילה לוקה דהרי מכשירין דהתירה התורה על כרחך אפי' במלאכה דלא שייך באוכל נפש דאל"כ תיפו"ל מטעם מתוך וצורך קצת משום מכשירין ועל כרחך התירא דמכשירין במלאכות דלא שייך באו"נ כלל ולא שייך מתוך אלא מצ"ע מותרין ואם כן יקשה להיפוך למה נלקה בבנין וכיו"ב דאינן מיוחדים לא"נ בעשאן לאו"נ נאמר מתוך משום מכשירין וצורך קצת משום האוכל נפש ולמ"ש בפנ"י ליכא שום מלאכה דלא שייכי במכשירין אלא זריעה עיי"ש:

אמנם לדעת רבינו לא יקשה דס"ל אפשר באוכל נפש מותר מהתורה ואם כן י"ל במכשירין לא שייך מתוך וכמ"ש בפנ"י הנ"ל. ולדעת הסוברים דאפשר מדאורייתא אסור באו"נ י"ל דלא ס"ל כדעת רבינו בבנין וכיו"ב בעשאן לאו"נ דאסור מדאורייתא ולק"מ (וע"ע ברמב"ן בפ' אמור מ"ש בשם המכילתא בפי' מקצת או"נ דוחה עיי"ש):

אמנם הקושיא הראשונה מהותרה יקשה לכאורה ונראה לומר דהסוברים דאפשר מאתמול באו"נ אסור מדאורייתא בלתי סוברים דמלאכת או"נ ביו"ט הותרה אלא הודחה

ומשום קושית הרא"ש הנ"ל משחיטה ביו"ט עיין בר"ן שם שכתב דבנבילה איסורא בכל כזית משא"כ בשחיטה עיי"ש. גם י"ל לדעתם דלא מצינו שתתיר התורה שום איסור משום או"נ ביו"ט אלא מלאכה בלבד ואם כן לא שייך להתיר נבילה וכמו שאין הודחה אלא מלאכה כן אין לתמוה למה לא נבחר באיסור נבילה ממלאכה החמורה דאם כן יקשה גם כן למה במלאכה התירה התורה דהוי עשה ול"ת ובאיסור לא התירה התורה כלל משום או"נ ואם כן י"ל נמי דרק ממלאכה הודחה באו"נ מהתורה ולא נבילה. ואף בעוף למאן דס"ל שחיטתו מדרבנן כיון דעכ"פ אסור מדרבנן מטעם נבילה הוי השחיטה לצורך יו"ט ועיין במל"מ בפ"ז מתרומות ובספר שאגת אריה בהל' ר"ה בסי' ק"ח ובטורי אבן במסכת ר"ה בסוגיא דאין מכירין עיי"ש שכתב דלא אזלינן בתר דאורייתא בכה"ג עיי"ש. וגם כיון דשחיטת בהמה מותרת ושייך בשחיטה מתוך ועכ"פ הוי מטעם איסורא דרבנן צורך קצת לאפרושי מאיסורא. ולפ"ז לא שייך לדעתם לפרש מ"ש לעיל בה"ד בפי' מתוך מטעם הותרה אלא מטעמים אחרים שכתבתי שם. וגם לספר יראים שכתב בכלל אשר יאכל וכו' משמע גם הנאה לא שייך מתוך במכשירין דילפינן מלכם לכל צרכיכם ולא מאשר יאכל וכו'. והנה כנראה במסכת פסחים ס"ז דאו"נ ביו"ט מותר מטעם מצוה שייך לחלק בין אפשר השתא ומשום אפשר מעיקרא כר' עקיבא במסכת שבת הנ"ל ועם כל זה מטעם הותרה לא שייך לומר כן:

והנה ראיתי דעת הרשב"א בספר עבודת הקודש בבית מועד בשער ראשון וז"ל ולא כל אוכל נפש התיר הכתוב שהרי אחר שהתיר מיעט שנאמר אך הוא לבדו יעשה לכם. אך הוא לבדו ולכם מיעוטין הם ולפיכך יש אפי' מלאכות שיש בהן צורך או"נ ואסורות ומסרן הכתוב לחכמים והם אמרו שהקוצר וכו' ומפני מה מנו את אלו וכו' מה שדרך בני אדם לתקן מהן הרבה לימים הרבה כדי שלא יטריח ביו"ט לתקן מחמת חול וכו' עכ"ל עיי"ש וכמ"ש ז"ל בחוה"מ וכיו"ב בכמה דברים דתורה מסרה לחכמים ומיושב קושית הטורי אבן ושעה"מ הנ"ל ממס' חגיגה עיי"ש וגם מ"ש דלמה גזרו בפירות הנושרין דהוי גזירה לגזירה דלפ"ז הוי מדאורייתא אלא דנמסר לחכמים ולא מצינו נגד זה בדעת רבינו ואולי גם דעתו כן ועמ"ש בס"ד עוד בענין זה בפ"ב בענין צידה ובדעת רש"י במסכת עירובין הנ"ל עיי"ש. וע"ע בפנ"י במסכת ביצה דף י"ד מ"ש ועיין בפ"ג הי"ב ובלח"מ שם ובפר"ח בסי' תצ"ה עיי"ש ועמ"ש בפ"ג ה"א להלן עיי"ש ועיין מ"ש בהל' יו"ט פ"ז ה"א עיי"ש:

אבל לשין וכו' וכן מכשירי אוכל נפש שיש בהן חסרון אם נעשו מבערב עושין אותן ביו"ט כגון שחיקת תבלין וכיו"ב. עיין בפ"ד ה"ט ובכ"מ ולח"מ שם ובהל' ד' שם ובהמ"מ

שם בדעת רבינו דלא כר' יהודה במכשירין עיי"ש וצריכין לומר לפי זה דמ"ש רבינו כגון שחיקת תבלין לא הוי מכשירין ממש וראיתי במרכבת המשנה כיון שנתון לאוכל כאוכל דמי ורמז למ"ש בראב"ד שם פ"ד ה"י:

אין אופין ומבשלין ביו"ט מה שיאכל בחול ולא הותרה מלאכה שהיא לצורך אכילה אלא כדי ליהנות בה ביו"ט עשה כדי לאכול ביו"ט והותיר מותר לאכול המותר בחול.

ובלח"מ עמד ע"ז ממ"ש רבינו בהי"א המבשל או אופה ביו"ט כדי לאכול בו ביום וכו' ונשאר התבשיל וכו' הרי זה מותר לאכלו למחר בין בחול בין בשבת וכו' ובלבד שלא יערים ואם הערים אסור אפילו בשבת שאחר יו"ט מפני שהחמירו במערים יותר מן המזיד משמע דבמזיד אפי' אפה לחול מותר לאכול וכאן משמע דוקא בעשה כדי לאכול ביו"ט והותיר מותר לאכול המותר בחול כלשון רבינו כאן והביא בשם מהרלב"ח בסי' נ"ג דרבינו לא כתב להלן אלא הטעם למה במערים אסור אפי' בשבת אחר יו"ט ומזיד מותר אבל לחול אף במזיד אסור וכתב בסי' נ"ג שם ויש טעם חזק לדברי הרב הן מהשכל הן מהגמרא מהשכל שכיון שזה בישל במזיד מיו"ט לחול ראוי לקנוס אותו שלא יוכל לאכלו ודוקא לשבת הוא מותר מפני כבוד השבת שאין לו דבר אחר שיאכל. גם מהגמרא שהרואה בסוגיא יראה שהבעיא של עבר ואפה מאי לא היתה אלא מיו"ט לשבת ולא אפשטא וכיון דהאיסור מדרבנן פסק הרב לקולא וזה דוקא מיו"ט לשבת אבל מיו"ט לחול מנין לנו וכן בדברי רש"י מבואר בסוגיא במקומות רבים וז"ל במזיד לא יאכל שעבר על שבות דאין מגביהין וכו' אלמא אחמור רבנן במלתייהו ואפי' גבי עונג שבת דאית ליה פירי אחריני לשבת עכ"ל. ודומה לאלו הלשונות יש אחרים בסוגיא ההיא עכ"ל שם. ומסתבר דבריו כמ"ש ברא"ש ביצה י"ד בעבר ואפה דמשום כבוד שבת התירו עיי"ש וממילא באפה לצורך חול אסור:

אמנם בשו"ת הריב"ש בסי' רנ"ד לא נראה לו לחילוקא הנ"ל ולדעתו שוה מיו"ט לשבת ליו"ט לחבירו ובב"ח בסי' תק"ג ובשו"ת קכ"ח ח"א נגד דעת הריב"ש ועיין בפר"ח בסימן תק"ג שדעתו בשאינו מערים אפי' אופה מיו"ט לחול שרי וכתב שמדברי רבינו כאן כדברי הריב"ש ומ"ש משום דלית ליה פירי אחריני למסקנא לא התירו משום עונג שבת ומסיק דאפי' במבשל במזיד כל שאינו מערים אפי' לצורך חול מותר עיי"ש. והנה אינו מפרש כמהרלב"ח ולשון רבינו בהל' זאת עשה וכו' נראה כמהרלב"ח וסייעתו ועיין במרכבת המשנה בהי"א שכתב גם כן בדעת רבינו לחול אסור עולמית עיי"ש:

והנה למ"ש לקמן בס"ד בסוגיא דעירוב תבשילין דיותר מסתבר לומר בעבר ואפה מותר למאן דס"ל דמדאורייתא צרכי שבת מותרים ביו"ט ומותר לאפות מיו"ט לשבת מלמאן

דס"ל דאסור מדאורייתא אלא משום הואיל מותר דנראה דמצד הואיל עכ"פ מותר אפי' אפה לחול אבל אם לא נאמר הואיל ואם כן לצורך חול אסור מדאורייתא דרק לצורך שבת מותר ואם כן אם נאמר עבר ואפה אסור ממילא אפה שלא לצורך כלל ועשה איסור דאורייתא אבל אם נאמר דמותר לאכלו אח"כ לא עבר אלא על דרבנן ועיין במסכת שבת ג' גבי רדית הפת דמוטב לעבור על איסור קל בידים שלא יעבור למפרע באיסור דאורייתא עיי"ש ואם כן מסתבר לומר דעבר ואפה מותר כדי שיהיו צרכי שבת אבל כל זה בשבת אכן באופה לחול ודאי לומר עבר ואפה אסור לפי זה דלא שייך מ"ש והנה לדידן דקיי"ל דאמרינן הואיל לא נפק"מ אלא בסמוך לחשיכה דלא שייך הואיל כמ"ש בתוספות בכמה דוכתי ונראה לפרש בזה לשון השו"ע בסי' תקכ"ו סעיף כ"ג עבר ואפה אפי' בשוגג וכו' ובמג"א עמד על אפי' בשוגג עיי"ש ולמ"ש אתי שפיר דיש מקום לומר דבשוגג להחמיר טפי בעבר ואפה משום במזיד שייך לומר כמ"ש לתקנו למפרע שלא יהיה עובר על הדאורייתא וע"י שמותר הוי תיקון לאיסורו מדאורייתא דצרכי שבת נעשין ביו"ט אבל בשוגג ס"ד דאין לחוש לתקנו כ"כ וכתב דאפי' בשוגג בעבר ואפה מותר:

והנה כמ"ש לקמן בסוגיא דהואיל דכנראה מרמב"ן שם דלמאן דליה ליה הואיל אפי' באו אורחין ואם כן חזי ליה אפ"ה לוקה דבתר דעתו לחול אזלינן עיי"ש. ועל כרחך צ"ל כן דאל"כ בכל פעם יהיה עכ"פ התראת ספק שמא יבואו אורחים ועי' בצל"ח שם באפה מיו"ט לחול גם כן בדעתו תליא עיי"ש ואם כן לא שייך לומר כמ"ש ז"ל בעלמא לחלק בין אם ע"י האיסור נסתלק הלאו למפרע דלפי זה בכל גונא אפילו באסור בחול כבר עבר. וגם הרי כמ"ש לעיל האיסור לחול הוי משום דלא הוי לצורך יו"ט ובעי לכם ואם כן בכל גוונא עבר האיסור ולא הוי בתקנה אם נאסור לאכלו בחול:

הלכה י

ממלאה אשה קדירה בשר וכו' וממלאה אשה תנור פת וכו'. עי' מ"ש לקמן בס"ד בהל' י"ד עיי"ש:

הלכה יא

המבשל או האופה ביו"ט כדי לאכול בו ביום או שזימן אורחים ולא באו ונשאר התבשיל הרי זה מותר לאכול למחר בין בחול בין בשבת וכו'. הנה מה שהוסיף רבינו למ"ש בה"ט עשה כדי לאכול ביו"ט והותיר מותר לאכול המותר בחול עיין בשו"ת מהרלב"ח בסי' נ"ג דשם באכל ביו"ט והותיר חלק ממנו וכאן אפי' נשארה כולה ובה"י אפי' בדעתו לחול בטרחא אחת או נאפת יפה עיי"ש ולפי זה לא יצא לרבינו מביצה י"ז אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר הותיר שכתב בהמ"מ ונראה דאשמעינן בלא אכל

כלל שלא יהיה נראה כמערים ואפי' בשביל אורחים כמ"ש ז"ל מאן דלית ליה הואיל דבאורחים שאינם ידועים אין מבשל:

הלכה יב

מי שהיתה לו בהמה מסוכנת לא ישחוט אותה ביו"ט אא"כ יודע שיכול לאכול ממנה כזית צלי מבעוד יום כדי שלא ישחוט ביו"ט מה שיאכל בחול וכן כל כיו"ב. בהמ"מ מביא הגמרא ביצה כ"ה ע"א מחלוקת הת"ק ור' עקיבא דת"ק אמר כזית צלי ור"ע אמר אפי' כזית חי מבית טביחתה עיי"ש. ובראש"ש ובטור פסקי דא"צ בדיקה ונראה דפסקו כר"ע וכ"כ בב"י ובב"ח. ובב"ח כתב דרבינו פוסק כת"ק. ונראה מדכתב צלי ולר"ע אפי' חי ואם כן גם מבית טביחתה גם כן לא ס"ל כר"ע ובספר קרבן נתנאל כתב דר"ע ות"ק לא פליגי בזה דגם לת"ק ס"ל בית טביחתה עיי"ש. והנה כ"כ במג"א בסי' תצ"ח ס"ק י"ג דמשמע דת"ק מודה לר"ע בזה דא"צ בדיקה כדאיתא בגמ' ועוד דהא כתב ברמ"א שאסור להפשיטה אבל בישש פסק דצריך שיהא שהות לאכול אחרי הפשט וניתוח ואינו מוכרח עכ"ל ואם כן י"ל דרבינו גם כן ס"ל דא"צ בדיקה אף דהוי"ל לפרושי דא"צ בדיקה:

והנה שם בגמרא הפשט וניתוח וכו' למדה תורה דרך ארץ וכו' מאי קמ"ל וכו' לאפוקי דרב הונא וכו' אלא רמי בר אדא אורח ארעא קמ"ל עיי"ש. ובתוספות בד"ה אורח ארעא הקשו דלהלן משמע משום איסור טריפה דאיתא נטיעה מקטעה רגלי דטבחא ותירצו דליכא איסור מיהו אם נמצאת טריפה הוי שוגג ולא אונס שלא היה לו למהר כ"כ עיי"ש:

והנה בלא"ה הסוגיא בלתי מובן כמ"ש ז"ל דהרי מפורש בדבריהם למדה התורה דרך ארץ וכו' ונראה בדברי התוספות למ"ש בר"ן ריש מסכת פסחים דהסומך על החזקה ואם היה באיסורא הוי אונס עיי"ש וכן נראה במסכת שבועות בפ"ב בשלא בשעת וסתה אונס הוא עיי"ש. אמנם שם לא הוי לברורי והוי אונס אבל כאן דאיכא לברורי הוי שוגג ולא אונס לדעת התוס' אלא דיקשה כמ"ש ז"ל דהרי בריאה קיי"ל דמשום דשכיחי בה סירכות צריכה בדיקה ועי' בפנ"י וצל"ח עיי"ש וי"ל דהנה קיי"ל חזקה דאיכא לברורי מבררין אם לא ביש טורח והפסד דאז אין צריך לברר. והנה הפשט וניתוח טורח גדול וצריך זמן מרובה והוא צריך להדבר מיד ואם כן היה לפטרו מלברר אבל כיון דבלא"ה מדרך ארץ להפשיט ולנתוח אם כן לא הוי בכלל טורח אחר זה וממילא מחויב לבדוק משום איכא לברורי וגם מה שיעשה מדרך ארץ לא הוי בכלל טירחא לענין איכא לברורי. וביו"ט דאיכא במסוכנת הפסד בדבר לא צריך לברורי ולפי זה משום דרך ארץ שלמדה התורה שקלינן וטרינן בגמרא אם הוי עי"ז לאפוקי מדרב הונא וכו' ואם כן למסקנא

דאיתא אלא אורח ארעא קמ"ל דודאי מהני החזקה כדר"ה באיכא טורח והפסד אבל בזה בלא"ה גם לר"ה צריך בדיקה משום דהוי אורח ארעא בלא"ה ואם כן יש לברר משום האיסור דלא שייך טורח ומיושב קושית התוספות הנ"ל דמשום אורח ארעא אמרינן קטיעה מקטע רגלים דטבחא משום דהוי איכא לבירורי עי"ז. וזה יסכים דהסוגיא דא"צ לבדיקה למסקנא וביש"ש הקשה דלפי תירוץ התוס' יקשה עוד דמ"מ למה לנו להניחו מתחילה לאכול בלי בדיקה עיי"ש ולמ"ש מיושב:

הלכה יג

אין אופין ומבשלין ביו"ט כדי להאכיל גוים או כלבים שנאמר הוא לבדו יעשה לכם לכם ולא לגוים לכם ולא לכלבים לפיכך מזמנין את הגוי בשבת ואין מזמנין אותו ביו"ט גזירה שמא ירבה בשבילו אבל אם בא הגוי מאליו אוכל עמהן מה שהן אוכלין שכבר הכינוה. והנה אם אמרינן לכם ולא לכלבים מחלוקת דתנאי במס' ביצה כ"א ע"א גם מחלוקת בין הבעה"מ עם שאר הראשונים להלכה עם מי וסוגית הגמ' שם דתניא אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ממשמע שנאמר לכל נפש שומע אני אפילו נפש בהמה במשמע כענין שנאמר מכה נפש בהמה ישלמנה ת"ל לכם לכם ולא לכלבים דברי ר' יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר אפי' נפש בהמה במשמע מה ת"ל לכם לכם ולא לנכרים ומה ראית מרבה אני את הכלבים שמזונתן עליך ומוציא אני את הכותים שאין מזונתן עליך וכו':

ובתוספות שם בד"ה לכם דקיי"ל כריה"ג אף דהלכה כר"ע מחבירו משום דסתמא דמשנה דחלה כותיה בעיסת כלבים בזמן שהרועה אוכל ממנה נאפת אפי' ביו"ט הא לאו הכי לא והכי איתא בסיפא בהדיא אבל אין הרועים אוכלין ממנה אין אופין אותה ביו"ט עיי"ש וכן דעת הרי"ף והרא"ש ורמב"ן וכן דעת רבינו אבל הבעה"מ חולק ע"ז ודעתו כר"ע ועל הקושית ממשנה דחלה כתב דמצריך דוקא שרועים אוכלין ממנה י"ל גם לר"ע דמודה בזה כיון דאפשר לכלבים בלי אפיה לא טרחינן להו במלאכה יתירא אלא בזמן שרועים אוכלין ממנה עיי"ש ויש לומר דמשו"ה הביאו בתוס' הנזכר לדייק מרישא ואח"ז כתבו ובסיפא אי' בהדיא דהוי לאתוי הסיפא בלבד וי"ל דמרישא אין ראיה כ"כ די"ל דמיירי כמ"ש בבעה"מ דאפשר ליתן לפני הכלבים בלי אפיה אבל מדכפלו בסיפא אבל אם אין הרועים אוכלין ממנה אין אופין אותה ביו"ט נראה דאתא לאורי דבשום אופן כשאין הרועים אוכלים ממנה לאפות אותם ביו"ט אפי' באין אוכלין אלא ע"י אפיה אבל הבעה"מ לא נחית לדייק כן. והנה מ"ש בבעה"מ לחלק בין אפשר בלי אפיה דבאדם אין לחלק ובבהמה לחלק בזה דבאדם לא מצינו אלא באפשר מאתמול מדרבנן לדעת רבינו

וסייעתו ועיין בר"ן דף י"ז שכתב לחלק בין בשבת דאמרינן במס' מנחות דף ס"ד בעוקץ אחד תאנה אחת ובאחר ב' תאנים וקצץ לצורך החולה אותו שיש בו שתים וא"צ אלא אחת חייב דזה דוקא בשבת ולא כן ביו"ט דהותרה ומותר להרבות עיי"ש וא"כ לצורך בהמה כיון דהוי לר"ע בכלל אשר יאכל לכל נפש כמו כן נאמר הותרה ואף דאפשר בלי מלאכה ואין לנו לחלק בין אדם ובהמה בזה ולא נראה דהוי מדרבנן כן ולא אסרו אלא לצורך בהמה ורחוק לומר דבעה"מ לית ליה הותרה ביו"ט:

ונראה דהנה מקשינן לר' עקיבא מה ראית לחלק בין לכלבים לנכרים ואמר דכלבים מזונתן עליך הנה אף דלית ליה לר' עקיבא מתוך אפ"ה מתיר לכלבים משום דהוי בכלל נפש ולא לנכרים משום דמזונתן אינם עליך ומזה דלא התיר אלא לצורך ואי אפשר בענין אחר דבכלל מזונתן עליך לא הוי אלא מה שצריך למזונתן ולא שיעשה במה שא"צ לזה באם אפשר בלי אפיה אין לאפות ולא אמרינן הותרה בבהמה אף דאמרינן כן באדם דאם נאמר דאין לחלק בהותרה בין אדם לבהמה א"כ בהמה ונכרי שוין יקשה קושית הגמ' מה ראית ולמה נחלק לכם ולא נאמר דקאי על תרוייהו ועל כרחך מדכתיב נפש לרבות אחד משניהן מחלקין בין מזונתן עליך ודוקא באי אפשר דבהמה גרוע מאדם בזה דלא אמרינן הותרה ומלכם דמיעט נכרי נדע כן בבהמה דבנכרי נתמעט מלכם בכל גונא ובבהמה באפשר בענין אחר וא"כ דברי הבעה"מ נראין לכאורה מוכח מהסוגיא:

וי"ל דהנה למאן דאית ליה מתוך א"כ צריכין ללכם למעוטי כלבים ונכרים אפי' לתוס' דבעינן צורך קצת במזונתן עליך נראה דהוי צורך קצת וביותר למ"ש במג"א בסי' שכ"ד ס"ק ו' דמצוה ליתן מזונות אפי' לכלבים של אחרים ועי' באליה רבה שהשיג עליו עיי"ש ועי' במחצית השקל שם ובמג"א בסי' ש"ה ס"ק י"ב בשם שו"ת הרמ"א דמותר לומר לעכו"ם להמרות האוזים בשבת משום צער בע"ח וכתב דמשמע בליכא עכו"ם מותר ע"י ישראל ובאליה רבה בסי' שכ"ד ס"ק י' השיג גם על זה עיי"ש ועכ"פ מקרי צורך קצת ועי' מ"ש לעיל אם מצוה מקרי צורך קצת דצ"ע לפי זה וא"כ צריכין הקרא דלכם אבל לר"ע דלית ליה מתוך כלל למה לי קרא דלכם דכיון דלא הוי לצורך אוכל נפש בלאו קרא דלכם לא יהיה ס"ד להתיר וביותר למ"ש לעיל דמאן דלית ליה דמלאכת או"נ לא הוי בכלל מלאכת עבודה וגם לר' יהושע במס' פסחים ס"ח דאו"נ התירה התורה משום שמחת יו"ט וא"כ בלאו לכם נדע לאסור לעכו"ם דרק לצורך או"נ דישראל התירה התורה וי"ל דמשו"ה כיון דפירשה התורה לכם מזה נדע דיש אשר לא הוי לכם ממש ואפ"ה התירה התורה ומשו"ה אצטריך קרא דלכם למעוטי ומסתבר ליה לחלק בין מזונתן עליך דכמ"ש בשם מג"א דהוי מצוה דמותר ולפ"ז אנן דקיי"ל מתוך ולכם דלא נאמר בהמה במשמע

כמ"ש לעיל דיש לומר דהוי לצורך וק"ו לא לעכו"ם וי"ל משו"ה נקטו ולא לכלבים ולא נקטו ולא לבהמה משום לאשמעינן לר"ע דאפי' לכלבים הוי מזונתן עליך וכמ"ש במג"א הנ"ל ואם כן מ"ש מוכיח כדעת רבינו וסייעתו דקיי"ל כר' יוסי הגלילי:

והנה למה לא נאמר דלכם אצטרך ונאמר דמותר בנדרים ונדבות וי"ל דנו"נ כדאיתא בגמרא משולחן גבוה קזכי וביותר למ"ש בתוס' שבת כ"ד זה שהוא מצוה מסתבר ביותר דלא מקרי לכם עיי"ש:

והנה לדעת האליה רבה דלא הוי בכלל מצוה ליתן מזונות לבהמה י"ל לפרש דהנה בלא"ה יש לדקדק בסוגיא למה הצריכו להביא מקרא דמכה נפש ישלמנה ולא הביא מקראות הקודמין דבנפש נכלל גם בהמה כמו ישרצו המים שרץ נפש תוציא הארץ נפש וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו וכיו"ב ויותר נראה משום דבנפש בהמה ישלמנה כתיב נפש בהמה וסתם נפש י"ל דוקא באדם בלבד וגם כנראה מלשון ר' יוסי הגלילי משמע שנאמר לכל נפש שומע אני אפי' נפש בהמה וכו' דנראה דאמר דס"ד מדכתיב כל לרבוי אתיא אפי' בהמה דאם מלשון נפש הוי ליה לומר שנאמר נפש וכו' כמו שלא הביא תחילת המקרא אשר יאכל משום דמביא רק הצריך להנאמר שומע אני ומקרא דנפש כנראה מביא שלא דנפש מוציא הבהמה וע"ז הביא המקרא דמכה נפש וכו' אבל מקרא דלכם ממעט בהמה ונכרים והנה אין להקשות דהרי במס' כתובות דף ז' ע"א נלמד מכל נפש דבר השוה לכל נפש די"ל דאחרי דמלכם נדע דכל אינו לרבות בהמה ונכרים אמרינן דבעי לאורי דבעינן שוה לכל נפש אבל לר"ע דס"ל נפש בהמה במשמע וכנראה ג"כ מכל יקשה דמנ"ל שוה לכל נפש דנראה דלא פליג ע"ז עיין במס' כתובות שם:

אמנם כנראה לר' עקיבא לאו מלשון כל יליף לה אלא כמ"ש לעיל משום דלית ליה מתוך ומקרא דלכם נדע דיש דלא הוי לכם ומותר ובחר במזונתן עליך ובכלל נפש גם בהמה במשמע אבל לר' יוסי הגלילי יש לומר גם יש לדקדק בלשון ריה"ג שומע וכו' נפש בהמה במשמע כענין שנאמר מכה נפש בהמה וכו' דלשון כענין בלתי מובן דהו"ל כמו שנאמר מכה נפש בהמה וכו' וי"ל דריה"ג שאמר שומע אני לאו מלשון כל דנדרש לשוה לכל נפש גם מקרא דמכה נפש וכו' לא הביא דנפש כולל גם בהמה דנדע ומפורסם במקראות רבות אלא דהנה אם לא נאמר לכם הוי ס"ד להתיר לצורך בהמה משום מתוך ואף למ"ש בתוס' דבמתוך צריך צורך קצת לצורך בהמתו יהיה בכלל צורך קצת משום הפסד בהמה דהוי הפסד קנינו ואף דכנראה במס' פסחים מ"ו ע"ב ומשום הפסד ממון שריא איסורא דאורייתא עיי"ש מ"מ כמה דלא נדע מקרא דלכם ס"ד לומר איפכא דהוי

לצורך ומסייע לזה המקרא דמכה נפש ישלמנה דמקודם נאמר מכה אדם יומת דנענש על המעשה הריגת האדם אבל להרוג בהמת רעהו עונשין על היזק קנינו של חבירו וישלמנה וא"כ מדאחשביה בהמה להיות קנינו ומחויב המכה אותה כ"כ אין לומר דלצורך קיום הבהמה לתת מזונה כדי חייה דלא יהיה בכלל לצורך האדם ולכן אמר כענין שנאמר מכה וכו' כענין שם דמקרי בהפסד בהמה מפסיד קנין רעהו וכמו כן כאן לענין לצרכו מה שצורך קיום קנינו מקרי לצרכו וע"ז נאמר לכם למעט בהמה משום דצריך שיהיה הצורך לצורך יו"ט והפסד ממון הוי על לאחר יו"ט וזה נדע מלכם דלא הוי בכה"ג לצורך וכל זה לריה"ג אבל לר"ע דלית ליה מתוך י"ל דלאו מהאי קרא יליף אלא מנפש דמצינו הרבה בתורה כמ"ש לעיל ועי' מ"ש לקמן אחר הי"ד לדעת הבעה"מ שם עיי"ש:

הלכה יד

בהמה שחציה של גוי וחציה של ישראל מותר לשחטה ביו"ט שאי אפשר לאכל ממנה כזית בשר בלא שחיטה אבל עיסה שחציה לגוי וחציה לישראל אסור לאפות אותה מפני שיכול לחלק הבצק. בני החיל שנתנו קמח לישראל לעשות להם פת ביו"ט אם כשנותנין פת ממנה לתינוק אין מקפידין מותר לאפות להן ביו"ט שכל פת ופת ראוי לתינוק. עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה נאפית ביו"ט. עי' בהמגיד משנה ובלח"מ:

והנה האי דעיסה חציה של גוי וכו' דאסור מימרא דרב חסדא במס' ביצה כ"א ע"א והאי דבני החיל דרב הונא שם ופסק רבינו תרוייהו וזה כדעת התוס' שם בד"ה חזינן דר"ה לא פליג על רב חסדא דבבני חיל מיירי שהיה הקמח לבני החיל ולא הוי אפשר למפלגא עיי"ש נגד דעת רש"י שכתב בד"ה דכל חדא וחדא וכו' ופליג ר"ה אדר"ח דאמר חציה של עכו"ם וחציה של ישראל אסור לאפותה עכ"ל והנה לדינא בכה"ג דהוי הקמח לבני חיל י"ל דמודה רש"י אלא דפליג בתוס' עם רש"י בפי' האי דבני חיל וא"כ דעת רבינו מסכמת עם דעת כולמו ועי' במהרש"א דלמ"ש בתוס' לא גרסינן פליגא דריב"ל על ר"ה עיי"ש:

אמנם יש לעיין דהנה דלמדין מלכם לכם ולא לגבוה וכו' דצריך לכם דוקא ומאי דהוי לצורך גבוה וכיו"ב לא הוי לכם אם בעי כולה לכם או בשוה ושוה או גם בקצת לכם די ולכאורה בחציה של גוי וחציה של ישראל הוי שוה בשוה וכמו כן י"ל בנדרים ונדבות אבל הרי קיי"ל דאמרינן הואיל וכו' דכמ"ש לעיל דהוי מטעם שיש לו זכות בהדבר שאם יקלענו אורחים יהיה חזי ליה הוי לכם וכנראה לא הוי עיקרו לכם דודאי לא יבשל בשביל שמא יקלענו אורחים וכמ"ש ז"ל דטעמא דמאן דלא ס"ל הואיל שאין מהדרך לבשל בשביל אורחים שאינן ידועים ונראה דהוי רק קצת לכם:

והנה מספקא לרב אויא סבא בחציה של נכרים וכו' משום דלא הוי עיקרו לכם ומדמהו לנדרים ונדבות למ"ש בתוס' במס' שבת כ"ד בשם הריב"א שם אין לדייק שכתב מידי דהוי נדרים ונדבות דאין קריבין ביו"ט למ"ד משולחן גבוה קזכי וכן שתי לחם וכו' אע"פ שיש בהן אכילת אדם משום דעיקרן לצורך גבוה ולמ"ד קריבין ביו"ט היינו משום דקסבר דעיקר שחיטתן ואפייתן נמי לצורך אדם וכו' עיי"ש וא"כ אין הכרע בנו"נ די"ל דהוי עיקרו לגבוה וי"ל כמ"ש דעיקרו נמי לצורך אדם וא"כ הוי שוה בשוה ועי' בתוס' במס' פסחים דף מ"ו ע"א בד"ה לא ונראה מדבריהן דעיקר קרבן ודאי לגבוה אבל עיקר השחיטה לכם ובזה פליגי מאן דס"ל נדרים ונדבות קריבין או אין קריבין ועכ"פ נראה דצריך שיהיה עיקרו לכם. אמנם מ"ש בתוס' לחלק בין שחיטה וקרבן דבזה עיקרו לגבוה ובזה עיקרו לכם וכנראה עיקרו ממש ולא כמ"ש במס' שבת נמי לצורך אדם עיי"ש:

ונראה דהנה בחציה של נכרים וכו' י"ל דעיקרו לעצמו דמסתמא דעתו כן משום איסור מלאכה דבשביל הנכרי אסור מדאורייתא והיינו טעמא בעיסה דאפשר למפלגיה לא הוי כלל לכם דמשום האיסור הו"ל למפלגיה וא"כ אף על חלקו לא הוי מסתמא לכם וגם י"ל משום דעל חלק הנכרי דהוי ודאי לא לכם ועי' להלן מזמנין לנכרי בשבת וכו' ואין מזמנין לנכרי ביו"ט וכו' ובשו"ע בסי' תקי"ב עיי"ש והאי פשיטא דאזלינן בתר דעתו בענין לכם עי' בתוס' שכתב בגיד הנשה בדעתו לאכלו מקרי לצורך קצת ולמ"ש לעיל צורך קצת מטעם לכם ועי' ברש"י באופה מיו"ט לחול להלן ובמס' פסחים וברמב"ן שם דמוכח טובא דאזלינן בזה בתר דעתו וכונתו עיי"ש וי"ל דזה כונת הריב"א דמאן דס"ל אין קריבין ס"ל כיון דעיקרו מצ"ע לגבוה לא מקרי לכם ומאן דס"ל קריבין דעם כל זה השחיטה דהוי המלאכה י"ל משום איסור מלאכה ביו"ט עיקרו לעצמו ומובן בזה מה שיש לומר בנדרים ונדבות דהוי לכם ולומר דלא הוי לכם ולמה לזה עיקרו לגבוה ולזה עיקרו לעצמו ולכן מקשינן ומה זה בין נדרים ונדבות ומשני משולחן גבוה קזכי שם דף כ"א ע"א עיי"ש:

ונאמר לפרש במ"ש דברי תוס' בד"ה עיסה שהקשו על דאיתא שם עיסה חציה וכו' אסור לאפותה ביו"ט דהא אפשר ליה למפלגיה בלישה וכו' הא אמרינן לעיל דף י"ז ע"א ממלאה אשה תנור פת שנאפת יפה כשהתנור מלא ותירצו וז"ל דשאני התם דכל הפת של ישראל שהרשות בידו לאכל כל אחד ואחד או זה או זה ועוד דילמא אקלעי אורחים אבל הכא דחציה של נכרי אסור לאפותה ביו"ט עכ"ל. ועיין בפנ"י ובצל"ח שעמדו על דבריהן וגם רב חסדא לית ליה הואיל והוא האומר עיסה דעיסה חציה וכו' עיי"ש:

ולמ"ש נאמר דהנה זה שפת נאפה יפה מהאי טעמא לא מסתבר לומר דהוי עיקרו לכם

וכמ"ש בעי עיקרו לכם דוקא וכנראה מסוגיא בעיסת כלבים דלא מהני מה"ט דלא הוי אלא קצת לכם אבל יש בזה שם עוד קצת לכם מזכות שיש לו לברור איזה שירצה דאיזה שתאפה יפה ביותר יקחנו ועכ"פ יש לו זכות בכל אחד ואחד ועוד דהוי הואיל ג"כ בהאי דלעיל ואף מאן דלית ליה הואיל כמ"ש לעיל דהואיל לא הוי אלא קצת לכם משום האי זכות דהואיל ואי מקלעי וכו' מ"מ בצירוף דנאפה יפה ויוכל לברור הוי בגדר לכם ביותר וכעיקר או בשוה בשוה עכ"פ אם נאמר דדי בשוה בשוה ובזה דברי התוס' מובנים היטב:

ולמ"ש יש ליישב דברי רש"י הנ"ל שעמדו עליו בתוס' בד"ה חזינן כנ"ל עיין מ"ש דרב הונא פליג על רב חסדא דאמר חציה וכו' אסור וכו' דלמ"ש בפי' התוס' וא"כ צריכין צירוף דנאפת יפה והואיל כל חדא וחדא וכו' שיהיה לכם כמ"ש דלא שייך בבני חיל ועל כרחך פליג אדר"ה:

והנה לפמ"ש לעיל דמחלוקת בהואיל תליא אם צריכין שיהיה עיקרו לכם ואם כן דקיי"ל הואיל אם כן לא בעי עיקרו לכם ולפי זה יקשה דכנראה מנדרים ונדבות דאין קריבין למ"ש בתוס' דקצת לכם לא מהני וא"כ למה מהני הואיל, וצ"ל בנו"נ דמצד עצמו עיקרו לגבוה כדאיתא משולחן גבוה קזכי ועיקר כונת הקרבן לגבוה בלבד לא מהני קצת לכם בהשחיטה ואפי' נאמר בשחיטה משום איסור מלאכה דעתו לעצמו מ"מ במה שעומד מצ"ע לגבוה לא מהני קצת לכם בדעתו דדעתו לקרבן עוקר דעתו לעצמו דהוי כסתירה בהכונה. ויש ליישב קושית הצל"ח וכי לא ידע ר' אויא סבא משולחן גבוה קזכי דעל כרחך צ"ל כן משני הלחם הכל לכהנים ואין מהם למזבח כלל וע"כ אסורים לאפות משום שולחן גבוה עיי"ש ולמ"ש י"ל דידע רב אויא סבא משולחן גבוה אלא דס"ל דמה"ט משום דהוי לעצמו ולגבוה ומשו"ה אסור לאפות ומשו"ה מקשה מאי שנא חציה לנכרים וכו' ורב הונא ס"ל כמ"ש משום משולחן גבוה הוי עיקרו מתחילה לגבוה בלבד ולגבוה שייך כלחם הפנים דאפי' למצוה:

ובמס' פסחים מ"ו במסוכנת א"א יש לו שהות וכו' בשלמא לדידי דאית לי הואיל וכו' א"ל אין משום הפסד ממון גמר בדעתו לאכול כזית עיי"ש. והנה למ"ש מאן דלית ליה הואיל צריך עיקר לכם צ"ל דעל הכזית משום הפסד ממון גמר בלבו ומשוי כעיקרו לכם:

ויש ליישב במ"ש לעיל קושית הלח"מ בעיסת כלבים דלדעת רבינו לדעת המ"מ לדידן דאית לן הואיל א"צ שיהיה לו נבילה והקשה דהואיל לא מהני אלא לאפטורי ממלקות אבל איסורא איכא עיי"ש. ולמ"ש בפי' התוספות הנ"ל דבצירוף פת נאפת יפה עם הואיל הוי לכם ממש וי"ל שמותר בכה"ג לכתחילה כמו בממלאה אשה פת לכתחילה דהוי גם כן בצירוף הואיל לפמ"ש:

וא"כ למ"ש לעיל דלדינא רש"י ותוס' לא פליגו גם לדעת רבינו בבני חיל וכלשון רבינו בני חיל שנתנו קמח לישראל וכו' מפרש דהוי של בני החיל דלא שייך אפשר למפלגי בלישה וכה"ג כעיקר בעבור עצמו ומותר לכתחילה ואפי' גם גרסינן ופליגא לא יקשה לרבינו דלפי זה מירי בקמח של ישראל ורבינו כתב בקמח שלהם ומיושב קושית הלח"מ בזה עיי"ש ובהמ"מ לעיל הי"ג:

ונאמר עוד ליישב דברי הבעה"מ שהביא ראיה דהלכה כר' עקיבא מנותנים מזונות לפני חיה ומיניה דאפי' נפש בהמה במשמע וברא"ש וברמב"ן השיגו עליו דנותנים מזונות לא הוי מלאכה עיי"ש וברש"י בד"ה ואין נותנים לפני הדגים מזונות ואפי' למאן דאמר נפש בהמה במשמע הנ"מ דמזונתן עליך אבל דגים אפשר להם בלא מזונות שהם אוכלין שרשי עשבים וקרקע וגדול אוכל את הקטן עכ"ל. ובתוס' בד"ה ואין נותנים כתבו ע"ז דלפי דבריו יקשה עוד דמתרצין להלן כאן בביבר קטן וכאן בביבר גדול דאכתי יקשה מזונות אמזונות דבמתני' איתא נותנין לפניהם מזונות ובברייתא אין נותנין וכו' עיי"ש. וי"ל דהנה במסכת שבת דף ק"ו ע"ב ברש"י בד"ה ואין נותנין לפניהם מזונות כיון דהן מוקצה לא מצי למטרח עלייהו עכ"ל. וכבר עמד ע"ז בפנ"י למה כתב כאן טעם אחר עיי"ש:

ונראה לומר דבלא"ה יקשה דאפי' מאן דלית ליה נפש בהמה במשמע זה לענין מלאכה גמורה אבל נתינת מזונות דהוי רק טירחא בלבד מנ"ל ונראה בכונת רש"י כאן כמ"ש במס' שבת דעיקר הטעם שלא ליתן לפניהם מזונות דאין להטריח בשביל המוקצה דמחוסרין צידה הוי מוקצין ועיין להלן בפ"ב ה"ז ובתוס' במסכת שבת דף הנ"ל ובמ"ש לקמן בס"ד שם בזה. אלא דיקשה לומר לר' עקיבא דס"ל דנפש בהמה במשמע ומותר לעשות מלאכה גמורה לצורך בהמה ומכ"ש שלא נחמיר שלא להטריח בעבורם וע"ז כתב דהנה לעיל פריך בגמרא מה ראית לרבות בהמה ולמעט עכו"ם מרבה אני בהמה שמזונתן עליך וממעט אני עכו"ם שאין מזונתן עליך עיי"ש. ומיניה בבהמה שאין מזונתן עלינו דהוי בכלל עכו"ם ודומה לו דנתמעט מלכם וביותר למ"ש לעיל בטעמא להתיר במזונתן עליך. ואם כן לפי זה בדגים שאין מזונתן עליך לא הוי בכלל נפש בהמה להתיר אף לר"ע יש לומר דאסור לטרוח בעבורם משום דהוי מוקצין ואם כן צריכין לב' טעמים דאין לטרוח בשביל מוקצה ואין מזונתן עליך ויש ליישב קושית התוס' דכמ"ש מוקצה תליא אם הוי צידה וכיון דמחלקין בין ביבר גדול וקטן לענין צידה הוי גם כן לענין מזונתן לחלק דאם הוי צידה הוי מוקצה ואם לאו לא הוי מוקצה:

ועיין בר"ן דבירושלמי מפורש כרש"י דאיתא שם לפי שאין עושין תקנה לדבר שאינו

מוכן. ולמ"ש במ"א למ"ש ברש"י במסכת ביצה י"ב דהוי לגזור בטלטול משום הוצאה אף בכלים וכיו"ב הנצרכים אלא שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בו עיי"ש ולפי זה מטעם איסור הוצאה דנאסר בטלטול האיסור וההתר בשוה אלא במה דיכולים לעמוד בו בדבר המוקצה בלא"ה מדעתו אסרו. ואם כן בטלטול בשביל מוקצה הוי כמו מוקצה שיכולין לעמוד בו וכמ"ש ובמה שיכולין לעמוד בו ההתר והאיסור שוין לאסרם בטלטול וכדומה לזה מצינו אין כלי ניטל אלא לדבר הניטול עיי"ש. ועל קושית התוספות מכמה דוכתי דאיתא דמותר ליתן מזונות עיין בר"ן שכתב דבכל אלה המקומות מיירי כשהוא לצורך אדם עיי"ש. או די"ל בשבת ס"ל כר' שמעון כדאיתא לעיל בריש פירקין דמס' ביצה ואם כן במ"ש מיושב ראית הבעה"מ אף דנתינת מזונות לא הוי מלאכה מ"מ תליא אם אמרינן נפש בהמה במשמע דאז מותר לתת לפניהם מזונות במזונתן עליך ביו"ט והנה אם כמ"ש דצידה דרבנן הוי מוקצה מחמת איסור דרבנן ולמ"ש לעיל בשם הסמ"ג הוי דאורייתא ובדעת רבינו בענין זה נדבר בס"ד להלן בפ"ב במקומו:

הלכה טו

המבשל ביו"ט לגוים או לבהמה או להניח לחול אינה לוקה שאילו באו לו אורחים היה אותו תבשיל ראוי להן עשה לנפשו והותיר מותר להאכיל ממנו לגוים ולכלבים.

ועי' בלח"מ שעמד ע"ז למה לא כתב רבינו משום מתוך דמטעם מתוך אפי' בשאין ראוי לאדם שייך מתוך והוכיח מזה דדעת רבינו דאמרינן אהדרא לאיסורא קמא ולכן צ"ל משום הואיל שאינו לוקה אלא שעבר על לכם ולא לעכו"ם עיי"ש וכיו"ב העיר במל"מ בפרשת דרכים דרך מצותיך ח"ג דף ק"י המצוין במל"מ בהגהותיו כאן דלאופה לכלבים בלא"ה אין לוקה משום מתוך ומלכם לא הוי אלא עשה ולא אמרינן אהדרא ודוקא באפה לחול צריכין הואיל וסיים שם והדבר צריך תלמוד עיי"ש. ולפמ"ש בתוס' במס' ביצה דף י"ב ע"א בד"ה ה"ג שהקשו שם לרש"י דא"צ במתוך לצורך קצת אם כן למה צריכין באופה מיו"ט לחול לרבה הואיל ולרב חסדא לוקין שמוכיח מזה דצריך עכ"פ לצורך קצת עיי"ש:

והנה כמ"ש לעיל דזה שצריך צורך קצת דבלתי מפורש למה נאמר כן למאן דס"ל מתוך וביותר למאן דמפרש שאינו בכלל מלאכת עבודה מלאכת אוכל נפש וכתבתי דנלמד מהאי דדרשינן באו"נ גופא לכם ולא לעכו"ם ולא לכלבים דלאו איסורו משום דהוי לעכו"ם ולכלבים אלא משום דלא הוי לצרכו לצורך יו"ט וחציה של נכרים וכו' כמ"ש לעיל דצריך עיקרו לכם ובאפשר למפלגה בלישה וא"כ הוי חציה רק בשביל הנכרי ולא בשביל לצרכו ולא יהיה שלא לצורך במתוך עדיף מאו"נ גופא ואם כן צריך צורך קצת

עכ"פ ואם כן מיו"ט לחול נראה לומר ג"כ מהאי טעמא דלא הוי לכם ולפ"ז יקשה גם לתוס' דס"ל דלא אמרינן אהדרא לאיסורא קמא בלכם וכו' ואם כן לב"ה דס"ל מתוך למה לנו להואיל למפטריה ממלקות:

ונראה לומר ונדבר במה שיש להעיר עוד בסוגיא דהואיל ולייישבו לענ"ד במס' פסחים דף מ"ו ע"א במשנה כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט ר' אליעזר אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה ובן בתירא אמר תטיל בצונן אמר ר' יהושע לא זה חמץ שמוזהרין עלי' בבל יראה ובל ימצא אלא מפרישתה ומניחה עד הערב ואם החמיצה החמיצה:

ובגמרא לימא בטובת הנאה קמפלגי דר' אליעזר סבר טובת הנאה ממון ור' יהושע סבר טובת הנאה אי' ממון לא דכו"ע סברי טובת הנאה אינה ממון והכא בהואיל קמפלגי דר"א סבר אמרינן הואיל ואי בעי מתשיל עלה ממוניה הוא ור"י סבר לא אמרינן הואיל הנה מחלוקת התנאים הזה בהמשנה לענין ביעור חמץ ובל יראה:

ובגמ' שם גם כן לענין אפיה ביו"ט מחלוקת רבה ורב חסדא באופה מיו"ט לחול לר"ח לוקה ולרבה אינו לוקה משום דרבה אית ליה הואיל ור"ח לית ליה הואיל עיי"ש ושם דף מ"ח לחלק בין מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע במשנה עד כאן לא אמר ר"א הואיל אלא בעידנא דקא עיילי לתנורא כל חדא וחדא חזיא ליה לדידיה אבל הכא דלאורחין הוא דחזי לדידיה לא חזי אימא ה"נ דלא אמרינן הואיל ועד כאן לא קאמר ר"י דלא אמרינן הואיל אלא דאיכא חדא דלא חזי לא לדידיה ולא לאורחין אבל הכא דחזי מיהת לאורחין אימא ה"נ אמרינן הואיל:

וברש"י שם דלר' אליעזר מלאכת אפיה ביו"ט כי לא קרא שם על כל חדא אמרינן הא לאו חלה היא ואי נמי קרא עלה שם מציא למיפא משום הואיל ואי בעי מתשיל עלה ועדיף טפי למיעבד בלי שום הואיל עיי"ש. ובתוס' בד"ה הואיל הקשו א"כ דיקרא עלה שם ומשום הואיל יאפה עיי"ש ולהלן דאמר שם רב פפא עד כאן לא אמר ר"א הואיל אלא בעידנא וכו' כל חדא וחדא חזיא ליה וכו' אבל הכא דלאורחים הוא דחזי וכו' וברש"י שם הקשה אף דאית ליה הואיל דבעי מיתשיל ותירץ דלחומרא סבירי ליה ואח"כ דלא גרסינן ליה עיי"ש ובפנ"י הקשה דא"כ דכו"ע ס"ל טובת הנאה אינה ממון וכו"ע ס"ל דלא אמרינן הואיל ואי בעי מתשיל וא"כ לא פליגי לענין בל יראה כלל עיי"ש:

(**ב**) במס' ביצה י"ב השוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה בית שמאי היא דלית להו מתוך שהותרה לצורך וכו' ולכאורה יקשה ומצאתי כן בספר טורי אבן במסכת חגיגה דף ז' למאן דס"ל נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט משום לכם ולא לגבוה למה לא נאמר הואיל ואי בעי מתשיל למאן דס"ל חולין בעזרה לאו דאורייתא עיי"ש ומ"ש בספר הנ"ל במסכת

ר"ה בסוגיא דבל תוסיף ובמל"מ בפי"א ה"ז מהל' מעשה קרבנות בשאלה בשחיטת פנים עיי"ש ועיין בתוספות במסכת פסחים דף כ"ב דלמאן דס"ל חולין בעזרה לאו דאורייתא מותר מהתורה אפי' באכילה עיי"ש:

והנה לבית שמאי דלית להו שאלה בהקדש לא יקשה אלא לבית הלל יקשה אמנם י"ל כיון דעכ"פ מדרבנן הוי איסור להביא חולין בעזרה לא מקרי מהאי טעמא לכם ועיין במל"מ בהל' תרומות בפ"ז וביותר למ"ש להלן דאזלינן בזה בתר דעתו. וראיתי בפרי מגדים בפתיחה כוללת לאו"ח וז"ל נסתפקתי בבישל בשר עוף בחלב ע"מ לאכלו ואכלו אם לוקה וכו' ואם בישלו ע"מ שלא לאכלו לוקה דהואיל וכו' ליתא כיון שאינו רוצה לעבור על דרבנן וכו' אלא בבישל ע"מ לאכלו מי אמרינן כיון דמהתורה בשר עוף בחלב לכל נפש מקרי ולא לקי או נימא וכו' מדרבנן אסור (לא) לקי דלאו לכל נפש מקרי וכו' עכ"ל:

ונראה דתליא אם דבר מצד עצמו הוי שוה לכל נפש אלא מאיסורו יהיה מדרבנן לא הוי שוה לכל נפש. ומזה כהנראה דגם הצורך קצת שכתבתי דהוי מטעם לכם צריך שיהיה גם כן שוה לכל נפש ולמ"ש בתוספות בסוגיא במס' ביצה י"ב בד"ה הכא בגיד הנשה בדעתו לאכלו מקרי צורך קצת עיי"ש נראה דמקרי שוה לכל נפש וצ"ע:

ולכאורה לענין הואיל נראה דאזלינן בתר הדאורייתא מדאמרינן במסכת פסחים דף מ"ז ע"ב ואי אמרינן הואיל אחרישה לא לחייב הואיל וחזי לכסוי דם ציפור א"ר פפא בר שמואל באבנים מקורזלות ראויות לכתשן וכתישה ביו"ט מי שרי ראויות לכתשן כלאחר יד וכו' וברש"י כלאחר יד ע"י שנוי דשבות בעלמא היא וכיון דמדאורייתא שרי פקע ליה מלקות עכ"ל. ואם כן נראה דאזלינן בהואיל בתר דאורייתא אבל י"ל משם אין הכרע דראוי לכתשן באיסור דרבנן לצורך כיסוי שלא יהיה עובר על איסור מלאכה דאורייתא כדמצינו במס' שבת בפ"ק ברדית הפת וא"כ אין להחליט משם:

והנה י"ל בכהן השוחט דאין בידו לישאל ויש לעיין אם נאמר הואיל דאי מתשיל ישראל הוי חזי ליה כמו דאמרינן הואיל דאי מתרמי אורחים דגם כן אין בידו שיבואו אורחים וכמ"ש בתוספות לומר הואיל ואתרמי חולה שיש בו סכנה עיי"ש:

והנה בכהן בשוחט בשלו והקריבו גם כן דלא שייך שאלה אבל בזה יקשה דלמ"ש בתוספות במסכת חולין ופ"ק דקדושין ובמל"מ בהל' שופר מהסוברים בעשה ול"ת בעבר על הל"ת אין לוקין עיי"ש. והנה בעשה דהבאה ברגל ראשון כדאיתא במסכת ר"ה בסוגיא דבל תאחר י"ל דקיים בהבאה בלי הקרבה אבל בנדר איכא עשה ול"ת וקיום העשה ועשית כאשר נדרת אחר הקרבה וחייב בנדרו באחריות עד אז וכן מצאתי אחר

שכתבתי בספר מגן אבות שהקשה בנדרים ונדבות כן ותירץ דאפשר למחר עיי"ש אבל יקשה באם עבר לא ילקה ואם כן ממ"נ אם קודם הקרבה שייך שאלה והואיל דאי בעי וכו' ולאחר הקרבה הרי קיים העשה דעשה דהבאת דוחה לל"ת ועל עשה אין לוקין כמ"ש ז"ל ועיין במס' מעילה דף י"ט ותוס' חולין כ"ב ע"ב ובמל"מ פי"ד מהל' מעשה קרבנות מ"ש אם יוצא בהבאה להכהן ידי נדרו עיי"ש:

והנה י"ל אף דלדעת התוס' דהואיל ואי בעי מתשיל לקולא לא אמרינן דלא שכיח דעת הרמב"ן לפטור ממלקות הוי לקולא. וזה דלא שכיח י"ל כמו שכתבתי במקום אחר במ"ש בתוס' במסכת ב"ק בסוגיא דיאוש דשאלה לא שכיח עיי"ש. דנראה משום דאמרינן כל העושה ע"ד הראשונה הוא עושה ואמרינן לאמלוכי לא חיישינן ועי' במהרי"ק בזה עיי"ש. אמנם במצוה או להפקיע מאיסור י"ל דשכיח שאין עומד על דעתו ועיין ברש"י סנהדרין מ"ז בפי' מידי דאורחא עיי"ש והאי דלא נאמר כמו כן משום איסור מלאכה דיו"ט דעל בל יראה אפשר בהטלה לצונן אלא דכמ"ש בתוס' דיש לחוש שלא יעשה יפה וביותר כמ"ש ז"ל שצריך צונן תמיד ויש מהאומרים דצריך דלף תמיד דיקשה לעשותו. ואם כן הדרן הקושיא לדוכתין:

(ג) **במס**' ביצה הנ"ל בתוס' שם הקשו בעולת נדבה מאי צורך קצת איכא ותירצו שלא יהיה שולחנך מלא ושלחן רבך ריקם. והקשה ע"ז בצל"ח לרבא דאמר להלן שם אם עבר ושחט זורק להתיר הבשר לאכילה ואם כן לרבא בעולה דלא שייך להתיר הבשר באכילה אינו זורק ואם כן איזה צורך קצת ימצא בו עיי"ש:

ונראה לומר בזה. ונאמר מה שנראה בטעמא דנאמר הואיל ובמאי פליגי דאין לפרש דמשום ספק שמא יקלענו אורחים נתיר דודאי משום ספק לא נתיר לאפות מיו"ט לחול דמאי שנא מכל ספיקא דאורייתא ועיין ברמב"ן במלחמות שכתב דלאו ספיקא הוא דנימא לחומרא עיי"ש. גם יש לדקדק בלישנא דאיתא במס' ביצה דף כ"א ולהלן במסכת פסחים דף ס"ב הואיל ואי מקלעי אורחים חזי ליה השתא נמי חזי ליה דהו"ל חזי להו ולא ליה. וגם לישנא השתא יתירה ומאי ענין השתא לזה. וע"כ נראה דפי' דאף שמא יקלענו אורחים הוי ספיקא אבל ההנאה דיהיה לו מוכן שאם יקלענו אורחים יהיה לפניהם הוי הנאה ודאי ולא מספק משום דיש לו השתא הנאה בודאי באם יבואו אורחים ועל הספק הוי ודאי הנאה לו וגם כשלא יבואו לא נבטל למפרע ושייך לכם למאן דס"ל הואיל ומדויק חזי ליה ולשון השתא דאנן אזלינן בתר הנאתו השתא:

ונאמר דהנה כל זה כשעושין כן שמא יקלענו אורחים שייך לומר כמ"ש דהוי לו השתא הנאה ודאית והוי לכם ממש ואף שכונתו לאורחים הנאת עצמו הוא אבל באופה

מיו"ט לחול וכמ"ש ברש"י דאיכא הוכחה לזה כמ"ש ברש"י לאחר שאכל וגמר סעודתו דפשיטא לן דלא חזי ליה מידי האידנא עד אורתא שהוא חול עכ"ל ועם כל זה לרבה פטור אף דכנראה דעיקר דעתו לחול מ"מ גם בזה נוח לו שאם יקלענו אורחים יהיה לפניהם והוי לכם ולצורך יו"ט. והנפק"מ באופן הראשון הוי כולה ועיקרו לכם. אבל באופן הב' נראה דהוי עיקרו לחול וקצת לכם דלא מסתבר דפליגי אם לפעמים אופה לאורחים או לא דודאי הוי לפעמים כן ולומר דפליגי אם גם בדעתו לאורחים אינו רשאי מ"מ באופה מיו"ט לחול דנאמר לוקה ובהתראה דנראה שדעתו לחול ואפ"ה אמרינן דאינו לוקה משום הואיל דבכל אופן גם כנגלה לכל שהוא לחול נראה מסתימת הלשון האופה מיו"ט לחול שמשמע שיש הוכחה וידיעה ברורה לנו שאופה לחול ואפ"ה אינו לוקה משום הואיל ועל כרחך כמ"ש משום דגם י"ל השתא גם כן הנאה שאם יקלענו אורחים ואם כן באופן הזה לא הוי עיקרו אלא קצת לכם ועיקרו לחול. והנה לעיל כתבתי מה שיש לדייק מדברי תוספות במסכת שבת ובכמה דוכתי אם צריך עיקרו לכם עיי"ש ואם כן לפי זה י"ל מחלוקת רבה ורב חסדא באופה מיו"ט לחול הוי אם צריך עיקרו לכם או דדי בקצת לכם ולא יקשה ממסוכנת דאמרינן משום הפסד ממונו גמר בלבו לאכול כזית דכה"ג לא הוי עיקרו לכם אלא בשביל הפסד ממונו דנראה דמשו"ה אמרינן גמר בלבו דמשום הפסד ממונו גמר בלבו לאכול הכזית לצרכו והוי כעיקרו לכם על הכזית:

ונראה ליישב בדברים אלה קושית התוס' במס' פסחים מ"ו ע"ב בד"ה הואיל שהקשו בהקדש ובמצת מעשר שני נאמר הואיל ואי בעי מתשיל ותירצו בבא ליד גזבר עיי"ש. (והנה לדעת ר"א ממיץ המובא ברא"ש במסכת נדרים נ"ט ע"א דאף בבא ליד כהן יוכל הישראל לשאל אלא דלא שכיח עיי"ש ואם כן בלא"ה הוי לשנוי כן ועי' במהרש"א וי"ל כמ"ש לעיל במצוה שכיח שאלה וכיו"ב צ"ל לר"א ממיץ במסכת נדרים שם וכמ"ש במקום אחר בזה):

ונאמר דכמ"ש די"ל דלכם הנאמר ביו"ט דבעי כולו לכם או דדי בקצת לכם ומחלוקת בהואיל דלא הוי אלא קצת לכם. וי"ל במצוה לא שייך לומר הואיל דמשום זה דהוי לו זכות הזה הוי קצת לכם ויוצא בדבר שצריך לו דנראה משום ספיקא אם כולו או קצת כיון דלא פירשה התורה מספק לחומרא וכמ"ש במקום אחר בספק בכונת התורה גם לרבינו מהתורה לחומרא דלא אמר דהוי מדרבנן אלא בספק במציאות ועיין בצל"ח ריש מסכת ביצה בפי' כחא דהתירא וברשב"ם בפרק ערבי פסחים עיי"ש ואם כן במצוה לחומרא לומר דצריך כולה לכם ונהפוך באיסורא כמו בחמץ נאמר לחומרא דשלך אי אתה רואה אפי' בקצת שלו דמסתימות לשון התורה ללכת בכל פעם לחומרא ועיין

בשו"ת הריב"ש בסי' שמ"ז שכתב לחלק בין איסור ומצוה באתרוג דבעי לכם וכיו"ב עיי"ש כמ"ש מטעם אחר ואם כן לענין חמץ אמרינן שפיר הואיל לחומרא ולענין מצה לא מהני ומיושב ממצה דהקדש ומעשר שני דבמצוה לצאת לא שייך הואיל:

ולפ"ז נאמר האי דמהני לענין יו"ט הואיל הנה לצורך יו"ט הוי מצוה כדאי' במס' פסחים ע"ח ועי' בבעה"מ וברשב"א במס' שבת קל"ג ע"א בד"ה לבדו עיי"ש ולעשות מלאכה שלא לצורך הוי איסור וא"כ יש מקום לומר לחומרא ולקולא דהחומרא קולא לדבר האחר דמאי דהוי חומרא לענין איסור קולא לענין המצוה ועי' להלן דגם לר' אליעזר ולר' יהושע הוי שמחת יו"ט מצוה וכיון שהתירה התורה בפירוש אוכל נפש מכל אשר יאכל וכו' לא נאמר מספיקא אפילו בקצת לכם שיצא מכלל התירא למאן דס"ל הואיל:

(**ב**) ולמה שכתבתי נראה להבין במ"ש ז"ל בהואיל לחלק בין לקולא ולחומרא וברמב"ן הקשה דהרי לאו מטעם ספיקא הוא עיי"ש ולמ"ש מובן דאף דלאו מטעם ספיקא במציאות הוא מ"מ הוי ספיקא בלישנא דהתורה ועי' פסחים דף ס"ב ע"ב עיי"ש היטב:

אמנם למ"ש בפי' הואיל דיש לו קצת זכות והנאה השתא שאם יקלענו אורחין הרי הנאה זאת דהוי לו לא הוי אוכל נפש אלא הנאה בפ"ע וצריכין לומר משום מתוך ולפ"ז צריכין להואיל ומתוך ודמשום מתוך כמ"ש בתוס' צריך לקצת צורך וע"י הואיל הוי צורך קצת וממילא שייך מתוך ופליגי בצורך קצת אם בעי כולו לכם כמו דפליגי באו"נ דמסתבר דשלא לצורך לא יהיה עדיף מלצורך:

וסמך לדברינו ממ"ש ברשב"א במס' שבת דף ל"ט ע"ב בד"ה הא דתנן וכו' ועוד בית שמאי לית ליה מתוך שהותרה לצורך וכו' מכ"ש דלית להו הואיל וכו' עכ"ל ומובן עמ"ש דהואיל ומתוך תליא זה בזה ועיין בס' שאגת אריה בסי' ל' במ"ש רז"ל שם בכלאים שלא בשעת עבודה הואיל ואי בעי מקלעי וכו' עיי"ש ולמ"ש אין שייכות להואיל בכה"ג:

ברם למ"ש בתוס' בד"ה רבה להקשות דאם נאמר הואיל נבטל כל מלאכה בשבת משום הואיל לחולה שיש בו סכנה עיי"ש ולמ"ש לא יקשה קושית זאת והיה נראה דדעת התוס' נגד דברינו. והנה בלא"ה דעת התוס' בד"ה ולוקה ובד"ה אהבערה שכתבו מדמקשינן ממבשל גיד הנשה בחלב וכו' דאי' במס' ביצה י"ב הא מני ב"ש דלית להו מתוך על כרחך אף לב"ש אמרינן הואיל עיי"ש וא"כ הרי אף למאן דלית ליה מתוך סברי ליה הואיל וזה שלא כדברי הרשב"א הנ"ל ויקשה לדעת הרשב"א הסוגיא דכאן ועיין בפנ"י שכתב דלרבה יש לומר דאתיא כבית הלל עיי"ש:

והנראה לומר בזה דהנה עיין ברש"י שכתב באופה מיו"ט לחול לאחר שאכל וגמר סעודתו דפשיטא לנו דלא חזי ליה מידי האידנא עד לאורתא שהוא חול עכ"ל ונראה

מדבריו דצריך הוכחה דדעתו לחול דאל"כ ע"פ עצמו לא שייך מלקות דאין אדם משים עצמו רשע:

והנה יש לעיין למאן דלית להו הואיל ואופה מיו"ט לחול לוקה אם באו אורחין וחזי להו אם לוקין ונראה דלכאורה יקשה לרב חסדא דל"ל הואיל מ"מ ניהו דאין לסמוך על הואיל שמא יקלענו מ"מ לא עבר אלא על ספק איסורא דשמא יקלענו אורחין ועיין ברמב"ן במלחמות וז"ל ודרבה ור"ח נמי לאו משום דליכא אורחין קמן פליגי אלא בכל הואיל שאין דעתו לכך פליגי כדאמר ליה רבה לר"ח לדידי דאמינא הואיל וכו' ודאמר רב פפא עד כאן לא אמר ר' אליעזר אלא דחזי לדידיה כלומר ודעתו עליו אבל לאורחין וכו' כלומר שאין דעתו עליהם ולא כונתו לאכל הוא עצמו אימא לא אמרינן הואיל וכו' עכ"ל עיי"ש ואם כן לפ"ז אף בבאו אורחים לוקה כיון דלא היה דעתו עליהם ועל כרחך צ"ל כן דאל"כ יהיה התראת ספק גם כמ"ש לא יהיה עובר אלא על ספק ל"ת דלא שייך מלקות. וכן ראיתי בצל"ח על דברי רש"י הנ"ל האופה מיו"ט וכו' דפשיטא לן דלא חזי וכו' שכתב הא ודאי דאף אם היה חזי ליה היום אלא שאין דעתו לאכול היום ואיהו אופה לצורך מחר שעובר בלאו לר"ח אלא דכאן פליגי לענין מלקות לכך בעינן שיהיה הדבר ידוע לעדים שאופה לצורך מחר דלא תהוי התראת ספק עכ"ל ועל כרחך צ"ל לר"ח דלית ליה הואיל דמי יודע אם אין דעתו על הספק שיקלענו אורחים גם כן והאיך נחייבו מלקות ומיניה לר"ח לא מהני כונתו בזה כיון דעיקר דעתו למחר וגם אם יהיה דעתו בפירוש לאורחים אף דבלתי מפורש כנראה ג"כ לר"ח לא מהני לפטרו היכא דאין דעתו לעצמו כלל וצ"ע בזה ולרבה דס"ל הואיל משום דאמרינן דגם על הספק שמא יקלענו דעתו וא"כ לפ"ז לרבה אליבא דב"ש י"ל אף דלא ס"ל מתוך ולא מהני להיות לכם לצורך יו"ט משום הואיל מ"מ למלקות לא שייך דמידי ספיקא לא נפקא דילמא דעתו על הספק וכמ"ש לעיל לענין מלקות בכ"מ לומר דקצת לכם לפטור ממלקות וא"כ י"ל שפיר במבשל גיד הנשה לב"ש דאית להו הואיל ומקשינן שפיר ומתרצין אפיק וכו' ומהאי טעמא יש לפרש קושית התוס' דגם בשבת נאמר הואיל בחולה שיש בו סכנה לענין מלקות ומיתה וע"ז תירצו שפיר דודאי לא שכיח לחוש ע"ז ולומר דעתו ע"ז ועי' כיו"ב בתוס' דף מ"ז ע"ב בד"ה כתישה שכתבו א"כ בטלת כל מלאכת שבת עיי"ש ומובן עמ"ש ועיין בתוס' במס' גיטין דף ל"ג ע"א בד"ה אפקינהו שכתבו בנזיר לוקין ולא אמרינן שמא ישאל על נדרו ויהיה התראת ספק משום דמוקמינן על חזקתו שהוא בו עכשיו עיי"ש אבל למאן דס"ל הואיל נאמר דגם השתא דעתו על הספק ולא שייך לאוקמי על חזקתו ויהיה בהתראת ספק וכמ"ש נעשה האיסור על הספק דלא שייך מלקות אף לב"ש אליבא דרבה:

(**ג**) וא"כ לפי דברינו זה די"ל דהואיל מתוך תליא זה בזה וא"כ מיושב קושית הטורי אבן הנ"ל דנאמר בעולת נדבה משום הואיל ואי בעי מתשיל דכיון דלא שאיל לא שייך דעתו על הספק ונאמר כמ"ש בתוס' במס' גיטין הנ"ל ובזה הואיל דבידו גרע דחזינן שלא היה דעתו לזה משא"כ בהואיל דאי מתרמי שאינו בידו ויש לומר דדעתו על הספק רק אם אמרינן מתוך ושייך לומר משום הואיל הוי צורך קצת והוי קצת לכם ואמרינן שפיר ב"ש דלית להו מתוך דהואיל לא שייך בזה וגם קושית התוס' בעולת נדבה מה צורך קצת איכא כנ"ל דלמ"ש צורך קצת מטעם לכם ומשום לכם דלא אמרינן אהדרא וכו' ואין לוקין על לכם וכו' וגם דלמסקנא אמרינן מתוך והוי צורך קצת משום הואיל:

ומיושב קושית התוס' לפמ"ש שהקשו לבית הלל נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט השוחט עולת נדבה ילקה דלמ"ש קודם הקרבה שייך הואיל אבל להקריבן אינו רשאי לכתחילה עכ"פ משום חולין בעזרה גם מיושב קושית התוס' דלימא בית שמאי עולת חובה עיי"ש דלמ"ש עולת נדבה חידוש טפי דאיכא קיום עשה וכמ"ש ז"ל עכ"פ עשה דוחה לל"ת ונשאר רק עשה מה שא"א לומר כן בעולת חובה וצ"ע להלן בנו"נ עיי"ש ומ"ש בזה במ"א ואם כן לפ"ז עולין שפיר דברי רבינו שכתב באופה וכו' משום הואיל ולא משום מתוך כקושית הלח"מ הנ"ל דכמ"ש בפר"ח גם רבינו ס"ל דבעינן צורך קצת כמ"ש לעיל ומשו"ה כתב מטעם הואיל דהוי כמ"ש משום זה צורך קצת ללכם ואתי שפיר:

ונאמר בזה על קושית רש"י להלן דאיתא עד כאן לא אמר ר' אליעזר הואיל וכו' דהא ס"ל אי בעי מתשיל עיי"ש דלמ"ש הרי ר"א דהוי מתלמידי ב"ש דלית להו מתוך וא"כ לענין חמץ הוי שלו ועובר משום הואיל משום דיש לו קצת זכות בו עי"ז ולענין זה גם ב"ש ס"ל הואיל אבל לענין אפיה ביו"ט הואיל בלי מתוך לא מהני ור"א לית ליה מתוך אלא משום הואיל דכל חדא וחדא חזי ליה כדאיתא בגמ' דהוי הנאה מגוף הדבר ולא תליא בהואיל כמ"ש ברש"י ועי' במהרש"א לעיל בתוס' בד"ה הואיל עיי"ש וכמ"ש בתוס' הואיל ואי בצע מכל חדא וחדא ועיין בירושלמי דלר"א מערים ואומר מכל חדא וחדא זה אני רוצה עיי"ש ובזה ל"צ לטעמא דמתוך כלל וי"ל דגם לב"ש מותר בכה"ג ומיושב ג"כ קושית התוס' ורש"י הנ"ל לר' אליעזר דס"ל הואיל לישתרי גם באפיה לאחר קריאת השם משום הואיל דאי בעי מתשיל דלמ"ש לר"א לא מהני הואיל וכו':

ועיין במס' מנחות דף ס"ד ע"א להעלות דגים והעלה דגים ותינוק רבא אמר חייב ובתוס' שם בד"ה להעלות וכו' לא דמי לאופה מיו"ט לחול דפטרינן מטעם הואיל נימא ה"נ הואיל ופטר ליה אתינוק פטור נמי אדגים דהתם הוא דאפייתו חזי לצורך יו"ט אבל הכא צידת דגים לא חזי בשבת עכ"ל ונראה בכונתם דהואיל ואי מקלעי וכו' מהני לפטור

ממלקות משום דלא מחייבין מלקות אם האיסור בפחות משנאמר בהתורה בהלאו דהיכא די"ל דילמא בהקל מזה לא חייבה התורה במלקות משום ספיקא נלך לקולא במיתה ומלקות וכמ"ש במ"א דלכן ניתק לעשה אין לוקין דקיל להאיסור ולאו שיש לתקנו ולא הוי דומיא דלאו דחסימה ושיש קצת לכם לו דאי מקלעי וכו' לא הוי כמ"ש לעיל הלאו בשלימות כמו שאר לאו דמלאכה ולפ"ז י"ל דעת התוס' דהואיל לכתחילה אסור מדאורייתא אלא דאין לוקין ומשו"ה יקשה להם בתינוק עם הדגים לא הוי ג"כ הלאו בשלימות שהיה עם התינוק אם גם ניזל בתר מחשבתו מ"מ לא עשה כמחשבתו ותירצו דבאפיה שייך ליו"ט וא"כ על כל האפיה קצת לכם משא"כ צידת הדגים דבפ"ע אסורה וליכא בהם קצת בהתר ואזלינן בתר מחשבתו ונחשב כעשיה בפ"ע דאין מצרפין למעשה אחת אלא בשייך לכל הנעשה קצת התר:

והנה מדברי הלח"מ נראה דלרבינו הואיל אף דאין לוקין מ"מ אסור מדאורייתא ומובן עמ"ש לעיל וכמ"ש גם דעת התוס' שם כן ועי' עוד בענין הואיל בשו"ת הרשב"א סי' תר"ב ושעה"מ הל' חמץ ומצה פ"ו ה"ח עיי"ש:

עשה לנפשו והותיר מותר להאכיל ממנו לגוים ולבהמה. עיין בהמ"מ ובמרכבת המשנה כתב שרבינו הוציאו מעיסת כלבים דמותר לאפות מחמת הואיל דאפשר לפייסן ובאמת שרי להאכילן לכלבים אלמא דמותר להאכיל המותר:

רחיצה וסיכה הרי הן בכלל אכילה ושתיה ועושין אותה ביו"ט שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש לכל שצריך הגוף לפיכך מחמין חמין ביו"ט ורוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל כל גופו אסור משום גזירת מרחץ וחמין שהוחמו מערב יו"ט רוחץ בהן כל גופו ביו"ט שלא גזרו על דבר זה אלא בשבת בלבד. הנה דעת רבינו דידיו ורגליו מותר דכל שצריך להגוף בכלל אשר יאכל לכל נפש וכל גופו אסור משום גזירות מרחצאות ודעת הר"ן דידיו ורגליו מותר משום מתוך עיי"ש ודעת התוס' שם ובמס' שבת ל"ט ע"ב דכל גופו אסור שאינו שוה לכל נפש ודעת הרי"ף כרבינו משום מרחצאות ובזה תליא אם מותר בחמין שהוחמו מערב יו"ט דלדעת רבינו הוי מדרבנן משום גזירה ולא גזרו ביו"ט ולדעת התוס' הוי מדאורייתא כמ"ש ז"ל ועי' בראש כאן ובמס' שבת שם מ"ש בשם הריב"א עיי"ש:

והנה במג"א בסי' תקי"ח כתב בריש הסי' שם דמשמע מהר"ן דהבערה הוי כאוכל נפש עיי"ש וכונתו על מ"ש בר"ן גבי עצים במס' ביצה ל"א אלא שציין שם בסי' הנ"ל לעיין מ"ש בסי' תק"א ושם כתב נגד דעת מהרי"א המובא בב"י שם וכי הר"ן לא כתב אלא דשייך מתוך בעצים להבערה משום דנהנה מהעצים עצמן ולא דהוי כאו"נ ממש אלא

דלא דמי למכשירין עיי"ש וכן נראה מפורש בלשון הר"ן עיי"ש אמנם דעת רבינו ככה דהנאת או"נ הנאת הגוף כאו"נ דמי:

והנה בסוגיא דף כ"א ע"ב אבעיא להו האי מדורה מאן קתני לה דברי הכל היא ושני להו לבית שמאי בין הנאת כל גופו להנאת אבר אחד או דילמא בית הלל קתני לה אבל לב"ש לא שנא להו ת"ש ב"ש אומרים לא יעשה אדם מדורה ויתחמם כנגדה וב"ה מתירין וברש"י בד"ה הנאת כל גופו דמיא לאוכל נפש עכ"ל והנה מדברי רש"י אין הוכחה דלב"ה הוי הנאת גופו כאוכל נפש דדוקא לב"ש דלית ליה מתוך צריכין לומר כן אבל לב"ה י"ל מטעם מתוך ועי' בפי' משניות לרבינו שם שכתב ואוסרין ב"ש שיבעיר אדם אש להתחמם בו לפי שעקרת ממה שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש אינו נכנס תחתיו הנאות הגוף מבחוץ וב"ה אומרים כי מאמר השם אך אשר יאכל לכל הנפש כל הנאות הגוף כולם עכ"ל והנה למ"ש לעיל בענין מתוך בשם ס' היראים דמתוך נדע מלשון אשר יאכל דכולל גם הנאה וא"כ במתוך נכלל מ"ש רבינו אלא דרבינו דייק שצריך להגוף והנאת הגוף דהוי לשון שאי' מוכרע אם בכללו כל שעושה לצרכיו:

ושם כ"ב ע"ב אף הוא אמר ג' דברים להקל וכו' ומניחין את המוגמר וכו' ובגמ' מחלוקת לגמר אבל להריח דברי הכל מותר וברש"י מחלוקת לגמר כשאסרו חכמים לא אסרו אלא כשמניחו כדי לגמר בו כלים וכו' דלאו להנאות הגוף הוא אלא להכשיר כלים אבל מניח לבונה ע"ג גחלים להריח ריח מותר שהנאת הגוף הוא ולאוכל נפש דמי וכו' עכ"ל וכמו כן במשנה שם בד"ה וחכמים אוסרים כתב ובמוגמר משום דלאו צורך כל נפש הוא ומהאי טעמא אמרינן במס' כתובות דף ז' אשר יאכל וכו' דבר השוה לכל נפש וזה אינו אלא למפונקים או למי שריחו רע וכו' עכ"ל ועי' ברש"י כ"ב ע"א בד"ה ר"י עיי"ש ועיין בר"ן שם שמפרש כמו כן המחלוקת במוגמר דהוי משום הנאת הגוף כאוכל נפש ומאן דאסור שאינו שוה לכל נפש עיי"ש וא"כ נראה דעת רש"י ור"ן כדעת רבינו:

אמנם עי' בפר"ח בסי' תק"א ס"ק ב' שכתב דבפ"ק דכתובות גבי בעילה לכתחילה ביו"ט מוכח דהנאת הגוף לא שרינן אלא במתוך עיי"ש וכן ראיתי בשו"ת דרכי נועם חלק או"ח סי' ט' בראשונה ממ"ש ברש"י בלא יחם לרגליו לבית שמאי דלית להו דהנאת הגוף כאוכל נפש וא"כ בית הלל אית להו עיי"ש אבל כמ"ש אין הכרע מזה כמ"ש לעיל דלב"ש אם נאמר דמתיר צ"ל מהאי טעמא ולב"ה י"ל משום מתוך גם הביא ממ"ש ברש"י ממוגמר הנ"ל והקשה כמו כן ממס' כתובות שכתב בפר"ח שנראה כנגד זה וכתב לתרץ דהמקשה ס"ל כן דהוי מטעם מתוך בבעילה והמתרץ השיבו דהוי מטעם הנאת הגוף כאו"נ ונכלל במ"ש עליך אמר קרא וכו' מדאמר לכל נפש ולא אשר יאכל בלבד הקרא

תרתי אתי לאשמעינן דכל נפש כולל כל הנאת הגוף וכל לאורויי דשאינו או"נ ממש צריך שיהיה שוה לכל נפש עיי"ש שכתב דודאי המקשן דלית ליה מתוך הקשה ממוגמר ולא ס"ל דהוי כאו"נ אבל המתרץ דס"ל מתוך ומחלק בין שוה לכל נפש י"ל דס"ל הנאת הגוף כאו"נ גם כתב מ"ש ברא"ש באין מכבין את הנר כדי לשמש מטתו אע"ג דבעילת מצוה מותר מטעם מתוך בלאו דוקא נקיט ליה וכיו"ב מ"ש בר"ן בלא יחם לרגליו עיי"ש ולמ"ש לעיל בשם ס' יראים דמתוך משום דיאכל הנאה משמע בלא"ה מיושב דא"ל מאי דעתך דאמרינן מתוך וא"כ הנאת הגוף מותר א"כ מוגמר נמי וע"ז השיב לו דצריך שיהיה שוה לכל נפש:

והנה בירושלמי במס' ביצה שם פתרי לה תרין פתרין על דעתין דבית שמאי והוא ששתה מהן על דעתין דבית הלל והן שיהיו ראוין לשתיה ובתוס' בד"ה לא יחם וכו' לב"ש דלית להו מתוך צריך שישתה וז"ל וי"ל דמיירי כגון ששותה ומרבה לרחוץ רגליו והכי איתא בירושלמי דלב"ש צריך לשתות מהן וב"ה מתירין ודוקא לרחוץ ידיו ורגליו אבל לכל גופו מודה דאסור וכו' עכ"ל ורבינו וכן בשו"ע בסי' תקי"א סעיף ב' לא הצריכו שיהיו ראוי לשתיה והנה למ"ש בתוס' דידיו ורגליו הוי שוה לכל נפש והרי ב"ה דס"ל מתוך למה יהיה [צריך] ראוין לשתיה ואולי נפרש מ"ש בירושלמי ב"ה בראוין לשתיה ברוחץ כל גופו ויהיה המשך דברי התוס' והכי איתא בירושלמי דלב"ש וכו' ולב"ה מתירין ודוקא וכו' אבל בכל גופו מודו וכו' ובירושלמי בהתירא דרחיצה אתי לומר דלב"ש לא ימצא בכל גונא אלא בשותה ולב"ה בכל גופו בראוין לשתיה וצ"ע לפרש כן אולם למ"ש בתוס' כל גופו שאין שוה לכל נפש וא"כ להתיר בראוין לשתיה אלא לדעת רבינו משום גזירות מרחצאת לא מהני אף בראוין לשתיה:

הלכה יז

כל שאסור בשבת וכו' ויש ביו"ט מה שאין בשבת אסור מוקצה שהמוקצה אסור ביו"ט ומותר בשבת מפני שיו"ט קל משבת אסרו בו המוקצה שמא יבוא לזלזל בו. כיצד תרנגולת העומדת לגדל ביצים וכו' ואסור לאכול מהן ביו"ט עד שיכין אותה מבערב ויחשוב עליהם לאכול אבל בשבת הכל מוכן אצל שבת ואינו צריך הכנה וכשם שהמוקצה אסור ביו"ט כך הנולד אסור. ועיין בהמ"מ ועיין בלח"מ שעמד על מ"ש רבינו כשם וכו' כך נולד אסור הרי נולד פשוט ביותר לאסור ממוקצה כדאיתא מאן דלית ליה מוקצה אית ליה נולד עיי"ש:

וי"ל ע"ז דהנה בגמ' מס' ביצה יש להעיר כן דאיתא שם קס"ד מאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד ודלית ליה מוקצה לית ליה נולד ב"ש כר' שמעון וב"ה כר' יהודה וכו'

דג"כ הלשון דאית ליה מוקצה אית ליה נולד מיותר דפשיטא כיון דאית ליה מוקצה מכ"ש נולד:

ונראה דבלא"ה יש להבין בסוגיא שם דאי' ומאי קושיא דילמא לית להו לב"ש מוקצה וכו' והרי בתרנגולת אף למ"ש במהרש"א כיון שגדילים בבית לא הוי כמוקצה דבע"ח עיי"ש מ"מ בעומדת לגדל ביצים הוי כדחיה בידים דאפי' ר"ש מודה וא"כ גם להביצה נאמר דאוכלא דאפרת היא בעומדת לגדל והוא חלק מחלקה ואסור כמו דאמרינן כן מעיקרא אוכלא דאפרת בעומדת לאכילה וכמו לב"ש בבע"ח מוקצה כדאיתא להלן דף י' וכמ"ש בתוס' שם כ"כ דילמא בדחיה דנראה מסברה דחמיר מבע"ח ולשון אוכלא דאפרת שכתב ברש"י אוכל שנפרד וכו' לאו דוקא באוכל אמרינן כן רק כנראה פי' בעומדת לאכילה והביצה חלק ממנה ובהתרנגולת כמו כן בעומדת לגדל כמוה הוא ועי' בר"ן שכתב דביצים במעי אמו אפי' בגמורות הוי כאחד מאבריה עיי"ש ולפי הסוגיא גם כשנפרדה מהתרנגולת חלק מחלקה הוי בכל גונא:

אמנם בתוס' בד"ה אוכלא הוסיפו ע"ז שכתבו אוכל הנפרד מן האוכל דהביצה שנולדה נפרדה היא מן התרנגולת ואי בעי שחיט לה ואכל כל מה שבגוה עכ"ל ויש לומר בעומדת לאכילה בלבד שייך מהאי טעמא לומר אוכלא דאפרת אבל לא בעומדת לגדל וי"ל דעל התרנגולת הוי דחיה בידים וסילוק הדעת משא"כ על הביצה דלא הוי דעתו עליה וא"כ לא שייך דחיה בידים על הביצה אף דעל התרנגולת שייך דחיה בידים וא"כ יש לומר דלית להו ב"ש מוקצה בביצה ואמרינן ס"ד מאן דלית ליה מוקצה נולד אית ליה אף בלא דחיה בידים אבל יקשה לפ"ז דמקשינן וליפלגו בתרנגולת וכו' והרי כמ"ש בדחיה בידים כו"ע מודו ועיין במס' שבת בפ' כירה דבעי לר"ש דחיה בידים ולא חזי רק בבע"ח ומחובר הוי מוקצה אפילו בחזי ובמ"א כתבתי בזה ולפ"ז יש לומר בתרנגולת דהוי חזי:

והנה לרב נחמן דס"ל מאן דלית ליה מוקצה ל"ל נולד וזה לר' שמעון דל"ל נולד ויש לומר דלר"ש דל"ל מוקצה אלא בדחיה בידיו ומהאי טעמא לומר דנולד גרע לר"ש דהרי מחובר ובע"ח הוי לר"ש בגדר דחיה בידים משום דהוי כאלו מגלה בפי' סילוק דעתו מהם משום דמסתמא מסלק ממנו והוי כדחיה בידים בפירוש וכמ"ש ברש"י למאן דל"ל מוקצה דעל מידי דחזי לא מקצי אינש דעתי מיניה אבל בנולד דלא ידע שיהיה דעתו עליו עיי"ש ונראה כונתו שדעתו עליו על מאי דחזי אבל בנולד שלא ידע ולא אסיק דעתו עליו ומיניה ג"כ לא הוי ג"כ סברה לומר שסילק דעתו וכדחיה בידים לו לר"ש וא"כ מסתברא אף לדידן נולד יותר מוקצה משום דלא נתן דעתו עליו להיות ראוי לו לר"ש נהפוך דודאי לא אסיק אדעתיה לדחותו בידים ולא הוי דחיה כלל משא"כ במוקצה די"ל

בלא חזי מסלקו מדעתיה ולכן אמר בשניהם מאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד דלא נאמר נולד גרע דלא הוי דחיה כלל ומאן דל"ל וכו' דלא אמרינן כס"ד וא"כ מובן לשון רבינו ג"כ ביו"ט לומר כשם שמוקצה אסור כך בנולד דהרי בשבת קיי"ל כר"ש דלמ"ש נולד גרע וביו"ט רק דלא אתא לזלזולי ואף בנולד דקיל לר"ש אסור ביו"ט:

ועל מ"ש יו"ט דקיל שעמד במל"מ עי' במרכבת המשנה ג"כ דאי' פי' משום דקיל בחומר האיסור אלא משום דקיל שמותר במלאכה באוכל נפש ולא יכין כל צרכו מע"ש עיי"ש ועי' סוכה ט"ו ע"ב דעשה קיל בסוכה לשבת דאי' סקילה עיי"ש:

הלכה יט

חול מכין לשבת וחול מכין ליו"ט אבל אין יו"ט מכין לשבת ולא שבת מכינה ליו"ט לפיכך ביצה שנולדה ביו"ט אחר השבת אסורה ואע"פ שתרנגולת עומדת לאכילה הואיל ומאמש נגמרה הביצה נמצא שבת מכין אותה ליו"ט ואסרוהו בכל יו"ט גזירה משום יו"ט שאחר שבת וכן ביצה שנולדה בכל שבת אסורה גזירה משום שבת שאחר יו"ט. ובלח"מ בהל' י"ז הקשה דרבינו פסק כרב נחמן דאמר יו"ט אתי לזלזולי וכו' ומוקצה דרבנן ופסיק כרבה בהכנה דמשמע דרבה ס"ל מוקצה דאורייתא כמ"ש ברש"י וכתב דרבינו אינו מפרש כרש"י וגם רבה הדר ביה במסכת פסחים מ"ח עיי"ש:

והנה במס' ביצה דף ד' ע"א אתמר שבת ויו"ט רב אמר נולדה בזה אסורה בזה ור' יוחנן אמר נולדה בזה מותרת בזה נימא רב סבר קדושה אחת היא והאמר רב הלכה כד' זקנים ואליבא דר' אליעזר דאמר ב' קדושות הן אלא הכא בהכנה דרבה קמפלגי רב אית ליה הכנה דרבה ור"י לית ליה הכנה דרבה וכו' ולעיל דף ב' ע"ב אלא אמר רבה לעולם בתרנגולת העומדת לאכילה וביו"ט שחל לאחר שבת עסקינן ומשום הכנה קסבר רבה כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה ורבה לטעמיה דאמר רבה מאי דכתיב והכינו וכו' חול מכין לשבת וחול מכין ליו"ט ואין יו"ט מכין לשבת ואין שבת מכינה ליו"ט וכו'. וברש"י לטעמיה דאמר רבה בפסחים דף מ"ז ע"ב ויליף מהכא דמוקצה דאורייתא עכ"ל. ובתוס' במס' עירובין דף ל"ח ע"ב בד"ה אמר רבה וכו' ורש"י פי' בביצה דרבה לטעמיה דאמר במס' פסחים מוקצה ולא נהירא ועוד דמשמע התם דהדר ביה עכ"ל וכיו"ב בר"ן ובשיטה מקובצת בשם הרשב"א בסוגיא במס' ביצה עיי"ש. ובפנ"י כתב ע"ז דלדעת רש"י רבה לא הדר מלאוקמי בעצי אשירה אלא משום קושיא השנית שם בגמ' דמקשינן ולא מהכנה ומוקצה דאורייתא וכיו"ב בש"מ שם וכתבו לומר דלא חש על הקושיא מהברייתא דמוקצה לרבה משום דאיסור אחר גרם לו עיי"ש וא"כ צ"ל דלא חש לקושית הגמ' אם מוקצה דאורייתא מה לי איסור אחר גרם וכו' וגם תירוצם דר'

חסדא ס"ל כן ולא רבה עיי"ש והנה כמ"ש הלח"מ לרבינו על כרחך רבה הדר מזה וקיי"ל מוקצה דרבנן והכנה ומוקצה דאורייתא בלתי נאגדי' זה בזה:

והנראה לומר בזה דהנה במס' פסחים מ"ח ע"א דמקשינן לרבה דס"ל מוקצה דאורייתא מברייתא דאיתא אין מביאין נסכים מטבל משום שאיסור גופו גרם לו ויצא מוקצה שאיסור אחר גרם לו ואי אמרינן דאורייתא מאי שנא איסור גופו ומאי שנא איסור אחר גרם לו עיי"ש דיש להבין ממ"נ דאם נאמר ממשקה ישראל ממותר לישראל לא אמרינן אלא באיסור דאורייתא וא"כ הוי ליה למימר יצא מוקצה דהוי דרבנן ועל כרחך צריכין לומר דגם בדרבנן שייך ממשקה לישראל ועי' במל"מ בפ"ז מהל' תרומות עיי"ש וכיו"ב בכמה דוכתי וגם דבגמ' מפורש מה טבל מיוחד שאיסור גופו וכו' יצא מוקצה וכו' ולא קאמרי דהוי דרבנן גם דבטבל בנסכים דהוי בתירוש ויצהר דהוי מדאורייתא מ"מ נראה דעיקר הדחיה משום דדבר אחר גרם דממשקה ישראל לא נדע אלא מה דלא הוי מותר מצ"ע ולא הנאסר מחמת דבר אחר הזמן גורם דלמחר יהיה ראוי וא"כ מ"ש בזה אם הוי מדאורייתא או מדרבנן דגם בדאורייתא יש לומר כן ואם לא נחלק בזה גם בדרבנן לא נחלק:

והנ"ל בזה דהנה בפ"ה ה"ט מאיסורי מזבח כתב רבינו דאין מביאין מטבל משום דהוי מצוה הבאה בעבירה עיי"ש והנה עזב הטעם המפורש בגמ' ממשקה ישראל ונראה משום דטעמיה דמצוה הבאה בעבירה שייך בכל גונא אף היכא דאיסור מדבר אחר גרם לו דלא שייך לאסור משום ממשקה ישראל אבל מהב"ב שייך גם בכה"ג ועיין בתוס' סוכה ט' ע"א בד"ה ההוא אם מצהב"ב מדאורייתא או מדרבנן ושם דף ל' ע"א בד"ה מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול הכא דוקא שהוא מדרבנן לא חיישׁ אמצוה הבאה בעבירה עכ"ל ועי' בס' ארעא דרבנן ונראה דאם מהב"ב (דרבנן) בהדאורייתא מדאורייתא גם בדרבנן אמרינן כן ואם מהב"ב בדאורייתא מדרבנן בדרבנן הוי תרי דרבנן דלא אמרינן ולפ"ז י"ל דקושית הגמ' דודאי ממשקה ישראל שייך גם באיסורי דרבנן אלא דהקושיא דאם אסור מדאורייתא מה לי איסור גופו מה לי איסור אחר גרם אף דלא שייך ממשקה ישראל מ"מ שייך מהב"ב דס"ל לסתמא דגמ' מהב"ב דאורייתא וא"כ כדעת הרבינו סמך מהגמ' למ"ש וא"כ הוכיחו בגמ' דמוקצה מדרבנן ושייך איסור אחר גרם לחלק בזה כיון בדרבנן לא שייך מהב"ב ואם נאמר מוקצה דאורייתא א"כ שייך מהב"ב אפי' באיסור אחר גרם לו יהיה אסור ונראה דמשו"ה דעת רבינו וכמ"ש בלח"מ לדעתו דס"ל דרבה חזר בו ומוקצה דרבנן ואף למ"ש בס' ארעא דרבנן ובשו"ת נוב"י חלק או"ח בס' קל"ג לומר אפי' בדרבנן מהב"ב מ"מ קושית הגמרא דאם גם נאמר דלא אמרינן אלא בדאורייתא

מ"מ מוקצה דאורייתא לרבה ומה לי וכו' וכמ"ש לעיל ועי' בנוב"י הנ"ל בסי' קל"ד:

(**ב**) בענין הכנה בידים ושאינה בידים ואם שבת ויו"ט מכינין לעצמם. ברש"י שם בד"ה רבה דאסור בהכנה שאינה בידים ממש עכ"ל ובד"ה והכינו והזמינו כגון מכאן אני אוכל למחר דאי משום הכנה בידים לומר שיאפו ויבשלו מבעוד יום בהדיא כתיב ואת אשר תאפו אפו אלא הזמנה בפה קאמר וכתיב ביום הששי וסתם ששי חול הוא ואחשביה רחמנא לסעודת שבת שיזימנה מבעוד יום ובחול עכ"ל הנה מחלק בין הכנה בידים ממש ועיין בתוס' להלן דף י"ז ע"א בד"ה מאי טעמא כתבו דר' יוחנן דליה הכנה בידי שמים אבל הכנה בידי אדם ס"ל עיי"ש:

והנה מלשונו של רש"י דאי משום הכנה בידים ולומר שיאפו וכו' בהדיא כתיב אשר תאפו וכו' נראה כמ"ש ברש"י דהכינו ביום הששי דסתמו לחול למעט מיו"ט לשבת וכן להיפוך וא"כ להכנה דאפיה מיו"ט לשבת דלא דהרי כתיב אשר תאפו וכו' דוקא ביום הששי ולא מיו"ט לשבת וא"כ הכנה בידים ועל כרחך והכינו וכו' על הכנה בידי השמים וא"כ מזה דרש"י ס"ל דאפי' ובישול מקרי הכנה ולא כדעת התוס' בד"ה והיה שכתבו בדבר אפוי ומבשל לא שייך הכנה דא"צ אלא תיקון עיי"ש וע"כ נראה שאין לפרש דמ"ש ברש"י ולומר שיאפו וכו' בהדיא כתיב אשר תאפו וכו' לפרשו שצריך שיאפה מערב שבת ולא בשבת דא"כ למה לי אשר תאפו ולא משום לא תעשה כל מלאכה ועל כרחך כמ"ש על הכנה בידי אדם כתב כן:

אמנם במס' פסחים דף מ"ז ע"ב ברש"י בד"ה והכינו במזומן שמזמן כל צרכי היום ויאמר דבר זה לצורך היום דמשום טורח מלאכת שבת לא צריך דהכתיב את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו וכו' עכ"ל ולפ"ז לא נמצא מפורש ברש"י בסוגיא שלפנינו דאפי' ובישול הוי הכנה בידי אדם אלא דמ"מ למ"ש ברש"י לפרש דוהכינו ביום הששי דסתמו בחול ולא ביו"ט שקודם שבת ושם נאמר אשר תאפו וכו' דקאי גם ע"ז וע"כ משום הכנה אסור ביו"ט לשבת ודוקא בחול נאמר אשר תאפו וכו' כאשר סיים בלשונו מבעוד יום ובחול עכ"ל ועיין בר"ן שכתב כלשון רש"י עיי"ש ומזה נראה מ"ש ז"ל דרש"י והר"ן ס"ל אפיה ובישול מקרי הכנה נגד דעת התוס':

ועיין בפנ"י שכתב דעיקר פשוטי דקרא לרש"י דוהיה ביום הששי שאין לאכול בשבת או ביו"ט שום דבר שלא הוכן בששי אבל הא דדרשינן שאין שבת מכין ליו"ט ואין יו"ט מכין לשבת אין זה בכלל משמעות הקרא והיכן רמיזא עיי"ש אבל למ"ש ברש"י דיום הששי משמעו חול ומזה לא מיו"ט לשבת וא"כ מפורש בקרא וכמ"ש מזה נדע דאפיה ובישול הוי הכנה דקרא גם לזה אתיא ועי' ברש"י בד"ה ואין יו"ט מכין לחבירו לא גרסינן במלתא

דרבה דהא קרא קדריש וב' יו"ט רצופים בתורה לא אשכחן דמספיקא עבדינן להו עכ"ל נראה כמ"ש ועי' בפנ"י שכתב בזה להצדיק דבריו דלאו מקרא אלא מסברה אמרינן דאין יו"ט מכין לשבת עיי"ש. ודעת הר"ן וז"ל והא דאצטריך למימר מאתמול גמרה דאי מהיום גמרה לא מתסרא דהא קיי"ל במס' עירובין דף ל"ח גבי תחלת היום קונה עירוב דשבת מכינה לעצמה אבל ליו"ט אינה מכינה ויו"ט דכותיה וכו' עכ"ל וכיו"ב בבעה"מ עיי"ש:

אמנם בפנ"י כתב דדעת רש"י דאין שבת ויו"ט מכינין לעצמם ועי' מ"ש לפרש הסוגיא דמס' עירובין ובשיטה מקובצת כתב דעירוב שאני דאזמין לסעודתא דעירוב מבעוד יום וקנין שביתותו הוי ליה ממילא ותדע דבעינן סעודה הראויה מבעוד יום כדמוכח התם וכו' עכ"ל וכבר כתבתי דנפק"מ בנולד עגל ביה"ש או בעצים שנשברו ביה"ש דאם שבת מכינה לעצמה וכמו כן יו"ט וא"כ ממ"נ מוכן דאם הוי יום או לילה לית ביה משום חסרון הכנה:

וע"ע שכתב דרש"י שהביא כאן דמוקצה דאורייתא דס"ל דוקא היכא דשייך מוקצה ונולד אז צריך הכנה וכיון דבעי הכנה להוציא מידי מוקצה משו"ה אין שבת ויו"ט מכינים זה על זה והוי בגדר מלאכה עיי"ש:

והנה לדבריו יקשה לפרש במס' עירובין ל"ח דמשום הכנה אסור לערב מיו"ט לחבירו ושם לא שייך מענינא דמוקצה ועי' מ"ש ע"ז גם למ"ש דנראה מרש"י דבאפיה ובישול שייך ג"כ הכנה ושם לא שייך מוקצה ומלשון רש"י דרבה אתי לאשמעינן להכנה שאין בידים ממש דנראה דבידים ממש נדע מלישנא דקרא בלא"ה ולא ימצא אלא באפיה ובישול וכיו"ב או בעירוב הכל בדברי' בדלא שייך מוקצה ודוחק לומר דכונת רש"י רק בידי שמים בלבד שייך הכנה גם לשון רש"י להלן בנולדה בזה וכו' דבעי הכנה מבעוד יום מגזה"כ עיי"ש לשון מגזה"כ בלתי מדויק למ"ש בפנ"י דהוי מסברא ולא מגזה"כ:

ונראה לענ"ד לומר ונאמר ליישב כמה קושיות לפי דברינו בס"ד קושית התוס' בסוגיא דנולדה בזה אסורה בזה וכו' אלא הכא בהכנה דרבה קמפלגי וכו' ובתוס' שם בד"ה אלא הקשו הא אמרינן מאתמול נגמרה ואם כן מאי הכנה איכא ותירצו דלידה הוי כמו כן הכנה עיי"ש. ולכאורה בלתי מובן דכיון שנגמרה מאתמול ויוכל לשחוט התרנגולת ביו"ט ואם כן מאי הכנה איכא ואף שכתבו בתוס' דכיון שלא נולדה ע"י כך לא חשיב גמר מ"מ בנולדה ואם כן חזינן דנגמרה וגם כיון שיוכל לשחטה מאי שנא לו שנולדה והנה בשבת אחר יו"ט הוי הלידה שפיר הכנה דאי אפשר לשחטה בשבת וכמו כן י"ל בעומדת לגדל אבל בעומדת לאכילה וביו"ט אחר שבת מאי הכנה איכא כיון דיכול לשחטה ולאכול מה שבגוה ועיין ברש"י שכתב בד"ה שבת ויו"ט דהוא הדין יו"ט ושבת

עיי"ש דלכאורה לשון מיותר ולמ"ש י"ל דאשמעינן דבכה"ג כו"ע מודו. וגם תירוצם השני של תוס' צריך פי' ועיין בר"ן שכתב משום זה דהוי הכנה גרוע ולכו"ע לאו דאורייתא בכה"ג עיי"ש:

(**ב**) דאיתא שם כתנאי נולדה בשבת תאכל ביו"ט ביו"ט תאכל בשבת ר' יהודה אומר משום ר' אליעזר עדיין היא מחלוקת שב"ש אומר תאכל ובה"א לא תאכל עיי"ש. דמוכיח מזה ומזה דלעיל גבי ביצה היא ואמה שריא דלית להו הכנה ולפמ"ש בתוספות במסכת עירובין ל"ח ע"א בד"ה משום דכיון דר"א מתלמידי בית שמאי סבירא ליה כב"ש ובמסכת עירובין שם ס"ל לר"א הכנה ועיין בתוספות הנ"ל שם גם הלשון עדיין היא מחלוקת ב"ש וב"ה וכו' צריך פירוש:

(**ג**) יקשה לדעת הרי"ף בסוגיא דעצים שנשרו מדקל בשבת אסורים ביו"ט שלאחריו משום הכנה ועיין בטור או"ח בסי' תק"ז בשם ה"ר יחיאל ז"ל דגם ביטול לא מהני דהוי איסורו מדאורייתא משום הכנה ובדאורייתא אין מבטלין עיי"ש. מסוגיא דפסחים מ"ו הנ"ל לדעת הסוברים דרבה חזר ממה שאמר מוקצה דאורייתא מקושית הגמ' שם ולדעתם ז"ל יקשה דנאמר במס' פסחים שם עייל עצי הכנה בנשרו מדקל וביו"ט אחר שבת וצ"ל דגם מהכנה חזר וזה לא ניתן לאמר דכאן מפורש הכנה דאורייתא לרבה וכן להלכה וכמו דאמרינן במוקצה ואזהרתה מלא תעשה כל מלאכה כן נאמר מהכנה ובכה"ג וכנראה דאהדרא וכו' ועיין בתוס' במתוך הנ"ל:

ונראה לענ"ד לומר איפכא דמוקצה תליא בהכנה אבל שייך הכנה בלי מוקצה לענין דאורייתא לרבה דהנה זה נתבאר דדעת רש"י דצריך הכנה מבעוד יום של חול. ויש לומר דודאי בדבר החזי וראוי מצ"ע לא צריכין להכנה רק בדבר החדש אשר לא היה מוכן מצ"ע בערב שבת אסור משום חסרון הכנה ומהאי טעמא גם כן מוקצה אע"ג דלא נוסף בו דבר ולא נשתנה מ"מ בגדר דבר חדש דהרי לא הוי מוכן מערב שבת משום הקצאתו ולזה צריך הכנה בפה להוציאו מגדר שאינו מוכן ומהאי טעמא מוקצה אסור לרש"י מדאורייתא משום דהוי אינו מוכן וכללא דמלתא דאורייתא דבר חדש או מוקצה בעי הכנה וזה דעת הגמ' במסכת פסחים בס"ד ולפי זה למסקנא שם למאן דל"ל מוקצה מ"מ הכנה סבירי ליה דמאן דל"ל מוקצה כמ"ש ברש"י לעיל במסכת ביצה משום דכל מאי דחזי לאינש דעתיה עליה וגם י"ל לפי טעם האחר ומוקצה לא הוי בגדר דבר חדש לפי זה:

ולמ"ש מיושב דלא מצי למימר עייל עצי הכנה דהנה להרי"ף דפירות שנשרו מהדקל משום הכנה י"ל דהכנה ליומא מותר ואם כן אם היה נושר בשבת או ביו"ט היה מותר

ומאי הכנה הוי מיום על חבירו כיון דשבת מכין לעצמו רק אם היה שייך ביה מוקצה מדאורייתא ואם כן הכין מיום לחבירו שהיה אתמול נולד ואם כן תליא הכנה במוקצה וכיון דליכא מוקצה למסקנא ממילא ליכא הכנה. ולרש"י דס"ל דבעי הכנה מבעוד יום דהוי חסרון הכנה דס"ל בעצים שנשרו וכו' משום מוקצה ולא משום הכנה עיי"ש בלא"ה לא יקשה (ויש לעיין כיון דמדרבנן עכ"פ מוקצה אסור אם הוי מטעם זה הכנה מדאורייתא וצ"ע למ"ש ז"ל בזה אם אזלינן בתר דאורייתא):

ולפי דברינו זה מובנים דברי רש"י שכתב בסוגיא דהכא בהכנה ממוקצה דהנה לפי הנראה מרש"י דבעי הכנה מבעוד יום ואם כן לא אמרינן דשבת מכין לעצמה וכמ"ש בפנ"י וצריכין להשתדל ליישב הסוגיא דמסכת עירובין הנ"ל ועיין בר"ן שכתב דבעי בכל סעודת שבת וסעודת יו"ט שתהיה מוכנת מבעוד יום של חול והא דאצטריך למימר מאתמול גמרה לה משום דאי היום גמרה לה לא מתסר דהא קיי"ל במסכת עירובין גבי תחילת היום קונה עירוב דשבת מכינה לעצמה אבל ליו"ט אינה מכינה ויו"ט נמי דכותיה ומשו"ה אצטרך למימר מאתמול גמרה וכו' עכ"ל:

והנה כתב מוכנת מבעוד יום וכתב שבת מכינה לעצמה דנראה כדברים סותרים וגם דלפי הנראה לרש"י צריכין להכנה ליו"ט ושבת ואסור משום חסרון הכנה ולהר"ן ובעה"מ דוקא משום הכנה משבת ליו"ט ולהיפוך ולא משום חסרון הכנה דהרי שבת מכינה לעצמה:

ונראה לומר דגם רש"י ס"ל כמו דאיתא במסכת עירובין דשבת מכינה לעצמה וזה בהכנה דממילא כמו בעירוב דסעודתו הזמין בערב שבת וקנין שביתה ממילא רק בהכנה בידים אפי' במאי דלא הוי באיסור מלאכה צריך הכנה מבעוד יום:

וא"כ לפי זה בנולדה בזה לאסרה בזה בלתי מובן דכיון דנולדה בשבת ושבת מכינה לעצמה והיה מותרת מטעם הכנה וממילא הכנה ליו"ט ולרבה דיליף מהכנה בידי שמים דהוי ממילא ועל כרחך רק מיו"ט לשבת וכמ"ש ואם כן צ"ל מטעם מוקצה ומדאורייתא דאל"כ לא שייך הכנה כלל ולדידן משום מוקצה דרבנן נולדה בזה אסורה בזה. ומיושב למה כתב ברש"י כאן דס"ל במסכת פסחים דמוקצה דאורייתא ואתי שפיר. ולפי זה דוקא בנולד למאן דס"ל דאסור לדידן ואם כן שייך הכנה משבת ליו"ט דלענין מוקצה לא שייך בשבת לדידן לפ"ז:

וא"כ מיושב קושית התוס' בנולדה בזה דמאי הכנה בזה כיון דמאתמול נגמרה דלמ"ש הכנה דממילא לא שייך אלא בצירוף מוקצה ועל כרחך בעומדת לגדל ושייך מוקצה ומזה הכנה ולא יקשה גם כן מ"ש לעיל לר' אליעזר דס"ל במסכת עירובין הכנה וכאן לא

ס"ל הכנה דלפמ"ש בתוס' בסוגיא דעומד על המוקצה דר"א לא ס"ל מוקצה אלא בדחיה בידים עיי"ש. וביצה לא דחיה בידים ולא שייך מוקצה ור"א ס"ל הכנה אבל הכא לא שייך לדידיה הכנה ומדויק לשון הגמרא עדיין מחלוקת ב"ש וב"ה במקומה עומדת וכו' דתליא במחלוקת הנ"ל אם אמרינן מוקצה או לא ומיושב גם כן קושית התוס' לעיל דר"י ס"ל דלא פליגי ב"ש וב"ה בזה:

ונאמר נמי ליישב לפמ"ש קושית התוס' במסכת ביצה י"ז ע"א בד"ה מ"ט שהקשו האיך יחלוק ר' יוחנן על כמה ברייתות דס"ל הכנה ותירצו דמאן דלא ס"ל הכנה דממילא הכנה בידים ס"ל עיי"ש. ויש לעיין בזה דהנה יש להבין למאן דס"ל דלא בעי הכנה מחול רק דאין יו"ט ושבת מכינים זה לזה משום דחשבי הכנה הוי כמלאכה ואם כן לא יהיה עדיף ממבשל בשבת דמהתורה מותר לאכלו וה"נ אף שאסור להכין מ"מ בהכין אפי' בידים נמי מותר מהתורה. ואם דזה נדע מלא תעשה כל מלאכה וע"כ התורה לאסרה באכילה מה נאמר בעירוב וכיו"ב הכנה מבלי מלאכה והנה לומר כמ"ש ז"ל בסנדל של ע"ז דנאמר שלא יצא ואם כן לא עביד איסורא וכמו כן בזה שאסור לאכלה ולא עביד למפרע הכנה. אבל יקשה לפי זה במבשל בשבת אף דאי אפשר לתקן המלאכה דכבר נעשית מ"מ למאן דלא סבירי ליה דשבת מכינה לעצמה יהיה אסור לאכלו משום הכנה דבזה אפשר בתיקון למפרע וראיתי בריטב"א במסכת עירובין דף ל"ח בד"ה ושבת מכינה לעצמה פי' ומהאי טעמא אמרינן בעלמא כי המבשל בשבת בשוגג או במזיד יאכל כדאי' התם ואתיא שפיר אפי' למאי דקיי"ל בהכנה דרבה עכ"ל אבל עוד יקשה כנ"ל מנ"ל בהכין מיו"ט לשבת דאסור ולמה יגרע ממבשל בשבת:

אמנם י"ל עוד ע"ז מדאסרה התורה אפי' בהכנה בידי שמים דלא עשה מאומה וע"כ גם בהוכן כבר אסורה אבל למ"ש בתוס' דאף מאן דס"ל דלא אמרינן הכנה בידי שמים הכנה דממילא סבירי ליה ולמ"ש מאן דלא סבירי ליה הכנה בידי שמים מנ"ל אם הוכן כבר דאסור. ואם כן לפי זה קושית התוס' במקומה עומדת לר' יוחנן דיחלוק על כמה ברייתות דס"ל הכנה. אבל כמ"ש אתי שפיר דר"י ס"ל במסכת שבת כר' שמעון דלית ליה מוקצה ואם כן ממילא לפי דברינו לא שייך הכא הכנה אבל בעלמא היכא דשייך הכנה בלעדי המוקצה ס"ל כן באמת. וי"ל גם כן כמ"ש בתוס' דבהכנה בידי שמים צ"ל משום מוקצה כמ"ש ולית ליה לר"י אבל בידי אדם דלא תליא במוקצה ס"ל לר"י גם כן וי"ל אף דס"ל ב' קדושות הן מ"מ התורה אחשביה לשבת ויו"ט דהזמנה להוציא מידי מוקצה כדי שיהיה מוכן מקודם שבת מיו"ט מכבוד היום הוא וכיון שעשהו באופן שמגרע כבוד יום הקודש האחר הוי כלא הזמין כלל שלא על דרך הזה רצון התורה וא"כ עודנו המוקצה

במקומה ולפמ"ש לדידן דמוקצה דרבנן ואפ"ה הכנה דאורייתא דעכ"פ בלתי מוכן הוא ועיין מ"ש ז"ל בהואיל במבשל בשבת באיסור דרבנן וכיו"ב מ"ש במל"מ בהל' תרומות ובשעה"מ בהל' סוכה ובטורי אבן ומ"ש במקום אחר בזה. ובדעת רבינו אם ס"ל שבת מכינה לעצמה מלשונו הי"ח "אבל בשבת הכל מוכן אצל שבת וא"צ הכנה" אין הכרע מזה דרק לומר דלא שייך מוקצה בשבת ועי' במרכבת המשנה דלדעתו לרבינו הכנה מדרבנן עיי"ש:

(ג) **בתוס'** דף ב' ע"ב בד"ה והיה וכו' הקשו למאן דס"ל הכנה האיך אופין מיו"ט לשבת ותירצו דרבה ס"ל הואיל ועוד תירצו דאפיה ובישול לא מקרי הכנה עיי"ש. ועיין במוהרמ"ל דמה שהוסיפו בתוספות על קושית הגמרא כן במסכת פסחים משום דלא שייך תי' דר' חסדא צרכי שבת נעשית ביו"ט והואיל ואי מקלעי אורחים דלא קיי"ל צרכי וכו' ע"ש ועיין במג"א בסי' תקכ"ז בריש הסי' עיי"ש:

ולכאורה בלתי מובן מאי מהני לענין הכנה הואיל אף דהוי מהאי טעמא כאלו אופה לצורך יו"ט מ"מ לא הוי מוכן ולא יהיה עדיף מהכנה דממילא דאסורה והיה נראה מזה דתוס' ס"ל דלא צריך הכנה מבעוד יום רק שלא יכין מיו"ט לשבת ובזה מהני הואיל לומר שהכין ליו"ט בלבד ועיין ריש פ"ב דמסכת ביצה אבל למ"ש ברש"י דצריך הכנה מבעוד יום לא מסתבר דמשום הואיל הוי כמוכן מחול מערב יו"ט. וגם מ"ש דאפיה לא מקרי הכנה למ"ש לעיל רש"י לא ס"ל כן ואם כן יקשה עוד האיך אופין מיו"ט לשבת אף בעירוב תבשילין כמ"ש בתוספות:

והנה למ"ש בפנ"י הנ"ל י"ל דלא בעי רק הכנה מיום הקדום ויו"ט אין מכין לשבת משום איסורא דמלאכה דאחשביה התורה להכנה וא"כ י"ל בכהאי גוונא דמשום הואיל לא הוי מלאכה אסורה וממילא מועיל הכנה מבעוד יום דיו"ט אבל למ"ש ע"ז דא"כ הכנה דממילא בידי שמים ישתרי וצריכין לומר לרש"י דצריך הכנה מבעוד יום והכנת יו"ט אף בידי שמים לא מהני דאין היום מכין על שבת אבל בכה"ג דשייך הואיל ואפי' בידים מותר ביו"ט מכין ג"כ היום לעצמו על שבת דנפקע איסור מלאכה והכנה ביום המותר לעשותו לעצמו וצ"ע ובזה י"ל נמי לפמ"ש לעיל דבביצה י"ל ג"כ הואיל אלא משום דהוי מוקצה לא שייך הואיל ואתי שפיר במ"ש לעיל ועיין בתוס' פסחים שם עיי"ש:

ולכאורה הוי אמינא לרש"י דס"ל דהזמנה בפה מהני להיות הכנה בדבר חדש ובמוקצה וא"כ בעשה עירוב תבשילין הרי הזמינו בפה ולא קעקיר הדאורייתא כמו שהקשו בתוס' אלא הדאורייתא לא התחיל כלל ע"י העירוב תבשילין וכמ"ש בביצה לרש"י רק מטעם מוקצה ולענין דאורייתא מהני תנאי במוקצה לכו"ע כמ"ש במ"א בהטעם דלא מהני תנאי

במוקצה דלא שייך אלא בדרבנן עמ"ש ברש"י בסוגיא דמתוך דלא גזרו אלא במאי דרוב ציבור יכולין לעמוד ובמוקצה יכולין לעמוד שהרי הוקצה לו וא"כ גם טלטול ההתר אסור עיי"ש וזה לא שייך בדאורייתא ולרש"י מוקצה דאורייתא אבל לדידן דמוקצה מדרבנן מהני בלא"ה העירוב תבשילין דעוקר דבריהן בלבד וא"כ לא יקשה האיך אופין וכו' לדעת רש"י אבל נראה דוקא במוקצה דמוכן מצ"ע אלא שלא היה דעתו עליו מהני הזמנה בפה אבל באפיה ובישול שאין מוכן מצ"ע צריך הכנה במעשה וצ"ע:

הלכה כ

וכשם שאסור לאכלה כך אסור לטלטלה ואפי' נתערבה באלף כולן אסורות שהרי למחר יותרו הכל וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף אלפים אינו בטל וכו'. עיין בהמ"מ דרבינו השמיט הספק ביש לו מתירין דפשיטא מביטול ברובא דלא מהני מכ"ש ספק ובלח"מ הקשה ע"ז דהרי בס"ד דגמ' ביטול ברוב לא מהני בישל"מ וספיקא מותר:

והנה המשך הסוגיא במס' ביצה דף ד' וספיקא אסורה ואם נתערבה באלף לא בטילה בשלמא לרבה דאמר משום הכנה הוי ספיקא דאורייתא וכל ספיקא דאורייתא לחומרא אבל לר' יוסף ולר' יצחק הוי ספיקא דרבנן וכל ספיקא דרבנן לקולא אמר ליה סיפא אתאן לספק טריפה א"ה אם נתערבה באלף כולן אסורות אי אמרת בשלמא ספק יו"ט ספק חול הוי דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיל"מ אפי' בדרבנן לא בטל עיי"ש וא"כ כנראה אף דידעינן בישל"מ דאינו בטל גם בס"ד מ"מ בספיקא בישל"מ ס"ד דמותר כמ"ש בלח"מ ויקשה הרי בכ"מ ודאי רובא עדיף מספיקא ועי' בפנ"י שעמד ע"ז:

ולכאורה יש לומר בפשיטות דשאני רובא דעלמא היכא דשייך מרובא קפריש כמו בט' חנויות ודאי רובא עדיף מספיקא אבל ברובא דביטול דמיעוט האיסור ודאי ג"כ בהרוב וטעמא דביטול כמ"ש ברש"י במס' מנחות ובכמה דוכתי דמעוטא כמאן דליתא דמי וכמ"ש במקום אחר בזה בכה"ג נראה דספק אם כאן איסורא עדיף מרוב דיש בו בודאי איסורא דיש לפרוש אותו וכנראה בלח"מ בהנ"ל שם שדעתו כן עיי"ש ובירושלמי במס' ביצה נתערבה אחת במאה או אחת באלף כולן אסורות מה כמאן דאמר ספק מוכן אסור ברם כמאן דאמר ספק מוכן מותר מודה הוא הכא שהוא אסור נשרין ספק מהיום נשרו ספק מאתמול נשרו ברם הכא יש כאן אחת לאיסור והיא מוכחת על כולן עכ"ל הרי מפורש יצא ככה ועיין בר"ן בפ' אין צדין ובמל"מ בפ"ז מהל' מעילה ובצל"ח בסוגיא דבתר בתרא בפ"ק דפסחים בפריש בישל"מ עיי"ש ברם יש להבין עוד דמ"ש מכל איסורי דעלמא דספק בדאורייתא אסור ואפ"ה ביטול ברוב אמרינן ולא אמרינן כירושלמי הנ"ל ויש לומר כמ"ש במקום אחר דשאני יש לו מתירין בביטול ברוב דכיון דנוכל להפרישו

הוי כהוכר האיסור דלא שייך ביטול אבל בספק לא שייך דהוי כהוכר האיסור דהרי בכל פעם רק ספק וא"כ בישל"מ שייך להקל בספק מברוב מבביטול בעלמא דהיכא דאי' בישל"מ דרוב עדיף מספק גם יש לומר בספק דרבנן למ"ש ז"ל דלא עשו הרבנן על הספק ומשו"ה ל"ש ישל"מ עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהתר דספק לא הוי בכלל האיסור אבל בביטול ברובא שהיה האיסור במעיקרא על הנתערב רק שתפסק ע"י הביטול ברוב ואמרינן כיון דאפשר להפרישו עודנו לא נפסק עדיין:

אמנם יקשה עודנו דאיתא אם נתערבה באלף כולן אסורות דמלשון כולן אסורות דמשמע בין אכלו אחד או אפי' כמה בני אדם וגם בנתערבה באלף דודאי לא שייך שיאכלם כולי האי בפעם אחת וא"כ בכה"ג הוי כל אחת ואחת ספק ג"כ ויהיה מותר מטעם ספק עכ"פ דבס"ד מהני ביש לו מתירין והנה לענין טלטול דשייך שמטלטלם בבת אחת וכמ"ש בצל"ח לא שייך בטלטול ישל"מ אלא לענין אכילה ויקשה טפי:

גם להמפרשים ונתערבה וכו' קאי על ספיקא אסורה עיין בתוס' ובהמ"מ ושאר הראשונים ז"ל בזה הנה לא הוי בהאי רובא ודאי למה לא יבטל ביש לו מתירין ולומר לחלק בהכנה דאורייתא דספק מהתורה לספק דרב יוסף ורב יצחק דספק מדרבנן נראה לדוחק וא"כ כיון דידעינן בס"ד מישל"מ אלא לחלק בין ספק לרובא וא"כ גם לרבה יקשה האי נתערבה בספיקא:

והנה עיין בר"ן דף ז' גבי בדק בקינה של תרנגולים וכן דעת הב"ח באו"ח בסי' תצ"ז דדוקא באיתחזק איסורא כגון דהוה קמן ביצה שנולדה ביו"ט ואח"כ נסתפקו על ביצה אחת אם זאת היא שנולדה ביו"ט אם לאו מחמירין בספיקו וכן בכל ספק נולד היכא דאתחזק איסורא ואע"ג דהוי מדברי' הולכין וכו' ביש לו מתירין וכו' אבל היכא דלא אתחזק וכו' להקל אפי' בישל"מ וכו' עכ"ל הב"ח שם עיי"ש וברש"י וספיקא של זו אסורה קס"ד ספק נולדה ביו"ט ספק בחול אסורה ביו"ט עכ"ל וכן לשון הגמ' להלן לעולם ספק יו"ט ספק חול וכו' נראה כרש"י והנה שם נוכל לפרש דהוי הספק אם הי' זו הנולדה בחול או ביו"ט אבל מלשון רש"י נראה דהוי הספק מצדה בלבד ולא אתחזק ולדעת הב"ח צריכין לפרש דברי רש"י ג"כ באתחזק ועיין בר"ן ס"פ אין צדין עיי"ש:

והנה יש לומר דבס"ד סבירי להגמ' עכ"פ דספיקא אסורה קאי בפ"ע ונתערבה קאי בפ"ע ולא על ספיקא אסורה. ויש לומר דעל כרחך בס"ד אף בנתערבה באלף ובאכלו הוי ספק גם כן כמ"ש מ"מ כיון קודם שאכלו הוי ודאי בהתערובת צריך להפרישו משא"כ בספק מעיקרא אבל למסקנא לרב אשי בכה"ג לא מסתבר ליה לחלק דאם נאמר בספק לא שייך יש לו מתירין אף דהיה ודאי בשעת התערובת מ"מ בשעת אכילתו הוי ספק

וע"כ מזה דאיתא אפילו באלף לא בטל נדע דספק בישל"מ לחומרא בכל אופן ומדויק דאיתא רב אשי אמר לעולם ספק יו"ט ספק חול הוי דשיל"מ וכל דבר שיל"מ אפי' בדרבנן לא בטיל דהו"ל לומר ספק יו"ט ספק חול הוי ישל"מ דזה לא ידע בס"ד ומאי דבר שיל"מ לא בטל לענין ספק ועיין ברש"י בד"ה אפי' מדרבנן וכו' וכי היכא דבביטולא מחמירין מהאי טעמא בספיקא נמי מחמירין מהאי טעמא עכ"ל ובלתי מובן דהרי בס"ד עד השתא אמרינן ספק עדיף מרובא ולא נדע מביטול בישל"מ לספק אבל למ"ש דבכלל ביטול בישל"מ גם כן בדנתערבה באלף דהוי הספק עם התערובת גם כן ואפ"ה לחומרא בישל"מ ואם כן מכל דבר שיל"מ וכו' נדע ספק בישל"מ ממילא גם כן דלא בטיל ולכן אמר ספק יו"ט וכו' וכל דבר וכו' ראיה ע"ז. ולפי זה למסקנא נפרש ספיקא אסורה ונתערבה קאי על ספיקא אסורה דאפי' בכה"ג דשיל"מ לא בטיל וי"ל דנקטי לא בטיל בספק דבלשון ביטול ברובא הוי אתחזק וכמ"ש בר"ן וב"ח הנ"ל ומשו"ה נקיט לישנא דאופן ישל"מ לא בטל נכלל בו וזה באתחזק ואם כן מיושב קושית הלח"מ על רבינו שהשמיט ספק דלמ"ש בלשון לא בטיל נכלל ספק גם כן ורבינו כתב אפי' אלפי אלפים דודאי ספק נכלל בו:

אמנם מדברי הירושלמי הנ"ל נראה דמאן דס"ל ספק מוכן מותר סבירי ליה דיש לו מתירין לא בטל דמודה בזה וספק בישל"מ להקל ויש לומר דירושלמי ס"ל דבעי אתחזק ולכן מחלק בספק מוכן דלא אתחזק והמחמירין בספק מוכן י"ל כמ"ש בתוספות דהוי כעין דאורייתא וצ"ע גם י"ל מחובר הוי בחזקת קמייתא לאיסורא ולכן ספק לדידן אסור ומאן דס"ל מותר ס"ל ספק דרבנן באתחזק לקולא ולענין ישל"מ לא מהני חזקת קמייתא דעכ"פ לא הוי ודאי איסור ואקבע איסורא מסתבר יותר לפרוש האיסור מאתחזק. וביותר למ"ש ז"ל דחזקה קמייתא לא הוי מסברה משא"כ אקבע כמ"ש בירושלמי הכא יש כאן אחת לאיסורא והיא מוכחת. ורבינו שפסק ספק מוכן אסור בפ"ב וג"כ מטעם ישל"מ לא הוצרך להביא כאן ספק בישל"מ:

(**ב**) ובדרך אחר נאמר ליישב במה נשתנה דעת הס"ד בגמ' הנ"ל מהמסקנא בענין יש לו מתירין בספיקא וניישב הלשון ספק יו"ט ספק חול הוי ליה דבר שיל"מ דלעיל מדויק שפיר אבל למסקנא בלתי מדויק. דהנה יש לעיין כמ"ש בענין מוקצה בהל' שבת במוקצה דאסרו החכמים באוכל נפש והתורה התירה כל המלאכות באו"נ ולמה הוסיפו החכמים לאסור המותר ונראה דכיון שהקצה ממנו אין עומד לו לאו"נ ולא הוי בכלל או"נ שהתורה התירה ועיין בתוס' במס' ח' ע"א ול"א ע"ב שכתבו דטלטול מוקצה התירו בשביל או"נ עיי"ש. וזה משום דמהאוכל עצמו לא הקצה וממילא כמו בכל מלאכות דאורייתא

שהותרו בשביל או"נ מכ"ש מוקצה מדרבנן אבל לא כן במקצה האו"נ עצמו דשייך איסור מוקצה משום שאינו עומד לו לאו"נ. אמנם יקשה לפ"ז בתערובת עם המוקצה למה נאסר ההתר בשביל האיסור בנתערב מוקצה בשאינו מוקצה נאמר להיפוך שנתיר האיסור משום ההתר באוכל נפש מכ"ש ממלאכה שהתירה התורה באו"נ וכמ"ש:

והנה בטעמא דאיסור מוקצה מצינו ב' טעמים. דכמ"ש הרמב"ן משום והכינו שיהיה מכין בערב יו"ט שלא יבוא לידי מלאכה ביו"ט. וכבר כתבתי בהל' שבת בפרק כ"ד די"ל דמוקצה הוי בגדר כלים שאינם נצרכים שגזרו בימי נחמיה משום הוצאה כדאיתא בפרק כל הכלים עיי"ש ומוקצה ג"כ בגדר שאין בו צורך לו וטעם הב' כנראה מרש"י משום והכינו משום חשיבות סעודת יו"ט להיות מוכן לה וכמ"ש לקמן בזה בס"ד עיי"ש:

ולכאורה להטעם משום הוצאה הרי הוצאה גופה מותרת באוכל נפש ועיין בפנ"י בריש המסכתא עיי"ש. וצריך לומר בזה כיון בודאי מוקצה לא שייך משום אוכל נפש להתירה כמ"ש אלומי מלתייהו גם בתערובות שמא משאין נצרכים דיש לספק בכל אחד ואחד דלא שייך בו או"נ ועיין בתוספות דף ג' ע"א בד"ה גזירה שכתבו בצידה דאסור שמא יצוד דגים טמאים שאין בו צורך יו"ט עיי"ש והחמירו לענין מוקצה ג"כ וכמ"ש נראה מסוגיא וכמ"ש בתוספות ישנים להחמיר בספק מוקצה ועיין במהרש"א שם. אמנם יקשה בישל"מ דמדינא בטיל ומותר אלא משום דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהתר כיון דאפשר להפריש האיסור כשנמתין עד למחר משו"ה אסור יקשה נאמר להיפוך משום ההתר נתיר האיסור דהוי האיסור משום מוקצה לצורך או"נ בהתירו משום ההתר אף דבכל ישל"מ לא שייך ביטול במוקצה נאמר דיבטל בכל גוונא מהאי טעמא שכתבתי. והנה י"ל לפמ"ש בצל"ח דבס"ד סבירי להגמרא דישל"מ לא בטל מטעם מין במינו כמ"ש בר"ן במסכת נדרים עיי"ש. וא"כ אף במוקצה שייך לומר כן ועיין שכתב דבספק במוקצה דלא שייך האי טעמא דהר"ן ומשו"ה בס"ד לא אמרינן ישל"מ בספק אבל יקשה למסקנא דאמרינן אפי' בספק ישל"מ לא בטל וכמ"ש בצל"ח דלמסקנא טעמא דגמרא בישל"מ משום דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהתר עיי"ש ויקשה כמ"ש. וי"ל דהנה הב' טעמים שכתבתי בלתי מתנגדים ושניהם אמת. ויש לומר לפי זה למסקנא משום והכינו וכו' להכין לשמחת יו"ט ולהאי טעמא אפי' במוקצה בספק דלא שייך סברת הר"ן משום מ"מ לא בטיל משום מתוך שתאכלנו וכו' ואפי' ביו"ט שייך לומר כן דלא שייך להתיר משום שמחת יו"ט שהרי האיסור דמוקצה הוי להרבות לשמחת יו"ט. ובזה נשתנה הס"ד מהמסקנא בדעתם ומדויק שפיר ספק יו"ט ספק חול הוי ליה דבר שיל"מ דזה שהוסיף רב אשי דאפי' ספק יו"ט דלא שייך מטעם מין במינו אמרינן ישל"מ אף דהוי לאו"נ

אפ"ה מטעם והכינו שייך ישל"מ אפי' בספק ואתי שפיר וע"ע בש"ך יו"ד בסי' ק"י ס"ק נ"ו ע"ש:

הלכה כא

זה שאנו עושין בחו"ל כל יו"ט מאלו ב' ימים מנהג הוא ויו"ט שני מדברי סופרים ומדברים שנתחדשו בגלות ואין עושין בני א"י שני יו"ט אלא בר"ה בלבד וכו'. במסכת ביצה ד' ע"ב אתמר שני ימים טובים של גליות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה לימא קסבר רב אסי קדושה אחת היא והא ר"א מבדיל מיומא טבא לחבריה ר"א ספוקי מספקי ליה ועביד הכא לחומרא והכא לחומרא א"ר זירא כותיה דר"א מסתברא דהאידנא דידעינן בקביעה דירחא ועבדינן תרי יומא אמר אביי כותיה דרב מסתברא דתנן בראשונה וכו' והשתא דידעינן בקביעה דירחא מ"ט עבדינן תרי יומא משום דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם בידכם זימנין דגזרו מלכות גזירה ואתי לקלקולי וכו':

וברש"י בד"ה לימא קסבר רב אסי קדושה אחת היא חכמים קבעום על בני גולה לעשותם לדורות מחמת ספק זה והטילום עליהם כחומר יום ארוך עכ"ל. הנה לשון קדושה אחת נראה דהוי כיום ארוך. ויש להבין למה לא נאמר דהוי כב' קדושות קדושה דיו"ט דאורייתא וקדושה דיו"ט דרבנן ונולדה בזה אסורה בזה משום הכנה דכמ"ש ברש"י לעיל דהכנה מיו"ט לחול לא מקרי הכנה דהכנת חול לא חשיבי משא"כ מיו"ט ליו"ט אף דהב' מדרבנן מקרי הכנה מדאורייתא לדרבנן משום שקבעו הב' כיו"ט ממש מדרבנן דבקדושה אחת לא שייך הכנה דיו"ט מכינה לעצמה כדאיתא במסכת עירובין ל"ח וכמ"ש לעיל בהכנה דממילא גם רש"י ס"ל מכינה לעצמה ונפק"מ בליכא כמו בעירוב בב' גליות אבל מטעם ספק הוי שניהם ספיקא דאורייתא ולא שייך הכנה רק ממנהגא כדמסקינן וא"כ לאחד קדושה דאורייתא ולאחד קדושה מדרבנן בזה י"ל משום הכנה דבספק שייך ממ"נ ולא הוי הכנה והנה ממנהגא י"ל דהוי מדינא דאורייתא מטעם נדר כדאיתא ביו"ד בסי' רי"ד ובמס' פסחים בסוגיא דבני ביישן עיי"ש ואפ"ה הקילו בזה דע"ד קיבלו על עצמם וי"ל ג"כ כיון דקודם שהיו בקיאין בירחא היה מותר מיום לחבירו ממ"נ והמנהג היה כמו מאז ולא היה המנהג אלא כמעיקרא שיהיה מותר בממ"נ ולא שייך הכנה מיום ליום אף אח"ז:

ויש לפרש הסוגיא כותיה דרב אסי מסתברא וכו' דיש להבין מאי ס"ד דאמר מסתברא וכו' וי"ל דבקסלקא דעתא ס"ל דמטעם נדר וקבילי דלא שייך היכא דיש לומר דהוי בטעות מחמת שהיו נוהגין מזמן שהיה בספק ונשאר במנהג ובכה"ג לא הוי בכלל

מנהג איסור כמ"ש ז"ל וע"כ הוי מתקנת חכמים כמ"ש ברש"י על ישראל הרחוקים וכו' עיי"ש וא"כ שייך ה"נ מסתברא דהאידנא ידעינן וכו' וקא עבדינן וכו' והשיבו ע"ז דהוי ממנהגא ושהיו יודעין שהטעם בטל ששלחו להם הזהרו במנהג אבותכם וכו' ואם כן שייך מנהג איסורא ונדר ואם כן לא הוי מסתברא כר"א מזה ועיין ברשב"א במס' חולין בסוגיא דמוגרמת שכתב במסופקין אם מטעות אין מתירין וי"ל בס"ד דהוי מוכח ביותר שהוא בטעות מזמן הקודם ועי' בשיטה מקובצת שכתב ואע"ג דאמנהגא לא מברכין ואנו מקדשין ומברכין ביום שני היינו משום דהוא יסוד חכמים וכשגזרו עלינו לנהוג כמנהג אבותינו כך עלינו לנהוג בו באיסור מלאכות ותפילות וברכות עכ"ל ורבינו כתב מנהג הוא ומדברי סופרים ונראה מדאי' שלחו הזהרו במנהג אבותיכם וכו' הוי מדרבנן ג"כ ונפק"מ מד"ס מברכין ומנהג חמיר כדאורייתא אלא במאי שהקילו ולא קיבלו על עצמם מעיקרא כמ"ש ועי' בתוס' ברכות י"ד ע"א ימים עיי"ש. ובהל' תלמוד תורה פ"ו הי"ד עיי"ש. ובלח"מ בד"ה המחלל יו"ט שני עיי"ש:

ואין עושין בני א"י שני ימים טובים אלא בר"ה בלבד וכו'. עי' מ"ש לקמן בזה בהל' קידוש החודש:

הלכה כג

כיצד המת ביו"ט ראשון יתעסקו בקבורתו הגוים וביו"ט שני יתעסקו בו ישראל ועושין לו כל צרכיו וכו' שיו"ט שני לגבי המת כחול הוא חשוב ואפי' בשני ימים טובים של ר"ה. ועי' בהמ"מ וברא"ש ור"ן ביצה דף ו' ע"א ובשו"ע בסי' תקע"ו סעיף ד' ביו"ט שני ביש עממין אם מותר ע"י ישראל דדעת הה"מ דוקא בליכא עממין ורב אחא משבחא דוקא בליכא עממין ולא כן דעת הר"ן שם עיי"ש:

ויש להבין למה ביש עממין לומר דיהיה ע"י ישראל כיון דחזינן דחשו במת ביו"ט שני דילמא אתו לזלזולי ובשאינו בני תורה אסרו בכ"ג כדאי' במס' שבת דף קל"ט וגם לכו"ע עכ"פ באפשר בענין אחר למה התירו:

והנה ביו"ט ראשון דמתירין ע"י עממין ג"כ דעת הרי"ף באשתהי והרא"ש והר"ן חולקים ע"ז גם כן עש"כ דמשום כבוד המת התירו שבות דאמירה לנכרי בכל גונא. ועיין בסי' שי"א באו"ח ובמג"א דלא הוי מכבוד המת כ"כ שלא יסריח עיי"ש. ובכמה דברים שלא הקילו משום כבוד המת לעבור איסורי דרבנן וכאן הקילו:

וביותר יש להבין דלקבור בשבת דאסור וכמ"ש בר"ן דמוכח כן במס' ר"ה דף כ' ע"א ועי' במג"א בסי' שי"א ס"ק י"ג ובתוס' במס' ב"ק דף פ' ע"ב בד"ה אומר שכתבו דהוי מכוער ולא מכבודו של מת שנקבר באיסור עיי"ש. ויש להבין מ"ש יו"ט לענין זה ואין

בין יו"ט לשבת וכו'. ועיין במרדכי בפ' כירה מובא בב"י בסי' שי"א בענין קבורת מת בשבת ע"י עממין עיי"ש. וגם בס"ד דלא ידעינן מכחול שויוהו רבנן למה נעשה בשני של ר"ה ע"י עממין וגם ביו"ט של גליות באיכא עממין:

ונראה לומר: דהנה במס' סנהדרין מ"ו ע"ב כל המלין את המת עובר בל"ת הלינו לכבודו להביא לו ארון ותכריכין אינו עובר עליו וכו' ושם ע"ב א"ר יוחנן משום רשב"י מנין למלין את מת שעובר עליו בל"ת ת"ל כי קבור תקברנו מכאן למלין את מתו שעובר בל"ת איכא דאמרי רמז לקבורה מנין מהתורה ת"ל כי קבור תקברנו מכאן רמז לקבורה מהתורה וכו' ובילקוט מובא בהגהות הש"ס שם מנין למלין וכו' שעובר בל"ת ת"ל לא תלין וכו' מנין שעובר אף בעשה ת"ל כי קבור תקברנו וכו'. ורבינו בהל' אבל בפי"ב ה"א אבל אם צוה שלא יקבר אין שומעין לו שהקבורה מצוה שנאמר כי קבור תקברנו ובפט"ו ה"ח מהל' סנהדרין מצות עשה לקבור את כל הרוגי בי"ד ביום ההריגה שנאמר כי קבור וכו' ולא הרוגי בי"ד בלבד אלא כל המלין את מתו עובר עליו בלא תעשה וכו' עיי"ש. ובריש הל' אבל מנה רבינו קבורה למ"ע עיי"ש:

ויש להבין למ"ש בתוס' במס' ביצה ח' ע"ב בד"ה סוף דרבא ל"ל דיו"ט הוי עשה ול"ת וכמ"ש בפמ"ג אביי לא ס"ל כן ועי' בירושלמי שהבאתי בריש הל' שבת. וא"כ למה לא נאמר בקבורת מת בשבת וביו"ט דעשה דוחה לל"ת וא"כ אף ביו"ט ראשון יהיה ע"י ישראל. והנה י"ל כיון דאפשר לקיים שניהם לא אמרינן דעשה דוחה לל"ת וכאן אפשר ע"י עממין. אמנם הרי דלכן אמירה לנכרי אלא שבות בלבד משום דמתורה אין שליחות לעכו"ם וא"כ מהאי טעמא לא הוי שלוחו ג"כ לומר דישראל קיים המ"ע אף דלא תלין לא ביטל אם נקבר ע"י הגוי אבל העשה לא קיים עוד דאין שליחות לנכרי. ועיין ברשב"א בשו"ת בסי' שנ"ז עיי"ש:

והנה יש לומר בכה"ג דמלין מתו שלא לעבור על ל"ת לא הוי כלל בל"ת דלא תלין כמו במלין לכבודו שאינו עובר בל"ת דדוקא שלא לצורך הוי לבזיון ולא כשמלין משום האיסור אמנם עי' בב"י בסי' תקכ"ו וז"ל וכתב עוד שם שמענו על הראב"ד שצוה להלין מת ביו"ט ראשון עד יו"ט שני כדי שיתעסקו בו ישראל וחלקו עליו חביריו דלאו שפיר עביד דאין לנו להשהות מת ליו"ט שני דמוטב לקברו וכו' דאסור להלינו עכ"ל נראה דאפי' בכה"ג די"ל דמשום האיסור הלינו שייך הלנת המת דוקא משום כבודו. ועי' בתוס' במס' נזיר דף מ"ז ע"א בד"ה וכן שכתבו שקבורת מת מצוה אינו דוחה יו"ט וכ"ש שבת ויו"כ עיי"ש. ומצוין ומובא בט"ס במל"מ כאן. ועי' במג"א בסי' תרפ"ז ס"ק ו' ובמזרחי בבאורו לסמ"ג שם ובס' שושנת עמקים ובר"ן כאן ובמס' ר"ה עיי"ש. וא"כ נראה דאין

לדמות למשום כבודו למלין משום איסורא והחילוק מובן בפשיטות. וא"כ יקשה כנ"ל ליתו עשה וידחה לל"ת. ונראה דתוס' במס' נזיר חזרו ממ"ש במס' ביצה דרבא ל"ל דיו"ט הוי עשה ול"ת וכיו"ב במס' שבת כ"ד ע"ב בד"ה ולא כ"כ. ועי' במס' ב"מ דף ל' ברש"י דאין עשה ול"ת דוחה לעשה ול"ת עיי"ש. גם הרי אפשר ע"י נכרי ולא נשאר אלא עשה דאין דוחה לל"ת ועשה. ולכאורה י"ל בלא"ה דמשום העשה אפשר לקברו למחר אלא דל"ת המעכבת ולא דחי ל"ת לל"ת. אבל זה אינו דהרי בהעשה כתיב ביום ההוא ג"כ. גם כמ"ש ברשב"א במס' שבת באפשר למחר לא הוי אפשר לענין שלא ידחה עשה ל"ת עיי"ש דף כ"ד:

וא"כ לפ"ז נאמר דבלילה ע"י ישראל דוקא לקיים העשה ומשום דלא אתי לזלזולי ביו"ט שני לא הקילו לעקור העשה אף בשב ואל תעשה דאז המ"ע על הקרובים וביו"ט י"ל דהכל כמת מצוה. אבל למה לא נאמר להמתין ביום הראשון עד הלילה לקיים המ"ע. ע"ז נאמר דביו"ט ראשון כיון דאין עשה דוחה ל"ת ולא הוי החיוב עליו כלל אלא לקברו ע"י עממין דמותר ואף שאינו מקיים העשה מ"מ יכולין לתקן שלא לעבור על הל"ת עכ"פ. אבל לומר שימתינו עד הלילה בזה תיקנו שפיר דלא ליתי לזלזולי ביו"ט שני וטוב שיעשה ביו"ט הראשון ע"י עממין אף דאינו מקיים העשה דאינו בר חיובא אז ואף דיש להביא א"ע לידי חיוב כדאי' בפ' תכלת מ"מ מהאי טעמא דלא לזלזל ביו"ט שני יקבר בראשון ע"י עממין מלהמתין עד הלילה וע"י ישראל. ודוקא באפשר לו להביא לידי חיוב העשה כדאי' במס' מנחות ענשיתו אעשה. אבל כאן י"ל החכמים מונעים אותו וכיון שאין עוקרים דאורייתא לא חשו לזה וכמו שחשו לבני בשכר כיון שאינן בני תורה שלא לקבור כלל משום דלא לזלזולי ביו"ט שני. וכמו כן בזה כיון דהוי בלי עקירת דאורייתא עשו והתירו ע"י עממין. נמצא לפ"ז הקילו ביו"ט הראשון ע"י אמירה לנכרי שלא יבוא שיעשו בעצמם ביו"ט שני ע"י ישראל דאם לא היו מקילין ע"י עממין ביו"ט הראשון היו צריכין להמתין עד יו"ט שני ואז צריך שיעשה בעצמו כשיבוא לידי חיוב מ"ע כמ"ש. וכל זה שייך ביו"ט ראשון לענין השני משא"כ בשבת דלא שייך לומר כן משו"ה לא הקילו אף ע"י עממין ושאני לענין זה מיו"ט וכמ"ש. (ובס"ד דלא ידעו מכחול שויוהו וכו' ביו"ט שני אף דאפשר בלילה לא החמירו מבראשון ואתי שפיר):

וראיתי בשיטה מקובצת שכתב ואסור ג"כ להלינו דכל שאפשר לקבור היום ע"י עממין אסור להשהותו עד למחר שיקבור ע"י ישראל שלא יהיה מכוין מלאכתו ליו"ט וכו' עכ"ל ומכוין למ"ש:

והנה רבינו סתם לשונו ויש לדון מדעתו דאפי' אפשר בשני ע"י עממין יהיה ע"י ישראל כדעת הסוברים כן ולמ"ש טעם להבין דעתם:

הלכה כד

שני ימים טובים אלו של גליות שתי קדושות הן ואינן כיום אחד לפיכך דבר שהיה מוקצה ביו"ט ראשון או שנולד בראשון אם הכין אותו לשני הרי זה מותר כיצד ביצה וכו'. עיין בתוספות דף ד' ע"א בד"ה נימא שם בשבת ויו"ט דרב אמר אסור בזה משום דקדושה אחת היא דלימא ב' קדושות אלא הטעם מגו דאתקצאי לביה"ש וכתבו ע"ז דלא אמרינן מוקצה מחמת יום שלעבר ובמסכת סוכה בספק ח' ספק ט' דע"כ משום אתקצאי אף דהוי מוקצה מחמת יום שלעבר מצוה שאני עיי"ש. והנה דברים אלה שייכי' גם בשני יו"ט של גליות ועי' בשעה"מ כאן:

ונראה לפרש למה לא נאמר מוקצה מחמת יום שלעבר עם מ"ש לעיל בס"ד לפרש מוקצה בטעות דלא הוי מוקצה במקצה שיבש ואף דמוקצה תליא בדעתו ואם כן יהיה בטעות עכ"פ אקציה די"ל דגם לר"י עומד ומצפה אמרינן אלא משו"ה לא מהני כיון דהדבר אינו מוכן מצ"ע ביה"ש אבל בדבר שמצ"ע מוכן אלא שאין אנו יודעין הוי בטעות מ"מ כיון שעומד ומצפה על לאח"ז ומצ"ע ג"כ אין מוקצה שרי אף לר"י וכמו כן בזה דודאי מותרת ממ"נ אם הוי ביה"ש לילה או יום אלא בביה"ש הוי אסור משום ספיקא ומ"מ מוכן מצ"ע ועומד ומצפה הוא שיהיה ודאי ראוי לאח"ז לא שייך מוקצה בכה"ג לכו"ע. אבל במצוה בסוכה דהוי מוקצה מחמת מצוה משום חג לה' סוכה לה' ואסורה מהאי טעמא כל שבעה ומזה ג"כ מוקצה מחמת יו"ט. והנה אף דרק מספק בביה"ש חייב בסוכה אסורה מספק משום מה חג וכו' מ"מ לענין מוקצה מחמת יו"ט הוי ודאי בלתי ראויה דמאי שנא מחמת ודאי איסורא או מחמת ספק איסורא והוי לענין מוקצה ודאי וזה שכתבו בתוס' שמ"מ חייב למיכל בה יהיה מה שיהיה וכו' דכיון דספיקא דאורייתא מהתורה לחומרא חיוב דאורייתא עליו ומה חג וכו' ג"כ ע"ז ולא הוי ממ"נ על איסורא דמוקצה דודאי ביה"ש בלתי ראויה כלל עליו ולרבינו דס"ל ספיקא מדרבנן עיין מ"ש ז"ל לחלק בין מצוה ואיסור דלא שייך כהאי גוונא ואם כן תליא אם מוקצה מחמת איסור או מצוה מדרבנן אמרינן גם אם הוי כאקבע איסורא ואף דהשתא בקביעא דירחא בקיאינן מ"מ אסור מדרבנן וצ"ע:

פרק ב

הלכה א

אפרוח שנולד ביו"ט אסור מפני שהוא מוקצה ועגל שנולד ביו"ט אם היתה אמו עומדת לאכילה מותר מפני שהוא מוכן על גבי אמו ואלו שחט אמו היה זה שבמעיה מותר ביו"ט אע"פ שלא נולד. ועיין בישׁ"ש שמתמה למה פסק רבינו נגד ר' יוחנן דלישנא בתרא ר"י פליג ארב וכיון דתניא כותייהו כשניהם הלכה כר"י ובדרבנן להקל עיי"ש. ועיין בספר בינה לעתים שכתב דלרבינו ורי"ף באפרוח משום שמתיר עצמו בשחיטה אין מסלק איסור מוקצה דא"כ בהמה העומדת לגדל וולדות יהיה מותר אלא דל"ל מוקצה אלא באפרוח הוי נולד וע"ז קאמר דמתיר עצמו בשחיטה ואם כן הך שנוי למעליותא דמשוי ליה התר שחיטה ואם כן אין זה בגדר נולד ולפי זה אנן דקיי"ל מוקצה ביו"ט כר"י אין מועיל התר שחיטה ואם כן משו"ה אסרו באפרוח עיי"ש:

במסכת ביצה דף ו' איתמר אפרוח שנולד ביו"ט רב אמר אסור ושמואל ואיתימא ר' יוחנן אמר מותר. רב אמר אסור מוקצה הוא ושמואל ואיתימא ר"י אמר מותר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה וכו'. וברש"י הואיל ומתיר עצמו בלידתו להיות נשחט מה שלא היה לפני לידתו אף מוקצה התיר את עצמו בילדותו דמגו דאתקין להא אתקין להא עכ"ל:

ועי' בפנ"י שכתב וז"ל מלתא דאקשאי בה כמה עידנין דמה נתינת טעם הוא זה אדרבה עיקר ענין מוקצה הוא כיון שלא היה ראוי מאתמול זה גורם האיסור ומה מגו הוא זה עכ"ל. ועיין שכתב לפרש לולי דברי רש"י דשמואל דלית ליה מוקצה וכמ"ש בתוס' אבל נולד ס"ל אלא דנולד לא שייך רק בדבר שלא היה אתמול ראוי ועתה נעשה ראוי מה שאין כן כאן דאף לאחר שנולד לא הוי שם מאכל עליו עד לאחר שחיטה ושחיטה המתרת ולא הלידה עיי"ש:

ולכאורה יקשה לדבריו דעכ"פ משוי ראוי לענין טלטול דמותר לשחטו ואי אפשר לשחיטה בלי טלטול ואם כן נאמר דאסור לטלטל משום דהוי נולד ואסור בשחיטה והנה לומר דכמ"ש בתוס' להלן דטלטול מוקצה מותר משום אוכל נפש וא"כ לא שייך דלידה משוי לראוי משום דגם עתה אינו ראוי ועודנו המוקצה עליו אלא דמותר משום אוכל נפש וממילא לא הוי נולד. אמנם עם כל זה כיון דעכ"פ ע"י הלידה התיקון שנוכל לטלטל בה אף בעודנו מוקצה הלידה עשה תיקון ושייך נולד ולשמואל לא מצינו לחלק בין טלטול ואכילה וגם לרב דס"ל כן במסכת שבת דף קכ"ח במוקצה מחמת איסור ס"ל בטלטול ג"כ כמ"ש בתוס' במסכת שבת י"ט ע"ב בד"ה כרכי ועיין בצל"ח בסוגיא מ"ש בזה עיי"ש:

גם סברת הפנ"י צ"ע כיון דחסרון שחיטה לא משוי למוקצה משום דהוי כקדירה חייתא דבידו לסלקו וא"כ ממילא הוי תיקון בלידתו שנסתלק האיסור שרץ ממנו וביותר יקשה מ"ש בפנ"י אח"ז דהיה ראוי בקליפתו לולי איסור שחיטה עיי"ש דהרי היה איסור שרץ עליו:

והנה למ"ש בתוס' בד"ה הואיל בתירוץ הראשון דשמואל דלא ס"ל מוקצה אמר הואיל ומתיר וכו' דאפי' לר' יהודה יהיה מותר עיי"ש וא"כ יש לפרש עם מ"ש בצל"ח לומר בכל זמן דהוי האיסור עליו לא שייך בו מוקצה לאכילה דבלא"ה איסור שרץ עליו ואח"ז כשנולד ונפתחו עיניו מתיר עצמו בשחיטה ורב דלא ס"ל מוקצה לטלטל שייך לומר כן עיי"ש וסברתו נראה דלא הוסיפו רבנן באיסור מוקצה לאכילה בדבר שאסור בלא"ה מדאורייתא ורק לענין טלטול שייך להוסיף וא"כ נאמר דשמואל דלא ס"ל מוקצה ואליבא דרב אמר הואיל וכו' כיון דלענין טלטול גם רב כר' שמעון וא"כ שייך הואיל ומתיר וכו' אליבא דרב אמנם כמ"ש בתוס' אח"ז דהוי כגרוגרת וצמוקים דשמואל כר"ש ובגרוגרת וצמוקין אף לר"ש אסור בטלטול לא שייך האי טעמא וכנראה באפרוח הוי דחי בידים ולא חזי כדאי' במס' שבת מ"ה ע"ב דאית ביה ביצת אפרוח ועי' תוס' שם בד"ה דאית עיי"ש וא"כ בכה"ג לרב בטלטול אסור:

גם עיין בצל"ח שהקשה על קושית הגמ' וכי מה זה בין עגל שנולד ביו"ט וכו' דילמא סבר רב כראב"י דאפרוח שלא נפתחו עיניו אסור משום שרץ וא"כ לא שייך הואיל ומתיר עצמו בשחיטה דבשעת לידה עוד עליו אסור מוקצה ובשחיטה אינו מתיר עד כשנפתחו עיניו משא"כ בעגל עיי"ש:

ונראה לענ"ד לומר עמש"ל לפרש הסוגיא מאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד דאף לדידן למאן דס"ל מוקצה נולד חמיר ממוקצה לר"ש דלית ליה מוקצה אלא בדחיה בידים ולא חזי וכמ"ש במקום אחר לא חזי ג"כ מטעם דחיה בידים דלא שייך לאמלוכי וכתבתי דתליא בטעמיה שכתבתי באיסור מוקצה דלפי מ"ש לעיל דהוי מוקצה בכלל הדברים שאינן נצרכים דנגזור עליה בימי נחמיה בטלטול משום הוצאה מטעם זה י"ל משו"ה לר"ש בעינן דחי בידים הסח הדעת גמור שיהיה בגדר שאין בו צורך לו אבל למ"ש ברש"י משום והכינו וכו' דבעי שיהיה מוכן מערב יו"ט ועל כרחך לר"ש לא נוכל לומר האי טעמא דגם בלא דחיא בידים שייך לומר דלא הוי מוכן והנה זה דנולד חמיר ממוקצה שייך ג"כ לומר רק משום והכינו וכו' דדבר דלא אסיק אדעתיה עליו ודאי לא הוי בכלל מוכן מעצמו דהרי לא הוי דעתו עליו כלל ולא שייך כמ"ש ברש"י למאן דלית ליה מוקצה דכל מידי דחזי דעתיה עליו עיי"ש דלא שייך בלא אסיק דעתו עליה כלל

שיהיה לו וכ"ז להטעם דבעי הכנה אבל ר"ש דס"ל אלא בדחיה בידים דסלק נפשו ממנו וא"כ נולד פחות ממוקצה דבמוקצה ימצא לומר כדחיה בידים אבל בנולד שלא היה דעתו עליו כלל ודאי לא עלה בדעתו לסלק ממנו ולדחותו בידים ומשו"ה אמר מאן דאית ליה וכו' דאיכא דסבר נולד קיל ממוקצה וכמ"ש לעיל וא"כ לפ"ז נאמר למ"ש בתוס' בד"ה הואיל דשמואל לית ליה מוקצה אלא בגרוגרת וצמוקין כר"ש וא"כ לפ"ז לשמואל נולד משוי להתירא אף דהוי מוקצה כגרוגרת וצמוקין בגדר דחיה אבל כיון דהוי נולד גמור ולא אסיק אדעתיה וא"כ לא הוי דחיה בידים ועי' בפנ"י באפרוח הוי נולד גמור דבמעי אמו אין ראוי לכלום עיי"ש ושאני בגרוגרת וצמוקין דמעיקרא ראוי ודחי בידים אבל האפרוח לא היה ראוי ולא נתן עיניו בו עוד אף שמהדרך להוציא אפרוח לא הוי משום זה דעתו עליה דיש ביצים שאין בהן אפרוח ואינו יודע לשער הזמן וכנראה מלשון רש"י לעיל דאף שיודע שיהיה מ"מ כיון שלא ראה אותו עדיין אין נותן דעת עליו ומהאי טעמא למאן דס"ל מוקצה משום והכינו וכו' נולד חמיר ממוקצה אבל לר"ש ולשמואל איפכא נולד מסלק המוקצה ואם כן מדויק הואיל ומתיר עצמו בשחיטה אשר מהאי טעמא נאמר לאיסורא דהוי נולד מהאי טעמא גופא נאמר להתיר דכיון דעד שתהיה ראויה לשחיטה אינה ראוי כלל הוי נולד גמור ומותר דלא שייך דחיה וכמ"ש ברש"י מגו דאיתקן שיהיה ראויה לשחיטה זה מתקנו להוציא מידי מוקצה דעי"ז הוי נולד ובגדר לא אסיק אדעתיה. ויוצא מגדר דחיה בידים וא"כ מיושב קושית הצל"ח דבלא נפתחו עיניו אין מותר בשחיטה עוד כשנולדה דמ"מ כשנפתחו עיניו אח"כ וא"כ הוי נולד ביותר ושרי טפי לשמואל:

ובמ"ש נאמר ליישב דברי התוס' בד"ה עגל שכתבו דנולד דבע"ח מותר ובצל"ח הקשה ע"ז ועל דברי המהרש"ל שהוכיח כן לדינא דהרי נהפוך הוא דמוקצה דבע"ח חמיר ומכ"ש נולד מבע"ח עיי"ש. אמנם למ"ש י"ל בבע"ח דלא הוי מוקצה אלא מטעם דהוי כדחיה בידים והברייתא כר"ש ולכן נולד בבע"ח מותר כמ"ש ואתי שפיר ובלא"ה קושית התוס' משום דהוי דחי' ונולד ותירץ כמ"ש בכה"ג לשמואל דמוקי הברייתא כר"ש לא שייך דחיה בנולד:

אמנם אחרי רואי בירושלמי וז"ל שם עגל שנולד ביו"ט מותר שהוא מתיר עצמו לשחיטה רבי זעירא בעי מעתה מדבריות תהיה מותרת שהיא מתרת עצמה בשחיטה צבייה תהיה מותרת שהיא מתרת עצמה בשחיטה חזר ר"ז ואמר עגל מאתמול הוא גומר ברם הכא בו ביום נגמרה בו ביום נולדה וכו' עיי"ש:

וא"כ מקושית הירושלמי נראה דמפרש כפשוטו הואיל ומתיר עצמו בשחיטה מתיר

גם ממוקצה ובמאירי נוסחא אחרת שלא נזכר שם מתיר וכו' וא"כ אין מירושלמי נגד זה ולנוסחא שלפנינו הוי נגד דברינו זה. ונראה לומר כמ"ש בשם הצל"ח הנ"ל דדבר שאסור מדאורייתא בלא"ה באכילה לא הוסיפו בו הרבנן באיסור מוקצה אלא שכתב כן לרב דלית ליה מוקצה לטלטול אלא לאכילה ולאכילה בלא"ה אסור וי"ל אף בכה"ג דהוי כגרוגרת וצמוקין דאפי' לשמואל ור' שמעון מוקצה לטלטול מ"מ כיון דלענין אכילה לא גזרו בו והוי טלטול מוקצה משום אוכל נפש דמותר כמ"ש בתוס' להלן וא"כ אף דלענין טלטול הוי מקודם מוקצה ככל איסורי אכילה מ"מ לענין אכילה לא הוי איסור מוקצה וכשנולדה ונעשה ראויה לשחיטה ולאכילה וממילא מותר לטלטל בשביל אוכל נפש ושייך שפיר מגו דאתקן להא וכו'. אמנם כל זה לשמואל דלא ס"ל מוקצה מטעם והכינו וכו' כמ"ש לעיל דלמאן דס"ל מוקצה משום והכינו וכו' אף דלא גזרו כל זמן שהיה אסור בלא"ה מ"מ הוי בגזירה אחר זה דהוי דבר שאין מוכן מערב יו"ט עכ"פ דמטעם דהוי בגדר שאין נצרכים כיון דלא גזרו מקודם והשתא לצורך הוא אבל בלתי מוכן מערב יו"ט הוי גם השתא. אבל לרב לא שייך לומר כן דאיפכא דס"ל לאכילה ולא לטלטול ועל כרחך משום והכינו וכו' טעמא דמוקצה לדידיה. ועיין בבעה"מ שכתב בעגל שנולד ביו"ט אפי' רב מודה משום דאית ביה תרתי דמוכן אגב אמו ומתיר עצמו בשחיטה. ועיין ברמב"ן שהשיג עליו דרב לא ס"ל סברה דמתיר עצמו כו' עיי"ש. ולמ"ש רב דס"ל מטעם והכינו וכו' לא מהני דלא חל המוקצה קודם לזה:

ועיין בקרבן העדה שהקשה על קושית הירושלמי ממדבריות ומצבייה דשאני בהם דלא הוי משום איסור שבגופם שלא היו ראוים לשחיטה אלא דבר אחר גרם להם ומוקצה איסור שבגופה ולא שייך מגו משא"כ כאן שאיסור שחיטה שבגופה הותר אמרינן מגו דהותר איסור שחיטה הותר נמי וכו' עכ"ל. ועיין בבעה"מ שכתב ולא דמי למדבריות דהתם אין התר שחיטה בא להתיר להם בו ביום כאפרוח עיי"ש. ומובן עם מ"ש דלא היה איסור אחר עליו לומר שלא גזרו רבנן משום מוקצה לאכילה עליו. והנה עיין בקרבן העדה שם שכתב דבבלי לא כשמואל מסוגיא דבכור שנפל דף כ"ו דאי' ירד החכם וכו' ופריך והא מוקצה וכו' והרי שם קודם שהתירו החכם לא היה ראוי לשחיטה וכיון שהתירו מותר ונאמר כיון דאתקן וכו' עיי"ש. ולמ"ש שם לא שייך הואיל ומתיר וכו' דלא היה שום איסור עליו למפרע כשנודע דיש בו מום. וי"ל כיון דעכ"פ מספק אסור עלינו לא גזרו רבנן ג"כ במוקצה עליו וכמ"ש לא שייך מתיר וכו' רק אם לא נאמר משום והכינו וכו' וא"כ לא רק לר"ש ושמואל דס"ל כותיה:

והנה דברי הירושלמי בלתי מובנים דאיתא עגל וכו' שמתיר וכו' כמ"ש חזר ר"ז וכו' מ"ש

מאתמול נגמרה וכו' עיי"ש ועי' בקרבן העדה שפי' שהיתה ראויה להוליד בערב יו"ט עיי"ש. נראה דהרי עגל בלא"ה מוכן אגב אמו אלא דכמ"ש בתוס' ביצה בסוגיא בד"ה עגל דהוי נולד. וע"ז תירצו בירושלמי כיון דהוי נגמר מאתמל לא נקרא נולד. ועיין בתוס' דף ב' ע"א בד"ה קא עיי"ש ועי' בשלום ירושלים שם עיי"ש. וא"כ נראה דירושלמי לא מסיק טעמא דמתיר עצמו בשחיטה. ועוד שם בירושלמי אח"ז גוזל שנולד ביו"ט מותר שהוא מתיר עצמו בשחיטה. וא"כ נראה דלא חש להקושיא ממדבריות שהקשה לעיל ונ"ל כמ"ש בקרבן העדה וגם כמ"ש בשם הבעה"מ הנ"ל. ואח"ז עוד שם ר"ז בשם ר' גידול עגל שנולד מן הטריפה ביו"ט מותר נעשה כדבר מוכן טמון בדבר שאינו מוכן. ועיין בקרבן העדה דאפשר להושיט במעי אמו לשחטו עיי"ש. ולא אמר משום מתיר לשחיטה אמנם זה ר' זירא אמרה דהקשה לעיל על מתיר לשחיטה ממדבריות וכו' ובהאי דגוזל לעיל ס"ל באמת משום מתיר עצמו וכו'. ובשלום ירושלים כתב דירושלמי חולק אבבלי דבבלי לא סבירי ליה האי דיוכל להושיט במעי אמו וכמ"ש בתוס' בד"ה וכי עיי"ש. אבל למ"ש רק ר' זירא ס"ל כן אבל הירושלמי דס"ל מטעם מתיר עצמו לשחיטה י"ל כבבלי סבירי ליה ואשר יפלא דהאי דעגל וכו' והאי דגוזל דאיתא בירושלמי מקורם מתוספתא והנה רב תנא ופליג. אבל יפלא דבלתי מובא התוספתא בבבלי דלפ"ז האי דמתיר עצמו לשחיטה דאי' בתוספתא אתיא כשמואל וכ"כ בקרבן העדה דירושלמי לשמואל קא אתיא. ויקשה ר' זירא בירושלמי יפליג על התוספתא ואולי כי דרב תנא ופליג יוכל לסבור כרב ואולי זה ר"ז הוי ג"כ תנא וי"ל דפליג:

וראיתי במאירי הנדפס מחדש שהביא נוסחא אחרת בהירושלמי. וגם מפרש לפי הנוסחא שלפנינו ופי' דר' זירא דלא סבירי ליה מתיר עצמו בשחיטה משום אבר מהחי לכן מקשי ממדבריות וכו' עיי"ש והוא מדחה לומר משום אבר מהחי אלא כמ"ש ברש"י משום שרץ להיות עומד לשחיטה עיי"ש. ועי' בשעה"מ. ולמ"ש למסקנא הירושלמי לאו משום אבר מהחי ומשו"ה לא חש לקושית ר"ז והנה למ"ש לפרש האי דמתיר עצמו לשחיטה לפי נוסחת המאירי ולפי הנוסחה שלפנינו בירושלמי וכן במאירי מפרש לפי ב' נוסחאות אף כנראה לדעתו נוסחא שלו העיקרית עיי"ש וגם לפי נוסחא שלו לא הוי סתירה וא"כ לומר כמ"ש דלעיל רק לר' זירא קאי:

והנה למ"ש לעיל יש לישב קושית הישׁ"ש הנ"ל לדעת רבינו דכיון דמתיר עצמו בשחיטה כמ"ש משום נולד מותר ביותר כיון דל"ל מוקצה ממילא ביו"ט דאית ליה מוקצה מתיר את עצמו בשחיטה משוי למוקצה ביותר ואסור משום נולד ג"כ וגם למ"ש לפרשו עם דעת הצל"ח וכמ"ש דוקא אם מטעם מוקצה משום דאין בו צורך אבל מטעם

והכינו וכו' לא יהני מתיר עצמו וכו' דעכ"פ אינו מוכן מערב יו"ט וכמ"ש וא"כ ג"כ נאמר ביו"ט דקיי"ל כר' יהודה משום והכינו ממילא לא מהני מתיר עצמו בשחיטה לכל הטעמים שנפרש בזה וגם למ"ש בקרבן העדה הנ"ל סוגיא דבכור לא הוי כהאי דמתיר עצמו וכו' עיי"ש:

ועגל שנולד ביו"ט וכו'. ובהמ"מ דאין דעת רבינו במ"ש אם היתה אמו עומדת לאכילה למעט אם היה טריפה דהרי טריפה עומדת לכלבים אלא בא למעט אם עומדת לחרישה וכיו"ב דאסורה וכו' עיי"ש:

ובספר בינה לעתים כתב די"ל דנולד מהטריפה דאין יכול לשחטו ביו"ט דלכם ולא לכלבים וקושית הגמ' מה זה בין וכו' לר' עקיבא דס"ל אף לכלבים ולדידיה אתיא הברייתא להלן בסוגיא דבכור דאי' עגל שנולד ביו"ט מהטריפה עיי"ש שביאר ביותר דבריו:

והנה בגמ' שם וכי מה זה בין עגל שנולד מן הטריפה וכו' הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים א"ל אביי השתא מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דתנן מחתכין וכו' מוכן לכלבים הוי מוכן לאדם א"ל אין מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דמאי דחזי לאינש לא שדי ליה לכלבים מוכן לכלבים הוי מוכן לאדם דדעתיה דאינש אכל מידי דחזי ליה עכ"ל. וברש"י בד"ה אבל מידי דחזי ליה ועובר שבמעי אמו טריפה ראוי לו כשיולד הילכך מאתמול דעתיה עלייהו אם יולד יאכלנו עכ"ל. והנה מלשון הגמ' היה נראה דהוי חזי לכלבים וגם לו וברש"י פי' על הולד גם אם דעתו על הולד למה צריך להיות מוכן לכלבים:

ונראה דיש להבין למה לא נאמר דאמו מוכן אגב הולד לשחוט הולד אח"ז ומ"ש ברש"י לעיל בסוגיא בד"ה הטריפה בנה אסור אם נמצא בתוכה דעובר ירך אמו וכו' עיי"ש על כרחך אין כונתו דאסור הולד הטריפה דהוי נגד הגמ' במס' חולין ע"ה אלא כונתו בשחיטת אמו אינה ניתרת דירך אמו היה וכמ"ש שם משום בחיי הבהמה הוי ירך אמו והשחיטה בחייה אבל לאחר השחיטה דלא הוי עוד ירך אמו צריך לשחיטה בפ"ע וכמ"ש שם עיי"ש וצריכין לומר דכיון בטריפה אינה עומדת לשחיטה והוי מוקצה דאף דאינה עומדת לגדל דטריפה אינה יולדת מ"מ עומדת למלאכה ולא לאכילה ואף דלצורך אוכל נפש מותר לטלטל המוקצה אבל גם הולד הוי מוקצה משום אמו דאינה עומדת לשחיטה והנה משום נולד כמ"ש משום והכינו לרש"י אפי' דעתו עליה והתנה מעיקרא הוי באיסור מוקצה דעכ"פ בדבר שאין ידוע שיהיה או לא יהיה אינו בכלל והכינו וכו' דהרי תליא במקרה הלידה אבל כדמסקינן דהוי מוכן לכלבים וא"כ האם עומדת לשחיטה לכלבים וממילא מהני דעתו על הולד דאפשר לשחוט האם למען הולד

דעכ"פ לא שייך דהוי ודאי עומדת למלאכה דכיון דהוי טריפה וגם למלאכה אינה עומדת שפיר ג"כ עומדת לכלבים ולפ"ז אין הפי' דמוכן לכלבים מוכן לאדם הדבר בעצמו לדעת רש"י אלא הכונה כיון דהאם מוכן לכלבים עי"ז הולד מוכן לאדם ומוכן לכלבים צריכין שעי"ז יהני דעתיה עלה על הולד דמוכן לכלבים מסלק המוקצה וממילא הוי מוכן לאדם וברש"י כתב שדעתו עליה כשיולד יאכלנו אף בלא שחיטה י"ל בדעתיה עלה כיון דיכול לשחוט האם דלא הוי מוקצה משום דמוכן לכלבים ונוכל לשחטה למען הולד ולא הוי לכם ולא לכלבים דהרי עיקר כונתו עבור הולד ומזה אפי' בלא שחטה שייך דעתו על הולד:

ויש ליישב בזה קושית התוס' בד"ה מוכן שהקשו דא"כ באפרוח נמי יהיה מותר שמוכן לכלבים עיי"ש דלמ"ש באפרוח לא שייך דעתו עלה דדוקא בעגל דאפשר לשחוט האם ויוציא הולד אבל באפרוח תליא במקרה אם תצא מהביצה ולא שייך דעתו עליה ועיין במס' פסחים נ"ו ע"ב במוכן לעורבים עיי"ש דשם הוי הפי' מצ"ע ראויה לאדם מעיקרא וא"כ לפמ"ש לא הוי משום לכם ולא לכלבים למאן דס"ל מוכן לכלבים וכו' וכנראה יש לדמותו לבהמה חציה של נכרים וחציה של ישראל כמו כן בכה"ג חציה לכלבים וחציה לאדם אמנם צ"ע למה לא כתבו רבינו והיה נראה ביותר שדעת רבינו כמ"ש בבינה לעתים וצ"ע:

ועמ"ש בהמ"מ ועגל שנולד בשבת וכו' ויש מתירין ואפי' ביומו דמותר לחולה עיי"ש ובלח"מ ובמל"מ הקשו על דבריו עיי"ש כתב אאמ"ו הגאון ז"ל בצדו וז"ל ועיין בר"ן בפ"ק דביצה דף קפ"ג ע"א בד"ה הילכך ואתי שפיר ובב"י בסי' תצ"ח עכ"ל והוא בסוגיא דנולדה בזה בענין הכנה עיי"ש ומובן מ"ש בהמ"מ:

הלכה ב

בהמות שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום הרי אלו מוכנין ולוקחין מהן ושוחטין אותן ביו"ט אבל הרועות ולנות חוץ לתחום אם באו ביו"ט אין שוחטין אותן ביו"ט מפני שהן מוקצין ואין דעת אנשי העיר עליהם. במשנה ביצה מ' ע"א אין משקין ושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתות אלו הן בייתות הלנות בעיר מדבריות הלנות באפר ובגמ' מחלוקת ת"ק ורבי דלת"ק מדבריות כל שיוצאות בפסח ורועות באפר וכו' ובייתות שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום ולרבי אלו כולהו בייתות ומדבריות כל שיוצאות וכו' ואינן נכנסות לישוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים ומקשינן ומי אית ליה לרבי מוקצה דבעי פצעילי וכו' לר' שמעון מהו ומשני אם דמדבריות כגרוגרת וצמוקין דמי או דשם בפצעילי וכו' לר"ש

קאמר ורבי כר' יהודה או לדרבנן קאמר לדידי אין מוקצה וכו' וברא"ש שם דלא קיי"ל כרבי מחבירו ובאין לנות בתוך התחום מוקצות דלאו דעתיה עלייהו דהא אין באות בתוך התחום זה דעת הרי"ף ובשם בה"ג כתב מוקצה דרבנן ובב' לישנא חד דאית ליה מוקצה לר"ש במדבריות וחד ל"ל עבדינן לקולא עיי"ש וזה כדעתו בכ"מ כר"ש. הנה במחלוקת הזה בלתי מובן למה כל שיוצאות בפסח וכו' לא שייך מוקצה:

ויש לפרש כדאי' במס' שבת בפ"ג לר"ש בעי דחיה בידים ולא חזי עיי"ש ובמדבריות איכא דחיה בידים והנה למה דבעי לא חזי כתבתי במ"א דבלא"ה חיישינן לאמלוכי אלא בדבר דלא חזי לא יחזור מהקצאתו וא"כ בכה"ג דרועות כל השנה לא שייך לאמלוכי והוי בגדר לא חזי על כל השנה ולא כן ברועות מפסח וכו' י"ל דימלוך ויביאם לביתו דרק ממה שמסלק נפשו תמיד לא שייך לאמלוכי ומדויק דברי רש"י בד"ה אלא בגרוגרת וצמוקין שהן מתחילה ראוין לאכילה והוא דחה אותן בידים להעלותם ליבשן ושוב אינן ראוין עד שיבשו אבל אלו לא דחה אותן בידים ואיכא דאכיל מנייהו הכי קס"ד וכו' עכ"ל ובד"ה אב"א הני מדבריות שאין נכנסות לישוב כלל כגרוגרת וצמוקין דמין שמקצה אותן מאצלו בידים עכ"ל דיקשה אף דדחיה בידים הרי בעי גם לא חזי כמ"ש בד"ה הקודם אבל למ"ש הוי בכלל שאין ראוין דלא שייך לאמלוכי הנה כל זה מובן ללישנא דרבי כר' שמעון אבל ללישנא דלר' יהודה קאמר רבי לאקולי כמו כן במוקצה דבע"ח צ"ע בטעמא דלפ"ז לרבי מוקצה דבע"ח קיל ואם נאמר לר"ש וא"כ מוקצה דבע"ח חמיר וי"ל דמ"ש בתוס' דמוקצה דבע"ח חמירי עי' בתוס' דף ב' ובכמה דוכתי דוקא במאי דנאמר דאקצי אבל אין מזה לומר דבקל מקצי הבע"ח יותר משאר דברים:

הלכה ג

וכן בהמת קדשים שנולד בה מום ביו"ט הואיל ולא היתה דעתו עליה מערב יו"ט אסור לשחטה ביו"ט לפיכך אסור לראות מומי קדשים ביו"ט גזירה שמא יתירם החכם במומן ויבוא זה לשחוט בו ביום אבל רואה הוא המום בערב יו"ט ולמחר מתיר או אוסר. ועי' בהמ"מ ובסוגיא שם ונברר דעת רבינו:

והנה במסכת ביצה כ"ו ע"א במשנה שם בכור שנפל לבור ר' יהודה אומר ירד מומחה ויראה אם יש בו מום יעלה ויראה אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט ר' שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מבעוד יום אין זה מן המוכן:

וברש"י אין זה מן המוכן לאו משום מוקצה אמר ליה דהא לית ליה מוקצה לר' שמעון אלא לפי שמתירו ביו"ט נראה כמתקנו דהוה ליה כדן את הדין דגזר ביה משום שבות וה"ק אין התרתו התר ואינו מן המוכן להכשיר עכ"ל ובמוהר"מ מלובלין הגיה כמתקנו

או דהוה ליה כדן את הדין:

ובגמרא שם אי נימא וכו' וברש"י דהא ודאי משום מוקצה לא הוי טעמייהו דאיפכא שמעינן להו אלא משום ראיית מום דר"ש סבר אין רואין כיון דהוה ליה כיושב ודן את הדין עכ"ל. וכאן לא כתב ברש"י גם משום דהוי כמתקנו כמ"ש במשנה:

ובתוספות שם בד"ה בכור הקשו על רש"י דנראה מדבריו דאי עבר וביקרו מותר וזה נגד הלשון ואין זה מן המוכן דמשמע דגם בדיעבד אסור ובמהרש"א עמד על דבריהם דהרי בלשון רש"י איתא אין התרתו התר וכו' דנראה ג"כ דדעתו לאסור בדיעבד ובמהר"מ שי"ף ע"ז דכונת התוספות דלפי טעמו דרש"י משום מתקן או כדן את הדין מהסברא יהיה מותר בדיעבד עיי"ש ובתוס' יו"ט שכתב דתוס' לא גרסו ברש"י ואין התרתו וכו' כאשר הוא לפנינו עיי"ש. ובתוס' שלפנינו נמצא שהעתיקו לשון רש"י עם זה ואין התרתו וכו':

ולענ"ד לומר דהנה בתוס' במס' שבת דף מ"ג ע"א בסוגיא דביטל כלי מהיכנו בד"ה טבל הקשו דאמרינן כאן בסוגיא דאם עבר וביקרו אינו מבוקר ושם אמרינן בטבל במעשר בשבת שאם עבר ותיקנו מתוקן עיי"ש:

ונראה דמה שמביא לומר דלפי טעמו דרש"י יהיה מותר בדעבד כמ"ש במהר"מ שיף הנ"ל משום כיון דלא ס"ל משום מוקצה אלא משום מתקן והוי לפי זה כמעשר בשבת דאם עבר ותיקנו מתוקן כמובא בקושית התוספות הנ"ל ועיין בצל"ח שכתב לחלק בין טבל דאמרינן בעבר ותיקנו מתוקן כיון דלא נוכל לבטל כל מעשיו דתרומה נשאר תרומה ואינו חוזר לטבלו וכן כל כיו"ב ולא שייך עקירה לחצאין אבל בבכור דלא מהני מעשיו כלל וכמ"ש ברש"י ואין התרתו התר אף לאחר יו"ט שייך שפיר אינו מבוקר עיי"ש:

ונראה להוסיף בטעמא על דבריו ונאמר נמי לתרץ קושית התוס' במסכת שבת שם בהנ"ל דאיתא בגמרא אין נותנין כלי תחת הנר לקבל השמן משום ביטול כלי מהיכנו והקשו בגמ' מחבית של טבל שנשברה מביא כלי אחר ומניח תחתיה אמר ליה טבל מוכן הוא שאם עבר ותיקנו מתוקן והקשו בתוס' שם דאם עבר משמע דאפי' במזיד מתוקן ומאי שנא ממעשר בשבת במזיד לא יאכל ותירצו לחלק כדאיתא במסכת ביצה דבלית ליה פרי אחרינא אפי' במזיד יאכל עיי"ש:

ונראה די"ל דאפי' באית ליה פירי אחרינא אפ"ה יש לומר שם כיון דעבר ותיקנו מתוקן מותר גם לאכלם דהנה במס' ביצה י"ז ע"ב דמחלקין בין אית ליה פירי אחרינא דנראה משום עונג שבת. ולכאורה אף אם נאמר דעונג שבת דאורייתא ובמקום אחר בהל' שבת כתבתי בזה עיי"ש מ"מ הרי מצינו שהעמידו דבריהן אפי' נגד דאורייתא בהזאה ואזמל ואפי' במצוה דבכרת. ונראה לומר מסברא דהעמידו דבריהם במקום דאורייתא

שלא יבטלו דבריהם עשו חיזוק להם אף נגד הדאורייתא וכל זה אם ע"י שהעמידו נגד הדאורייתא יעמדו דבריהן אבל אם דבריהן יבטלו בכל גונא אף דמצינו גם בכה"ג דקנסו שלא יהני מ"מ משום קנס לא אמרו אלא היכא דליכא ביטול דאורייתא במצוה או באיסור ודוקא אם דבריהן יהיה להם קיום עי"ז שהעמידו נגד דאורייתא אז עשו כן לחזק מעשיהם וכיו"ב במהרימ"ט לענין עביד לא מהני לענין דאורייתא עיי"ש. ובזה מובנים דברי הצל"ח הנ"ל דלא שייך עקירה לחצאין דכיון לענין תרומה לא שייך לבטל הרמה בקום ועשה ואיסור דרבנן ממילא כבר נעשה ומשום קנסא לא ביטלו עונג שבת כיון דלא הרויחו להעמיד דבריהם ע"י העקירה. ומובן האי דאיתא שאם עבר ותיקנו מתוקן דמאי נפק"מ אם דמתוקן למחר מ"מ מה הוי בזה טעמא לאכלו היום ועיקר חסר מהספר. אבל למ"ש כיון דהוי מתוקן וא"כ האיסור דרבנן כבר נעשה ואי אפשר לעקרו ממילא מותר לאכלו משום עונג שבת בלית ליה פירי אחרינא רק באית ליה שייך עכ"פ קנסא. ונאמר לפ"ז דוקא בכה"ג דמס' ביצה הנ"ל מחלקין בין אית ליה פירי או לית ליה פירי. אבל בנשברה החבית של טבל וכו' דאם נאמר בהניח כלי תחתיו אסור א"כ עבר על ביטול כלי מהיכנו וא"כ מסתבר לומר בכל פעם אפי' באית ליה פירי אחריני דמותר כדי שלא יהיה עובר על איסור ביטול כלי מהיכנו. דהרי התיקון האסור מדרבנן כבר נעשה גם כשנאמר דאסור אח"ז ולא נקנס אותו כדי לעבור עוד איסור אחר וא"כ ממילא בעבר נאמר דמותר ולא הוי מתחילה ביטול כלי מהיכנו ובמס' ביצה דלא קנסו משום עונג שבת ומזה כאן דאם נקנסו יהיה איסורא דביטל כלי מהיכנו ולכן בכל גוונא אפי' באית ליה פירי מותר. ועי' ביצה י"ז בסוגיא דעבר ואפה ושו"ת הרשב"א המובא בב"י או"ח סוף סי' תק"ג עיי"ש. אמנם כל זה במעשר אבל בבכור כמ"ש בלשון רש"י שכתב ואין התרתו התר וכמ"ש בצל"ח לדייק מזה דגם למחר אינו מתוקן וא"כ נאמר עבר וביקרו אינו מבוקר דהעמידו דבריהן למען שלא יבטל איסורם דע"י שנאמר שאינו מבוקר לא יהיה עובר על דבריהם וא"כ מיושב לענ"ד קושית התוס' במס' שבת הנ"ל:

ונאמר נמי דעל כרחך בלא"ה דעת רש"י דבדיעבד ג"כ אסור. דהרי נקיט במשנה ב' טעמים דהוי כמתקן והוי כדן את הדין. ונאמר דלכאורה מטעם מתקן לפמ"ש הרלב"ח מובא בצל"ח לעיל דמתקן באוכל נפש מותר ולכן דעת רבינו בהפרשת תרומה ביו"ט משום דהוי כמקדיש ובשבת כתב משום מתקן דביו"ט מתקן מותר באו"נ עיי"ש. ועיין במג"א בסי' שכ"ג ס"ק י"ד עיי"ש. הרי דן את הדין משום שמא יכתוב חמיר באו"נ ממתקן. וא"כ טעמא דמתקן לא יספיק לאסור ראות המומין ביו"ט. אמנם כל זה אם בלעדי האי טעמא דמתקן יהיה מותר וא"כ שייך צורך או"נ אבל כיון דהוי אסור גם דהוי

כדן את הדין וא"כ אסור לאכלו ג"כ מהאי טעמא כמו בהפרשת תרומה ובמקדיש הנ"ל וא"כ לא הוי לאו"נ וממילא אסור גם משום מתקן על לאחר יו"ט. ובמשנה פי' רש"י לפי המסקנא דעבר וביקרו אינו מבוקר ואמרינן דאינו מתוקן לעולם שלא יהיה עובר על הדרבנן וגם משום מתקן יהיה עובר אם יהני למחר ומדויק הנוסחא הישנה נראה כמתקנו דהוי כדן את הדין וכו' דעי"ז כדן הדין הוי כמתקנו וא"צ להגיה כנ"ל. אבל בגמ' בס"ד דלא ידעינן דעבר וביקרו אינו מבוקר כתב רש"י רק משום דן את הדין וכו' דאם נאמר עבר וביקרו מבוקר לא שייך לומר משום מתקן וכמ"ש משום או"נ. ובמשנה כדרכו לפרש כפי המסקנא ולמ"ש בין משום דן את הדין או משום מוקצה דבדעבד אסור שייך ג"כ מתקן:

(**ב**) **בתוס**' באו"ד עמ"ש ברש"י דלא הוי טעמא משום מוקצה הקשו דבמס' שבת מ"ו נראה מפורש דמשום מוקצה הוי עיי"ש:

ולכאורה נראה כסוגיות הפוכות דכאן אי' במאי קמפלגי אי נימא ברואין מומין קמפלגי דר' יהודה סובר רואין מומין וכו' ובמס' שבת מקשינן ולית ליה לר"ש מוקצה והתנן ר"ש אומר כל שאין מומו ניכר וכו' ונראה דמשום מוקצה אסרו ר"ש. וכבר כתבתי דעת רש"י ומ"ש בתוס' ע"ז:

ונראה לומר. ונאמר בראשונה להבין הסוגיא דמס' שבת מ"ו ע"ב דאי' ולית ליה לר"ש מוקצה והא אמר אין זה מן המוכן שאני התם דעומד ומצפה מתי תכבה נרו אבל הכא מי עומד ומצפה שמא יפול בו מום מי ימור דיפול בו מום ואת"ל דנפל בו מום מי ימור דהוי מום קבוע ואת"ל דהוי מום קבוע מי ימור דאזדקק ליה חכם וכו' ומקשינן מנשאלין וכו' ומשני בנדרים סגיא בהדיוטת עיי"ש:

ויש להבין לפי מ"ד שם דרק בדחיה בידים ולא חזי סבירי לר"ש מוקצה וא"כ כדמקשינן ולית ליה לר"ש מוקצה על כרחך הקושיא דאפי' בחדא מניה כגון בלא דחיה בידים או בדחיה וחזי ס"ל כן. ובמ"א כתבתי דלא חזי הוי מטעם דחיה בידים משום דע"י שמדחה בידים לא הוי לר"ש הסחת דעתו עוד בחזי ליה דשמא ימלך עוד ויהיה דעתו לצרכו אבל בלא חזי ישאר בדחיתו אצלו ולא ימלוך ואז הוי בגדר דחיה בידים גמור. והיכא דשייך דעתו עליו הוי בגדר חזי ומקשינן מבכור דלא הוי דחיה בידים וס"ל מוקצה. ומשני דשאני מי ימור וכו'. והסברה נראה בזה דהאי דבעי לר"ש דחיה בידים דאז מוכח טובא דמקצהו דבלא הוכחה כזאת לא נאמר דאדם יקצה א"ע במידי דצריך לו דהוי לר"ש רחוק מאוד שיקצה אדם מדבר שיש בו צורך בשום אופן וא"כ אם בלעדי הדחוי בידים לנו הוכחה ואנן סהדי דמקצהו כמו הכא דאיכא כל הני מי ימור וכו' טובא בכה"ג לא בעינן

למדחי בידים שיהיה מוקצה אף לר"ש. וכמ"ש לעיל בענין מוקצה במס' שבת בדעת ההמ"מ דהיכא דרוב בני אדם מקצים לא מהני מחשבתו להוציאו מידי מוקצה עיי"ש וכן נראה מסוגין להלן. ולפי דברינו מובן היטב המחלוקת בכמה דוכתי אם מודה ר"ש בבע"ח ועיין ברש"י ביצה כ"ד ע"ב במחובר ולמ"ש מובן ועיין בבעה"מ שהשיג עליו למה לא כתב דהוי מוקצה מחמת איסור עיי"ש ואתי שפיר:

ולפ"ז נאמר עוד דזה דוקא אם נפרש הסוגיא דבכור שנפל לבור ביו"ט וא"כ מקשינן דהרי חזינן דס"ל לר"ש מוקצה אפי' בלא דחיה בידים ומשני דמי ימור טובא הוי בגדר דחיה בידים וכמ"ש. אבל אם נאמר דבכור שנפל הוי מערב יו"ט ואם נאמר דאין רואין מומין ביו"ט משום דהוי כדן את הדין וא"כ י"ל דהוי כדחיה בידים ממש עמ"ש ברש"י ביצה כ"ד ע"ב גבי מחובר מדלא לקטינהו מאתמל אקצינהו והוי כגרוגרת וצמוקין דהוי דחיה בידים עיי"ש. וכמ"ש שם דאף לר"ש אינו מסלק דעתו אף בבא על המיעט כמ"ש שם הוכחה לזה. מ"מ אם לא הקצהו לא היה סומך דעתו על הלא שכיח. וכמו כן י"ל כאן כיון דלא הראה להחכם מערב יו"ט וביו"ט אין רואין ודאי אינו עומד ומצפה וכדחיה בידים ממש. ונאמר לישב בזה קושית התוס' במס' שבת בד"ה מי ימור דאם נאמר דצריך כל האי דמי ימור א"כ בערב יו"ט חסר ב' מי ימור וכתבו דא"צ לכל כך מי ימור עיי"ש. ולמ"ש שיהיה בכלל דחיה בידים לר"ש צריך להרבה מי ימור אבל למ"ש בערב יו"ט הוי בלא"ה כדחיה בידים ואין צריכין למי ימור כלל. ונמצא למ"ש בנולד המום בערב יו"ט ולא הראה להחכם לא בעינן למי ימור וכו' משום דהוי כדחיה בידים ואפי' עבר החכם וראה שייך מ"מ לאסרו משום מוקצה אח"ז וביו"ט לא בעי לדחיה בידים משום דהוי מי ימור טובא:

אמנם מנ"ל להגמ' להקשות ולית ליה לר' שמעון מוקצה וכו' ולאוקמי ביו"ט דאי אפשר למבקר מעיקרא ולא הוי כדחיה בידים דילמא בערב יו"ט דהוי כמ"ש כדחיה בידים. וי"ל דמעיקרא דייקו מלשון המשנה דנראה דמשום מוקצה אסרה ר"ש ואפי' בלא דחיה בידים ומשו"ה לא מוקי מטעם דן את הדין ואין רואין כסוגיא דכאן במס' ביצה אלא משום מוקצה דדייקו בלשון המשנה דאיתא בכור שנפל לבור ולא נקטו בשאר קדשים ורבינו כתב קדשים. והיה נראה דנקיט בכור דמאיליו קדוש ולא הוי דחיה בידים. משא"כ קדשים דהוי כדחיה בידים. ומקשינן דנראה דאפי' בלא דחיה ס"ל לר"ש מוקצה בבכור שנפל בבור וכו' ועל כרחך מיירי ביו"ט דלא הוי דחיה וזה דאתיא לאשמעינן במשנה ויקשה מנר שכבה וכו' ועי' ברש"י במשנה בסוגי' שכתב בבכור דמאיליו קדוש עיי"ש. וי"ל דמפרש בזה ג"כ דלא שייך מטעם מוקצה וכמ"ש אח"ז דלא הוי מטעם מוקצה.

ומשני שאני דהוי מי ימור וכו' וכמ"ש דהוי בגדר דחיה בידים וכו"ע מודו ואין לדייק מדנקיט בכור אלא משום מי ימור וכו' נקיט בכור דאתא לאשמעינן דמי ימור וכו' הוי כדחיה בידים ואתי שפיר:

אבל יקשה עוד לאביי בס"ד בסוגיא דאמר כותיה דרבה מסתברא וכו' וס"ל דבערב יו"ט עבר וביקרו מבוקר ועיין ברש"י שם דיקשה דהרי הוי עוד מוקצה ואי דלא הוי ג' מי ימור. ועי' בפנ"י שכתב ג"כ דבעי ג' מי ימור דהרי כמ"ש בערב יו"ט לא בעי ג' מי ימור. גם עיין בתוס' במס' שבת הנ"ל בד"ה והתנן שהקשו דאביי סובר כר' אדא בר אוכמי על כרחך ידע מן מי ימור וכו' וא"כ מאי מקשינן מנר שכבה עיי"ש:

וי"ל דהנה כמ"ש דבערב יו"ט שייך דחיה בידים וגם לא חזי משום אם נאמר בקרו אינו מבוקר. וי"ל לאביי בס"ד דס"ל בקרו מבוקר וא"כ הוי דחי בידים בלבד וס"ל כיון דהוי עכ"פ חזי לא הוי מוקצה לר"ש אלא דלמסקנא דקיי"ל בקרו אינו מבוקר הוי לר"ש מוקצה וא"כ במס' שבת אזלא כס"ד וא"כ אף בערב יו"ט לר"ש לא יהיה מוקצה ומקשינן שפיר ולית ליה לר"ש מוקצה וכו' ומובן במ"ש לעיל בפי' רש"י במחובר שכתב מדלא לקטינהו וכו' דוקא אם בעבר ג"כ אסור שייך מוקצה ולא שייך עומד ומצפה עיי"ש. וכמ"ש ברש"י דלא אמרינן מוקצה מחמת איסור דרבנן וא"כ י"ל דלא מקצי נפשיה משום האיסור דאין רואין וכו' רק אם נאמר בקרו אינו מבוקר דאז ודאי שייך מוקצה:

ונפק"מ מטעמא דמוקצה לשאר טעמים כתבתי בספק מוכן להלן בס"ד עיי"ש. אמנם עיין בצל"ח שכתב דלא שייך מוקצה מחמת איסור דרבנן אלא במה שבידו אבל לא בכה"ג דתליא בהחכם דלא יעבור על הדרבנן עיי"ש. והסברא מסכים לזה. וכיו"ב כתב הרמב"ן במלחמות בסוגיא דבית שנפחת עיי"ש:

והנה יש להבין למה בחד מי ימור דאזדקק ליה חכם שיעבור בשבילו איסורא דאין רואין וכו' דאין אדם חוטא ולא לו לא יהיה כדחיה בידים ולמה לאביי נאמר בקרו מבוקר. וברש"י בד"ה נולד בו מום בערב יו"ט וכו' אבל אם עבר ובקרו שוחטו שהרי אינו מתקן כל כך שקרוב הוא ביה"ש להיות מתוקן שלא היה מחוסר אלא ראיית חכם עכ"ל. וי"ל בנולד מום בערב יו"ט ונפל לבור ברוב פעמים לו מום קבוע וכן נראה מדברי רש"י לעיל וכמ"ש. וא"כ כיון דרוב מהני מהתורה אלא מדרבנן לברורי וצריך להראות לחכם גם מום קבוע מ"מ בכה"ג לא הוי לרש"י כמו דן את הדין ממש. ועי' בתוס' במס' שבת שכתב דגם ג' הדיוטות לא מזדקדקי משום דאין רואין וכו' עיי"ש עם כל זה צריכין לומר לאביי דס"ל בקרו מבוקר ס"ל דלא שייך מוקצה לר"ש בכה"ג דלא הוי כדן את הדין ממש ושייך שיזדקקו ג' הדיוטות וא"כ כיון דבקרו מבוקר לא הוי מוקצה משום דאין

רואין לכתחילה:

ובדעת רש"י י"ל דלאו משום מוקצה בלבד אסור דהרי אם נאמר בקרו מבוקר על כרחך לא נאמר מוקצה אלא עיקר הטעם משום דן את הדין ומתקן ומוקצה תליא בזה אם נאמר בקרו מבוקר ועי' בשעה"מ מה שהקשה על רש"י עיי"ש ולמ"ש מיושב:

ומ"ש דלרש"י ברוב פעמים בנפל לבור הוי בו מום שכתב בד"ה לערים לומר דודאי ימצא בו מום עד כאן לשונו ולמה נאמר דודאי ימצא בו מום קודם שראה החכם ונראה דדעתו דברוב פעמים בנפל לבור יהיה בו מום אלא דאיכא לברורי וצריך להראות להחכם ובס"ד גם להחכם בכה"ג דצער בע"ח לסמוך על רובא כמו דאמרינן בטירחא והפסד דא"צ לברר ומכ"ש משום צער בע"ח אלא דלכאורה י"ל דהרי הוי כסתירה דמשום צער בע"ח נאמר להערים ולא לבדוק וא"כ לא סמכינן על הרוב דאם סמכינן למה צריכין להערים דודאי יהיה בו מום כשיהיה רואים וי"ל כמ"ש במהרי"ט כשסומכין מהתורה על הספק אפי' תרתי דסתרי מותר דהוי כודאי התר ומכ"ש ברובא דהוי כודאי כמ"ש בזה וצ"ע:

גם מ"ש לעיל דלר"ש עומד ומצפה גם על המיעוט נראה ג"כ מרש"י בד"ה בכור תם וכו' דלית ליה מוקצה להנך תנאי בבכור דכל שעתיה דעתיה עלויה שמא יפול בו מום עכ"ל ונראה דעומד ומצפה על המיעוט לר"ש אלא כדאי' במס' בכורות דף כ"ה ע"ב דשכיחי דמנגחי אהדדי עיי"ש וא"כ י"ל דלא הוי בכלל מיעוט וצריכין במס' שבת לכמה מי ימור וכו' עיי"ש:

והנה רבינו שינה מלשון המשנה דאיתא בכור שנפל לבור והוא כתב בהמת קדשים ולמ"ש במ"ש ברש"י דמאיליו קדוש לומר דלא שייך דהוי כדחיה בידים משום דלרש"י לא הוי טעמא משום מוקצה אמנם לרבינו אף שכתב מטעם מוקצה מ"מ הרי ס"ל ביו"ט כר' יהודה וא"כ אפי' בלא דחיה הוי מוקצה אלא במאי דהוי מוקצה דלדעת התוס' הוי מוקצה משום דאין רואין ולרבינו להיפוך אין רואי' משום איסור מוקצה כמ"ש שאם יתירם ישחוט ג"כ ויטלטל המוקצה והנה לרבינו דל"ל על כרחך משום דן את הדין ומשום מתקן כרש"י ותוס' ומאי דלא ס"ל משום מתקן כמ"ש לעיל בשם הרלב"ח דדעת רבינו בשביל אוכל נפש לא שייך לאסור ביו"ט מהאי טעמא אבל למה לא ס"ל משום דן את הדין ונראה דאינו מפרש ומינה ראית טריפה אפי' ביו"ט ראית בכור מערב יו"ט כרש"י משום בבכור הוי כדן את הדין אלא דראית בכור כמו ראית טריפה בשניהם לא שייך כדן את הדין אלא כמ"ש משום מוקצה אין רואין והרי ברואה מערב יו"ט מותר לומר ביו"ט ולכאורה מה שדומה לדן את הדין הוי במה שהורה ביותר במה שרואה ועכ"פ שוין ונראה לרבינו רק משום מוקצה ובהראה לחכם בנפל בו מום מערב יו"ט לא

שייך מוקצה דדעתו עליו:

אמנם בצל"ח עמד ע"ז בקדשים דצריכין פדיון ואין פודין ביו"ט ואחר שהביא ע"ז ראיות די"ל לצורך יו"ט מותר בפדיון סיים מ"מ קשה בעיני כיון דצריך העמדה והערכה ולהוציא הבהמה מרשות הקדש שיהיה שלו ולהקנות עבורו דבר אחר קשה שיהיה מותר לצורך יו"ט עיי"ש:

ולענ"ד יש לדמותו למאי דאיתא במס' ביצה ל"ז ע"א בלא מגביהין תרומה ומעשרות פשיטא תני ר' יוסף לא נצרכה אלא ליתנם לכהן בו ביום וה"מ פירי דטבילי מאתמול אבל פרי דטבילי האידנא כגון עיסה לאפרושי מינה חלה מפרישינן ויהבינן לכהן עיי"ש ועי' בפ"ג ה"ח להלן בדברי רבינו שם כן ובראב"ד השיג על רבינו מ"ש ביו"ט דאפי' מבערב יו"ט אין רואין ובהמ"מ כתב דגם דעת רבינו דאפי' נולד מערב יו"ט אין רואין שהרי אמר אבל רואה מעיו"ט ולמחר מתיר או אוסר ואם מותר לראות ביו"ט כשנולדו מערב יו"ט לא היה צריך לראותו מבערב יו"ט עיי"ש. אבל למה נקיט רבינו ביו"ט אמנם למ"ש בקדשים דצריך פדיה לא שייך אלא בנולד המום ביו"ט דהוי כפירי דטבילי האידנא:

ומ"ש בצל"ח משום העמדה והערכה בזה יש לעיין אם דלמ"ש ביו"ט מתירין משום אוכל נפש לכהן המעריך נראה דהוי כחטא בשביל שיזכה חבירך ותליא אם גם בדרבנן אמרינן כן עי' במג"א בזה ובמ"ש במ"א ואם לכהן ג"כ לאכל מבהמה א"כ בכ"ג י"ל דשרי בכה"ג ובס' שמן רוקח לאאמו"ז הגאון ז"ל כתב דמשו"ה במשנה בבכור כדאי' ס"ד לערם וכו' דבקדשים לא שייך צער בע"ח דאפשר בשאלה ויעלהו בלא"ה דשואלין לצורך שבת ויו"ט עיי"ש:

והנה כיון דגם אם פדה אין רואין י"ל דאסור גם לפדות משום דהוי כמקדיש ולא הוי לצורך יו"ט ג"כ אלא דרבינו כתב דמשו"ה אין רואין קודם הפדיון משום דאסור לראות שלא ישחוט המוקצה ויפדה ג"כ ועי' במרכבת המשנה וגם מ"ש למה נקיט רבינו נולד ביו"ט עיי"ש ולמ"ש נקטי משום דכתב בקדשים דלא שייך פדיון אלא בנולד ביו"ט וכמ"ש:

אמנם יקשה עוד לדעת רבינו כמ"ש בצל"ח קושית התוס' דא"כ ר"ש דלא ס"ל מוקצה בעלמא ור"י דס"ל מוקצה יפלגו במשנה להיפוך עיי"ש דלדעת התוס' פליגי באין רואין ובזה כמ"ש בתוס' תליא המוקצה אבל לרבינו דלהיפוך אין רואין תליא אם הוי מוקצה יקשה קושית התוס' ועי' בצל"ח שכתב מזה דלא כהמ"מ דדעת רבינו דאוסר בנולדו בערב יו"ט משום נולדו ביו"ט אלא דמודה לרש"י משום מתקן והיינו בנולדו מערב יו"ט דאפשר לראותן מעיו"ט דומיא דכלי שנטמא מעיו"ט שאין טובלין ביו"ט אבל בנולדו

ביו"ט דומה לכלי שנטמא ביו"ט בזה הוצרך ליתן טעם משום שמא ישחטנו ופלוגתא דר"ש ור"י הוא בנולדו מעיו"ט כדמוקי לה בגמ' עיי"ש:

וצ"ל לדבריו בנולד בערב יו"ט לא שייך מוקצה אלא מתקן וביו"ט שייך מוקצה ולא מתקן והנה בגמ' איתא בנפל בו מום עובר ס"ד דדעתיה עליה קמ"ל ולדעתו צ"ל אפי' בשאין בו מום כלל בנפל בבור דעתיה עליה ויצא ממוקצה וקמ"ל דאסור משום מתקן דאפשר מאתמול ולר"י לפ"ז אפי' באפשר מאתמול שייך מתקן (ועי' מ"ש במכשירין) אלא דא"כ בנולד ביו"ט שאסור משום מוקצה לדעת רבינו כמ"ש שאין דעתיה עליה וממילא לא שייך להתיר במתקן משום צורך יו"ט ואפי' באי אפשר מאתמול דאיסור מוקצה משוי שאין לצורך יו"ט וא"כ יקשה עוד למה כתב רבינו שאין רואין ביו"ט משום שמא יבוא לשחוט תיפוק ליה משום מתקן:

ואולי יש לומר דלמ"ש לעיל דקדשים פודין ביו"ט משום לצורך אוכל נפש באי אפשר מאתמול וכ"ז אם הוי לצורך וכיון שאסורין משום מוקצה ממילא אין פודין ג"כ וי"ל דלא שייך מחזי כמתקן כמ"ש ז"ל דהוי כמכה בפטיש וזה לא שייך אלא במתקנו עד שיהיה ראוי וא"צ לתיקון עוד דזה מגדר מכה בפטיש דהוי גמר מלאכה אבל כיון אף לאחר ראות החכם צריך עוד לפדיון שאינו ראוי ביו"ט בדבר המוקצה ואף בחול צריך לפדיון עוד לא שייך מחזי כמתקן דדוקא בראוי מיד לפדיון ובידו כן מיד מחזי כמתקן אבל בכה"ג שנשאר בלי גמר תיקונו ביו"ט לא שייך מחזי כמתקן ולכן צ"ל כמ"ש רבינו דאין רואין משום שמא ישחטנו ויעבור על מוקצה גם י"ל במשנה בבכור דא"צ פדיון שייך מתקן אבל בקדשים בפדיון לא הוי בשום פעם מתוקן דמחוסרין תיקון עוד ואפי' פדיון מותר לא הוי הראיה תיקון ועי' עוד בשו"ת חכם צבי בסי' פ"ה בענין זה עיי"ש:

הלכה ד

בכור שנולד ומומו עמו הרי זה מוכן אין מבקרין אותו ביו"ט ואם עבר וראה מומו ובקרו והתירו הרי זה שוחט ואוכל וכו'. בגמרא שם ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו מבקרין אותו ביו"ט לכתחילה וכו' וברש"י ושוין וכו' שאין בזה משום מתקן ומשום דן את הדין שלא היה בו חזקת איסור מעולם כדמוקי לקמן כגון דיתבי דייני התם עכ"ל:

יש לעיין כשהוציא ראשו בלי מום ועי' יו"ד בסי' י' ושי"ט ולדעת הסמ"ע עיין בש"ך בסי' י"ד ברוב פדחתו כילוד וא"כ אפי' נודע המום אח"ז בשאר האברים מ"מ היה זמן מה שהיה בחזקת איסור להדיינים גם כן דרוב אין להן מומין והוי כילוד ואין שיעור לחזקת איסור ואף לזמן מעט ולדינא דקיי"ל דאין מבקרין לכתחילה ובביקרו אין מוקצה לחצי שבת וא"כ אין נפק"מ לדינא:

בהמת חולין שנפלה מן הגג ועמדה מעת לעת והרי היא צריכה בדיקה שוחטין אותה ביו"ט ותבדק אפשר שתמצא כשירה ותאכל. במסכת ביצה ל"ד ע"א תנן התם דרסה או שטרפה בכותל או שרצצתה וכו' ושהתה מעל"ע ושחטה כשירה א"ר אלעזר ב"ר ינאי משום ר' אלעזר בן אנטיגנוס צריכה בדיקה בעי מיניה ר' ירמיה מר' זירא מהו לשחטה ביו"ט מי מחזקינן ריעותא ביו"ט או לא וכו':

ודעת הרא"ש כדעת רבינו לקולא אמנם בר"ן שם משום דלא אפשיטא האבעיא ספיקא דאורייתא לחומרא:

ועי' בשאגת אריה בסי' ס"ד מדבעיא לענין יו"ט דמ"ש יו"ט דהוי ג"כ איסורא דאורייתא דמלאכה ועל כרחך מזה דאם שהתה מעל"ע הבדיקה רק מדרבנן ובמתני' ליכא מבדיקה אלא מאמוראי וי"ל ביו"ט הקילו אף מדרבנן עיי"ש. ובצל"ח ובשעה"מ בפ"ג הי"א ופר"ח בסי' תצ"ח דאם אמרינן מתוך שריא ולהה"מ בפ"א דעת רבינו מתוך בכל מלאכת אוכל נפש:

והנה ברש"י בד"ה מי מחזקינן ריעותא בגוה משום חשש איסור מלאכה ביו"ט דילמא משתכח טריפה ונמצאת שוחטה שלא לצורך בשלמא שאר בהמות אע"ג דמחמירין אנפשין ובדקינן מיהו סמכינן ארובא ורוב בהמות אינן טריפות הכא מאי ביו"ט כלומר משום חומר מלאכה ביו"ט עכ"ל. ונראה דהבדיקה משום איכא לברורי כמ"ש בשאגת אריה דהוי מדרבנן וביו"ט לענין לשחטה לכתחילה אי אפשר לברורה דהבירור הוי לאחר השחיטה ולכאורה למה לא אפשטא הבעיא דודאי מסתברא כיון דביו"ט אי אפשר לברר נסמוך בשהתה מעל"ע לשחטה וגם לשון מי מחזקינן ריעותא ביו"ט צריך פירוש:

ונראה לפמ"ש בטו"ז בסי' י"ח ס"ק י' באיכא לברורי כיון שחייב לבררו אזלא החזקה ועיין בש"ך ס"ק כ"ד שם והנה בענין זה לענין יו"ט לא הוי איכא לברורי אבל לענין איסור צריך לברר אחר השחיטה בבדיקה וא"כ למ"ש בטו"ז היכא דצריך בירור נפקע החזקה ממילא אתרעי החזקה גם לענין יו"ט אף דלענין מלאכה הוי ליכא לברורי. ומדויק מי מחזקינן ריעותא ביו"ט לענין איסור מלאכה ביו"ט לומר שאין הריעותא נפקע ביו"ט משום לאח"ז או לא ואף דכל ראיה דצריכין בדיקה ביו"ט ומותר לשחטה כמ"ש ברש"י דהוי רובא אבל כאן דלא הוי חזקה כלל כיון שמחזקינן לספק וזה הפי' מחזקינן ריעותא דמחזקינן הספק וכמ"ש בטו"ז הנ"ל. והנה ברש"י כתב משום חומר מלאכה דיו"ט נראה משום דלא הוי לברורי מאי מספקינן ומשו"ה כתב משום חומר יו"ט אבל כמ"ש די"ל גם כן מטעם אחר ביו"ט ולא מחומר דיו"ט דלהיפוך דמצינו דהקילו ביו"ט אלא משום בדיקה לאחר שחיטה לא הוי החזקה דקודם השחיטה ולא שייך בחזקת התר עומדת ולא

שנא דקודם שחיטה הוי רובא כמ"ש ברש"י והדרא לרובא דהרי כמ"ש בתבואות שור רובא דאתרעי לא הוי רובא וכ"ז דצריכין לברר לא הוי הרוב אלא בריעותא ולא נתחזק להתירא ע"י הרוב. ואם כן לפי זה יקשה לדעת רבינו וסייעתו שכתבו להקל משום ספק. אמנם כד נדייק בלשון רבינו שכתב ותבדק אפשר שתמצא כשירה ותאכל דנראה דא"צ לרוב כלל דאפי' בספק מותר ונראה כמ"ש ז"ל משום מתוך בכל מלאכת אוכל נפש וע"ע בתוספות ביצה ג' ע"א בד"ה גזירה מ"ש שם שמא יצוד דגים טמאים עיי"ש:

הלכה ה

אוזין ותרנגולים ויונים שבבית הרי אלו מוכנין ואין צריכין זימון אבל יוני שובך ויוני עליה וצפרים שקיננו בטפיחין או בבירה ובפרדס הרי אלו מוקצה וצריך לזמן מבערב ולומר אלו ואלו אני נוטל ואינו צריך לנענע. יש להעיר על מ"ש רבינו ואינו צריך לנענע דהוי מחלוקת בית שמאי ובית הלל וקיי"ל כב"ה ואפי' בבריכה ראשונה כדאיתא בגמ' ואין מדרכו של רבינו בכך לומר מה שאינו צריך אם לא הוזכר מקודם בענין שצריך כך ונראה משום בה"ט כתב בהעומד על המוקצה מערב יו"ט בשנת השביעית וכו' צריך שירשום ובירושלמי מובא בתוס' במסכת ביצה ל"ד ע"ב בד"ה ואומר דמקשינן מחלפיה שיטתייהו דב"ה דלעיל ביוני שובך אמר זה וזה אני נוטל והכא קאמר צריך שירשום וכתבו ויש לומר דמוקצה דדחיה בידים חמיר עיי"ש. וע"ז העיר רבינו ואין צריך לנענע כמו שם שצריך שירשום ועיין מ"ש בס"ד להלן בזה עיי"ש:

והנה במשנה איתא זה וזה אני נוטל ורבינו כתב אלו ואלו. ולשון אלו מורה על רבים ולמה הוסיף ואלו ולא כלשון המשנה. והנה בב"י בסי' תצ"ו שאין יכול להזמין אלא הצריך לו אם הזמין כולם לא מהני בא"צ לכולהו כ"כ בשם הג"א ומרש"י נראה בהזמין כולם מהני ועיין בשעה"מ בזה. ולשון אלו ואלו על כמה שובכות שמזמין דשייך אלו ואלו ואמר בזה אפי' במזמין הרבה אפי' לכולהו ושא"צ לכולם שרי ואף כי בלתי מוכרע מ"מ י"ל כן:

ובגמ' אבל מכאן אני נוטל לא מהני ובראשונה איתא משום דאין לו ברירה עיי"ש. והנה דעת רבינו בדרבנן אית ברירה. אבל אם נפרש משום דהוי ספק וספק דרבנן מותר והרי במוקצה כמ"ש רבינו בהל' אח"ז ספק מוכן אסור. אמנם רבא אמר משום דילמא מטלטל ושביק וכו' וקא מטלטל מידי דלא חזי ליה וכו' א"נ זימנין דמשתכחי כולהו כחושים ושביק להו ואתי לאמנועי משמחת יו"ט:

הנה האי דלא אמרינן בתירוצא קמא דלא הוי סילוק מוקצה דאין נותן דעתו אף דאומר מכאן וכו' וכן לעיל באתי לאמלוכי כתב ברש"י משום טלטול שלא לצורך ולא דלא מהני

להוציאו מידי מוקצה בכה"ג דאמרינן דנתינת דעתו עליה אינו כראוי משום דממ"נ אם נטלו אח"ז יהיה מותר אלא דחיישינן שיניחנו אחרי שטלטלו שלא לצורך:

והנה מאי דתליא בברירה יש לעיין לפי מ"ש לעיל ובהל' שבת בפכ"ד דטלטול מוקצה לרש"י משום הכנה שיכין מערב יו"ט ליום טוב ולרמב"ן שלא יבוא למלאכה ביו"ט יכין מערב יו"ט עיי"ש וכמ"ש י"ל עוד דהוי בכלל גזירות נחמיה בן חכליה על דברים שאין נצרכים וכל מוקצה בכלל שאין צורך לו וכמ"ש לעיל והנה כמ"ש ברש"י ביצה י"ב דבלצורך היה לגזור ג"כ משום הוצאה אלא דאין רוב ציבור יכולין לעמוד בו עיי"ש ולפי זה מטעם הוצאה לצורך ושאין לצורך יהיה שוין מטעם גזירה. ולפי זה בכה"ג דידן לא יהיה שייך ברירה דעכ"פ לא טלטל האחרים ומ"ש אם האי דאזמניה או האחרת מטעמא דגזירה למ"ש דעכ"פ ממעט בטלטול והתירא ואיסורא שוין מטעם הגזירה וכמ"ש לעיל שם בפי' הגמ' בהתירא טרחינן או באיסורא טרחינן עיי"ש אבל מטעם רש"י משום והכינו שייך שפיר ברירה גם בכה"ג:

אמנם יש לעיין משום והכינו אם גם נאמר ברירה הכנה לא הוי עד שיבורר וא"כ אין מוכן מערב יו"ט ויש לומר להיפוך דעכ"פ הוי הכנה מעיו"ט לשמחת יו"ט באחת מהן אף שאין מבורר עכשיו וא"כ ממ"נ לא תליא בברירה וצ"ע דא"כ מאי מדמין למת בפתח וכו'. ולומר כיון דגזרו על מוקצה לא חילקו אף דלפעמים לא נפק"מ במטלטל באיסור או בהתירא דכמ"ש בסוגיא דבהתירא טרחינן עיין לעיל בהל' שבת הנ"ל לא נראה כן אבל שם הוי מרויח בטלטול בלמעטו במשמש באיסורא. אבל בשוה בשוה י"ל דוקא בהתירא:

והנה בהאי אי נמי זמנין דמשתכחי כולהו כחושין ושביק להו ואתי לאמנועי משמחת יו"ט יקשה למ"ש בספר שאגת אריה בסי' א' דלא אמרינן העמידו דבריהן נגד דאורייתא אלא לדבר אחר דמדאורייתא כמו הזאה ואזמל דשבות דשבת דמדאורייתא ואפי' נגד פסח אבל לא באותו הדבר על אותו הדבר כמו לבטל מ"ע דק"ש לאחר חצות בשביל שלא יבוא לידי ביטול ק"ש עיי"ש ובטורי אבן במסכת מגילה שכ"כ והביא ראיה לדבריו עיי"ש וגם למ"ש בהגהות הר"ן במסכת שבת בפ"ב דוקא בשב ואל תעשה שלא יעבור על קום עשה העמידו דבריהן ולא בשניהן שוים בקום ועשה או בשב ואל תעשה עיי"ש. וא"כ האיך נאמר כאן דיבטל בודאי השתא שמחת יו"ט דהוי מצוה דאורייתא כדאיתא במסכת פסחים ס"ה בשביל שמחת יו"ט דלא יתי' לאמנועי דהוי שניהם בלדבר אחד ושניהם בשוא"ת דעל כרחך אין לומר דחיישינן שיטלטל דא"כ הוי מוקצה ועל כרחך שלא יטלטלנהו וישבקינהו וא"כ יקשה לדבריהם הנ"ל:

וי"ל כיון דלא עשה כדינו לומר זה אני נוטל ודאי לא היה בדעתו מערב יו"ט לכך דלא שביק התירא ועביד איסור כהלכתו מדרבנן ועל כרחך לא היה בדעתו לאכלם ואסח דעתיה מיניה וממילא מוקצה וא"כ לא העמידו דבריהן כלל אלא דממילא כיון שתיקנו שיאמר כן מערב יו"ט ולא עשהו הוי עי"ז מוקצה ואסיר מטעם מוקצה ואינו דומה למוקצה מחמת איסור דרבנן דבכה"ג דהיה בידו להסירו ולא הסירו שייך לומר דהסיח דעתו ממנו והוי מוקצה ממש ועי' ברש"י בפרק אין צדין במחובר שם עיי"ש ואף דאמר מכאן אני נוטל כיון דלא הוי לישנא דמועיל מדרבנן ג"כ אמרינן דבלתי מוציאו מלומר שלא נתן דעתו עליהם וצ"ע ועמ"ש בהמ"מ דדעת רבינו כהעיטור גם במפריחין מהני זימון עיין בשו"ת כנסת יחזקאל סי' כ' עיי"ש:

הלכה ו

זימן שחורים וכו' וכל ספק מוכן אסור. בגמרא אמרינן עלה לימא מסייע לר' חנינא דאמר רוב וקרוב הולכין אחר הרוב ומשני בדף וברש"י שכולן קרובין ומשו"ה אזלינן בתר רובא עיי"ש ורבינו השמיט האי דבדף משום דקיי"ל רוב וקרוב הולכין אחר הרוב והקשו עליו דא"כ הוי מטעם ודאי ולמה כתב רבינו משום ספק מוכן והנה בגמ' דאמרינן לימא מסייע לר' חנינא וכו' בפנ"י ע"ז מנ"ל דרוב עדיף מקרוב דילמא שוין והיכא דסותרים זה לזה הרי קיי"ל בספק מוכן לחומרא עיי"ש:

והנה בטעמא דספק מוכן כמ"ש ז"ל משום דהוי יש לו מתירין, עי' במל"מ בפ"ז מהל' מעילה ובצל"ח בישל"מ בפריש אם לחומרא עיי"ש. ולכאורה נראה דאם נאמר קרוב שוה כרוב ע"כ קרוב מסברא ואז א"כ הרי הוי מטעם רוב כיון דאמרינן דיותר נוטה דבא מקרוב ממרחוק והן זה גדר רובא דיותר נוטה ויצא מספק השקול ואם נאמר דרוב אפי' בפרוש לא מהני ביש לו מתירין דעדיף מביטול ברובא דבביטול ברובא האיסור בודאי שם משא"כ בפרוש וא"כ דאפי' בכה"ג לא מהני רובא בישל"מ וא"כ יקשה לאשמעינן ביותר בקרוב לחודא כגון בכה"ג דשביל של כרמים כדאיתא במסכת ב"ב בסוגיא דרוב וקרוב עיי"ש דלא שייך רובא דעלמא ואפ"ה בישל"מ לא אזלינן בתר קרוב כיון דיש עוד יונים דיש לומר דאלו המה אף דהמה מחצה על מחצה עם הקרובים. ולמה אשמעינן בקרוב ביש רוב כנגדו דהוי ספיקא בלבד:

ועיין בצל"ח שכתב דתוס' בד"ה איכא שהקשו בב' ומצא ג' דיבטלו ברובא ותירצו דהוי ישל"מ על כרחך ס"ל דלא אמרינן גם כל דפריש מרובא קפריש בישל"מ דאל"כ למה נאמר דכולם אסורים נכבשינהו דניידי אלא דהקשה ע"ז דא"כ מאי מתרצין עוד בתירוץ הקודם דבע"ח חשיבי ולא בטילי דהרי בבע"ח אמרינן נכבשינהו וכו' עיי"ש:

ויש לומר דב' תירוצים של תוס' אחת הנה דמעיקרא תירצו דלא שייך ביטול בבע"ח אבל יקשה עוד נאמר נכבשינהו וע"ז תירצו דהוי ישל"מ ולא שייך כל דפריש וכו' וגם כמ"ש בתוס' לעיל דבמוקצה מבטלין לכתחילה וא"כ אפשר לבטל החשיבות ויבטלו אלא בישל"מ לא מהני ביטול ברוב בכל גוונא ומשום ישל"מ כמ"ש בצל"ח לעיל דלא שייך בטלטול משום דטלטול דהשתא אין לו מתירין עיי"ש וע"ז התירוץ הראשון דבע"ח לא בטילין וממילא אסור בטלטול ג"כ דשניהם כאחד בע"ח וישל"מ משוי למוקצה לאכילה ולטלטול ולכן הוסיפו בתירוצם להוסיף על איסור המוקצה:

ועיין לעיל בסוגיא דישל"מ בצל"ח שכתב דלר' יהודה יש לומר ספיקא אסור גם לטלטול דכיון דעכ"פ אסור באכילה אסור בטלטול אבל לר' שמעון צ"ל אסור באכילה בלבד דלטלטול כמ"ש לא שייך ישל"מ ואף דאסור באכילה מ"מ לא הוי דחיה בידים ע"י התערובות עיי"ש. וא"כ לפי זה בגמ' דאמרינן הניחא וכו' דרכו למנות וכו' והנה בברייתא איתא אין מטלטלין וכו' דמצד ישל"מ בלבד לא שייך כן בנתערבה לדעת הצל"ח אבל אם היו חשובים ג"כ שלא לבטל שייך לאסרם בטלטול ג"כ ולא שייך לבטלם מחשיבתם משום ישל"מ. ועיין בשו"ע דמשמע דאסור בטלטול ומובן עם מ"ש ועיין בסי' תצ"ז סעיף ד' ביו"ט שני ספק מוכן מותר מטעם ס"ס ועי' במג"א ודגול מרבבה שם:

והנה אם נאמר דקרוב ורוב שוים וספיקא. מותר ביו"ט שני. אבל אם רוב עדיף מקרוב גם ביו"ט שני אסור וא"כ לפ"ז כמו כן פריש שייך בישל"מ דס"ס לרשב"א מטעם רובא ויקשה לדעתם קושית הפנ"י הנ"ל דילמא רק ספיקא הוי דשניהם שוים:

וי"ל דבגמ' מקשינן פשיטא ומתרצין כגון שזימן וכו' ואזלינן בתר רובא. ויקשה עוד מאי קמ"ל דלא נדע ממשנה זאת דספק מוכן לחומרא דילמא משום דרוב וקרוב אזלינן בתר רובא. וגם רוב וקרוב אזלינן בתר רוב לא נדע דילמא ספק מוכן לחומרא. ונפק"מ דמשום ספק לחומרא משום ישל"מ להצל"ח מותרין בטלטול ומשום רובא אם עדיף מקרוב גם בטלטול אסור וממ"נ אם נדע מעלמא דספק מוכן אסור א"כ כמו כן נאמר לחומרא ממשנה דרובא עדיף ואפי' בטלטול אסור:

אמנם יקשה עוד די"ל דנדע ספק מוכן לחומרא היכא דשייך ישל"מ ולא לטלטול דלא הוי ישל"מ לא שייך לחומרא וא"כ להיפוך נאמר דספק הוי ומותר בטלטול. אלא דגם להיפוך לא נאמר לקולא דהוי ספק דלדעת הנ"ל דבס"ס לקולא א"כ נפק"מ בספק לענין אכילה ג"כ דאמרינן ספק מוכן לחומרא ולפ"ז אין הכרע לשום צד ביותר לומר דהוי מספיקא לחומרא או לקולא ואין הכרע לומר משום ספק מוכן או דרוב עדיף מקרוב:

וי"ל עוד דבמוקצה לאכילה ממילא הוי מוקצה ושאינו ראוי לענין טלטול כמ"ש לעיל

בשם הצל"ח דלר' יהודה הוי מהאי טעמא מוקצה לטלטול ג"כ רק לא לר' שמעון דלא הוי דחיה בידים. ואין לומר משום לצורך מקומו כמ"ש לעיל בהל' שבת דמשום זה אין להוציאו ממוקצה. ויש לומר ג"כ דכיון משום הספק מותר בטלטול שלא הוי ישל"מ ויחשב כמוכן ביה"ש אלא דנאמר דעם כל זה כיון דבאכילה אסור ע"י התערובות ממילא מוקצה לטלטול משום שאין ראויה עוד ומוקצה. וע"ז נאמר כיון דלענין האיסור דבכלל הספק מותר מטעם ספק ועל חלק ההתר דנולד ע"י התערובות יש לומר שאין ראוי לטלטל כיון שאין ראוי לאכילה וזה נולד ביו"ט וביה"ש היה ההתר מותר וא"כ הוי מוקצה לחצי שבת וא"כ י"ל משום ספק יהיה מותר לטלטל. אלא כמ"ש בתוס' להלן דתרתי דסתרי בדבר אחד לזה מספק לקולא ולזה לחומרא לא אמרינן עיי"ש. וא"כ לא שנא לאכילה ספק כודאי לחומרא ולטלטל ספק כודאי לקולא. גם כ"ז בתערובות דיש חלק התר ולא בספק שמא מהאיסור דהוקצה ביה"ש דבס' תליא אם אמרינן דספק כודאי מבעוד יום דא"כ נולד המוקצה ביו"ט ושייך אין מוקצה לחצי שבת בספק ג"כ:

אמנם י"ל דהנה כמ"ש די"ל לר' יהודה כיון דאסור באכילה אסור ג"כ בטלטול משום דאיסור אכילה משוי לשאין ראוי. נאמר להיפוך דלא הוי ישל"מ לענין אכילה משום דמפסיד ע"ז שיבטל מטלטול ובאיכא נפק"מ והפסד לא אמרינן דהוי ישל"מ דבעי שתהיה באותו הענין הניתר. וא"כ נאמר להיפוך ע"י הטלטול לא יהיה ישל"מ גם לענין אכילה. ואם דא"כ האיך ימצא ישל"מ לאכילה ולא לטלטול י"ל בכה"ג דראוי לטלטל בלעדי האכילה כמו דאיתא ביצה לסמוך בה כרעי המטה וכיו"ב אף בדרך רחוק מ"מ יש שייכות בו לטלטול בלעדי אכילה. אבל ביוני השובך דלא שייך טלטול בלעדי אכילה וא"כ שייך כמ"ש. ואם כיון דלא שייך טלטול בלעדי לאכילה מאי נפק"מ ומאי שייך לומר דנתיר באכילה שלא יפסיד הטלטול וכל הטלטול רק בשביל האכילה. הרי י"ל דנפק"מ בטלטול לצורך מקומו דכמ"ש בהל' שבת פכ"ד דלענין מוקצה לא שנא להוציאו ולמשוי לצורך משום צורך מקומו דא"כ יבטל כל דיני מוקצה בטלטול בשבת וביו"ט דהרי הוי לצורך מקומו ראוי בכל גוונא ושאני במלאכתו לאיסור דמותר לצורך מקומו וכמ"ש שם. וא"כ כיון להצילו ממוקצה לא מהני לומר אף דאסור באכילה הוי לו לצורך לזה וא"כ נפק"מ בצורך למקומו באיסור טלטול וא"כ נאמר כמ"ש דלא הוי ישל"מ וא"כ למ"ש יהיה נאמר מטעם ספק מוכן בכה"ג דייניין להתיר בין בטלטול ובין באכילה משום ממה נפשך וכמ"ש ועל כרחך משום ודאי אסור דאזלינן בתר רובא דעדיף מקרוב וקושית הפנ"י מיושבת לפ"ז כל זה אמרתי בילדותי ועי' בפנ"י בסוגיא דמתוך שכתב דנאמר במכשירין מתוך ואיסור מלאכה בצורך מקומו עיי"ש:

(ב) ולפ"ז לרבינו שכתב משום ספק מוכן ולא משום רוב לכאורה לא יקשה כיון דדי לאסור משום ספק אשמעינן דבלאו רובא דעלמא ספק מוכן אסור ורוב וקרוב דאזלינן בתר רוב כתב במקום אחר אבל כמ"ש דנפק"מ דמספק מותר בטלטול ומטעם רוב אף בטלטול אסור ואם כן הוי לומר מטעם רובא ומטעם ודאי:

ונדבר עוד בהאי דיש לחלק בין טלטול לאכילה ולמה נאמר ספק מוכן לחומרא בלעדי הטעם דישל"מ דלפ"ז יש לומר דגם מספק לטלטול כמו לאכילה דלא שייך סברתו של הצל"ח הנ"ל:

והנה במס' ביצה כ"ד ע"ב מותרין למאי רב אמר מותרין לקבל ולוי אמר מותרין לאכילה וכו' ובפנ"י ובצל"ח שם מ"ש לחלק בספק מוכן בין אכילה וטלטול עיי"ש:

ונראה דהנה יש להבין בהאי דאמרינן מגו דאתקצאי לביה"ש אתקצאי לכולה יומא ולהלן כ"ו ע"ב אי דאחזי ביה"ש למה לי הזמנה ואי דלא אחזי ביה"ש וכו' וברש"י אי דאחזי ביה"ש שנגמרה מלאכתן ביה"ש אחזו ואין כאן אפי' חצי שבת בהקצאה כלל ואי דלא אחזי ביה"ש ודאי אסורין דאין כאן הכנה מבעוד יום ומאן דאית ליה מוקצה הכנה מבעוד יום בעי כדכתיב ביום הששי והכינו את אשר יביאו עכ"ל:

והנה מלשון שנגמרה מלאכתן ביה"ש שכתב ברש"י היה נראה דדי אם ביה"ש היה מוכן אף לא מקודם לזה אף דביה"ש ספק כולה יום ספק כולה לילה ספק חצי וכו' כדאי' במס' שבת דף כ"ז מ"מ היינו נאמר דדי בהוכן מתחילת השבת ואם גם כולה מלילה מ"מ בא מוכן בתחילת החלות השבת אבל ממ"ש אח"ז ומאן דאית ליה מוקצה הכנה מבעוד יום בעי וכו' והרי ביה"ש ספק כולה מהלילה והכנה מבעוד יום בעינן וצריכין לפרש בכונת רש"י שקודם ביה"ש יהיה מוכן והנה י"ל דמוקצה מדרבנן והאי מוהכינו שכתב ברש"י אסמכתא וא"כ ביה"ש בספק דרבנן לקולא ואמרינן מספיקא דהוי מבעוד יום וכן ראיתי בפרי מגדים בפתיחה הכוללת לאו"ח בהל' יו"ט עיי"ש אלא דלפ"ז למה נאמר באתקצאי לבה"ש אתקצאי לכולה יומא הרי שמא כולה מהיום והוי מוכן מבעוד יום:

והנה דעת הרמב"ן במלחמות בריש מסכתא שכתב מוקצה אסרו כדי שיברר לעצמו צרכיו מערב יו"ט ולא יצטרך לטרוח בסעודה למחר שמא יבוא לעשות בה מלאכה או טלטול האסורין ואסמכוהו לקרא עיי"ש וא"כ צריך הכנה מעת הראוי להכן וביה"ש הזמן האיסור למלאכה עכ"פ מספיקא וא"כ שייך מוקצה בביה"ש אף דהוי ספק לענין יום מ"מ אסור בכל מלאכה משום ספק ושייך ביה"ש מוקצה ואתקצאי לכולה יומא אבל לרש"י לא נראה מטעם גזירה ונראה לדעתו דמוקצה לאכילה מכבוד היום שיהיה לו מוכן מבעוד יום ולכן אסרו לו השאינו מוכן ולפ"ז יש מקום לומר דכיון דהוי בספק ביה"ש

לא יהיה שייך מוקצה וכמ"ש לעיל והנה מוקצה לטלטול לכו"ע לאו משום והכינו אלא כמ"ש לעיל מטעם גזירות הוצאה כדאי' בפ' כל הכלים וכמ"ש לעיל דמוקצה בכלל דברים שאין נצרכים מגזירות נחמיה הוי':

ולכאורה הייתי אומר דלמ"ש נראה דאסרו מוקצה מתחילה על הספק וא"כ יש לומר לפמ"ש בהמ"מ בפ"ב הל' י' מהל' חמץ ומצה בשם הרא"ה שהטעם דאע"ג דספיקא דרבנן היא כיון דבדיקת חמץ תחילתה על הספק החמירו בספיקה יותר משאר ספיקות של דבריהן וכן עיקר עכ"ל. ומובן עם מ"ש ז"ל לדעת רבינו דס"ל דכל דרבנן דאורייתא מלאו דלא תסור ואפ"ה מקילין בספק דרבנן משום דמתחילה לא העמידו דבריהן אלא על הודאי ולא על הספק עיי"ש. ולפ"ז בכה"ג דמתחילה עשהו על הספק והוי מדאורייתא מלאו דלא תסור ובספיקא לחומרא ויש לפרש בזה דברי התוס' ישנים שכתבו לעיל בסוגיא דיש לו מתירין דמוקצה להחמיר דהוי כעין דאורייתא עיי"ש דלמ"ש הוי מהאי טעמא כעין דאורייתא בחומר לספק וכיו"ב משום דתחילתה על הספק. אמנם כמ"ש כל זה במוקצה לאכילה ולא לטלטול דבאכילה מטעם הכנה אבל טלטול משום הוצאה שייך ביה"ש שפיר ג"כ וכמ"ש לדעת הרמב"ן (והנה י"ל בטלטול בשביל הוצאה לא צריך מבעוד יום אלא בהחלת השבת יהיה בכלל דברים הנצרכים) ואם כן לפי זה יש לומר לרב האי טעמא דס"ל משום ספק לאסור באכילה משום ספק ולא לטלטול לפמ"ש לחלק בהם. והנה קיי"ל אין הלכה כרשב"ג וספק מוכן אסור אפי' בטלטול והנה למ"ש לרמב"ן וטעמו י"ל בכ"ג וגם כמ"ש לעיל למ"ש בצל"ח לר' יהודה כיון דאסור באכילה ממילא מוקצה לטלטול ולרבינו ביו"ט כר"י ואם כן גם בספק אסור בטלטול כמו לאכילה (ועיין ברשב"א בפרק המפנין שאין בו אכילה מותר בטלטול דב' לא גזרו וצ"ע) משו"ה נקיט טעמא דספק מוכן כמ"ש וגם מספק אסור בטלטול ובלעדי טעמא דישל"מ ולמ"ש א"צ לומר משום ישל"מ בספק מוכן:

ובהמ"מ בשם הרשב"א דלא אמרינן ספק מוכן אסור אלא בספק נצוד ביו"ט שקרוב ליגע בשל תורה אבל שאר ספיקות מותרין וכתב ע"ז להקשות וסיים ונראין דברי רבינו שלא חלק עיי"ש. ועיין בלח"מ:

וי"ל למ"ש רבינו בפ"א ה"א שכל מלאכה שאפשר מערב יו"ט אסור שלא יטריח ביו"ט וימנע משמחת יו"ט ולא יהיה לו פנאי לאכול עיי"ש ובראב"ד ובכלל זה צידה ג"כ וא"כ י"ל דהוי בכלל שבתון ולמ"ש במ"א בהל' שבת דלדעת רבינו דכל שבות מדרבנן דלא הוי מטעם גזירה שלא ליגע באיסורי דאורייתא אלא משום שביתה מדרבנן המה בכלל מצות רשות מדאורייתא וחיוב מדרבנן וכל מה שנוסיף בשביתה הוי בהקיום מ"ע דרשות

מדאורייתא ובכלל תשבות בכה"ג לא אמרינן ספק דרבנן לקולא דהרי משום לא תסור דאורייתא לדעת רבינו אלא כמ"ש ז"ל דרבנן הקילו בדבריהן בספיקן אבל בכה"ג דאם קיימם קיים דאורייתא דרשות לא הקילו בדבריהן עי' בהל' שבת כ"א ה"א ומ"ש שם עיי"ש וא"כ י"ל מהאי טעמא לומר בצידה לחומרא וחמיר משאר צידה ויו"ב:

ולמ"ש לעיל לרש"י מוקצה משום והכינו גם מדרבנן משום כבוד היום וא"כ הוי מוקצה לאכילה מטעם שבות וכבוד שבת ויו"ט מדרבנן לפי זה להחמיר ג"כ בכל מוקצה לאכילה ג"כ ולא בטלטול דמשום גזירה דהוצאה דהוי כשאר דרבנן וי"ל דרב ולוי פליגי בטעמא דמוקצה כרמב"ן או כרש"י. דלדעת הרמב"ן בכל מוקצה אף לאכילה משום גזירה ואפ"ה ר"ג מתיר:

שלשה ומצא שנים מותרין. בתוס' שם בד"ה חד מנייהו אזיל לעלמא וא"ת וכי תלינן לקולא בדבר שיל"מ וי"ל דהואיל ונשארו שנים במקומם ודאי בכה"ג תלינן לקולא עכ"ל:

נראה משום דאמרינן כאן נמצא וכאן היה עדיף קרוב מרובא וכיו"ב ברמב"ן במסכת ב"ב בסוגיא דרוב וקרוב וכמה הראשונים והאחרונים ז"ל וכן נראה דעת הר"ן בפרק אין צדין בסוגיא דמחובר וז"ל אבל גוי שהוא שרוי וכו' אמרינן כאן נמצא וכאן היה עיי"ש ועיין בסמ"ע בסי' רנ"ט ס"ק ו' ובטו"ז יו"ד רצ"ז ס"ק י"ז ובתוס' ב"מ כ"א ע"ב בד"ה תאנה ובס' תבואות שור בסי' ס"ג בזה עיי"ש ובהמ"מ בפ"ב ה"י להלן:

וברש"י במשנה זימן שחורים וכו' ולא היה שם עוד ולמחר מצא הכל לבנים ודאי המזומנים הלכו להם ואלו אחרים דאתו להו מעלמא לשובך וכן שנים ומצא שלשה ואינו מכיר את המוכנים כולם אסורים עכ"ל. ומ"ש ולא היה עוד צריך פי' וב שיטה מקובצת ובצל"ח עמדו ע"ז עיי"ש:

והנה יש לפרש דאם היה עוד שחורים ולא ידע הי מהם מהמזומנים הוי ספק מוכן ותליא אם ספק מוכן אסור או מותר דאי' להלן ומשו"ה נקטי שחורים ולבנים דלא הוי אפי' ספק מוכן. אלא דיקשה למאן דס"ל ספק מוכן אסור. ולמ"ש דגם לטלטול אסור וי"ל דאם היו שחורים ומצא שחורים כמספר אף דלא היה לו טביעת עין והשחרות אינו סימן ליונים אפ"ה מותרים משום דאמרינן כאן נמצא וכאן היה כמו בג' ומצא ב' וכמ"ש בתוס' הנ"ל והאי דמקשינן שחורים וכו' פשיטא דילמא אתי לאשמעינן האי גופא בשחורים ומצא שחורים דמותרים דאמרינן כאן נמצא וכאן היה י"ל דזה נדע מג' ומצא ב' ושם לא שייך פשיטא דהרי בכה"ג הוי במעשר מחלוקת בזה כדאיתא בסוגיא:

אמנם לא כן דעת הרא"ש במסכת ב"ב שם עיי"ש. וי"ל מהסברה לדעת הרא"ש דהאי דאמרינן כאן נמצא כאן היה עיין במסכת כתובות בסוגיא דמומין עיי"ש דחזקה זאת

בלתי מכרעת לומר כן כמו כל החזקות שהיה כאן אלא דאמרינן במומין שם דכאן דנמצא אבל ברשות ובמקום אחר שלא היה. נשאר בחזקתו ולא תלינן אלא ברשות הנמצא וכל זה אם במקום האחר לית לנו לומר להוציאו מחזקתו אבל היכא דהרוב מסייע להשנוי מחזקה למקום האחר כמו הכא דרובא נגד הכאן נמצא וכו' לא שייך לכאורה חזקה זאת דאינה חזקה על מקום הזאת אלא על מקום האחר ורשות האחר כמ"ש כן נראה לומר לדעת הרא"ש ועי' בסוגיא דבשר שנתעלם מהעין וצ"ע:

הלכה ז

דגים שבביברין גדולים וכן חיה ועוף שבביברין גדולים כל שהוא מחוסר צידה עד שאומרים הבא מצודה ונצודנו הרי זה מוקצה ואין צדין אותו ביו"ט ואם צד לא יאכלו וכל שאין צריך מצודה הרי זה מוכן וצדין אותו ביו"ט ואוכלין אותו וכן חיה שקיננה בפרדס הסמוך לעיר ילדיה כשהן קטנים שאינן צריכין צידה אינם צריכין זימון מפני שדעתו עליהן. ועי' בראב"ד והמ"מ:

והנה בטעמא דאיסור צידה לדעת רש"י משום דאפשר מאתמול ועי' מ"ש לעיל בפ"א ה"ה עיי"ש ועי' בר"ן שהקשה לדעתו דאם כן אם לא עלה בידו מאתמול יהיה מותר לצוד ביו"ט עיי"ש:

וי"ל דאם נאמר דמטעם אפשר מאתמול צידה אסורה מדאורייתא לרש"י כדעת הסוברים כן כמ"ש לעיל בפ"א הנ"ל וא"כ י"ל לפמ"ש ז"ל דמלאכת אוכל נפש התירה התורה ומהאי טעמא נאמר מתוך כמש"ל בפ"א בזה ולהיפוך מזה ג"כ לדעת רבינו בבונה וכיו"ב שאין מיוחד לאו"נ ולא הוי מלאכת או"נ חייב אפי' בעושה לצורך או"נ ולפ"ז נאמר דתליא למה שמיוחד ברוב פעמים דדרכי התורה לדון לפי הרוב בכל דבר ולפ"ז נאמר למ"ש ברש"י בביבר המכונס בדגים וא"כ הוי אפשר ברוב פעמים שיעלו הדגים וברוב פעמים אפשר מאתמול וכיון דלדעתו אפי' במלאכת או"נ לא התירה התורה אלא שאפשר לעשות מאתמול וא"כ כיון דצידה הוי מאלה דברוב פעמים אפשר מאתמול לא הוי צידה ממלאכת או"נ שהתירה התורה ואם גם לא עלה בידו בערב יו"ט ולא הוי אפשר לו מאתמול מ"מ כיון דברוב פעמים הוי אפשר לא הוי המלאכה המותרת ומיוחדת לאו"נ וכמו בבונה לאו"נ לדעת רבינו כמו כן באפשר מאתמול לרש"י הכל תליא במה שמיוחד ברוב פעמים אלא לרבינו במיוחד לאו"נ די ולרש"י מיוחד לאי אפשר מאתמול ג"כ אז הוי ממלאכת או"נ שהתירה התורה:

אמנם דעת רבינו כמו כן על מ"ש ואם צד לא יאכלו וכו' שדעתו צידה מטעם מוקצה ועי' בתוס' ביצה דף ג' ע"א בד"ה גזירה שכתבו שי"א בצידה שמא יצוד דגים טמאים

והקשו ע"ז דהוי מלאכה שאצל"ג עיי"ש והנה לדעת רבינו דס"ל מלאכה שאצל"ג אסור מדאורייתא למה צריך לומר מטעם מוקצה ואין לומר דנפק"מ בעבר וצד דאסור משום מוקצה דהרי בעובר בכל מלאכה דאורייתא אסור ג"כ עד כדי שיעשה וא"כ א"צ למוקצה להאי אמנם לדעת רבינו דספק דאורייתא מדרבנן אסור וא"כ עבר על דרבנן בלבד ועדיף לומר משום מוקצה דבעבר על ספק דאורייתא שנאסר אח"ז כשהיה בהתר לא ברור כ"כ אבל מטעם מוקצה ודאי אסור בעבר והיה בהתר ובביברין קטנים דמותר ולא חיישינן שמא יצודו דגים טמאים האסורים בטלטול יש לומר כולי האי לא חיישינן בספק דרבנן אף לעשותו בידים בכה"ג משום שמחת יו"ט:

ולמ"ש לדעת רש"י וכמו כן בערוך בערך ביבר דהוי בדגים מכונסין וא"כ לא שייך כלל חשש שמא יעלו דגים טמאים דמסתמא טמאים אין מכנסין בביבר אם הוי של ישראל. והנה להלן דאי' הא ר' יהודה הא רבנן וכו' וכמ"ש בתוס' במס' שבת צ"ד ע"א בד"ה ואי' דת"ק דר' שמעון ר"י עיי"ש וכמו כן נראה להיפוך ג"כ דהוי בר פלוגתא וא"כ רבנן דר"י מסתמא ר"ש ג"כ והרי ר"ש ס"ל משאצל"ג פטור ולית ליה מוקצה ועל כרחך טעמא אחרינא באיסור צידה בלעדי מלאכה שאצל"ג בליכא טמאים וגם מוקצה לית ליה וכמ"ש ורבינו שכתב משום מוקצה י"ל משום איסור צידה הוי מוקצה וכמ"ש לעיל ולדעתו דקיי"ל דמוקצה אסור ביו"ט וכמ"ש בסוגיא הגמ' מוכח דלא הוי עיקר טעמא דצידה משום מוקצה או משום שאצל"ג:

אמנם יש לספק במ"ש רבינו הרי זה מוקצה אם כונתו באיסור צידה משום דדבר הצריך לצידה הוי מוקצה ואסור באכילה וממילא אסור לצודו או דדעתו דמצ"ע לא הוי מוקצה אלא כיון שצידה אסורה כל דבר הצריך לצוד הוי מוקצה ואסור לאכלו בעבר וצד וא"כ יש לספק לדעתו אם איסור צידה משום מוקצה או איסור מוקצה משום איסור צידה וממ"ש בפי' משניות אין הכרע עיי"ש ובפנ"י נראה שהבין דאיסור צידה משום מוקצה עיי"ש ואשגרת דלישנא דרבינו נראה כן ובטו"ז בסי' תצ"ז פי' מוקצה משום צידה עיי"ש:

והנה אם נאמר דמוקצה משום צידה צריכין אנו לומר בצידה טעמא אחרינא לאיסורא אם כמ"ש ברש"י וסייעתו דאפשר לעשותו מאתמול וכיו"ב ולדעת רבינו הכל מדרבנן וכמ"ש בפ"א בזה:

ולכאורה האי דאפשר לעשותו מאתמול אסור מדרבנן עכ"פ נראה דהוי באפשר בודאי לעשותו מאתמול אבל בספק אם אפשר מאתמול הוי ככל ספק דרבנן לקולא וא"כ נאמר דמוקצה ואפשר לעשותו מאתמול לא שייכי בהדדי דממ"נ אם הוי בגדר ודאי שיעלה במצודתו לא מסתבר שיהיה מקצה נפשו בהם ובספק למ"ש לא הוי בגדר אפשר לעשותו

לאסרו מהאי טעמא:

וכמ"ש לעיל בדעת רש"י וערוך לפרש בביברין במכונסין דא"כ ידוע שיש שם דגים ואינו מחוסר אלא צידה וכן משמע הלשון כל המחוסר צידה דרק המעשה הצידה מחוסר ואם כן בכה"ג לא שייך שיקצה את עצמו שיהיה רחוק בדעתו להשיגם ובראב"ד כתב משום שמכוסין מעין ובטו"ז בסי' תצ"ז פי' משום מוקצה דהבלתי נראה אדם מקצה ומסיח דעתו עיי"ש וכנראה הוי דומיא דאיל וצבי שקיננו בפרדס סמוך לעיר דדעתו עליה ועי' במג"א שם בס"ק י' וז"ל ורש"י כתב בסמוך לעיר דידע שילדה משמע כשידע אפי' רחוק מעיר וטוב להחמיר עכ"ל וכונתו במ"ש וטוב להחמיר משום די"ל דאפי' בידוע מרחוק לעיר מסיח דעתו ממנו אבל בביברין במחוסרי צידה אין לדמותן לרחוק מעיר כיון שעולין בודאי ולא שייך מוקצה ונראה ביותר דהוי מוקצה משום איסור צידה ומשום דאפשר מאתמול אסור ומשום האיסור מקצה נפשו ואסור בעבר וצד ג"כ ומהאי טעמא דמוקצה משום צידה י"ל דדעת רבינו לפרש דרשב"ג שמחלק במחוסר צידה קאי ג"כ אדגים דאל"כ לא שייך מוקצה מחמת עצמו ועי' בראב"ד והמ"מ שם:

הלכה ח

מצודות חיה ועופות ודגים שפרסן מערב יו"ט לא יטול מהן ביו"ט אלא א"כ יודע שניצודו מעיו"ט הסוכר אמת המים מערב יו"ט ולמחר השכים ומצא בה דגים הרי אלו מותרין שכבר ניצודו מערב יו"ט והרי הן מוכנין. בגמרא שם במשנה כ"ד ע"א מצודות חיה ועוף ודגים שעשאן מערב יו"ט לא יטול מהן ביו"ט אא"כ יודע שנצודו מעיו"ט ומעשה בעכו"ם שהביא דגים לרבן גמליאל ואמר מותרין הן אלא שאין רצוני לקבל הימנו ובגמרא מעשה לסתור וכו' חסורי מחסרא והכי קתני ספק מוכן אסור ר"ג מתיר ומעשה נמי בנכרי וכו':

ובשטה מקובצת הקשה מורי אמאי אמר חסורי מחסרא וכו' לימא לא יטול מהן ביו"ט אא"כ ידוע שניצודו מעיו"ט אי דברי ר' יהושע וכו' ורש"י ז"ל נשמר מזה ופי' דספק מוכן לאו דברי הכל וכו' בברייתא וכו' וכיון שכן מחסר לנו למתני' כי היכא דלהוי מחלוקת דר"י ורבן גמליאל ממש דאיירי בספק מוכן עכ"ל:

ונ"ל לומר גם נדבר בדברי רש"י בד"ה ספק מוכן כלומר זו שאמרנו לא יטול מהן מספק דהיינו ספק מוכן וספק מוקצה ואסור לאו דברי הכל היא אלא פלוגתא דר"י ור"ג היא לקמן מייתי ליה בברייתא עכ"ל ומ"ש לדייק בלשונו שכתב דהיינו ספק מוכן וספק מוקצה דלמה הוכפל לומר ספק מוכן וספק מוקצה:

והנה עיין בפנ"י שהקשה לדעת מה האיסור ליקח ממצודה הנפרסת מערב יו"ט דהרי

איתא במס' שבת בפ"ק פורסין מצודה בערב שבת וא"כ לא הוי מוקצה מחמת איסור בזה ועל כרחך מוקצה מחמת עצמו או נולד והקשה לדעת הירושלמי דנראה דהוי בודאי שיעלו דגים וא"כ לא שייך מוקצה מחמת עצמו עיי"ש:

והנה ז"ל הירושלמי אא"כ ידוע שניצודו מבעוד יום מי מודיע אם נתקלקלה המצודה דבר ברי שניצודו מבעוד יום אבל אם לא נתקלקלה המצודה דבר ברי שלא ניצודו מבעוד יום ואפי' נתקלקלה המצודה וחש לומר שמא לא ניצודו מבעוד יום אמר ר' יוסי בי ר' בון בפורש בחורשין תדע לך שהוא כן דתני' דגים לא במקום שהן מצוין והכא במקום שחיה ועוף מצוין עכ"ל כאן ובמס' שבת בפ"ק במשנה פורסין וכו' עיי"ש:

והנה הירושלמי אינו סובר כגמ' דידן דלדעת הירושלמי דהכל תלוי אם נתקלקלה דמאתמול ודאי נתקלקלה ואם לא נתקלקלה ודאי מהיום וכמ"ש בקרבן העדה שם דלזמן מרובה ודאי תתקלקל עיי"ש וא"כ יקשה מאוד כמ"ש בפנ"י כיון דלירושלמי הוי נמי ודאי שניצודין מיד וא"כ אף באתרמי שלא נתקלקלו וניצודו היום מ"מ מוקצה לא הוי דעכ"פ היה דעתו עליו. ונראה דדעת הירושלמי דאם נתקלקלה ודאי מאתמול ומצוי בה דגים או חיות הרבה אבל בלא נתקלקלה מוכח דבמים אלו או ביער הזה בלתי מצוין שם דגים ושם חיות דאל"כ היו ניצודין מאתמול ונתקלקל וא"כ כיון דהוי בלתי מצוי כל כך שייך שפיר מוקצה כן נראה לענ"ד לומר בפי':

והנה בהאי ספק שמא יעלו או לא יעלו דגים במצודתו והאי ספק שמא ניצודו ע"י הנכרי דהוי ג"כ מוקצה בלתי שוים המה דהנה בפורש מצודתו אף דמסופק שמא יעלה הרי נתן דעתו עליהם וצריך לומר דדעתו על הספק בלתי מוציא מתורת מוקצה ומובן עם מ"ש לעיל בשם הרמב"ן דמוקצה משום שהצריכו שיהיה נכון לו מערב יו"ט שלא יבוא לידי מלאכה ביו"ט וטורח. ולדעת רש"י להלן משום והכינו וכו' עיי"ש וא"כ הכנה מסופקת שאנחנו ידענו שמסופק אם יעלו לו לא הוי הכנה דבעי הכנה ודאי. וע"ז שייך לומר ספק מוכן דלא הוי ודאי מוכן אלא ההכנה בספק. אבל זה אם ניצודו ממש היום דבניצודו באיסור היום הוי מוקצה ממש דמאלה הסיח והקצה דעתו ובספק הוי ספק מוקצה. והנה במשנה לא נאמר כמ"ש אלא מאשר המה ספק מוכן הכולל ספק הכנה וספק מוקצה. והרי לרשב"ג הוי ספק מוקצה. לכן כתב ברש"י דהיינו ספק מוכן וספק מוקצה וכו' דעל שניהם פליג רשב"ג ות"ק ולכן הצריכו בגמ' לומר חסורי מחסרא הכי קתני ספק מוכן וכו' וכמ"ש ברש"י ספק מוכן וספק מוקצה ובשניהם התיר רבן גמליאל דלא נדע כן ממשנה בהאי אלא א"כ יודע וכו' ומובן ג"כ איכא דמתני ליה אהא וכו' דשם מפורש ספק מוכן דכולל שניהם ולא על המשנה דלא נכלל ספק מוקצה. והנה

אף דלכאורה ספק מוקצה חמיר מספק מוכן דבספק מוכן כהאי דמתני' עכ"פ דעתו עליה דפרש המצודה מה שאין כן בספק אם ניצודו מהנכרי. מ"מ י"ל ג"כ אפכא דבספק מוקצה י"ל דהוי ככל ספק דרבנן לקולא. אבל בכה"ג דהכינו בספק וכמ"ש דצריך הכנה מודאי וא"כ לא הוי בספק ספק מוכן דלא הוי הכנה כלל דהכנה בספק לא הוי הכנה כלל ולא שייך ספק דרבנן לקולא דודאי לא הכין כראוי משא"כ בספק מוקצה וא"כ צ"ל גם להיפוך דלא נדע גם מת"ק לאסור בספק מוקצה אם לא חסורי מחסרא וכו' ומברייתא המפורשת ספק מוכן בסתמא הכולל הכל:

והנה לפי הירושלמי הנ"ל בלתי מוכרע דרשב"א ס"ל ספק מוכן אסור דלהירושלמי הוי בכל פעם ודאי מוכן או אינו מוכן. והנה בגמ' דידן איתא נתקלקלה מערב יו"ט ולירושלמי אפי' נתקלקלה ביו"ט מותר. ובירושלמי מוקי בחורשין שמצוין שם ואמרינן מסתמא היו שם מערב יו"ט אלא בלא נתקלקלה הוכחה דלא היו מאתמול. והאי דבבלי דברייתא צ"ל להירושלמי במקום שאין מצוין ואז אזלינן אם נתקלקלה מעיו"ט ובספק אסור וא"כ י"ל דבבלי וירושלמי בלתי מחולקים:

ורבינו לא הביא כלל האי דנתקלקלה ובהמ"מ כתב דלא נפק"מ בזה כיון דצריך שיהיה ידוע מ"מ יקשה דהו"ל במקום שמצוין הוי בודאי מעיו"ט אם לא שראינו הוכחה שלא נתקלקלה ובאין מצודה לפנינו ובלתי נודע אם נתקלקלה לירושלמי יהיה מותר. וא"כ הרשב"א לא הוי באופן הנאמר במשנה לפי הירושלמי דרשב"א לא מיירי בחורשין וא"כ למ"ש התניא אידך הוצרך לאשמעינן בשביל ספק מוקצה וכ"כ דרשב"א כמ"ש דאין דומה להנאמר במשנה בלתי החסורי מחסרא ולא בברייתא הקודמת. וביותר י"ל דלעיל אמר הלכה כר"י בספק מוקצה וכאן אמר הלכה כרשב"א בספק מוכן דכמ"ש לעיל יש מקום לומר בשניהם יותר להחמיר בזה מבזה ורשב"א לא מיירי אלא בספק הכנה ואתי שפיר:

ובמ"ש י"ל קושית מהרש"א על דמקשינן הא גופא קשיא לרב דאמר מותר בטלטול ואסור באכילה וא"כ לתרצו בא וכו' בידוע אסור באכילה וסיפא בידוע וכו' מותרין בטלטול וכתב דעל כרחך הסוגיא קאי ללוי עיי"ש. ולמ"ש י"ל דמחלוקת רב ולוי להלן ברבן גמליאל בספק מוקצה משא"כ כאן דהוי ספק הכנה דמטעם ויכינו צריך ודאי הכנה וכ"ז לענין אכילה אבל לטלטול דמשום הוצאה לא שייך להאי טעמא אם לא נאמר משום דאסור באכילה אסור בטלטול מ"מ י"ל כיון דמצ"ע לא שייך לאסרו בטלטול גם ללוי מותר בטלטול. ועיין בפנ"י שכתב שאין סברה לחלק בזה ולמ"ש בענין זה יש סברה ביותר מלהלן. ורב על כרחך לא ס"ל מדאסר באכילה אסור בטלטול. ועי' בפנ"י

שמביא תוס' במס' שבת דאף דאסור באכילה מותר בטלטול ועי' בפנ"י בריש מסכתא. ועי' ברשב"א במס' שבת בפ' מפנין דהיכא דשייך מוקצה לאכילה מותר בטלטול ושאין שייך בו איסור אכילה אסור בטלטול דבב' לא גזרו עיי"ש:

(**ב**) ברש"י כ"ד ע"א בד"ה חייב דכיון דהכניס ציפור למגדל ונעל לפניו הרי הוא אחוז ועומד ונגמרה צידתו וכו' עיי"ש נראה דמפרש דציפור למגדל לכו"ע נגמרה צידתו אבל בצבי לביבר פליגי דלרבנן צריך גמר צידה וכה"ג לא הוי גמר צידה אף דנצוד שלא לצאת לחוץ. ואף דמצינו בעלמא דחייב בגמר מלאכה בפ"ע שאני שם דהוי עד שעשה הגמר הדבר באותו הדבר שעשה ג"כ מלאכה בפ"ע אף דלא נגמר הדבר המלאכה בפ"ע נגמרה דהוי מלאכה בעלמא כמו שם משמעון ועי' בפ"א הי"ג מהל' שבת עיי"ש. אבל בצידה לא הוי מלאכה שלימה אלא כשניצוד לגמרי ודומיא דמשכן שהיה צידת חלזון בכל פעם בגמר שלה ועכ"פ כמ"ש צריך שתהיה מלאכה שלימה בשום פעם בכה"ג. ולפ"ז לר' יהודה הוי צידה במקצתו ג"כ צידה אף דמחוסר עוד צידה:

ויש להבין למה נאמר לדידיה דמקצת צידה הוי צידה ואם ס"ל מקצת צידה הוי צידה מכ"ש שנאמר דגמר צידה הוי צידה והצד מתוכו למה יהיה פטור דהוי העיקר הצידה בחלזון במשכן. ועל כרחך צ"ל לר"י הוי הצידה בביבר אף דצריך עוד לתחבולה לצודו גמר צידה דאל"כ כמ"ש. ופשיטא להגמ' להקשות ורמינהו ולא ס"ד לומר לר' יהודה פטור ובצד מתוכו חייב דרשב"ג אמר בהדיא במס' שבת ק"ו הצד לתוכו פטור והצד מתוכו חייב. ולכאורה לרשב"ג י"ל דס"ל כמ"ש דלא הוי גמר מלאכה בעלמא אבל לר"י דילמא ס"ל בזה ובזה חייב וצ"ע. ועי' במס' כריתות י"ט ע"א במשנה שעשה מקצת וכו' ובגמ' ע"ב שם גמר מלאכה לר' אליעזר פטור הא וכו' עיי"ש עיין בתוס' במס' שבת בד"ה שניהם עיי"ש:

הלכה ט

בית שהוא מלא פירות מוכנין ונפחת נוטל ממקום הפחת. ועי' בהמ"מ שהקשו כיון שהיה סתום מערב יו"ט היו מוקצין מחמת הבית וכתב בשם הרשב"א בבית רעוע שדעתו שיפחת ובשם הרמב"ן שאפי' בשלימה ונפחת ביו"ט לפי שאין הפירות מוקצין מחמת עצמן ואין בסיס לדבר האיסור וכתב שכן ההלכות ורבינו ע"ש:

ונראה בגמ' ביצה ל"א ע"ב במשנה בית שהוא מלא פירות ונפחת נוטל ממקום הפחת וכו'. וברש"י ולא אמרינן מוקצה מחמת איסור דרבנן הן וכו' דלא הוי פחיתתו איסורא דאורייתא וכו' באוירי דלבני לאו מוקצה נינהו כדאמר לקמן גבי טבל שהוא מוכן אצל שבת שאם עבר ותיקנו מתוקן עכ"ל. ובתוס' שם בד"ה ונפחת השיגו על רש"י מכמה

קושיות דאמרינן מוקצה מחמת איסור דרבנן וכיו"ב ברמב"ן מובא בר"ן ודעת התוס' דמשנה כר' שמעון וכ"כ ברש"י במס' עירובין ל"ד עיי"ש. והנה לרבינו ביו"ט קיי"ל כר' יהודה:

ובמס' שבת מ"ג ע"א בתוס' בד"ה טבל הקשו על האי דאמרינן שאם עבר ותיקנו מתוקן ממס' תרומות ובכמה דוכתי המעשר בשבת במזיד לא יאכל בשוגג יאכל והכא נקטי עבר ותיקנו במזיד. ותירצו דמיירי בלית ליה פירי אחריני כדאי' במס' ביצה דף י"ז ע"ב דמותר אפי' במזיד עיי"ש. ולכאורה יש להבין למה נקטו במזיד ובלית ליה פירי אחריני ולא בשוגג ובאית ליה דמצוי ביותר. וע"ע שהקשו בתוס' שם דנימא מגו דאתקצאי לביה"ש אתקצאי לכולה יומא עיי"ש. ובמגיני שלמה תירץ דמאן דס"ל אין שבות ביה"ש במקום מצוה ולתרום טבל הוי מצוה ולא אתקצאי לבה"ש אלא למאן דס"ל מוקצה לחצי שבת אין לומר כן עיי"ש ואמרתי כן מנפשאי. אמנם אמרתי בילדותי דב' קושיות התוס' אחת מתרצת השניה. דכמ"ש דעת רש"י דלא אמרינן מוקצה מחמת איסור דרבנן וראיה מטבל וכו' ולכאורה יש לחשוב בטעמא בזה דמאי שנא איסור דרבנן מדאורייתא כיון דבכל גוונא נאמר דלא היה דעתו משום האיסור. דאם נאמר משום אין שבות ביה"ש ונאמר בהוקצה למצותו אמרינן אפי' מחמת איסור דרבנן משום דלענין מצוה לא שייך אין שבות וכו' כמ"ש ז"ל אבל יקשה הרי לא אמרינן אין שבות ביה"ש אלא במצוה וגם דא"כ יבטל כל אתקצאי לביה"ש למאי דקיי"ל אמירה לנכרי שבות מדרבנן וא"כ לא ימצא מוקצה מחמת איסור דאורייתא ביה"ש דאפשר ע"י נכרי:

והנה לומר כמ"ש המ"מ בפ"א מהל' אישות דלא שייך חזקת כשרות באיסור דרבנן דלאו כו"ע זהירי וקיימו המל"מ בהל' תרומות פ"ה ה"ג בהגה שם ויו"ב. אמנם דעת המ"מ נראה דלא שייך חזקת כשרות דהוי כמ"ש ז"ל חזקה דאתיא מכח רובא דרוב ישראל נזהרים מאיסורין ובאיסורי דרבנן כתב דלאו כו"ע זהירי וליכא האי רובא. ועכ"פ מכלל מחצה על מחצה הזהירים כשאינם זהירים וכדאיתא במס' ביצה כ"ו ע"ב איכא דאקצי ואיכא דלא אקצי בעי הזמנה עיי"ש. והנה לומר בכל מוקצה מחמת איסור כשראינו עובר אותו במזיד בשבת א"כ הוכיח סופו על תחילתו שלא הקצה נפשו מאיסורא. גם זה בלתי ניתן לומר כמ"ש ז"ל דאמרינן השתא יצא מחזקתו ונעשה רשע ולא למפרע עי' ביו"ד בסי' א' ובטו"ז שם ובס' ש"ש בזה. וכל זה באיסור דאורייתא אמנם באיסורי דרבנן יש לומר בעבר במזיד דנראה דאיסור לא נחשב בעיניו להקצות עבור זה ולא שייך לומר דהשתא נעשה רשע דדוקא באיסור דאורייתא אין מוציאין מחזקתו למפרע ובכ"מ אמרינן משום חזקה דיצא מאוחר מחזקתו משא"כ באיסורי דרבנן כמ"ש המ"מ לא שייך

חזקת כשרות וא"כ בעבר שפיר י"ל הוכיח סופו על תחילתו שלא הקצה נפשו ע"ז. ולפ"ז נאמר על ב' קושית התוס' הנ"ל וי"ל דמשו"ה נקטי בגמ' עבר ותיקנו במזיד משום קושיא השניה דאתקצאי ביה"ש וכו' אבל בעבר במזיד לא שייך מוקצה וכמ"ש ואתי שפיר:

אמנם יקשה עוד מבית שנפחת דלא היה במזיד ואפ"ה דעת רש"י דלא אמרינן מוקצה מחמת איסור דרבנן ומה הטעם בזה. ומשום אין שבות ביה"ש עי' בהל' שבת בשו"ע בסי' ש"ז וסי' שמ"ב ודעת רבינו בפכ"ד מהל' שבת דוקא לדבר מצוה או דנדחק להדבר לעשותו עיי"ש:

אמנם זה שנחלק משום מצוה כמ"ש ז"ל [הוא] מסוגיא דמס' שבת ל"ד ספק חשיכה אין וכו'. אבל לרש"י שכתב שם דאתיא כמאן דס"ל גזרו בשבות ביה"ש עיי"ש. א"כ לרש"י לא הוי מטעם זה מוקצה בכל איסורי דרבנן ואם דיקשה כמ"ש א"כ אף באיסורי דאורייתא לא יהיה מוקצה דאפשר ביה"ש ע"י אמירה לנכרי י"ל דודאי בהוקצה למצותו בנר בשבת דהוי דחיה בידים לביה"ש. וכמו כן באפשר לעשותו ביה"ש ולא עשהו כיון דאח"ז לא יהיה בידו לעשותו משום איסור מלאכה בשבת ובמקרה נסתלק האיסור בשבת בכה"ג הוי מוקצה שפיר ביה"ש וכמ"ש ברש"י במחובר מדלא לקטן מאתמול עיי"ש ולא שייכי לפ"ז דברי רש"י במוקצה מחמת איסור מדרבנן דהוי ממילא מבלי הקצאתו ואי אפשר לעשותו ביה"ש בכה"ג שייך לומר דלא הוי מוקצה משום האיסור דאין שבות ביה"ש:

וא"כ י"ל דגם למ"ש בתוס' דבית שנפחת קאי לר' שמעון הרי גם לר"ש צריך שיהיה עומד ומצפה כמו דאי' בכמה דוכתי ובבית שנפחת וכמו כן בסוכה רעועה לעיל שם נאמר מדלא סתרי ביה"ש וקודם לזה נראה שאין עומד ומצפה וגם לר"ש מוקצה בכה"ג. וראיתי בפני"י שכתב כמו כן דגם לר"ש כתב רש"י כן אף באוירי דלבני דהוי כבית רעוע מ"מ מדלא סלק מאתמול אקצינהו עיי"ש אבל בזה לא נועיל להבין למה לא נאמר מוקצה מאיסור דרבנן כיון דשייך לומר מדלא סלקו מקודם אקצינהו:

והנה יש לומר כמ"ש דאף בסוכה רעועה שייך לומר מדלא סתרי מאתמול וכו' בזה יש לומר דלר"ש אף דניח"ל כ"ז שתתקיים אפ"ה אינו מקצה משום דעומד ליפול ולדידיה שאין אדם מסלק מספק וכמ"ש לעיל אפי' במה שיארע במיעוט דעתו עליו ולר"י דבעי הכנה ודאי כיון דאפשר לסלקו ולא סלקו לא הוי הכנה ומוקצה שפיר. גם י"ל בסוכה רעועה ועומדת ליפול ליכא הוכחה מדלא סתרי ביה"ש דמקצהו לר"ש די"ל משום דסומך דעתו שתפול ממילא ולר"י לא הוי מוכן בכה"ג וכמ"ש:

אמנם בבית שנפחת ואף באוירי דלבני בלתי מוכח דעומדת ליפול וא"כ שייך לומר מדלא סתרו מאתמול אקצינהו. ונראה דצריכין לומר דמיירי באופן שלא היה אפשר לו

ביה"ש לסתרו ואפ"ה ראויה מצ"ע או כמ"ש בפנ"י דבית שנפחת מיירי ג"כ בעומדת ליפול וכמו בסוכה רעועה ואמרינן אין שבות ביה"ש ולא שייך מוקצה ומיושב דבמסכת עירובין כתב רש"י דכר"ש אתיא וכמ"ש ובפנ"י גם כאן י"ל דרש"י לר"ש כ"כ ואתי שפיר וברשב"א שבהמ"מ הנ"ל ג"כ דבית שנפחת בבית רעוע ועי' בשעה"מ מה שהקשה על דעת רש"י ומיושב למ"ש:

אמנם לדעת דלא שייך לומר מטעם אין שבות במקדש דס"ל דוקא במקום מצוה ואף למ"ש הרשב"א המובא בהמ"מ דבית שנפחת כבית רעוע מ"מ לדעת התוספות וכמ"ש י"ל לרש"י לר"ש אבל רבינו דפוסק כר' יהודה ביו"ט נראה כמ"ש מטעם והכינו מ"מ כיון דיוכל לסתרו מאתמול ואין ודאי שתפול ביו"ט הוי כנולד ביו"ט ועיין בהמ"מ הנ"ל עוד בשם הרמב"ן שאפי' בשלימה ונפחת ביו"ט לפי שאין הפירות מוקצין מחמת עצמן עיי"ש וזה מסכים למ"ש הרמב"ן במסכת שבת קמ"ד בעז לחלבה שכתב וז"ל כמובא בר"ן שם דאפשר דאפי' מאן דאית ליה מוקצה ונולד שרי שאין מוקצה מחמת איסור הבא מעצמו כגון זה דלא דחי בידים כגון נר אסור אלא בעוד האיסור עליו א"נ אפי' בשנסתלק האיסור בשעבר עליו כגון ששוחט בשבת שאסורה משום מוקצה הא כל שלא עבר על השבת ואפי' בשוגג מכיון שנסתלק האיסור נסתלק המוקצה ומשו"ה שרינן האי חלב שנחלב לתוך הקדירה שאע"פ שהעז הוי מוקצה מ"מ האי חלב שנחלב נסתלק ממנו תורת מוקצה ולא נעשה איסור בדבר ובכה"ג ליכא למיחוש ביה משום מוקצה והיינו טעמא דפריך ריש ביצה גבי ביצה שנולדה בשבת שבת דעלמא תשתרי ולא אסרינן ליה משום מוקצה עכ"ל ועי' בבעה"מ ורמב"ן ור"ן ריש מסכת ביצה מ"ש בענין מוקצה משום איסור שחיטה עיי"ש וברמב"ן במלחמות ביצה כ"א גבי לכם ולא לכלבים עיי"ש והנה דעתו במוקצה מחמת איסור בלא דחיה בידים בנפסק האיסור לא שייך מוקצה ודבר זה צריך ביאור:

ונראה לענ"ד לומר בכוונתו דהנה בכל הדברים שאין ראויה ביה"ש אע"פ שדעתו עליה ועומד ומצפה על למחר שיהיה לא מהני לדידן לומר דהוי כהכינו מבעוד יום להוציאו מתורת מוקצה דעכ"פ ביה"ש לא היה ראויה מצ"ע ושבת הכין לעצמו. וכמ"ש ברש"י בפרק אין צדין הנ"ל משום והכינו וכו' עיי"ש. ועיין בפנ"י שרש"י אינו כדעת הסוברים דשבת ויו"ט מכינים לעצמם ועי' ברמב"ן בריש מסכת ביצה על דברי רבינו אפרים והסוברים דשבת מכינה לעצמה עיי"ש ומ"ש לעיל בפ"א הי"ט בענין הכנה עיי"ש מ"מ לענין מוקצה יש לומר שצריך שיהיה ראויה מצד עצמה קודם לזה ולא שהשבת יהיה גורם להכנתו אבל בכה"ג דהדבר מצ"ע ראוי ומתוקן אלא האיסור שבת גורם שלא לאכלו

ונפסק האיסור בשבת ע"ז אמרינן כיון דהוי הכנה ביה"ש מצ"ע ועומד ומצפה על מחר ולא שייך דשבת תיקן לעצמו דנהפוך הוא דמצ"ע היה ראויה אלא השבת עשהו לשאינו ראויה וכשנפסק איסורא דשבת נשאר על מעמד הראויה שהיה קודם שבת מצ"ע על למחר אלא בדחיה בידים לא שייך לומר כן דלא שייך והכינו וכו' דנהפך דחהו בידים ובשוחט בין בשוגג ואפי' במזיד לא אמרינן דנחשד למפרע ולא אקציה ביה"ש כדאיתא ביו"ד בסי' א' דלא מחזקינן למפרע עיי"ש וגם י"ל כמ"ש ברש"י במחובר מדלא שחטו מאתמול אקצינהו וא"כ אמרינן שפיר בעז לחלבה דלא הוי מוקצה כן נראה לענ"ד בכונתו. אמנם דעת רבינו לא נראה כן בפ"ח מהל' שבת ה"י בחולב לאוכל שכתב בחולב לאוכל פטור ונראה אבל אסור וכמ"ש במרכבת שם משום מוקצה וא"כ לא נוכל לומר תירוצו של הרמב"ן לדעת רבינו וצריכין לומר לדעת רבינו ברעוע ועומד ליפול לא אמרינן מדלא סתרו מאתמול אפי' לר"י והוי כמוכן מצ"ע גם כן וצ"ע גם י"ל אין שבות ביה"ש דלצורך יו"ט הוי מצוה אלא ע"ז נאמר מדלא עשהו ביה"ש נראה דאין לו חפץ בו אבל ברעוע י"ל כן כמ"ש שאין הוכחה לזה דאקצינהו משום דלא הסירו ביה"ש ומצ"ע מוכן משום דאין שבות ביה"ש וא"כ בצירוף שניהם יש ליישב הקושיא לדעת רבינו:

העומד על המוקצה מערב יו"ט בשנת השביעית שכל הפירות הפקר צריך שירשום ויאמר מכאן ועד כאן אני נוטל ואם לא רשם לא יטול. במשנה במס' ביצה ל"ד ע"א ועוד אמר ר' אליעזר עומד אדם על המוקצה עיי"ש בשביעית ואומר מכאן אני אוכל למחר וחכמים אומרים עד שירשום ויאמר מכאן ומכאן:

ורבינו שינה מלשון המשנה וכתב מערב יו"ט בשנת שביעית וכו' ובהמ"מ כתב דלכן כתב רבינו ביו"ט לפי שאין לנו מוקצה בשבת לפי דעת הלכות ורבינו עיי"ש ובלח"מ כתב ע"ז דהרי כמ"ש ברש"י בגרוגרת וצמוקין מיירי דאפי' ר"ש מודה ואף בשבת שייך בהו מוקצה גם לדידן עיי"ש:

ובירושלמי שם מיחלפא שיטתיה דר' אליעזר דתנינין תמן בית שמאי אומר לא יטול אלא א"כ נענע מבעוד יום [ביצה דף י'] ור"א לאו שמותי הוא [פי' מתלמידי ב"ש] חומר הוא בדבר שיש בו רוח חיים וחכ"א עד שירשום וכו' ואומר זה וזה אני נוטל והכא אינין אמרין הכין עוד אינין אית להון חומר בדבר שיש בו רוח חיים עכ"ל ובקרבן העדה בפי' השני שהביא שם דבית הלל ס"ל דמוקצה דגרוגרת וצמוקין חמירי דאקצי בידים עיי"ש:

ובתוספות בד"ה ואומר הביא לשון הירושלמי בקושית הראשונה ובקושית השניה להחכמים נראה מלשונם כאלו המה מקשים כן גם כתבו דלעיל סוברים ב"ה מכאן אני נוטל נגד המפורש שם ובהגהות הש"ס מתוקן זה וזה וכו' אבל בפנ"י פי' שקושית

התוס' אינה קושית הירושלמי וקושיתם לפי המסקנא דב"ה ס"ל ברירה אלא משום חששא דימצא כחושים צ"ל זה וזה וכו' שלא יהיה שלא לצורך עיי"ש. ועי' בס' שמן רוקח לאאמו"ז הגאון ז"ל על קושית מהר"מ שיף דלעיל דוקא בבריכה הראשונה משום דחיישינן לאמלוכי מפני חרבן השובך וכאן היה כבריכה שניה ותירץ דזה באמת כמ"ש במהרש"א ברייש מס' ביצה מוקצה דבע"ח חמיר משום חורבן שובך וזה שאמר בירושלמי ותירצו עיי"ש:

אמנם יש להבין על הקושיא הב' דירושלמי דכאן אמרו עד שירשום ולעיל ס"ל באמירה סגי ותירצו דלהיפוך גרוגרת וצמוקין חמירי שצריך פי':

והנה בהאי עד שירשום עי' ברש"י שכתב עד שירשום בסימן דאין ברירה עכ"ל וכיו"ב בר"ן עיי"ש. נראה מלשונם דצריך לרשום גם כן משום ברירה דחיישינן שמא יתחלפו ואין ברירה:

והנה לעיל דף י' פשיטא להגמ' באומר זה וזה לא שייך לומר אין ברירה ועל כרחך גם למסקנא שם לא ישבוק כחושים וסימן ג"כ לא יהני האמירה דאין עוד חששא שיתחלפו וכמו דניחוש לענין ברירה בסוגיא גם אם ניחוש לחילוף גם למאן דס"ל יש ברירה לא יהני לפמ"ש בתוס' במס' תמורה באיסור והתר שנתערב בהוכר מעיקרא לא שייך ברירה עיי"ש והרי בכה"ג שאומר מזה ומזה אני נוטל עי"ז הוי האחרים ודאי מוקצים וכאדחי בידים וא"כ לא שייך ברירה כיון שהיו ניכרין מעיקרא:

וראיתי בשיטה מקובצת שעמד שלא הוזכר בשום מקום דמייתי ברירה האי פלוגתא גם בדרבנן יש ברירה ועוד למה ירשום באומר מכאן ועד כאן יהיה די כדלעיל עיי"ש. גם בפנ"י עמד שלא מצינו לחלק בברירה בין מוקצה קל למוקצה חמיר עיי"ש. וראיתי בס' המאירי שכתב לעיל ביונים שמעטים המה קל להכיר בלי רושם משא"כ בפירות ובאם מכירו בלא"ה לא צריך רושם עיי"ש וצ"ע שנראה דרושם דוקא ובירושלמי מקשינן מלעיל ולא משני שאני הכא מהאי טעמא:

ונראה לענ"ד לומר דדעת התוס' וירושלמי אינו מטעם ברירה וגם שירשום אינו מטעם ברירה ורש"י ור"ן כונתם יש לומר ג"כ על מכאן ועד כאן מטעם ברירה ונראה דדעת הירושלמי למאן דס"ל שירשום למה שכתבתי לעיל בהל' שבת בפ' כ"ד בענינא דמוקצה דדבר שנתקצה במחשבה מחשבה ויחוד והזמנה במחשבה להוציאו מידי מוקצה אבל כשנתקצה במעשה צריך מעשה להוציאו מהקצאתו עי' שם וי"ל לפי זה לעיל בבע"ח דלא הוי הקצאתו ע"י מעשה די בהזמנה באמירה בלבד לבית הלל אבל בגרוגרת וצמוקין דדחיה בידים בקצות אותם ע"י מעשה לכן בעי שירשום שיהיה מחשבתו נכרת גם ע"י

מעשה עיין שם הנ"ל בגידרו לעצים עיי"ש. וזה הנאמר בירושלמי שאני הכא דאקצי בידים והוי ע"י מעשה ולכן צריך שירשום ולאו מטעם ברירה. וראיתי במאירי שהוכרח לפרש שלא כרש"י דמיירי באחזי ולא אחזי ובלא חזי כלל צריך הכנה רבה עיי"ש. ולמ"ש י"ל בלעדי זאת שאין מטעם ברירה וכדעת רש"י ועיי"ש שגם הוא ובש"מ פי' דלאו מטעם ברירה הוי עיי"ש:

אמנם יש להבין עוד דברי הירושלמי דלב"ש חמירי מוקצה דבע"ח מגרוגרת וצמוקין אף די"ל דהוי מטעם חורבן השובך מ"מ מצינו בכמה דוכתי דגרוגרת וצמוקין הוי המוקצה החמור:

ונראה לענ"ד לומר בזה ונברר עוד במאי דיש לספק דלענין מעשר בשלא נגמרה מלאכתו דאסור בקבע ומותר בעראי וכנראה בדעתו והזמנתו לקבע הוי קבע כדאיתא בסוגיא אם היה בדעתו על הרבה פירות לאכלם מעט מעט דרך עראי אם אזלינן על כל פעם ופעם בתר אכילתו דהוי עראי או דנאמר דכיון על שיעור סעודת קבע נתן דעתו לאכול אזלינן בתר הפירות דהוי בשיעורם כקבע ועיקר הספק אם בתר אכילה אזלינן או בתר שיעור הפירות ונאמר דהנה יש להבין במוקצה דבע"ח דאמרינן דהוי בגדר מוקצה החמור דאף ר' שמעון מודה. לפי מ"ד במסכת שבת דף מ"ג דלר"ש מוקצה רק בגרוגרת וצמוקין דדחיה בידים ולא חזי ועי' ברש"י שם. והרי בע"ח לא הוי דחיה בידים וכמ"ש בירושלמי וגם חזו מצ"ע וי"ל כמ"ש לעיל דהנה מקשינן שם ולית ליה לר"ש מוקצה מבכור שנפל לבור וכו' ומשני שאני התם דשייך מי ימור וכו' עיי"ש דנראה דהיכא דאיכא הוכחה גמורה ואנן סהדי דמדחהו לא בעיא דחיה בידים בפירוש ובבכור דלא הוי כלל מצ"ע משום מי ימור טובא דאי' שם והוי דחיה בידים משום דלא חזי והנה זה גופא דבעיא דחיה בידים ולא חזי צריך טעמא דכיון דדחיה הרי נראה דאקציה וי"ל משום אף דאדחיה יוכל להיות שיחזור מהקצאתו אבל בלא חזי ודאי לא יחזור מהקצאתו וא"כ ע"י דלא חזי הוי כדחיה בידים ממש והוי חדא ולפ"ז בבע"ח דאנן סהדי דאקצהו משום חורבן השובך וזימן זו לא בעיא בפירוש דהוי כהוכחה גמורה על הקצאתו ועי' בסוף מסכת ביצה ואף דחזי מ"מ כמ"ש דלא חזי שלא יחזור מהקצאתו וכה"ג דמהאי טעמא גופא דנאמר דמקצהו מתחילה מה"ט נמי נחליט שלא יחזור מהקצאתו וא"כ הוי בע"ח בגדר גרוגרת וצמוקין והוי דחיה בידים ולא חזי:

ונאמר לפ"ז דהנה ברש"י במתני' דמיירי באחזי ולא אחזי כדאיתא לעיל כ"ז ע"ב גליא דעתיה דחזו לא הוי מוקצה לא גליה דעתיה הוי מוקצה עיי"ש. ונראה מסברה לומר בכה"ג בגלוי דעתו דהוי מאיכא דלא מקציא בהזמין המקצת הוי גלוי דעת ג"כ על השאר

שהוציא מהזמנתו ג"כ עכ"פ חזי כמו המקצת כן הכל שאין בפרט אלא מה שבכלל כמו דבמקצה הוי מאנשי דלא מקצי בזה כמו כן על השאר ממילא אלא כיון שהזמין מקצתו ולא השאר הוי על השאר דחיה בידים עכ"פ וא"כ הוי בגדר דחיה בידים וחזו. וא"כ מובן שפיר דבע"ח עדיפי מבכה"ג דאיתא במשנה בגרוגרת וצמוקין למ"ש דבע"ח הוי בגדר דחי בידים ולא חזי וגרוגרת וצמוקין בהזמין מקצתם הוי דחיה בידים לחודא דהוי חזי ע"י גלוי דעתו למקצתם שלא היו מעולם לא חזי לו שהוא מאנשי דלא מקצי בכה"ג. ולפ"ז י"ל ר' אליעזר כבית שמאי דס"ל כר"ש דוקא בדחיה בידים ולא חזי ס"ל מוקצה וא"כ בכה"ג דידן דלא הוי אלא דחיה בידים בלבד ומועיל הזמנתו במקצתו על כולו באומר מכאן אני נוטל בלבד ולא שייך ברירה כלל דנפיק ע"י גלוי דעתו במקצתו מתורת מוקצה על כולהו אבל בית הלל כר' יהודה דאית ליה מוקצה אפי' בחזי בדחיה ולכן הצריך לרשום וחמיר מבע"ח דלא אתקצאי במעשה כמ"ש וצריך בזה להוציאו במעשה כמו שנתקצה במעשה ועיין ברישׁ מסכת ביצה במחלוקת ב"ש וב"ה עיי"ש:

ולפ"ז יש ליישב דעת רבינו ששינה מלשון המשנה ונקיט מערב יום טוב בשנת השביעית וכו' למ"ש דכה"ג דהוי כדחי בידים וחזי לא הוי מוקצה לר"ש ולכן לדידן דבשבת כר"ש ס"ל ומשו"ה נקיט מערב יו"ט דכר"י ז"ל ולכן צריך שירשום ואתי שפיר:

ולכאורה נפק"מ בין מ"ש באם נאמר משום ברירה. דמשום ברירה בהזמין כולם א"צ שירשום אבל מטעם שכתבתי בכל אופן צריך שירשום אלא דזה אינו בהזמין כולם הוי חזי ולא דחיה ול"צ לרשום לכו"ע:

אחר שכתבתי ראיתי במג"א בסי' תצ"ה ס"ק י' שכתב לתרץ דרבינו ס"ל יש ברירה בדרבנן ואפ"ה כתב דצריך שירשום דאין הטעם משום ברירה אלא כיון דאקצי בידים חמיר טפי וצריך הכנה גמורה עיי"ש ומובן עמ"ש לעיל:

אמנם יקשה לפי דברינו בסוגיא דלהלן דמקשינן להוכיח מהמשנה דעל כרחך שבת קובע למעשר ומשו"ה איתא במשנה בשביעית, דמצד הזמנתו הרי ר' אליעזר סבירי ליה דהיכא דמותרו חוזר מקרי עראי עיי"ש. דיקשה דנאמר דילמא לעולם שבת אינו קובע ואפ"ה לא מצי למנקט בשבת דעלמא דהנה יש להבין בטעמא דר"א דאמר כיון דמותרו חוזר מקרי עראי למה נאמר בלקח או הזמין במעשה לא יהיה קבע ונראה משום האי טעמא הזמנה אינו קובע דאמרינן מסתמא דעתו לעראי בלבד דאם היה דעתו לקבע יהיה טבל ומשום איסור טבל על כרחך לעראי הזמין ומותרו יהיה חוזר והאכילה מורה על דעתו לעראי וכאן שנאמר משום הזמנתו נגד מוקצה יהיה קבע הרי מה"ט על כרחך מכ"ש לעראי הזמינו דאל"כ הוי טבל וגם מוקצה ביחד כן נראה טעמא דר"א וטעמא

דרבנן נראה דלא אזלינן בתר דעתו וצ"ע. וא"כ יקשה דנאמר עוד דשבת אינו קובע ואפ"ה לא מצי לאוקמי בשבת דעלמא בלי שביעית למ"ש דלכן די לר"א באמירה משום דהוי חזי ע"י גלוי דעתו למקצתו גם על הנשאר ודי במכאן אני נוטל לסלק המוקצה וגם ברירה לא שייך לפי זה דיש לומר דכולן מותרין אבל בשבת דעלמא למ"ש דלכן בעי לא חזי שלא יחזור מהקצאתו ובכה"ג למ"ש דלכן לא משוי הזמנתו קבע דדעתו בודאי על עראי וא"כ בודאי לא יחזור מהקצאתו מהנשאר דאם יחזור יהיה קבע והכל אסור ואפי' העראי והוי מוקצה גמור ומעורב בו חלק דודאי לא יחזור ואפי' לר"א שייך לרשום ומכאן עד כאן דשייך ברירה ואף דמ"מ השבת גורמת הקביעות מ"מ לאו מטעם סעודת שבת קבע אלא משום מוקצה:

ויהיה נפשוט מזה מה שנסתפקתי בדעתו לאכלו כולהו בעראי לכמה פעמים אם תורת עראי על זה דאם נאמר דלא הוי קבע על דרך זה מיושב שפיר די"ל בכה"ג דהוי דעתו על הכל ועם כל זה הוי עראי ואתי שפיר:

הלכה י

גוי שהביא תשורה לישראל ביו"ט אם יש מאותו המין במחובר לקרקע או שהביא חיה או עופות או דגים שאפשר לצודן בו ביום הרי אלו אסורין עד לערב וימתין בכדי שיעשו ואפי' הדס וכיו"ב אינו מריח בו עד לערב עד שימתין בכדי שיעשו ואם אין מאותו וכו' אם הביאו מתוך התחום מותר ואם הביאו מחוץ לתחום אסור והבא בשביל זה מחוץ לתחום מותר לישראל אחר. הנה בטעמא דבמינו מחובר אסור רבינו לא פריש טעמא. וברש"י ביצה כ"ד ע"ב בד"ה אם יש מאותו המין במחובר אסורין משום מוקצה ואפי' לר"ש יש מוקצה בגרוגרת וצמוקין ומחובר כגרוגרת וצמוקין דמי מדלא לקטן מאתמול אקצינהו מדעתיה ולא תחלוק במחובר בין שלו בין של עכו"ם עכ"ל. ובדף ג' שם ע"א בגמ' פירות הנושרין משום שמא יעלה ויתלוש ובתוספות שם הקשו על מ"ש ברש"י משום מוקצה למה לי משום שמא יעלה ויתלוש עיי"ש:

ונראה דלמ"ש ברשב"א במסכת שבת דאפי' במותר הנר ואף דרוב פעמים לא נכבה לר"ש עומד ומצפה ועיין בתוספות שבת קכ"ב ע"א בד"ה אינו וכו' וכן פירות הנושרין יושב ומצפה מתי יפלו וכו' עכ"ל ועיין בתוספות במסכת חולין י"ד בסוגיא דהשוחט בשבת עיי"ש ועיין ברש"י ביצה כ"ו ע"א בד"ה בכור תם שנראה מדבריו ג"כ דשייך דעתו עליו לר"ש אפי' בלא שכיח עיי"ש אבל כדאי' במסכת בכורות כ"ה ע"ב דמנגחי וכו' בלתי מוכרע מזה כמ"ש לעיל. וא"כ לפ"ז במחובר יהיה שייך לר"ש עומד ומצפה:

ונראה להבין דברי רש"י הנ"ל דכל זה נאמר בדבר שאי אפשר לו ליטלו בערב שבת

באופן האפשר ושכיח וא"כ י"ל דעומד ומצפה אף על המיעוט דלא שכיח. אבל באפשר לקחת בע"ש באופן השכיח אשר אין מהדרך לסמוך על הלא שכיח באפשר בשכיח ונראה שאין עומד ומצפה עליה וזה שכתב ברש"י מדלא לקטינהו מאתמל אקצינהו וכו'. אמנם כל זה בשלו דאפשר לו מע"ש אבל בשל נכרי דלא היה אפשר לו ליטלו מע"ש וא"כ לא שייך מדלא לקטינהו וכו' וא"כ שייך עוד עומד ומצפה. וכמ"ש ברש"י ולא תחלוק וכו'. ויש לומר לפ"ז דהרי כיון דגם בנפלו מעצמם אסור שמא יעלה ויתלוש וא"כ הוי ג"כ מוקצה אף בשל גוי. אלא דיקשה קושית התוס' דאם משום יעלה ויתלוש למה לי מוקצה. יש לומר דנפק"מ דמטעם מוקצה קיי"ל ספק לחומרא משא"כ משום גזירה דיעלה ויתלוש דהוי כשאר ספיקא דרבנן דלקולא. והנה בדף כ"ה דאיתא אם יש במינו במחובר וא"כ הוי ספק וצריכין לומר כמ"ש ברש"י משום מוקצה דספיקו אם הוי ממחובר או לא לחומרא. ומוקצה הוי משום איסורא דגזירה שמא יעלה ויתלוש. אבל בריש מס' דף ג' דאי' משום גוף טעמא דאיסורא דפירות הנושרין אמרינן משום שמא יעלה ויתלוש דבודאי די בהאי טעמא דשמא יעלה ויתלוש וא"צ למוקצה דכמ"ש מוקצה בכה"ג שאין בידו לא הוי אלא משום שמא יעלה ויתלוש ואתי שפיר:

אמנם זה שכתבתי לחלק בין משום גזירה לספק מוקצה. למ"ש לעיל ה"ו לומר טעמים אחרים למה ספק מוכן אסור ולא משום יש לו מתירין ודעת הרשב"א ג"כ אינו מטעם ישל"מ דהרי ס"ל דוקא בספק צידה כן עיי"ש. ובמרדכי פ"ג דביצה דלא אמרינן ישל"מ ספק לחומרא אלא ביצה וצידה דחזקתה לחומרא עיי"ש. וי"ל ג"כ בדרך אחר אף להסוברים בכל ספק דרבנן לחומרא משום ישל"מ. ועי' בתוס' שם שתירצו דמיירי בחצר דהוי מוכן לעורבים ומוכן לעורבים הוי מוכן לאדם עיי"ש:

ולענ"ד י"ל למ"ש דמוקצה תליא בשמא יעלה ויתלוש וי"ל ג"כ דשמא יעלה ויתלוש תליא במוקצה דיש להבין למה גזרו טפי בפירות שנשרו שמא יעלה ויתלוש ממה שניחוש בכל פעם שמא ישכח ויעלה ויתלוש דכמ"ש בתוס' וכנראה אלא משום חשש שכחה נגעו בזה וא"כ שמא גם בזה שהפירות אסורין אח"ז שהרי ישכח שהוא שבת ויו"ט. ונראה דאחרי הגזירה לאסור גם הנושרים מעצמם יהיה מסלק דעתו מהעץ עושה פרי ועי"ז לא ניחש לשמא יעלה ויתלוש. וא"כ לפ"ז למ"ש בתוס' דמוכן לעורבים מוכן לאדם וא"כ בלתי מסלק ומקצה נפשו ממנו ולפ"ז יקשה למה גזרו בכה"ג דמאי אהני בהגזירה דהרי עוד שמא ישכח שהוא שבת ויתלוש כיון שאין מסלק נפשו. א"כ לפמ"ש רק היכא דשייך שמסלק נפשו ומקצה שייך שמא יעלה ויתלוש דאז הועילו בהגזירה. וא"כ מיושב קושית התוס' דלמה לנו תרוייהו מוקצה ושמא יעלה ויתלוש דכמ"ש אי אפשר זה בלא

זה. ואתי שפיר אפי' נאמר בכל ספק דרבנן לחומרא משום ישל"מ:

ועי' במס' פסחים דף נ"ו ע"ב מחלוקת בשל מכבדות אבל בשל כיפין דברי הכל מותר וברש"י שם עיי"ש. דלפ"ז ל"ש מ"ש דא"כ הוי חשש שמא יעלה ויתלוש טעם אחר עבור שהוא עולה על האילן עיי"ש. אבל עיין בפנ"י דהסוגיא כאן לר"י על כרחך לא הוי כסוגיא דמס' פסחים דא"כ לא שייך בביצה לגזור ועיין בתוס' שם בד"ה מחלוקת שפי' שם דמיירי בנתלשו בערב יו"ט ומונחין על המכבדות עיי"ש:

ובירושלמי שם המובא בתוס' הנ"ל במס' פסחים במאי אנו קיימין אי בנשרו ביו"ט ד"ה אסורין בערב יו"ט דברי הכל מותר במה קיימין בסתם. ופי' בתוס' דהוי ספק מיו"ט או מעיו"ט עיי"ש. וי"ל אם כמ"ש מטעם מוקצה ע"י חשש יעלה ויתלוש כמ"ש לעיל או דס"ל בכל ספק דרבנן לחומרא משום ישל"מ:

ובתוס' שם באו"ד ועוד י"ל דלקמן מיירי בדבר דבעי מרא וחצינא וכו' ועוד י"ל דוקא בפירות וענבים וכו' לפי שאדם מתאוה וכו' ובעודו בכפו יבלענו וכו' עכ"ל ובמהרש"א שם שכתב וחד תירוצא הוא בב' טעמים עיי"ש יש לעיין דלפי הנראה כמ"ש החשש שמא יעלה ויתלוש מטעם שכחה ומשו"ה בדעת התוס' לחלק בין מעשה רבה דמדכיר לבין מתאוה וממהר דשייך ביותר שכחה. וצ"ל דשכחה שכיח דאל"כ בלא שכיח לא גזרו כדאי' בסוגיא. ועיין ביו"ד בשו"ע בסי' רל"ב סעיף י"ב דיעות חלוקות אם שכחה אונס עיי"ש. והנה אם נאמר דלא הוי אונס צ"ל דלא שכיח ומדגזרו משום שכחה היה נראה דשכיח וא"כ הוי בגדר אונס וכמ"ש בתוס' לחלק למעשה רבה וזוטא וא"כ במעשה זוטא שכיח ולמה שכתבו במתאוה וממהר לעשותו וא"כ אף במעשה רבה בכה"ג שייך שכחה וא"כ נפק"מ בין התירוצים:

ובמהרש"א שם על דברי תוס' באו"ד שם שכתבו עוד י"ל דלא שייך מוכן לעורבים רק בפירות האילן שרגילין להשיר מעצמן והוא מצפה לכך וכו' עיי"ש וכתב דבעינן עומד ומצפה ומוכן לעורבים עיי"ש ובפנ"י השיג עליו ודעתו כמהרש"ל בעומד ומצפה בלחוד סגיא או מוכן לעורבים עיי"ש:

ויש להבין למ"ש ברש"י הנ"ל מדלא לקטן מאתמול ודאי אקצינהו וכו' וכמ"ש דמזה נראה שאינו עומד ומצפה. וא"כ מאי מהני דמוכן לעורבים וכדאי' בפסחים דף נ"ו ע"ב ולהלן ביצה דף ו' דכל מידי וכו' דעתו עלה דהרי בכה"ג דהוי מחובר ביה"ש ובלא יפלו מאליהן א"כ נראה דלא היה דעתו עליה מדלא לקטן מאתמול. ובשלמא בעומד ומצפה וא"כ נראה דעתו שמא יפול מאליו אבל מוכן לעורבים בלא יושב ומצפה מאי אהני לסלק האי מדלא לקטן מאתמול וכו' ונראה דצריכין תרוייהו דאמרינן עומד ומצפה אף

דלא לקטן מאתמול אפ"ה עומד ומצפה דלר"ש צריכין דחיה בידים ולא חזי כדאי' במס' שבת בפ"ג וכנראה כמ"ש לעיל דבחזי י"ל דיחזור מדחיה וא"כ במוכן לעורבים אף דלא לקטן מאתמל מ"מ הוי חזי לעורבים וגם לו כשיפלו ובדבר דבשבת חזי לעורבים גם ביה"ש היה עודנו לא דחיה בידים ועודו לאמלוכי אצלו וכשיפלו יאכלנו רק הכנה לא הוי אבל לא בגדר דחיה בידים אלא במאי שאינו ראוי אף לעורבים בזה שייך לומר דהוי בגדר דחיה וצ"ע עוד:

עד שימתין בכדי שיעשו. גם בזה לא פי' רבינו למה. וברש"י שם כדי שלא יהיה נהנה ממלאכת שבת ובתוס' שם בד"ה ולערב הקשו ממבשל בשבת בשוגג דמותר ולא אמרינן כדי שלא יהנה ממלאכת שבת עיי"ש שכתב כדי שלא יאמר לגוי שיביאנו עיי"ש:

ובמקום אחר כתבתי עי' מ"ש לעיל בהל' שבת בפ"ו בענין אמירה לנכרי דאם עושה בשביל ישראל דאסור אפי' בלא אמירה י"ל בטעמא דכמו דאמרינן יש שליחות לחומרא בנכרי כמו כן יש זכיה לחומרא. אלא דאמרינן בעלמא במס' ב"מ בפ' השואל איסורא לא ניח"ל לזכות. אבל כשנהנה א"כ חזינן דניח"ל ושייך זכיה לחומרא למפרע. ומשו"ה אסרו כדי שלא יהנה ממלאכת שבת. והאי דמותר במבשל בשבת בשוגג נראה כמ"ש לעיל בהל' שבת דשבת מאיסורין שאין מצד המעשה שאין התורה רוצה בהמעשה כמו במאכלי איסורים וכיו"ב אלא האיסור מצד העושה בלבד ולכן שאני שוגג בשבת לשוגג באכילת איסור וכיו"ב דשם נעשה המעשה נגד רצון התורה שתהיה אבל בשבת בשוגג גם בהעשיה לא עשה כיון דהוי בשוגג והמעשה לא היה באיסור כלל א"כ לא שייך לאסרו שלא יהנה ממלאכת שבת ובלא"ה לא שייך כמ"ש במבשל ה"ט דזכיה. ומיושב קושית הצל"ח שלא יאמר דהוי גזירה לגזירה עיי"ש ולמ"ש בפי' בשביל ישראל הוי חדא גזירה. ובירושלמי פ"ג מ"א ממס' שבת נראה כרש"י משום שלא יהנה עיי"ש. וברש"י שם דבערב יו"ט ראשון מותר לאחר כדי שיעשו ממ"נ אם הלילה חול כבר המתין כדי שיעשו ואם היא יו"ט נמצא שנלקט בחול עיי"ש שהביא ראיה לדבריו מביצה וכיו"ב:

ויש להבין לטעמא דרש"י משום שלא יהנה ממלאכת יו"ט מה מדמהו לביצה דשייך הממה נפשך אף דביה"ש לא היה ראוי עכ"פ משום ספק מוקצה מחמת יום שלעבר לא אמרינן כמ"ש לעיל אבל בכדי שיעשה שלא יהנה ממלאכת שבת ויו"ט דלא הוי מטעם ספק רק ודאי נהנה שעי"ז שהביאו ביום הראשון יוכל ליהנות ביום השני ואפי' יום השני חול גמור מ"מ הרי בחול גמור לא יוכל ליהנות ממלאכת שבת ויו"ט ומצאתי בס' בינה לעתים שעמד ע"ז והניחו בצ"ע:

ורבינו לא העיר ע"ז ג"כ כלל כאן ועי' בהמ"מ בפ"א הכ"ד דדעת רבינו כרש"י עיי"ש

וצ"ע. ולרבינו י"ל דלא ס"ל משום שלא יהנה. ועוד דבר אחד שלא הביא רבינו מאי דאיתא בירושלמי אין הכן בשל גוי. ומובא בר"ן ורשב"א ובשו"ע בכמה מקומות בסי' ש"י סעיף ב' בהגה ועיין במג"א שכתב בשם הר"ן דאין העכו"ם מקצה מדעתו כלום והוסיף וכיון שהוא מוכן לאיש אחד מוכן לכל וכתב לעיין בסס"י ש"ח עיי"ש. והטעם דאזלינן במוקצה בתר הבעלים ובבעלים עכו"ם דלא שייך מוקצה לא הוי מוקצה לאחרים ג"כ. וע"ע בסי' תצ"ז סעיף ט"ו ובמג"א ס"ק י"ז ובסי' תצ"ח סעיף ג' וע"ע בסי' תקי"ז עיי"ש:

ובפי' בסוגיא הנ"ל דסוגיא דידן בבלי לא נראה כן דנראה דשייך מוקצה בנכרי שהביא דורן לישראל ותליא בספק מוכן. והרא"ש ורבינו לא הביאו ועיין בר"ן במס' שבת ס"פ כל כתבי שכתב דאין הכן בשל גוי אבל בתולש עצים ממחובר בשבת אסור עיי"ש וכן נראה בסי' תקי"ז הנ"ל. וסוף מס' ביצה כתב דאם באו בשביל ישראל אסור עיי"ש. וזה מוכרע ממאי דאי' בשו"ע בסי' תקט"ו שמובא האי דעכו"ם שהביא דורן וכו' כסוגיא דכאן. ועי' בפנ"י שם הנ"ל שכתב מ"ש לחלק בין מוקצה מחמת איסור וגם בשביל ישראל לא נראה כן בירושלמי עיי"ש. וכונתו על דברי הר"ן שהבאתי:

ומ"ש דבירושלמי לא נראה כן לחלק בין מוקצה מחמת איסור הנה הירושלמי במס' שבת בפ"ק [ה"ז] וביצה בפ' אין צדין בסוגיא כאן ר' חייה רבה ור' שמעון בר רבי חד אמר העכו"ם צריך הכן וחורנא אמר אין העכו"ם צריך הכן ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה דרב מבעי מיתי קומיה ר' חייה רבה והוא אמר ליה הן הויתה. והוא אמר ליה שיירתא הוות עברה והוינא אכל מינה תאני' הוי דו אמר אין עכו"ם צריך הכן חד תלמיד מן דר' סימיי אזל לאנטרוס אייתון ליה דורמסקנא ואכל חד תלמיד מן דר' יהושע בן לוי אזל לתמן אייתי ליה דורמסקנא ולא אכל אתא אמר קמיה רביה אמר דו נהג כשיטת דר' סימיי אמר אין העכו"ם צריך הכן עיי"ש. וכונת הפנ"י מדאייתי לראי' דר"ח ס"ל אין הכן לעכו"ם מדאכל תאנה משיירתא העוברת ושם היה החשש שמא קצצו העכו"ם בשבת ומזה דמאן דס"ל אין הכן בעכו"ם אפי' במוקצה מחמת איסור ס"ל כן. ומ"ש בפנ"י גם לחלק אם בשביל ישראל לא נראה מהירושלמי מהאי דאיתא אייתינון ליה דורמסקנא ואכיל וכו' נראה שהביאו בשבילו אף דיש לפרש דאייתן ליה עכו"ם שהביאו למכרו למי שיהיה ובא אצלו ג"כ ותחילת קציצתו לא היה בשבילו ואין הכרע כ"כ נגד זה מהירושלמי:

והנה יש להבין מאי מדייקינן בירושלמי מדאכל משל גוי דס"ל דאין הכן בגוי דילמא ס"ל ספק הכן מותר דאיתא שם מעיקרא פלוגתא בזה ור' יוחנן ס"ל שם דמותר. וצ"ל מדאמר ריב"ל כר' סימאי ס"ל דס"ל א"צ הכן ונראה דמה"ט שרי אבל זה בהאי תלמידא

אבל בר"ח האיך נלמד דס"ל דא"צ הכן דילמא ס"ל ספק הכן מותר וצ"ל דס"ל על כרחך ר"ח ורב כת"ק דר"ג ס"ל אף דר"י לא ס"ל כן:

והנה יש לומר דהירושלמי קאי לב"ש דלית ליה מוקצה אלא במחובר כמ"ש ברש"י אבל בשל גוי דלא שייך מדלא לקטינה וכו' שכתב ברש"י הנ"ל אלא דרש"י כתב דלא נחלק במחובר בין נכרי לישראל ובפנ"י כתב משום לא פלוג עיי"ש וי"ל דדעת הירושלמי דרק לר' יהודה אסור בשל נכרי ולא לר"ש וכמסתבר לפי דברי רש"י וכמ"ש לעיל ומשום שלא יהנה ממלאכת שבת עי' בתוס' שחלקו ע"ז וגם ברש"י כ"כ רק בערב ואולי טעם לחלק עי' בר"ן שעמד על רש"י אבל למ"ש לעיל לרש"י גם בשבת ויו"ט שייך ה"ט ולמ"ש לעיל לתרץ בשמא יעלה ויתלוש יש לתרץ קושית הר"ן ג"כ מכל מקום י"ל דירושלמי כדעת התוס' ומשום פירות הנושרין שמא יעלה ויתלוש לא שייך ג"כ בשל גוי שלא יניחו לו דחשש זה לא שייך אלא בשלו ואנן דפסקינן ביו"ט כר"י וכמ"ש בצל"ח דסוגיא לשמואל לדעת רבינו ביו"ט כר"י ובשבת כר"ש עיי"ש. וא"כ לא יהיה הכרע כלל דדעת הירושלמי דאין מוקצה מבשל גוי. אמנם כדאי' בירושלמי דר"ח אכיל קמיה דרב ורב ס"ל כר"י במס' שבת י"ט ע"ב וקנ"ו ע"ב גם כנראה בירושלמי בפ"ג מ"א ממס' שבת הירושלמי כרש"י משום שלא יהנה ממלאכת שבת וע"כ דדעת הירושלמי דאפי' לר"י אין הכן בשל גוי:

ורבינו שלא הביאו נראה דס"ל דבבלי נגד הירושלמי ולדעת הר"ן וסייעתו צ"ל משום בשביל ישראל שאני ולמ"ש לעיל משום זכיה לחומרא טעם בדבר וא"כ לא יהיה מחלוקת בין ירושלמי לבבלי לדעתם. ועי' במג"א בסי' תקט"ו ס"ק ג' שכתב לדייק מדאיתא בגמ' עכו"ם שהביא דורן דוקא בחינם אבל בשכר מותר עיי"ש. וגם רבינו כתב שהביאו תשורה וכו'. והנה החילוק הזה אם נאמר אין הכן בשל גוי דאפי' להירושלמי כמ"ש ז"ל שלא לחלק אבבלי מתרצין בשביל ישראל מודה הירושלמי דיש הכן ועכ"פ מטעם מוקצה אם נאמר דשייך בגוי אין לחלק בין בשכר או בחינם וצ"ע ועיין עוד מ"ש במג"א בשל הפקר לא שייך מוקצה עיי"ש ושם בסוף סי' תקט"ו ועי' בצל"ח ביצה דף י' ע"ב שכתב דוקא בשל גוי לא שייך מוקצה דאין גוי מקצה מדעתו וכיון שמוכן לבעליו מוכן לכל אדם משא"כ בהפקר עיי"ש ולא זכר כי המג"א הנ"ל דעתו בהפקר לא שייך מוקצה ובאמת לדעת רש"י ורמב"ן שכתבתי לעיל בטעמא דמוקצה יקשה להבין למה אין מוקצה בשל הפקר וצ"ע. והנה נולד ודאי אף בשל הפקר אסור כדמוכח בעירובין מ"ה ע"ב ובתוס' שם ובריש ביצה במיא בעיבה אפי' לר"ש הוי נולד עיי"ש ומסוגיא דמביא המג"א ראיה דאין מוקצה בהפקר בעירובין שם מוכח דאבל נולד יש בהפקר וכמו כן כתבו

ז"ל נולד בשל גוי ג"כ ועי' בדרישה בסי' ש"י בסתירות הב"י בשם כלבו בסי' ש"י למ"ש בשמו בסי' ש"ח דשם כתב אשר דכו"ע מקצין גם בגוי מוקצה ומחלק בין אכילה וטלטול דלאכילה מוקצה ועי' בפרי מגדים באשל אברהם בסי' ש"י עיי"ש ועי' מג"א בסי' תק"א י"ב בנולד בגוי ובכ"ד עיי"ש:

הלכה יא

עצים שנשרו מן הדקל ביו"ט אסור להסיקן מפני שהן נולד ואם נשרו לתוך התנור מרבה עליהן עצים מוכנין ומסיקן וכו'. בגמרא במס' ביצה אמר רב מתנה עצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור ביו"ט מרבה עליהן עצים מוכנין ומסיקן והא קמהפך באיסורא כיון דרובא דהתירא נינהו כי קמהפך בהתירא קמהפך והא קמבטל איסורא לכתחילה וכו' ה"מ בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ולרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין אפי' בדרבנן לא בטיל מאי איכא למימר ה"מ היכא דאיתא לאיסורא בעינא הכא מקלא קלי אסורא שם דף ד' ע"ב:

והנה במג"א בסי' תק"א ס"ק י"ב גבי כלים שנשברו ביו"ט אין מסיקין בהם משום שהם נולד וז"ל דאסור לטלטלם ואפי' לשרפם במקומם אסור דמוקצה אסור ליהנות ממנו אבל וכו' עכ"ל ובסי' תק"ז ס"ק ג' גם אם נשרו ביו"ט בתוך התנור מרבה עליהן עצים מוכנין כתב וז"ל אע"ג דישל"מ לא בטיל הכא כיון שאין נהנה מהן עד אחר שנשרפו אופה בהן פת מותר אבל אסור להתחמם בהן בשעת בעורן או ליהנות לאורן וכו' וצ"ע דתוס' וכו' ואפשר לומר דשרי להתחמם בהן בשעת ביעורן דעכ"פ הנאה באה לו מן החום וכבר כלה האיסור אבל ליהנות לאורן אסור דנהנה מן האור עצמו ולפמ"ש בסי' שכ"ה ס"ד לק"מ דמוקצה אין אסור בהנאה ואיסור הסקה משום טלטול עצים הוא וכ"מ בסימן רע"ו ס"א עכ"ל ובסי' שכ"ה ס"ק ט' הביא דברי התוס' במס' ע"ז דף ס"ו ע"ב בד"ה אמר דמוקצה אסור בהנאה וכתב דבפסחים מ"ז ע"ב משמע דאסור לבשל בעצי מוקצה עיי"ש. ובספר מחצית השקל ליישב הסתירה כתב המג"א מדעת עצמו ס"ל דמוקצה אסור בהנאה ושם כתב לדעת הסוברים דמותר בהנאה עיי"ש ומ"ש ז"ל בהקושיא בפסחים עי' בפרי מגדים בסי' שכ"ה ועיין בפנ"י במס' שבת מ"ד בד"ה מטלטלין נר חדש וכו' שכתב בכל מה שאדם נהנה מקרי מוקצה לאכילה כדמשמע במס' פסחים בסוגיא דהואיל דרבה אית ליה דמבשל בעצי מוקצה חייב משום דמוקצה דאורייתא מוהכינו אשר יביאו והאי קרא במוקצה לאכילה איירי עיי"ש וזה כדעת המג"א הנ"ל בסי' שכ"ה ותק"א. ועי' בר"ן במס' ביצה דף ל"א לענין אוכל נפש בכל שנהנה מגוף הדבר כאו"נ דמי וכתבתי לעיל מזה עיי"ש גבי אין מבקעין עיי"ש:

ולכאורה בסוגיא דמקשינן והא קמהפיך באיסורא קמהפך הוי לענין טלטול ומקלי קלי איסורא דמשני כנראה לא הוי לענין הנאה בלבד וכמ"ש במגן אברהם הנ"ל דהנאה לאחר שכלה איסור אבל לענין טלטול לא מהני דמקלי קלי דהרי מטלטל בעת שהוא בעינא והנה נראה לכאורה דמוקצה אסור בהנאה ויקשה על כל זה מאי משני על הקושיא והא קמהפיך על הטלטול:

ונראה לומר דלכאורה קושית הגמ' ולרב אשי דאמר דישל"מ לא בטיל הוי בין על טלטול כמו על האכילה דכאן לא שייך סברת הצל"ח דבטלטול לא שייך ישל"מ דאפשר לטלטל עכשיו וגם אח"ז וטלטול דהשתא אין לו מתירין דלא שייך בכה"ג דיש קצבה להטלטול בפעם אחת בלבד לשריפה ושייך ישל"מ לטלטול ג"כ אלא דיש לומר על טלטול כמ"ש בתוס' בכמה דוכתי דטלטול מוקצה בשביל אוכל נפש מותר ובתערובת כמ"ש לעיל נתיר האיסור בשביל ההתר בטלטול דמשום הוצאה דאסרו במוקצה דהוי בגדר שלא לצורך והרי בכה"ג הוי לצורך משום ההתר כמ"ש לעיל בזה וכ"ז אם מותר בהנאה אבל אם אסורה באכילה משום הנאה א"כ גם לטלטל אסור והקושיא וקא מהפך באיסורא קא מהפך על הטלטול ג"כ ומשני מקלי קלי איסורא ומותר באכילה משום דתליא בשבח עצים בפת וזה וזה גורם וכיו"ב וממילא כיון דלא שייך איסור הנאה לא שייך איסור טלטול מעקרא ואתי שפיר ועי' בפרי מגדים ביו"ד בסי' צ"ח ובפתיחה הכוללת להל' יו"ט עיי"ש:

אמנם ברשב"א במס' שבת כ"ט בסוגיא דמסיקין בכלים וכו' שכתב דקושית הגמ' הא קמהפך דבלא"ה מוקצה מותר בהנאה ואינו נוח לו לחלק בין בעין לשאינו בעין והביטול דאיתא לאו מתורת ביטול דלא שייך בניכר אלא שיהיה כטלטול מן הצד עיי"ש וצ"ע במ"ש וגם בסוגיא דמס' ביצה. והאי דלא אמרינן בעצי מוקצה להסקה כמ"ש בתוס' בכמה דוכתי דלצורך אוכל נפש התירו מוקצה עי' במהרש"א ביצה ל"א ע"א גבי אין מבקעין עצים שכתב דוקא לסלק המוקצה ולא לשמש בו דהוי כאו"נ עיי"ש ובמג"א בסי' תק"ט ובשעה"מ בפ"ב מיו"ט ה"ט עיי"ש ועי' מ"ש לקמן בפ"ד ה"א עיי"ש:

הלכה יב

אין מבקעין עצים וכו' מסיקין בכלים וכו' או בכלים שנשברו מערב יו"ט וכו'. עי' בשעה"מ ועל מ"ש בהמ"מ שנשברו מערב יו"ט בירושלמי כבר העיר במרכבת המשנה שהוא גם בבבלי שבת קכ"ד עיי"ש:

הלכה יד

נוטלין עצים הסמוכים לדופני הסוכה ומסיקין בהן אבל אין מביאין מן השדה אפי' היו מכונסין שם מבערב אבל מגבב הוא בשדה מלפניו ומדליק שם ומביאין מן המכונסין שברשות היחיד ואפי' היתה מוקפת שלא לשם דירה ובלבד שיהיה לה פותחת ותהיה בתוך תחום שבת ואם חסר מכל אלו הרי הן מוקצה. במסכת ביצה ל"א ע"א במשנה מביאין עצים מן השדה מן המכונס ומן הקרפף אפי' מן המפוזר וכו' ובגמ' א"ר יהודה אמר שמואל אין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף וכו' עיי"ש:

וברש"י שם בד"ה מן המכונס אם כנסו מערב יו"ט דגליא דעתיה דעלייהו סמוך ואין מוקצה אבל המפוזרין מוקצין עכ"ל ובתוס' שם בד"ה מן הקרפף וכו' תימה הא הוי מעמר וי"ל דלא שייך מעמר אלא במקום שגדלים שם כדמוכח בפ' כלל גדול (שבת ע"ג ע"ב) עכ"ל וברי"ן אחרי שהביא פי' רש"י משום מוקצה הביא דברי התוס' בשם אחרים אומרים דטעמא משום גיבוב והוי כמעמר ומדינא אפי' גיבוב מותר דצורך אכילה וחשיב כביקוע עצים אלא שבשדה דמחזי כמגבב למחר עיי"ש וכן מאי דאיתא עלי קנים וכו' פי' על דרך זה עיי"ש. ורבינו מפרש כרש"י משום מוקצה ונפק"מ דמטעם מעמר די במכונס מעצמו אבל מטעם מוקצה כנראה מלשון רש"י אם כנסו מעיו"ט דגליא דעתיה וכו' דנראה שצריך גלוי דעתו בכינוסו ועי' בפנ"י שכתב דמשום דמהדרך לכנסו ומדלא כנסו הוי מוקצה דאל"כ לא שייך מוקצה בזה עיי"ש. אבל אם כן במכונסין מעצמן לא יהיה מוקצה ולרש"י נראה דוקא במכונסין בערב יו"ט וכן ראיתי בצל"ח שמדייק דאם אפי' כנסו עצמו בזמן קדם לא מהני עיי"ש. ונראה לרש"י דעל מה שבשדה אין דעתו עליה והאי דצריך מעשה ולא הזמנה בעלמא י"ל למ"ש בפכ"ה מהל' שבת בדעת המ"מ שם בהאי דגודרין לעצים דדבר שרוב בני אדם מקצין אותו צריך מעשה להוציאו מידי מוקצה עיי"ש:

והנה בקרפף ברש"י שהוא משתמר ומוקף סביב אפי' מפוזרין שבו לא הקצה מדעתו עכ"ל להר"ן לדעת האומרים משום מעמר לא תליא בשימור אלא בקרפף לא שייך מעמר כמ"ש בתוס' דלא הוי אלא בשדה וכדמסקינן בגמ' דלשמואל גם בקרפף רק במכונס עי' בר"ן שכתב שלא יהיה כעושה לחול עיי"ש. והנה לדעת אחרים בהר"ן שאין תליא בשימור יש להבין מ"ש בפותחת להוציאו מלומר שאינו כעושה לחול ועי' בר"ן שכתב דהוי כשדה בלי פותחת ומובא במג"א בסי' תק"א:

והנה הטעם בשאינו משומר מסיח דעתו ממנו והוי מהאי טעמא מוקצה כמ"ש במג"א בסי' תק"א ס"ק ט' על מאי דאיתא ובלבד שיהיה מסגרת כבר כתב כן הרמב"ם וס"ל

דבשאין לו מסגרת אסח דעתו מיניה שירא שיגנבו עיי"ש. ולכאורה אם נאמר דמחשש גניבה אסח דעתו מהם ויהיה בגדר יאוש. והנה כמ"ש בצל"ח דף י' ע"ב בזימן שחורים דדוקא בשל גוי א"צ הכנה דאין הגוי מקצה מדעתו כלום ומוכן לבעלים מוכן לכל אדם וזה לא שייך בהפקר עיי"ש וא"כ לדעתו בהפקר שייך ג"כ מוקצה אמנם למ"ש במג"א בסס' תקט"ו לא שייך מוקצה בשל הפקר עיי"ש ולכאורה לפמ"ש יהיה נראה כדעת הצל"ח דגם במאי דאסח דעתו ממנו משום גניבה שייך מוקצה ולא דאמרינן דהוי כהפקר כמ"ש ז"ל דיאוש מטעם הפקר וי"ל כמ"ש אאמ"ו הגאון ז"ל בס' שערי תורה ח"א בדרשותיו שם דאין אדם מתיאש מספק כדמוכח במכשירין במחצה על מחצה ישראלים ונכרים צריך להכריז עיי"ש אלא דלענין מוקצה לא הוי מוכן בלא הוציאו מספיקי דדבר שבספק לו שיהיה לו לא הוי בתורת מוכן ומובן למה בפותחת דמהני להוציאו מתורת ספק:

ומ"ש רבינו אבל מגבב הוא בשדה מלפניו ומדליק שם. עי' בהמ"מ עיי"ש ובפי' המשנה כתב רבינו ומאמר החכמים מגבב מלפניו ענינו כי כשמבשל בשדה מקושש סביבותיו ומדליק עיי"ש ומובא במרכבת המשנה ובמג"א בסי' תק"א ס"ק ז' בשדה משלפניו היינו סמוך למקום בישול קדירתו דקדירתו מוכחת עליו שאין מגבב לצורך מחר עיי"ש:

הלכה טז

בהמה שמתה ביו"ט אם היתה מסוכנת מערב יו"ט הרי זה מחתכה לכלבים ואם לאו הואיל ולא היתה דעתו עליה הרי זה מוקצה ולא יזיזנה ממקומה בהמת קדשים שמתה ותרומה שנטמאת לא יזיזנה ממקומה. במסכת ביצה כ"ז ע"ב במשנה בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה ובגמ' דלמאן דאמר מודה ר"ש בבע"ח שמתו מתני' כר"ש ולמאן דאמר חלוק גם בזה מתני' בבהמת קדשים ומקשינן דא"כ בחולין שריא ויקשה למאן דאמר מודה ר"ש בבע"ח שמתו ומתרצין הב"ע במסוכנת וד"ה דחולין מותרים וקדשים אסורים:

ועי' בבעה"מ שהקשה על הרי"ף דסבירא ליה ביו"ט כר' יהודה אפי' במסוכנת של חולין לא יזיזנה וכתב שאפשר שיהיה גורס דברי הכל במסוכנת אפי' ר"י ואין גירסא זו עיקר עיי"ש ובהר"ן ובהמ"מ כאן ברי"ף ורבינו גורסין כן וכמ"ש בבעה"מ לפי גירסא זאת דברי הכל אפי' ר"ש מודה בבריאה שמתה ור"י מודה במסוכנת שמתה עיי"ש:

והנה למ"ש לעיל דלמ"ש ז"ל נראה דלר"ש אפי' בדבר המצוי להיות רק על המעט דעתו עליה ואין מקצהו וא"כ למה נאמר דמודה בבע"ח שמתו בבריאה אבל שאני דשם נאמר בדבר דנוח לו שיהיה לו כן וע"ז מורה הלשון עומד ומצפה אבל בדבר שברצונו שלא יהיה כמו בבע"ח דבודאי לא ניח"ל שתמות ולא שייך עומד ומצפה ומסתמא אין דעתו

על דבר שברצונו שלא תהיה ודוקא במסוכנת דרואה שתמות אז נותן דעתו עליה בע"כ משא"כ בבע"ח הבריאים:

ויש להעיר על לשון לא יזיזנה ממקומה דאיתא במשנה ובדברי רבינו לשון משונה מבכל מקום דאיתא לשון טלטול והו"ל לא יטלטלנה וגם לשון ממקומה מיותר דמאי שנא בטלטול ממקומה לשלא ממקומה. ויש לפרש עי' מ"ש בתוספות ישנים בד"ה בהמת דמשו"ה שאל ר' טרפון בביהמ"ד שהיה מסופק שמא משום בזיון קדשים יהיה מותר לטלטלה עיי"ש. וי"ל לפי זה דר"ט לא היה מסופק אלא על הטלטול הראשון ממקומה להציל מבזיון קדשים אבל בטלטול אח"ז לא היה מסופק כלל בבהמת קדשים דודאי מוקצין דאסורין בהנאה כמ"ש ברש"י ומובן לא יזיזנה ממקומה אפי' ממקום הראשון דהוי בחשש בזיון קדשים אפ"ה אסור לטלטלה ולפ"ז אף נאמר דלר"י דס"ל מוקצה בעלמא כמו לר"ש צריך לאשמעינן האי לא יזיזנה:

ותרומה שנטמאת לא יזיזנה ממקומה. ברש"י שם בד"ה חלה וכו' דגזה"כ היא שאין קדשים טמאים מתבערים ביו"ט דרחמנא אחשביה להבערתן דכתיב באש תשרף הילכך מלאכה היא עכ"ל וכמו כן לעיל בסוגיא דמתוך והואיל מאי שהקשו עליו ועיין מה שכתבתי לעיל בזה. והנראה עוד לומר בכונת רש"י דג"כ דעתו כמ"ש בתוספות בד"ה ועל דלכן אין נותנין לכלבו דמצותו בשריפה כדאיתא כשם שמצוה לשרוף וכו' ודוקא תרומת חמץ מריצה לפני כלבו שלא נטמא אלא משום ביעור חמץ עיי"ש אלא דס"ל אף דמצותו בשריפה מהמובחר ביו"ט דאי אפשר בשריפה משום חביבה מצוה בשעתה וזריזות יעשה הביעור ע"י דבר אחר וע"ז כתב רש"י אף דכל תיקון במצוה בעלמא לא הוי אלא מדרבנן במחזי כמתקן שאני בכה"ג דמתקן ע"י הביעור דבר דאם לא היה לאחר איסורו היה צריך שריפה דוקא וא"כ המאכילו לכלב תיקן ממש תחת המלאכה דכל דבר דהוי תחת המלאכה בגדר תיקון ממש לרש"י אפי' מדאורייתא ואין לומר כיון דאפשר לקיים המצוה גם בלי מלאכה אף דיש לקיימה גם במלאכה למה נאמר דבכל פעם הוי כמלאכה דשאני בזה דוקא בשריפה במלאכה לאחר זמן איסור בלבד בשאר ביעור נאמר דביעור אחר תחת השריפה המלאכה מקרי מתקן גמור להשלים המלאכה ואף מתקן בעלמא מדרבנן מתקן תחת המלאכה הוי מדאורייתא לרש"י וא"כ לא יקשה קושית פנ"י ונוב"י ממסכת פסחים דף ה' דאי' ש"מ מדר"ע וכו' אין ביעור חמץ אלא שריפה דלרש"י כל ביעור מלאכה הוי עיי"ש. דלמ"ש באם לא נאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה לא הוי הביעור בדבר אחר נחשב בגדר מתקן שאין משלים תחת המלאכה דעת רש"י פסחים

י"ג ע"ב לאחר איסורו השבתתו בכל דבר לר' יהודה. והוי כמו שריפה קודם זמן איסור וא"כ הוי הביעור כמלאכה אשר תחת השריפה:

הלכה יז

דגים ועופות וחיה שהן מוקצין אין משקין אותן ביו"ט ואין נותנין לפניהם מזונות וכו'.
עיין מ"ש לעיל בפ"א הי"ג עיי"ש:

הלכה יח

המכניס עפר מערב יו"ט אם ייחד לו בחצירו קרן זויות הרי זה מוכן ומותר לטלטלו ולעשות בו כל צרכיו. ובהל' שבת פכ"ה הכ"ב כתב רבינו המכניס קופה של עפר בביתו אם ייחד לו קרן זוית מערב שבת מטלטלו בשבת ועושה בו כל צרכיו:

במסכת ביצה ח' ע"א הכניס עפר לגנתו ולחורבתו מותר לכסות בו וא"ר יהודה מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכיו דרש וכו' והוא שיחד לו קרן זוית:

ובמסכת שבת דף נ' ע"א מקשינן כרשב"ג ולא כרבנן דאמרי דבעינן מעשה אפי' תימא רבנן עד כאן לא קאמרו רבנן אלא במידי דבר עבידא מעשה וכו' דלא בר מיעבד מעשה לא וכו' עיי"ש. נראה דמה שהכניס לביתו לא מקרי מעשה להוכיח להוציאו מידי מוקצה ונראה משום דעפר בלתי עומד לדבר אם לא הכינו לכך ואף בהכניסו בביתו בלתי עומד עוד בזה מוכיח על הדבר המותר בשבת ויו"ט די"ל להטיח גגו וכיו"ב דאסור ביו"ט ואנן אמרינן כמ"ש ברש"י בד"ה הכניס עפר הרבה במקום אחד לצורך גנתו או לצורך חורבתו לשוטחה בהן מותר לכסות בו דכל זמן שהוא צבור דעתו עליה לכל צרכיו עכ"ל:

ובד"ה מכניס אדם מלא קופתו עפר בסתם ונותנו במקום אחד ועושה בה כל צרכיו ולא אמרינן בטלה לה לגבי קרקע הבית איידי דזוטרא. ובד"ה והוא שיחד לה וכו' ולא שטחה דמוכח מלתא דלצרכיו קא בעי לה ובעפר תיחוח קאמר שאינו מחוסר לא חפירה ולא כתישה אלא הכנה עכ"ל. ועיין בתוס' שם בד"ה ואמר דלרש"י מיושב מאי הוסיף רב יהודה באומרו מכניס על הברייתא דהכניס וכו' דהכניס מיירי בהרבה ודעתו לכל צרכו ואינו בטל לגבי קרקע ואמר ר"י מכניס אפי' מעט מלא קופתו וס"ד דיבטל אגב קרקע או די"ל בברייתא רק לכסות בו ור"י הוסיף כל צרכיו עיי"ש:

ורבינו נקיט בהל' שבת קופה וכאן הכניס עפר. והנה לתירוץ הראשון של תוס' בלתי מיושב למה בהל' שבת נקיט רבינו קופה ולא כאן ותירוץ השני דר"י הוסיף כל צרכיו וכמ"ש רבינו כאן ובהל' שבת ג"כ אין טעם לשנוי הלשון כאן להל' שבת:

והנה על קושית התוס' מה הוסיף רב יהודה על הברייתא יש לומר דלכאורה נראה אף דאיתא לשון הכניס וכו' מותר לשון בדיעבד בברייתא מ"מ על כרחך אפי' לכתחילה

מותר דאם נאמר דלכתחילה אסור משום מוקצה ובדיעבד מותר כמ"ש בירושלמי בשחט התירו מוקצה שלא לעקור מצות כסוי ומובא בתוס' בד"ה אמר ודיוק הלשון הכניס וכו' מותר לכסות בו נראה מסכים כן אלא דלפי הירושלמי א"צ הכניס לגינתו וכו' אפי' הביאו מחוץ מותר בדעבד אבל יש לומר מבחוץ אף לירושלמי אסור אפי' בשחט דשייך גם משום גומא והוי ב' איסורין וכדמוכח בסוגיא וכמ"ש לעיל ב' איסורין לא התירו אפי' בדיעבד וא"כ י"ל מברייתא נדע בהכניס באיסור אחד מוקצה בלבד ובדיעבד ואתא ר"י לומר מכניס ועושה וכו' לשון מבואר על לכתחילה וא"צ למעשה המוכח ג"כ ויצא מתורת מוקצה במה שהכניסו ומותר אפילו לכתחילה ורבינו נקיט ג"כ כאן ובהל' שבת המכניס וכו' ובשבת דלא שייך כסוי אפ"ה מותר:

ובזה יש ליישב דמקשינן מיתיבי כוי אין שוחטין אותו ביו"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו ואם איתא לכסייה כדרב יהודה ועיין בתוס' שם בד"ה א"ה עיי"ש. ויקשה דהנה כנראה יחד לו קרן זוית דהוי להוציאו מידי מוקצה כמו דקר נעוץ דכמ"ש בתוס' שם ג"כ משום מוקצה ושניהם ר"י האומר וכנראה יחד לו קרן זוית עדיף מדקר נעוץ כמ"ש ברשב"א בספר עבודת הקודש דמשו"ה לבית הלל לכתחילה לא דלא הוי הכנה גמורה ומה שיקשה לפי זה קושית המהרש"ל עי' בספר שמן רוקח לאאמו"ז הגאון ז"ל כי הרשב"א במסכת שבת לו גירסא אחרת בגמרא שם עיי"ש ועיין בפנ"י שכתב דקר נעוץ מקרי מעשה משא"כ קרן זוית בלתי מובן דהרי איתא במסכת שבת הנ"ל דאינו בר מעשה ל"צ למעשה ואם שייך בו מעשה צריך למעשה וכמ"ש ברשב"א דס"ל דקר נעוץ לא מהני להוציא מידי מוקצה לכתחילה ויחוד קרן זוית כנראה מהני לכתחילה וא"כ מאי מקשינן ואם איתא דר"י לכסייה הרי כי ליתא דר"י יקשה טפי דא"כ אף דקר נעוץ לא מהני דגרע מזה ולפי זה נהיה צ"ל דלב"ה דמתיר בדקר נעוץ בשחט אפי' בב' איסורין מוקצה וגומא מ"מ דיקשה לכסייה. אבל למ"ש דאי ליתא דר"י י"ל לפי הברייתא לא מתירין אלא בהכניס בדיעבד ולא לכתחילה ולא נשאר אלא הקושיא מאי שנא ספק מודאי דמקשינן שם ועיין בספר עבודת הקודש לרשב"א שכתב הכניס וכו' כדקר נעוץ עיי"ש שכתב יראה לי שהן כדקר נעוץ ואין סומכין עליהן לשחוט לכתחילה ואם עבר ושחט מכסין מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכו וסומך עליו לשחוט לכתחילה עכ"ל. ועיין מ"ש בטו"ז בסי' תצ"ח ס"ק י"ז עיי"ש ע"ז. והנה בטור ושו"ע מחלקין בקופה דוקא בביתו ובעפר הרבה אפי' לצורך גינתו עיי"ש. ואם כן לפי זה ב' דינין המה ונראה דדעת רבינו דעפר הרבה לגינתו אינו מותר אלא ביו"ט דיש בו צורך כסוי ומותר לכל צרכיו אבל בשבת דאין בו מצ"ע לצורך לשום דבר אלא בהזמנתו ודוקא מה שמכניס לתוך

ביתו דצריך לפעמים לכסות בו דבר אבל בהרבה אין הכנסתו הוכחה על דבר המותר דבבית אין מכניס לבנות בו. ואחר שכתבתי ראיתי במרכבת המשנה שכתב דכאן לא כתב לשון קופה הואיל ואשתרי ומוכן לכסוי הדם אשתרי לכל מילי אבל בשבת בעינן דוקא קופה של עפר ובביתו ולא בחצירו עיי"ש וכמ"ש:

וכן אפר שהוסק מערב יו"ט מוכן ושהוסק ביו"ט כל זמן שהוא חם כדי לצלות בו ביצה מותר לטלטלו שעדיין אש הוא ואם לאו אסור לטלטלו מפני שהוא נולד. שם בגמ' ואפר כירה מוכן הוא א"ר יהודה אמר רב לא שנו אלא שהוסק מערב יו"ט אבל הוסק ביו"ט אסור ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר תניא נמי הכי כשאמרו אפר כירה מוכן הוא לא אמרו אלא שהוסק מעיו"ט אבל הוסק ביו"ט אסור ואם ראוי לצלות בו ביצה מותר וברש"י שהוסק מעיו"ט מאתמול דעתיה עלויה לכל מילי. אבל הוסק ביו"ט דליכא למימר דעתיה עלויה מאתמול אסור עכ"ל ובתוס' שם בד"ה אמר רב יהודה דקיי"ל להלכה ואפי' ר' שמעון מודה בהיסק ביו"ט שאין מכסין דבנולד כהאי דמעיקרא עצים והשתא אפר כמיא בעיבא בעירובין מ"ה דמודה ר"ש עיי"ש:

ובלתי מובן למ"ש ברש"י לעיל דף ב' ע"א בד"ה קס"ד וכו' אבל נולד לא הוה ידע דנהוי דעתו עלויה עכ"ל. ואם כן האיך שייך לומר באפר כירה דהוי נולד דידע בודאי שבשריפת עצים יהיה לו אפר וכי ס"ד דביצה שאינו יודע בודאי באיזה יום תלד לא הוי נולד ואפר דיודע בודאי שיהיה לו הוי נולד ועיין להלן כ"ז ע"א קדירות דעלמא ביה"ש רותחות הן ולאורתא אכלינן מנייהו אלא גמרו בידי אדם לא קמיבעיא וכו' עיי"ש ואין לך גמרו בידי אדם מאפר ולא נראה לחלק בין נולד ומוקצה בזה:

ונראה בכונת התוס' דהנה י"ל דאפר כירה הוי שאינו ראוי כלל כמו אבנים וכיו"ב ועפר וכיו"ב דגם ר"ש מודה אלא בשחט עופות המחויבין בכסוי ואז הוי ראוי לכסוי ולא נאמר משום דראוי לכסוי אם יהיה לו לכסות נראה לומר דהנה גם דברי רש"י בד"ה מותר שכתב דמאתמול בעודם עצים היו מוכנים להסק ולבשל ולצלות ועודנו בשמושו זה ואיידי דחזי להפוכי ביה מידי לצליית ביצה שקיל ליה נמי ומנח ליה על הדם עכ"ל. יש להבין דזה כמ"ש בתוס' לעיל ג' ע"ב בד"ה אבל היכא דתחילת טלטולו בהתר מניחו במקום שירצה עיי"ש ולמה לא נאמר כיון דראוי לצלות בו וא"כ לא הוי מוקצה ונוכל לטלטלו לכל מה שירצה כמו בכל הדברים כיון שהמה ראוים לדבר אחד לא הוי במוקצה לטלטל בכל הדברים ועל כרחך צריכין לומר כן כמ"ש ברש"י דאם לא כן גם אחרי שראוי לצלות יהיה מותר למאן דלא ס"ל מוקצה לחצי שבת:

ונראה לפמ"ש ברש"י לעיל דף ו' ע"א בד"ה לכלבים דבעינן מוכן ועומד וכיו"ב בתוס'

שם בד"ה מוכן וז"ל וי"ל דבעינן מוכן ועומד וכו' עכ"ל ונראה דלא דוקא בלכלבים דבכל מוקצה צריך מוכן ועומד לכך. ועיין בטור בסי' תקי"ח מתחילין בערימת התבן שהוא מוכן שעומד להסקה ועיין בב"י שם ואם כן י"ל באפר דבלתי עומד לכסוי אף דראוי לכך וכנראה מסוגיא בכל עפר דבעי הכנה כמו כן אפר כירה ומשו"ה כתב ברש"י להתיר משום הטלטול אגב להצליה וכמ"ש בתוס' באוכל נפש מותר טלטול מוקצה עיי"ש. ואם כן נאמר כיון כמ"ש אפר כירה דבר שאינו ראוי מצ"ע ועומד לדבר אלא אחרי ששחט וצריך לכסוי נעשה עומד וראוי לכך ממילא הוי כגדר נולד דמעיקרא הוי דבר שאינו ראוי ועתה נעשה דבר ראוי לטלטול. והנה לכאורה לר"ש דלא סבירי ליה מוקצה אלא בדחיה בידים ולא צריך לדידיה הכנה אלא שלא יסלק דעתו מהדבר והיה נראה לר"ש א"צ להיות עומד לכך דהוי בגדר הכנה. אמנם כל זה מסתבר לומר במוקצה דעלמא אבל בנולד כה"ג דלא היה חזי כלל דמעקרא עצים והשתא אפר דכמ"ש בנולד כה"ג מודה ר"ש אלא דיקשה האיך שייך לומר בדבר שדעתו עליו שיהיה נולד ואסור לר"ש. וע"ז אמרינן שפיר כיון שאין עומד לכך ואם כן אין דעתו עליו אלא אחר השחיטה שיקרה דאז ראוי ועומד ואם כן הוי נולד שפיר לר"ש כיון דמעיקרא עצים והשתא אפר וגם לא היה דעתו עליו משום דאינו עומד לכך וכמ"ש דוקא במוקצה א"צ לר"ש עומד לכך אבל בנולד גם לר"ש צריך עומד לכך בכה"ג דעי"ז לא שם דעתו והוי שאין ראוי:

והנה לרבינו דס"ל ביו"ט כר' יהודה בלתי נפק"מ אם גם ר"ש מודה בנולד כה"ג אלא בשבת וגם רבינו כתב מטעם נולד וא"ל כמ"ש לדעת התוספות דרבינו לא מיירי לענין כסוי הדם מ"מ לדבר שצריך לו עתה וראוי לו לפמ"ש כל דבר שאין ראוי ברוב פעמים ונעשה ראוי במקרה שצריך לו ואין עומד לכך הוי בגדר נולד וכה"ג נולד דאף ר"ש מודה כמ"ש בתוספות ועכ"פ ביו"ט לרבינו מצד מוקצה גם כן אסור דביה"ש לא היה עומד לכך:

ובירושלמי מובא בתוס' דוקא בלא שחטו דבשחטו מותר משום מצות עשה דכסוי דדוחה למוקצה עיי"ש. י"ל דמ"מ לכתחילה לא ישחוט דאם ישחטו יהיה נולד אלא דידחה העשה לאיסורא מ"מ אסור להביא לידי הדחיה כן נראה לענ"ד לומר בזה:

מי שהיה לו דקר נעוץ מערב יו"ט ונתקו ביו"ט והעלה עפר אם היה אותו עפר תחוח הרי זה מכסה בו ומטלטלו אבל אם העלה גוש עפר הרי זה לא יכתוש אותו ביו"ט. עי' מ"ש לקמן בפ"ג ה"א:

פרק ג

הלכה א

מי שהיה לו עפר מוכן או אפר מוכן שמותר לטלטלו הרי זה שוחט חיה ועוף ומכסה דמם ואם אין לו עפר מוכן או אפר הראוי לטלטלו הרי זה לא ישחוט ואם עבר ושחט לא יכסה דמם עד לערב. ועי' בלח"מ ובשעה"מ בפ"ב הי"ח ובצל"ח ופר"ח ובטו"ז בסי' תצ"ח ס"ק כ' עיי"ש. ובהגהות מיימוני בשם רבינו יודא בשחט כבר ואין לו מוכן יוכל לכסות בשאינו מוכן עיי"ש:

במשנה ביצה ב' ע"א השוחט חיה ועוף יחפור בדקר ויכסה ובית הלל אומרים לא ישחוט אלא א"כ היה לו עפר מוכן מבעוד יום ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה שאפר כירה מוכן הוא:

ובגמרא ז' ע"ב ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה א"ר זריקא א"ר יהודה והוא שיש לו דקר נעוץ מבעו"י והא קעביד כתישה א"ר חייא בר אשי אמר רב בעפר תיחוח והא קעביד גומא כדר' אבא החופר גומא וא"צ אלא לעפרה פטור ולהלן דף ט' ע"ב דאי' מוחלפת השיטה בתוס' בד"ה אמר פי' סוגיא דשוחט חיה וכו' דב"ש אמר לא ישחוט וב"ה אמר יחפור בדקר ויכסה ותמה ר"ת למה מצריכין הכנה ובתוס' שם הקשו עליו דכדאי' שם עד כאן לא אמרי ב"ש אלא היכא דאיכא דקר נעוץ וא"כ במוחלפת השיטה ב"ה ג"כ לא התירו לשחוט ולחפור אלא בדקר נעוץ ובטו"ז בסי' תצ"ח ס"ק י"ב כתב להצדיק דעת רבינו תם וסמ"ג דלב"ש בהוה אמינא וב"ה למסקנא מותר אפי' בלא דקר נעוץ ואפי' לכתוש ועל דאיתא עד כאן לב"ש אלא בדקר נעוץ דזה קודם דאמרינן מוחלפת השיטה אבל לאח"ז דאמרינן מוחלפת השיטה אפי' בלא דקר נעוץ משום דלא ס"ל דהוי יו"ט עשה ול"ת כמ"ש בתוס' אליבא דרבא עיי"ש:

ולכאורה סוגית הגמ' היה נראה מפורש ומובן ביותר לדעת התוס' וסייעתם דלא כר"ת וסייעתו דאיתא השוחט דיעבד אין וכו' אמר רבה ה"ק וכו' שחוט וחפור וכו' רב יוסף אומר וכו' חפור ושחוט וכו' בדר' זירא קמיפלגי וכו' חיישינן דילמא ממליך ולא שחיט ולדידי אדרבה הא עדיפא דאי לא שרית אתי לאמנועי משמחת יו"ט וכו' ועי' במהרש"ל דמוחק אדרבה ולענ"ד לקיימו וכיו"ב ראיתי בשיטה מקובצת לשון אדרבה וצריך פי':

והנה יש להבין למה ניחוש לאמלוכי דאף דמצינו כיו"ב להלן דחיישינן לאמלוכי ועיין בפנ"י ובש"מ שהקשו מלהלן י"א ע"א אין מוליכין טבח וסכין אצל בהמה וכו' וב"ה אומרים מוליכין וכו' הכי השתא בהמה אתי לאמלוכי דאמר נשבוק כחושה וכו' עיי"ש. והנה בכל אלה יקשה למה ניחוש לאמלוכי שיעשה למפרע איסורא ושם י"ל דימלך

לקחת שמינה דמותר כן משום שמחת יו"ט ומשום דמותר לבסוף חשו לכתחילה שלא יבוא לידי כך ולא אתי לזלזל בטלטול שלא לצורך ביו"ט אף דאינו עובר למפרע. ועי' בתוס' בפ"ק דשבת ברדית הפת עיי"ש מ"מ חשו החכמים בזה. אבל כאן דאם ימלך יעבור על מלאכה משום חזקת כשרות נאמר שלא ימלך. והנה בעלמא אמרינן דלא חיישינן לחזרה לאמלוכי ועיין במהרי"ק שורש קס"א מ"ש בשם הירושלמי דמעשר שני פ"ב עיי"ש. ועי' בהגהות פ"ט ה"א מהל' אישות וב"ה דס"ל להלן דלא חיישינן לאמלוכי נראה מה"ט דאין מהדרך לחזור בעשה מעשה וכמ"ש במ"א היכא דשייך לסלק איסורא וכמו כן לעשות מצוה שייך שימלך ועי' פ"ט מ"ד דמס' פרה ובר"ש שם וי"ל משו"ה חיישי ב"ש לאמלוכי משום כבוד יו"ט באם ימצא שמינה וכל זה להלן משא"כ כאן דאם ישחוט זה או זה לא הוי פעולתו בחינם ולחוש שימנע ולא ישחוט כלל ע"ז נאמר דמשום איסורא שלא יעבור דמסייע ביותר לומר דכל העושה ע"ד הראשונה עושה כמ"ש במהרי"ק ולא חיישינן לאמלוכי. והנה למ"ש מיושב קושית הפנ"י וש"מ הנ"ל מלהלן אבל יקשה למה נאמר כאן לאמלוכי לפמ"ש:

והיה נראה לומר דכדאיתא א"ר זריקא אמר רב יהודה והוא שיש לו דקר נעוץ מבעוד יום וא"כ לא הוי אלא איסורא דרבנן וכמ"ש בהמ"מ בפ"א מאישות ובמל"מ בכמה דוכתי דבאיסורא דרבנן לאו כו"ע זהירי ועי' בתוס' נדה ע"ב ע"ב בד"ה אלא אימא עיי"ש. וא"כ שפיר לחוש דילמא אתי לאמלוכי וכ"ז לדעת הסוברים דדקר נעוץ אף אם נאמר מוחלפת השיטה אבל לדעת הטו"ז לשיטת ר"ת וסמ"ג דאפי' בלא דקר נעוץ ואפי' לכתוש מותר לפי דנאמר מוחלפת השיטה אם כן יקשה כמ"ש למה ניחוש לאמלוכי ויעבור על דאורייתא:

אמנם נראה להיפוך מהסוגיא סייעתא לדעת הטו"ז דגם כמ"ש לעיל דבלאו איסורא לא חיישינן לחזרה כמ"ש הנ"ל אלא משום מצוה או אפרושי מאיסור שייך אמלוכי ובכה"ג אף דלא הוי אלא איסורא דרבנן מ"מ ליכא טעמא לומר שימלך:

והנה בס' בינה לעתים מהכרתי ופלתי עיין שכתב בחופר גומא בכה"ג דעביד מצוה הוי כקורע בחמתו דאמרינן דלא הוי מקלקל משום דעביד נחת רוח ליצרו כמו כן במצוה דעביד נחת רוח ליוצרו לא מקרי מקלקל עיי"ש. וא"כ עיקר הטעם משום שאצל"ג ולכאורה יש לחלק בקורע בחמתו יש לו נחת רוח מהקלקול שבזה משכך כעסו משא"כ במצוה אף שנהנה מהמצוה מ"מ גם בצריך לעפרו נהנה ומשום הקלקול נגד הנאה לא מקרי כלל כמו כן בזה ויש לדמותו ביותר למ"ש במס' שבת ק"ו ע"א ובתוס' שם דתיקן מצוה לא מקרי מקלקל עיי"ש:

והנה במשאצל"ג עם מקלקל ביחד כמ"ש בתוס' במס' כתובות דף ה' ע"ב בד"ה את"ל מותר עיי"ש וא"כ יקשה למה ניחוש שימלוך דהרי אם ימלוך לא יהיה למפרע איסור כלל בגומא דהוי שאצל"ג ומקלקל ועי' במס' חגיגה דף י' דאפי' לר"י פטור בגומא משום דהוי תרוייהו ולתוס' הנ"ל אפי' לכתחילה מותר ועכ"פ מאי חשש גזירה לאמלוכי לבטל שמחת יו"ט כיון דאם ימלוך לא יהיה תיקן מצוה וממילא לא עבר כלל דהוי מקלקל ושאצל"ג ומאי נפסיד בהמלכה ונהפוך הוא והיה נראה כמ"ש בטו"ז דסוגיא אזלי לב"ש אלא הוי דקר נעוץ ועפר תיחוח וא"כ בלא שחט עבר על דאורייתא וחיישינן לאמלוכי אמנם בפנ"י הקשה על דעת הטו"ז מ"ש משום עשה דוחה ל"ת דלא שייך בזה שלא לשחוט ולא לכסי גם קיי"ל כרב אשי דיו"ט הוי עשה ול"ת:

ובלא"ה יש להבין סוגיא הגמ' לדעת הטו"ז השוחט דיעבד אין לכתחילה לא אימא סיפא וב"ה אומרים לא ישחוט מכלל וכו' אימא סיפא ומודין וכו' ועיין בתוס' במס' סוטה ב' ע"א בד"ה המקנא דלא דייקי דיעבד אלא מלישנא יתירא עיי"ש. ונראה כאן עיקר הדיוקא ממודין וכו' וא"כ למה לא נפרש השוחט דיעבד ומודין בדקר נעוץ דהוי איסורא דרבנן בלבד ובלא דקר נעוץ לב"ש בדיעבד ולב"ה אפי' בדיעבד לא ויקשה לר"ת ולדעת רש"י להלן דף ח' ע"א בד"ה אפי' ודאי לא עיי"ש. ובצל"ח שם דלרש"י אף לב"ש בעי דקר נעוץ בדעבד י"ל דלא בעי לב"ש דקר נעוץ עיי"ש:

והנה על קושיא הראשונה של פנ"י דלא שייך עשה דוחה ל"ת דלא לשחוט ולא לכסי. היה נראה לומר במאי דמצינו מחלוקת בין הראשונים ז"ל בנשפך חמימי שלאחר המילה עי' ברשב"א במס' שבת קל"ד ע"ב שהביא מחלוקת הרמב"ן והרז"ה עם שאר הראשונים ז"ל שדעת הרמב"ן שמלין אותו שמילה דוחה שבת ואח"ז הוי סכנה ופקוח נפש דוחה שבת ג"כ. והרז"ה ס"ל שאין להתיר מתחילה כיון שתבוא חילול השבת שאינו נדחה אחר המילה. וברשב"א הביא ראיה לדבריו מסוגיא מב"ה שאומר לא ישחוט אא"כ היה לו עפר מוכן מבעוד יום ושוין שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה ואם כרמב"ן לעולם יהיה שוחטין ואע"פ שאין לו דקר נעוץ מפני שמחת יו"ט דבשעת השחיטה אין כאן דחוי ולאחר השחיטה הוי מ"ע דכסוי ודוחה חפירת דקר דאיסורא דרבנן ולא נדחה מצות שמחת יו"ט בשעתה שלא נבוא לבטל איסורא דרבנן לאחר השחיטה ונשמע מזה דכל דבר שאנו יודעין בתחילה שיבוא לאיסור אפי' דרבנן שאין ניתרת תדחה אותה מצוה כדי שלא נבוא לבסוף ומכ"ש באיסור דאורייתא עיי"ש. ועיין בבעה"מ בפ"ק דמס' שבת בסוגיא דאין מפליגין בספינה עיי"ש וצריכין לחלק בין להאי דשם וי"ל דב"ש וב"ה פליגי בזה ואח"כ ראיתי בצל"ח שכ"כ וכמו כן מצאתי כן בש"מ עיי"ש:

אמנם יקשה עוד קושיא שניה של הפנ"י דהרי קיי"ל כר' אליעזר דיו"ט עשה ול"ת. וע"ז נראה לומר לדעת הטו"ז. דהנה אף דאוכל נפש דוחה כל מלאכת או"נ ביו"ט אף דהוי עשה ול"ת אבל רק עשה ול"ת דיו"ט ולא עשה אחרת או ל"ת אחרת דהרי לא שריא בשביל או"נ לבטל מ"ע דכסוי כדאיתא לא מבעיא ודאי לא לשחוט אבל ספק משום שמחת יו"ט לשחוט ולא לכסוי קמ"ל וכו' ולפ"ז כיון דיו"ט הוי עשה ול"ת דאין נדחית משום עשה דכסוי ממילא אין רשאי לשחוט. אמנם היה מקום לומר כיון דאם נאמר שלא יכסה לא יהיה יוכל לשחוט ויבטל או"נ וא"כ נאמר משום או"נ דלכסיה כדי שיהיה יוכל לשחוט ולא לבטל או"נ ויהיה התר כסוי משום או"נ שהתירה התורה בעשה ול"ת דיו"ט ולכאורה זה להתיר סופו משום תחילתו עי' להלן י"א. ועי' ירושלמי במס' שבת דף ל"ט ע"ב ובב"ח בסי' תצ"ז ובמג"א שם דלענין דאורייתא לא אמרינן כן דהתירו סופו משום תחילתו עיי"ש אמנם שם דנין להתיר סופו משום תחילתו ובדאורייתא אוסרין הסופו ומתירין התחילתו. אבל בזה שאם לא נתיר סופו נאסר גם תחילתו ומבטלין האו"נ שהתירה התורה כל המלאכות ותחילתו תליא בסופו י"ל דנתיר סופו שלא נאסר תחילתו דרק באפשר בתחילתו להתיר ובסופו לאסור שייך לומר בדאורייתא לא נתיר סופו משום תחילתו משא"כ בשא"א לחלקם י"ל גם בדאורייתא אמרינן כן. וא"כ לפ"ז נהפוך הוא הואיל ויו"ט עשה ול"ת וא"כ בלתי נדחה העשה ול"ת דיו"ט בשביל הכסוי ולפ"ז נהיה צ"ל לא נשחט ולא נכסי משו"ה י"ל כיון דנבטל השחיטה והאו"נ אם לא יכסה משו"ה יכסה למען נשחוט ונכסה וכמ"ש בה"ג אפי' בדאורייתא התירו סופו משום תחילתו דסופו בכלל התר דאו"נ דתחילתו דאי אפשר בלעדי זאת.

ולפ"ז מיושב קושית הפנ"י להטו"ז דלמסקנא מותר בלי דקר נעוץ אף דהוי עשה ול"ת וכמו כן הקושיא הראשונה לא לשחוט ולא לכסי מיושב ג"כ מהאי טעמא דאמרינן להיפוך להתיר בכסוי למען ישחוט. ומיושב ג"כ דלא יקשה מ"ש לעיל דלא נוכל לומר השוחט וכמ"ש דא"כ לפמ"ש דלא שרי בדיעבד לכסות אלא משום כדי להתיר לכתחילה לשחוט. ואם נאמר השוחט בדיעבד האיך נאמר בדיעבד דחייב בכסוי הא הוי עשה ול"ת דוקא אם שרי לכתחילה ג"כ שייך לומר כמ"ש אבל אם לכתחילה אסור לא שייך לומר בדיעבד דאז ודאי שייך לומר עשה ול"ת היא כמ"ש להלן בסוגיא דאיכא למאן דס"ל דאסור לכתחילה לשחוט סוף סוף עשה ול"ת היא וכו' (ועי' בתוס' במס' פסחים דף מ"ז ע"ב בסוגיא דהואיל דאיתא שם החורש וכו' ואי אמרת הואיל אחרישה לא לחייב והא חזי לציפור. ובתוס' שם בד"ה כתישה הקשו הא יו"ט עשה ול"ת ולא חזי לכסות עיי"ש. ולמ"ש י"ל דלמסקנא דמוחלפת השיטה וב"ה מתיר לשחוט וממילא אפי' למאי דהוי

עשה ול"ת שרי לכתחילה כמ"ש משום או"נ ושם קאי למסקנא):

ומיושב ג"כ קושית הצל"ח בהאי דאיתא להלן ספק מ"ט לא דקעביד גומא ודאי נמי קעביד גומא אלא כדר' אבא ה"נ כדר"א וכו' דילמא ודאי שרי ולא בספק ובאפר כירה הוי נמי איסור דרבנן עכ"פ וכמו כן בדקר נעוץ ולמ"ש אתי שפיר. והנה בתוס' שכתבו דנוכל לומר דקושית הגמ' הוי על הרישא דמותר לכתחילה וי"ל לפ"ז כיון דעכ"פ מצד ספק נאמר דלא ישחוט ולבטל אוכל נפש א"כ נאמר אפי' בספק נמי יכסה כדי שיהיה יכול לשחוט דמה לי ספק או ודאי דעכ"פ אין עשה דוחה לל"ת אלא משום או"נ וכמ"ש בספק נאמר כן:

ומדויק למ"ש לדידי אדרבה הא עדיפא דמהרש"ל מוחק לשון אדרבה. ולמ"ש מובן דהכל משום או"נ ומשום תחילתו סופו וא"כ בכה"ג דצריך עפר למטה וצריכין לעפר קודם השחיטה ואי אפשר לשחוט בלעדיו וא"כ הוי תחילתו משום שמחת יו"ט ולא משום מצוה כלל ומדויק אדרבה לדידי עדיפא דאי לא שרית אתי לאמנועי משמחת יו"ט דאם בסופו משום תחילתו נתיר מכ"ש בתחילתו מיד שאי אפשר לשחוט בלעדי הכסוי וא"כ נאמר שפיר לשון אדרבה דבאמת זה הגורם ההתר טפי במה שצריך חפירה מתחילתו ואתי שפיר:

ואשר יקשה לפמ"ש כמ"ש לעיל דכיון דיעבור דאו' למה ניחוש לאמלוכי י"ל בזה דלא חיישינן לחזרה כמ"ש במהרי"ק הנ"ל הוי הכל על לעבר דלא אמרינן דחזר כבר דזה דאמרינן כל העושה ע"ד הראשונה הוא עושה ג"כ על לעבר די"ל משום חזקת קמייתא דלא חזר כמ"ש בתוס' במס' גיטין בסוגיא דבטלו מבוטל ובמס' שבועות בקיימו ולא קיימו כה"ג עיי"ש דשייך על לעבר ולא להבא כמו דאמרינן שמא מת לא אמרינן שמא ימות אמרינן וכמ"ש בתוס' במס' קדושין דף מ"ה ע"ב בד"ה בפירוש לחלק שמא קידש לשמא יקדש ומדמה לשמא ימות עיי"ש. וגם אם נאמר דהוי מסברה דאין מהדרך לחזור וכן נראה הלשון כל העושה ע"ד הראשונה הוא עושה דוקא על לעבר ולא להבא דשמא יהיה נלחץ ממקרה מבלי רצונו לחזור מדעתו דאין תליא תמיד ברצונו וע"ז לא שייך חזקה כל העושה וכו' רק בעבר מוקמינן על חזקתו שלא היה מקרה ואף דדעת התוס' במס' גיטין וכיו"ב ברא"ש בהל' ס"ת כתבו שדי בתחילת כתיבתו לשמה ואח"ז אמרינן ע"ד הראשונה הוא עושה זה דלאחר זה אמרינן כן אבל בתחילה יהיה בכל זמן כתיבתו לשמה ועי' בסי' ל"ב סעיף י"ט בשו"ע או"ח דבדיעבד סגי כשמחשב בתחילת כתיבתו לשמה ולכתחילה צריך בכל שם ושם עיי"ש. ובמג"א ס"ק ל"ב ובפרי מגדים שם ובתוס' במס' גיטין דף ה' ע"ב בד"ה אפי' עיי"ש. ועיין במס' נדרים בפ"ק שתיקנו כנוים שמא

יאמר לה' קודש ויאמר לה' ולא יאמר קודש ויהיה ה' לבטלה עיי"ש הרי דחיישינן לחזרה להבא עיי"ש ואף דנראה מהר"ן במס' נדרים דבקידושין וכיו"ב תוך כדי דיבור לא שייך חזרה עי' דף כ"ט גם זה לחוש לחזרה לשעבר כן נראה לענ"ד לומר. וי"ל דבזה פליגי רבה ורב יוסף אם משום שמחת יו"ט לחוש לזה וביותר למ"ש מקום לומר דלא נחוש ביו"ט בזה. ולמ"ש משום חזקת קמייתא ואם נאמר מסברה לא ניחוש לחזרה תליא זה בזה משום חזקת קמייתא אמרינן דלא היה מקרה שיאנוס אותו לבטל דעתו ואז אמרינן דמסברה מסתמא אין מהדרך לחזור ועומד בדעתו וכ"ז שייך לעבר ולא להבא. (אמנם מ"ש לעיל בסוגיא דפסחים מ"ז על קושית התוס' דיו"ט עשה ול"ת דשם קאי למסקנא ולדעת הטו"ז נסתר מקושית הגמ' והא עביד כתישה וכתישה ביו"ט מי שרי עיי"ש דצ"ל דקאי קודם דאמרינן מוחלפת השיטה וא"כ יקשה עוד קושית התוס' גם דעכ"פ למסקנא מוחלפת השיטה אם נאמר הואיל לא יעבור כקושית הש"ס וצ"ל שם כתירוץ התוס' שם עיי"ש):

אמנם בירושלמי במס' שבת פ"ז דף כ"ז ע"ב ר' חייא בשם ר' יוחנן המבשל נבילה ביו"ט אינו לוקה רשב"ל אמר לוקה וכו' התיב ר' בא בר ממל על דר"י מעתה החורש ביו"ט אינו לוקה שהותר מכלל חרישה ביו"ט ר"י בשם ר' אילא לא הותרה חרישה ביו"ט ובקרבן העדה שם הותרה חרישה לענין כסוי ומר סבר לא הותרה אלא בשבות דרבנן עיי"ש ועי' בירושלמי ביצה בפ"ק מ' ג' כיו"ב עיי"ש. וא"כ לר"י דקיי"ל כותיה ס"ל דוקא דרבנן הותרה בכסוי ונראה דהאי מתוך שהותרה חרישה פי' הואיל דלא מצינו מתוך אלא למה שמותר משום אוכל נפש ולא משום דחיה במצוה לכל הטעמים הנאמרים במתוך. וקושית הירושלמי כקושית הבבלי דנאמר הואיל ומתרצין כמו בבבלי וי"ל דכ"ז כשלא נאמר הוחלפה השיטה. ונהפוך בירושלמי ביצה שם חברייא אמרין שמ"ע דוחה לל"ת עיי"ש דמסכים לדעת הטו"ז:

(**ב**) **דעת** הרא"ש במס' בכורות כ"ה ע"א בענין תלישת נוצה קודם שחיטה דמתיר הרמב"ן משום דצריך לעשות כן אחר השחיטה ובראב"ש ע"ז וז"ל ומ"ש שמותר לגזוז לצורך אוכל נפש מחיים כמו לאחר שחיטה לא נהירא ליה דודאי לאחר שחיטה כיון דכבר הותרה לאכול וא"א לאכלה בלא תלישת נוצה מותר לתלשה כמי שמותר לצלותה ולבשלה. אבל בעוד שלא נשחטה כל מה דעביד מכשירי או"נ דאפשר למיעבד מאתמול הוא ואסור מידי דהוי שאסור להביאה מחוץ לתחום וכו' ומידי דהוי שאם אין לו עפר מוכן לא יחפור בדקר ויכסה וימנע מלשחוט עכ"ל עיי"ש. וא"כ דעת הרא"ש דחפירה לכסוי הוי מכשירין ועיין במג"א בסי' תצ"ח ס"ק כ"ד שהקשה מסוגיא דאיתא דלמא

ממלך ולא קאמר משום דלא שרו אלא לאחר שחיטה ועל כרחך דלא מקרי מכשירין רק או"נ עצמו וכמ"ש ברא"ש בעצמו בצידה דהוי או"נ עצמו עיי"ש. ולדעת הרא"ש צריכין לומר דהתירו בדקר נעוץ אף דאפשר מאתמל מ"מ משום שמחת יו"ט התירו ולאחר שחיטה ומשום מצות כסוי ועל כרחך רק בדקר נעוץ דאל"כ מכשירין שאפשר מאתמול לא התירו ועל כרחך דעתו אינה כדעת ר"ת וסמ"ג ולמ"ש בטו"ז ולדעתם צ"ל כמ"ש במג"א דהוי או"נ ממש כמ"ש במג"א:

ויש לפרש הסוגיא למ"ש ברא"ש דאיתא רבה אמר ה"ק השוחט שבא לימלך כיצד אומר לו ב"ש אומרים אומר לו שחוט חפור וכסה וב"ה אומרים לא ישחוט וכו' רב יוסף אמר ה"ק וכו' אומר לו לך חפור ושחוט וכסה וכו' א"ל אביי לר"י לימא מר ורבה בדר' זירא קמפלגי דאמר וכו' השוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה וכו' א"ל בין לדידי וכו' ויש להבין דאם פליגי בדר"ז אם צריך עפר למטה מאי נפק"מ לענין יו"ט והוי להו למפלגי בעלמא. וי"ל דנפק"מ לענין יו"ט ג"כ דהנה להלן ל"ד ע"א איבעיא אם מחזקינן ריעותא ביו"ט ועי' בשו"ע בסי' תל"ה סעיף ח' דלא מחזיקינן ועי' במג"א ס"ק ט"ז עיי"ש. וי"ל למאן דס"ל מתוך אפי' בספק טריפה יהיה מותר לשחוט משום שהותרה בודאי כשירה הותרה בספק כשירה. ואף למ"ש בתוס' דבעי צורך קצת הרי זה שאם יהיה כשירה תהיה מותר לו והנאה על הספק מקרי ודאי הנאה וצורך לו כמ"ש לעיל בהואיל דאי מקלעי אורחים השתא נמי חזי ליה דזה שאם יקלעו שיהיה לו מוכן לפניהם הוי השתא ודאי הנאה לו וכמו כן בזה מה ששוחט על הספק בכלל צורך והנאה ודאי. ואף שכתבו בתוס' בדף ג' ע"א בד"ה גזירה בצידה דאסור שמא יצוד דגים טמאים וספק חילול יו"ט עיי"ש שאני בצידה דהוי תמיד ספק הזה ולא שייך מתוך כלל אבל כאן שייך מתוך וכמ"ש משום צורך קצת די בשוחט על הספק ג"כ. אמנם כל זה לענין שחיטה אבל בחפירה לכסוי דהוי כמ"ש ברא"ש מכשירין דלא שייך מתוך וא"כ כיון דבעי עפר למטה לא שייך חפירה באתילד ריעותא קודם השחיטה. וכמ"ש בתוס' הנ"ל בשם ר"ת דכאן אזלי לפי דמוחלפת השיטה וב"ה לקולא דא"ל מתוך אבל להרא"ש חפירה לכסוי בכלל מכשירין (ומיושב קושית המג"א דבמאי דאמר צריך עפר למטה נכלל למ"ש נפק"מ באתחזק מהאי טעמא ואמרינן דנפק"מ בכל בהמה):

והנה לדעת התוס' דאפי' לאחר דאמרינן מוחלפת השיטה צריך דקר נעוץ כסוגיא שלפנינו דמקשינן גם בדקר נעוץ והא קעביד כתישה וכו' וא"צ אלא לעפרה פטור ובתוס' בד"ה וא"צ הקשו דאצל"ג פטור אבל אסור ותירצו משום שמחת יו"ט התירו והקשו ל"ל דקר נעוץ ותירצו דמ"מ צריך מוכן מערב יו"ט וכמ"ש ברא"ש שם דב' אסורי דרבנן לא

התירו עיי"ש:

ועיין בס' בינה לעתים להכו"פ וז"ל והנה יש כאן מקום שאלה האיך התירו משום כסוי איסור גומא או מוקצה וברור דלא התירו בזה רק בלית ליה אפר מוכן וא"כ מה לחרדה הזה ליקח עצים וישרפם עד לאפר ובעודנו חם שראוי לצלות בו ביצה יקחנו ויכסה דמו ואין כאן פקפק איסור לכו"ע וליכא למימר דמיירי בכה"ג דלית ליה אש ועצים דמלבד דזה דוחק א"כ שחיטה מה טיבה וכי יאכלנו חי מה שמחת יו"ט יש בו וכו' וא"כ מה מקום לתלונות ר"ת על העולם שמכינים עפר דהא לא נמלט שיש לו עצים בביתו וא"כ לכו"ע אסור שימוש מוקצה ולכן צריכין להכן וכו' וכתב לתרץ למ"ש במהרש"א דכסוי לא הוי או"נ ומתוך לא שייך בזה דצריך צורך קצת וצורך מצוה שאינו זמנו ואפשר מאתמול לא מקרי צורך קצת כמו בשריפת קדשים עיי"ש:

וי"ל דהנה כמ"ש לעיל דעת הר"ן דהבערה הוי כאוכל נפש ולא מכשירין וא"כ יהיה שייך מתוך וב"ש דל"ל מתוך אמר יחפור בדקר אבל ב"ה דאית להו מתוך לא יחפור דעדיף בשריפה דעצים דשייך מתוך אלא דיקשה לירושלמי דמתיר באפר מוקצה והרי אפשר בשריפת עצים וצריכין לומר דלא הוי צורך קצת כמ"ש בבינה לעתים הנ"ל אמנם יקשה עוד כיון דשחט כבר למה נתיר לו לעבור על מוקצה משום מ"ע דכסוי דם נאמר לשרוף עצים מטעם מתוך וצורך קצת הוי שלא יעבור על איסור מוקצה וישרוף בהתר משום מתוך ולא יעשה איסורא ואף אם נאמר דצורך מצוה שאין זמנו ואפשר מאתמול לא מקרי צורך קצת זה אם נאמר שיבטל המצוה שאין עשה ול"ת נדחה ומתוך לא שייך דלא הוי צורך קצת אבל כיון דאמרינן דנדחה האיסור דמוקצה וא"כ הוי צורך קצת שפיר כיון דמתירין לו לעבור השתא אלא דזה סותר א"ע דא"כ נאמר מוקצה אסור משום דאפשר בשריפת עצים והרי אם מוקצה אסור לא הוי צורך קצת כלל בשריפה דלא הוי להציל מאיסורא וא"כ לפ"ז אז הוי שריפת עצים צורך קצת אם מוקצה מותר ומשו"ה מותר בשריפת עצים שלא יעבור על מוקצה אבל אם מוקצה אסור לא יהיה בשריפת עצים מתוך משום חסרון צורך קצת ולפ"ז מיושב שפיר דמותר בשריפת עצים אבל אחרי דמתירין גומא ומוקצה וזה תליא בזה ואז שניהם מותרין:

אם היה אותו עפר תחוח וכו' מכסה בו ומטלטלו אבל אם העלה גוש עפר הרי זה לא יכתוש אותו ביו"ט. בגמרא שם א"ר זריקא והוא שיש לו דקר נעוץ מבעוד יום והקעביד כתישה וכו' בעפר תחוח וכו' ועי' בדעת רש"י דקר נעוץ משום חרישה ולתוס' משום מוקצה עיי"ש. וברש"י והקעביד כתישה וכו' וכותש תולדה דטוחן ומלאכה היא עכ"ל:

והנה להסוברים דזה דאמרינן מלישה ואילך הוי מדרבנן עי' בתוס' דף ג' וברש"י ור"ן

ריש פ' אין צדין וא"כ טחינה מותרת לאוכל נפש מהתורה ולפ"ז יהיה שייך בכתישה דתולדה דטוחן מתוך וביותר לרש"י דלדעת התוס' סבירי ליה דלא בעי צורך קצת או אם נאמר דמצוה משוי לצורך קצת אף שאינו בזמנו:

ויש מקום לומר למ"ש ז"ל דמבשל איסור דרבנן עובר על ל"ת דאורייתא משום דבישל שאינו לצורך אוכל נפש מאי שנא אם משום איסור דאורייתא או דרבנן כמו כן נאמר אף דאמרינן מתוך שהותרה לאו"נ הותרה שלא לאו"נ בדבר שמדרבנן אסור לאו"נ וא"כ אינו עומד עוד לאו"נ לא שייך הותרה שלא לצורך או"נ ואם כן טחינה דאסור מדרבנן לאו"נ וממילא לכסוי שלא לאו"נ נשאר באיסורא מדאורייתא ויש לעיין בזה דלהטעמים הנאמרים בענין מתוך שכתבתי בפ"א יש לחלק וצ"ע:

ואחרי שכתבתי ראיתי בצל"ח שעמד ע"ז עיי"ש ובפנ"י דף י"ד עמד ג"כ ע"ז אחרי שבירר דשחיקות פלפלין דאורייתא ומותר ביו"ט וא"כ שייך מתוך בטחינה לענין זה עכ"פ ולמ"ש שם בפנ"י דרק בטחינת תבלין התירו משום שאינו לימים רבים עיי"ש וא"כ לא שייך לומר מתוך בטוחן דלא יהיה עדיף השלא לצורך מלהצורך דגם לצורך אסרו מבלעדי שחיקת תבלין ומכ"ש השלא לצורך ואף דמהתורה מותר מ"מ למ"ש די"ל דהאסור לצורך מדרבנן לא שייך לומר בו מתוך אפי' מדאו' דאיסור דרבנן מפקיע שם או"נ ממנו אמנם כמ"ש יש לעיין בזה גם דבכה"ג דימצא טחינה לצורך דמותר מדרבנן ג"כ לתבלין וא"כ יהיה שייך מתוך:

ובירושלמי במס' שבת פ"ז מ"ז כ"ז ע"ב המבשל נבילה ביו"ט אינו לוקה שהותר מכלל בישול ביו"ט רשב"ל אמר לוקה שלא הותר מכלל בישול אלא לאכילה בלבד (פי' דפלגי במתוך) התיב ר' בא בר ממל על דר' יוחנן מעתה החורש ביו"ט אינו לוקה שהותר מכלל חרישה ביו"ט (עיין בקרבן העדה לענין כסוי דם) ר' יוסי וכו' [לא] הותרה חרישה כדרכה (פי' כלאחר יד) וכיו"ב בירושלמי ביצה פ"א מ"ג עיי"ש הנה לפרש הירושלמי מתוך ממש בלתי מובן דמתוך לא שייך אלא במה שהותרה לאו"נ ולא מה שהודחה למצוה ונראה פי' הואיל וכדאיתא בבבלי פסחים מ"ז הנ"ל ולמ"ש נראה דדעת רש"י דמלישה ואילך מדאורייתא ובר"ן מסופק בזה ועיין מ"ש לעיל בפ"א מזה עיי"ש:

אמנם דעת רבינו דהוי מדרבנן ואם כן צריכין לפרש והא עביד כתישה דאסור מדרבנן ואף בגומא דשאין צריך לגופו מדרבנן והתירו כמ"ש בתוספות ורא"ש הנ"ל איסור אחד דרבנן התירו משום שיו"ט ומצות כסוי ולא ב' איסורי דרבנן. ועיין בפנ"י שהקשה דלקמן ט' איתא אלמא גבי שמחת יו"ט בית שמאי לקולא ומשני עד כאן לא קאמר ב"ש אלא היכא דאיכא דקר נעוץ משמע להדיא בדקר נעוץ לא צריך לומר משום שמחת יו"ט והרי

למ"ש בתוספות צריכין עוד לשמחת יו"ט משום גומא. וכתב ע"ז דבדקר נעוץ בעפר תחוח לא הוי אלא בנין עראי ובדקר נעוץ הוי כמוסיף על בנין עראי דמותר ומפרש בזה דברי רש"י בד"ה והא קעביד כתישה לרב יהודה פריך דאמר והוא שיש לו דקר נעוץ אלמא טעמא דמתני' לאו משום דאתי עשה וכו' אלא משום דכבר חפור ועומד הוא והא קעביד כתישה וכו' עכ"ל והקשה דהרי במשנה איתא יחפור בדקר ומפרש כיון דלא הוי אלא בנין עראי ובחפירה מקצתו הוי אחר זה ביו"ט כמוסיף על בנין עראי זה שכתב ברש"י שחפור ועומד הוא עיי"ש:

אבל לענ"ד בכה"ג לא שייך הוספת בנין דבהחפירה בלבד לא עשה אף בנין מקצתו גם כן כל זמן שאינו לוקח העפר משם ובלקח העפר אף מקצתו הוי גומא דאין שיעור לעומק הגומא ובדקר נעוץ בלתי נשמע דלקח כלל עפר ועמ"ש דלשון המשנה דאיתא יחפור וכו' הרי כדמשני בעפר תיחוח ג"כ יקשה דהוה נגד לשון המשנה וצ"ל דמה שלוקח העפר ונשאר גומא זה נקרא חפירה ואם כן גם בזה י"ל כן. ועיין עוד שתירץ דהוי מקלקל ושאצל"ג משו"ה התירו ולא משום שמחת יו"ט עיי"ש ולמ"ש לעיל י"ל במצוה לא מקרי מקלקל עיי"ש. הנה דהוי מדרבנן למ"ש בתוס' שבת צ"ה ע"א בד"ה הרודה גם בבונה שייך מתוך עיי"ש ומשום טחינה כמ"ש בפנ"י להלן שייך מתוך מדאורייתא אלא מדרבנן כמ"ש לעיל דאפי' בלצורך לא התירו אלא בתבלין ואם כן חשש דאורייתא ליכא בכ"ג בזה ומשאצל"ג בדרבנן עם כל זה לבית הלל לכתחילה מ"מ לא יקשה כמו כן דשאצל"ג פטור אבל אסור דהוי באיסורא דאורייתא:

ובכונת רש"י הנ"ל כשנדייק בלשונו דף ח' בד"ה והא קעביד גומא וחייב משום בנין עכ"ל ובד"ה פטור עלויה וכו' דא"צ אלא לעפרה ולא לגומא אינו בונה ולא חורש אלא מקלקל וכל המקלקלים פטורים עכ"ל. הנה מתחילה לא כתב משום חרישה אלא משום בנין. ונראה דיש ג' דברים בעפר לכסוי חרישה וכתישה ומוקצה ורב יהודה אמר רב אמר בדקר נעוץ וכמ"ש ברש"י דחפור ועומד הוא וא"כ לא שייך חרישה ומקשינן דאכתי איכא כתישה ומשני בתיחוח. ומקשינן מגומא דהוי בנין ומשני דא"צ אלא וכו' ואם כן מדלא שייך חרישה בדקר נעוץ משו"ה לא כתב רש"י בקושיא והא קעביד גומא אלא משום בנין ולבסוף קמהדר על כולה דליכא חרישה משום דהוי בדקר נעוץ ולא בנין דאצל"ג ובפנ"י הקשה למה לא כתב ברש"י דקר נעוץ משום מוקצה כמ"ש בתוס' עיי"ש ולמ"ש דטעמא דחרישה בדקר נעוץ קדים וכיון די"ל מהאי טעמא צריך לדקר נעוץ לא נדע אם משום מוקצה רק במסקנא דאמרינן בתיחוח וא"כ לא שייך חרישה ועל כרחך דקר נעוץ משום מוקצה ובס"ד משום הקושיא דחרישה היו מפרשים דקר נעוץ שהיה חפור

אף דהו"ל לומר והוא שחפור מבעו"י מ"מ משום הקושיא פי' כן ולישנא בעלמא נקטו אבל במסקנא פי' בתיחוח וי"ל משום מוקצה על כרחך בדקר נעוץ ועי' בבינה לעיתים שהקשה לרש"י דליכא בדקר נעוץ משום מוקצה למה צריכין להלן דף ט' למוחלפת השיטה נאמר דכאן ב' איסורין גם מוקצה עיי"ש ולמ"ש דלמסקנא דבעפר תיחוח גם לרש"י דקר נעוץ משום מוקצה ואתי שפיר ולשון רבינו ומכסה בו ומטלטלו וכו' נראה גם כן דקר נעוץ משום מוקצה ולמ"ש גם רש"י ס"ל כן. ועי' בשעה"מ ספ"ב מ"ש שם עיי"ש ולמ"ש מיושב ומובן:

והנה בתוס' בד"ה בעפר תחוח הקשו דא"כ מאי מקשינן והאיכא גומא ממס' שבת דבתחוח לא שייך גומא ומחלקין בין קרקע קשה סביב התיחוח וכלו תיחוח עיי"ש ובמהרש"ל הקשה ע"ז מאי מקשינן וקא עביד גומא דילמא מיירי בכולהו תיחוח ותירץ דא"כ למה לבית הלל לכתחילה לא עיי"ש ובצל"ח הקשה למה לר' זריקא אמר רב יהודה לומר בדקר נעוץ לימא בלא דקר נעוץ ובתיחוח בכולה ואסור לכתחילה משום מוקצה עיי"ש:

והנה עי' בפנ"י שכתב לרש"י עפר תיחוח א"צ לדקר נעוץ ולא כן דעת התוס' עיי"ש וי"ל דהאי דעפר הוי מוקצה ביו"ט משום שאינו ראוי לכלום ביו"ט לדבר שעומד לכך ואין דעתו עליו אבל אם נאמר דמכסין בעפר א"כ י"ל דדעתו לכך גם ביו"ט הן לכסוי דשחיטה והן לשאר דברים. והנה למ"ש בירושלמי הנ"ל לא לחייב על חרישה דראוי לכסוי דם ואם נאמר כמ"ש לעיל באסור מדרבנן לא שייך מתוך והרי הוא איסור מוקצה ואינו ראוי לאוכל נפש והאיך מכסין וגם בעבר ושחט עכ"פ אינו מוכן דבאיסורא עביד ונראה דראוי לכסוי דם לא שייך מוקצה אבל כמ"ש לעיל זה בלתי מוכרע לומר דאסור מדרבנן לא שייך מתוך מדאורייתא מ"מ י"ל כיון דשוחטין ביו"ט ואי אפשר לו בלי עפר אין מסלק דעתו מעפר ודעתו עליה ובירושלמי ביצה פ"ק ה"ג זאת אומרת שאין אפר הכירה מוכן אלא למצוה ובקרבן העדה מדהוצרך לאשמעינן דמותר לכסות באפר כירה ש"מ דשאר צרכיו לדברי רשות אסור באפר כירה דאל"כ לאשמעינן ברשות וכ"ש במצוה עיי"ש וי"ל בכל עפר שעומד לכסוי דם שצריך כן ביו"ט וא"כ לא יהיה שייך בו מוקצה אבל משו"ה הוי מוקצה דגם לכסוי אסור לכתחילה משום גומא אלא אם ליכא איסור גומא לפ"ז לא הוי מוקצה כלל לפ"ז ועל כרחך באיסור גומא הוי דמשו"ה צריך דקר נעוץ ואסור לב"ה לכתחילה:

אמנם יש לעיין ממ"ש ברש"י דמוקצה מחמת איסור דרבנן לא אמרינן ועיין לעיל דף י' ע"א בתוס' בד"ה וכי ובס' שמן רוקח לאאמו"ז הגאון ז"ל והנה י"ל אף דבשאר

איסורין דרבנן נאמר דאין מוקצה משום האיסור אבל בכה"ג דאין מקום לומר דנתן דעתו עליה אלא בשביל המצוה מסתברא שאין מדעתו לעשות המצוה באיסורא דרבנן דאסרי לכתחילה וצ"ע:

אמנם דעת הרשב"א בס' עבודת הקודש דמשו"ה לב"ה לא ישחוט לכתחילה בדקר נעוץ דלא הוי הכנה גמורה עיי"ש ולכאורה יש להבין למה צריך לומר כן ולא משום דהוי משאצל"ג דפטור אבל אסור כמ"ש ז"ל וי"ל עיין מ"ש לעיל בהל' שבת בפ"א בסוגיא דשאצל"ג דאסור מדרבנן בכלל מצות שביתה ולא מטעם גזירה דהוי מדאורייתא מצות רשות מטעם תשבות ושבתון ובקיומו קיים דאורייתא וחיובו מדרבנן וחמירי מדרבנן יותר משאר איסורי דרבנן דהוי מטעם גזירה כמ"ש לעיל שם בביאור מפורש עיי"ש. אבל י"ל ג"כ דקיל מצד בשבות כזה בכה"ג דהוי לבטל מצוה דבזה אמרינן דמצוה מדרבנן ורשות מדאורייתא לא ידחה מ"ע דאורייתא דהוי בחיוב מדאורייתא וא"כ משום שאצל"ג מסתברא שתדחה נגד מ"ע דכסוי דם יותר משאר איסורי דרבנן משום גזירה אטו דאורייתא דמצינו דהעמידו דבריהם נגד דאורייתא וי"ל ביותר דיהיה מותר לשחוט לכתחילה דלאו מידי עביד במאי דיבטל מצות שביתה דרשות ויקיים מ"ע דכסוי דמחויב מדאורייתא ומשו"ה י"ל דדעת הרשב"א דלכתחילה לא לבית הלל אינו מטעם שאצל"ג ועמ"ש לעיל לרשב"א בספק מוכן דוקא בספק צידה עיי"ש אלא מטעם מוקצה דהוי משום גזירה ולא משום גומא דהוי שאצל"ג משום שביתה וא"כ לפ"ז בלתי מוכח לדעת הרשב"א למ"ש מדבעי דקר נעוץ דלא אמרינן לדחות ב' איסורי דרבנן רק איסור אחד די"ל דוקא משאצל"ג נדחה מכסוי ולא לאיסור אחר. אלא דא"כ יקשה מאי מקשינן שם ספק מ"ט לא דקעביד גומא ודאי וכו' אלא ספק דקעביד כתישה וכו' דילמא שאני ודאי דהוי קיום מצוה בודאי ושייך לומר כמ"ש דעדיף מקיום שביתה מדרבנן משא"כ בספק ושביתה הוי ודאי. וי"ל דזה נכלל ודאי עשה ודוחה ל"ת דאמרינן שם. והנה לדעת רבינו דס"ל משאצל"ג דאורייתא כתבו דדעתו כרשב"א. אמנם בירושלמי בשחט כבר מתיר אף מוקצה כנ"ל. ועי' בשעה"מ ספ"ב מ"ש ברשב"א במס' שבת ומה שעמד על דבריו עיי"ש ולמ"ש י"ל לרשב"א א"צ לומר דב' איסורים לא התירו עיי"ש ואתי שפיר. ועי' מ"ש קודם לזה למה איסור מוקצה חמיר מחופר גומא משום שאין עיקרו מדאורייתא עיי"ש. ולמ"ש נהפוך משום דחופר גומא מצות רשות לדחות מפני מצות כסוי אבל בעלמא החמירו בשאצל"ג יותר מבשאר איסורי דרבנן כמ"ש בהל' שבת בפ"א הוכחות לזה מכמה מקומות. ועי' מ"ש אח"ז בס"ד:

ואם אין לו עפר מוכן או אפר הראוי לטלטלו הרי זה לא ישחוט ואם עבר ושחט לא יכסה דמם. אמנם בתוס' בד"ה אמר וכו' ובירושלמי מפרש דהכא מיירי בלא שחט אבל שחט שרי אע"ג שהוסק ביו"ט שלא לעקור מצות כסוי עכ"ל:

ובשעה"מ עמד על דברי התוס' למה לא הוכיחו מסוגיא בבבלי דאוקמי בתיחוח ומשום גומא כדר' אבא ואף דהוי שאצל"ג דאסור מדרבנן התיר משום כסוי וכמו כן מוקצה ואיסור חופר גומא חמיר כמ"ש בפר"ח דחופר גומא עיקרו מהתורה משא"כ מוקצה עיי"ש. אמנם למ"ש לדעת הרשב"א דמסתבר ביותר להתיר בשאצל"ג לענין מצוה מאיסור מוקצה וכמ"ש לעיל דדעת רבינו י"ל כרשב"א וא"כ לא יקשה לרבינו מגמ' דבבלי במ"ש בעבר ושחט לא יכסה:

ועיין עוד בשעה"מ בפ"ב הי"ח שהקשה על הרבה ראשונים ואחרונים ז"ל שסתרו דבריהם דכאן פסקו כירושלמי להתיר מוקצה במצוה ובערבה ובביעור חמץ וכיו"ב לא התירו מוקצה משום ביטול מצוה והעמידו דבריהם במקום מצוה וכתב ע"ז ואולם יש לחלק בדוחק דגבי כסוי שאני שאם אנו אומרים שלא יכסה נמצא שבטל מצות כסוי בידים משעה ששחטו ולא מקרי שב ואל תעשה אלא שמדברי התוס' פ"ק דביצה בד"ה תני ר' זירא לא משמע הכי עכ"ל ועי' ברא"ש ור"ן במס' גיטין ע"ז ובשו"ע בסי' קל"ו סעיף ז' בענין טלטול גט שכ"מ בשבת עיי"ש:

ולענ"ד יש לומר דשאני בכסוי בעבר ושחט דאם נאמר שלא יכסה א"כ עבר בשחיטתו מ"ע דכסוי דאורייתא ואם יכסה יעבור על דרבנן ויקיים דאורייתא מסתבר לומר שיעבור הרבנן שלא יהיה עובר על דאורייתא ועי' בתוס' במס' שבת דף ד' ע"א בד"ה קודם וא"ת מאי בעיא הוא זה אם התירו לרדותה פשיטא שלא ישמע לנו אם נאסר לו ותירץ ריב"א דאם לא התירו לא מחייב סקילה כיון שמניח מלרדות ע"י מה שאנו אוסרין לו וכן ערל והזאה וכו' אלמא לא מחייב כרת הואיל ורבנן הוא דאסרי ליה למיעבד פסח עכ"ל עיי"ש. הנה כמו כן לענין חיוב סקילה אבל כנראה בכה"ג ג"כ לומר מהאי טעמא שאין עובר על דאורייתא משום דאין יכול לעבור ע"פ הדין לעבור על דרבנן ומשו"ה לא יעבור על דרבנן לתקן מה שעבר על הדאורייתא דגם בלא עבר דרבנן ג"כ לא הוי עובר על דאורייתא לפ"ז אלא דיקשה דא"כ האיך שייך לומר דלכתחילה אסור ובדיעבד לא עבר על דאורייתא למפרע וא"כ כל אדם יעבור ומאי הועילו באיסורם לכתחילה וא"כ מסתבר לומר בכה"ג לא העמידו דבריהם במקום דאורייתא ובעבר ושחט יכסה כמ"ש בירושלמי משא"כ בערבה וחמץ וכיו"ב דלא פשע ולא עבר בביטול מצוה אמרינן שפיר העמידו דבריהן במקום דאורייתא ומ"ש בשעה"מ מתוס' ביצה הנ"ל שם בנתערבו באונס וא"כ לא שייך

שעבר בהעירוב לבטל המ"ע וא"כ שייך שפיר העמידו בשב ואל תעשה. והנה קי"ל הדביק פת בתנור מותר לרדותה שלא לבוא לידי איסור דאורייתא ועיין בהל' שבת פ"ט ה"ה ובשו"ע בסי' רנ"ד במג"א ס"ק כ"ב עיי"ש וי"ל דבכ"מ העמידו דבריהם בכה"ג אף דעי"ז לא מקיים מ"ע בשוא"ת אבל כאן כבר עבר הדאורייתא וע"ז שיעבור הרבנן יתקן שלא יעבור למפרע בדאורייתא בכה"ג לא העמידו וכו' ולמה לא ימנעו מלתקן להציל א"ע מאיסור דאורייתא וביותר למ"ש בהגהות הר"ן בפ"ב ממס' שבת דלא העמידו אלא שחשש דאורייתא בקום שאסרו החכמים לגזור הוי בקום ועשה והדאורייתא בשוא"ת אבל בשוים בשוא"ת או בקום ועשה שניהם דאורייתא עדיף עיי"ש וכה"ג דדאורייתא יעבור עי"ז ששחט באי אפשר לכסות בקום ועשה וא"כ עדיף שיעבור על הדרבנן וי"ל להבין בדעת רבינו דלא כירושלמי דלמ"ש כפי סוגית הבבלי בהדביק פת בתנור הנ"ל מסכים להירושלמי ודעת רבינו אפי' בשכח כן עיי"ש בהנ"ל ובירושלמי שלפנינו איתא כגירסת התוס' וכמ"ש המרכבת המשנה כ"כ עיי"ש וצ"ל לרבינו בכסוי דם הוי שוא"ת ולא אמרינן דע"י השחיטה הוי בקום ועשה וצ"ע:

וכן בריה שהוא ספק אם חיה אם בהמה אין שוחטין אותה ביו"ט ואם שחט לא יכסה דמו עד לערב ואפי' היה לו עפר מוכן או אפר שמא יאמר הרואה חיה ודאי היא ולפיכך כיסה דמו ביו"ט ויבוא הרואה להתיר חלבו. עי' בצל"ח מ"ש לחלק בין כוי בבא מבהמה וחיה לכוי דהוי בריה בפ"ע עיי"ש:

הנה רבינו לא פסק כרבא דאמר משום דעתו על הודאי ואין דעתו על הספק ועי' בצל"ח שם ונפק"מ כמ"ש בתוס' במס' חולין פ"ד ע"ב דבהזמין לרבא מותר ומשום התרת חלבו אסור ועי' בירושלמי נראה ג"כ דלא כרבא עיי"ש. ולכאורה יש להבין לרבא דאמר אפר כירה דעתו על הודאי ואין דעתו על הספק דנראה בדבר שאין ראוי מצ"ע כמו עפר וכיו"ב במוציאו מידי מוקצה בהכינו אינו יוצא מהקצאתו אלא למה שמכינו בעומד לכך אבל הדבר הראוי מצ"ע לא מצינו לאסרו בטלטול לדבר שאינו מוכן:

אמנם יקשה להבין למה נאמר שאין דעתו על הספק כיון דגם הספק צריך כסוי מספיקא דאורייתא ואסור לשחטה מהאי טעמא ולמה נאמר שאין דעתו על הספק דהרי שנאמר דעתו עלה תליא אם יהיה צריך לכך ואם צריך לו מאי שנא משום ספק ומאי שנא ודאי ובגמ' מדמין לצואה אף בכוי הוי שחיטתו ודאי כמו בודאי מ"ש צואה דהוי ספק אם תהיה וצ"ל דחיישינן שלא יהיה דעתו שאין יודע שצריך כסוי כלל בכוי דסובר דהוי כבהמה ומשו"ה הוי דומה לספק בצואה אבל לפ"ז הוי ספק מוכן ואפי' נאמר ספק מוכן לחומרא וא"כ כמו דהקילו בשאצל"ג בודאי בעבר ושחט כמו כן בספק נתיר משום ספק

מצוה וי"ל כמו לרבא בהזמין מותר לכסות אפי' בכוי כמו באומר או דנדע כי היה דעתו עלה כי ידע דצריך כסוי מספיקא מותר לכסות רק בשאין יודע לא אמרינן משום דראוי לודאי יהיה ראוי לכל דבר דצריך עומד לכך וא"כ לא הוי ספק מוכן גם י"ל דמשו"ה לא נתיר לרבא ספק מוכן לספק מחויב בכסוי כמ"ש לעיל בשם הגהות הר"ן דבשוה שניהם בקום ועשה או שניהם בשב ואל תעשה לא העמידו דבריהן אבל בכה"ג דמ"ע בכסוי ספק וחשש הוצאה דמשו"ה גזרו במוקצה הוי על הודאי. ולפ"ז גם בידע אין מוכרע דיוכל לכסות וכמ"ש בראשונה נראה יותר. [ועי' ברא"ש שהקשה דלמה אין שוחטין בכלי משום שאסור עיי"ש ובצל"ח עמד ע"ז דבלא"ה הוי ביטול כלי מהיכנו עיי"ש. י"ל כמ"ש

הלכה ב

וכן השוחט חיה ועוף מערב יו"ט לא יכסה דמם ביו"ט. אמר רבה שחט ציפור מערב יו"ט אין מכסין ביו"ט גלגל עיסה וכו' עיי"ש:

וברש"י אין מכסין וכו' דהיה לו לכסות מבעוד יום ומשום אמנועי משום שמחת יו"ט ליכא דמשום דלא מכסי דם לא מתסר ציפור באכילה עכ"ל:

ולדעת הטו"ז הנ"ל דב"ה וב"ש למוחלפת השיטה אפי' בלא דקר נעוץ משום עשה דוחה לל"ת ומטעם זה במסכת שבת כמה פעמים וברשב"א שם דוקא באפשר השתא אין דוחה ולא באפשר מקודם עיי"ש. ולמאי דס"ל ב"ה מעיקרא וב"ש למסקנא רק בדיעבד מותר ע"כ אי חושש לאפשר ואי אפשר דהרי כיון דלכתחילה אסור ומותר רק בדיעבד על כרחך דאין חושש לאפשר שהרי אפשר לו שלא לשחוט כלל והרי אף דעבד תרוייהו איסורא ואפשר שלא לשחוט ואפ"ה מתיר בדיעבד מכ"ש בשחיט בערב יו"ט דלא עביד איסורא כלל. גם עי' במהרמ"ל שהקשה דכמו בגלגל עיסה וכו' כמו כן שחיטה מותר ביו"ט ותירץ דלב"ה קאי דאסור לכתחילה עיי"ש. ולמ"ש כיון דאסור לכתחילה ומותר בדיעבד ואם כן אין חושש על כרחך משום דאפשרי אמנם כמ"ש לעיל דב"ש לא התיר בלא דקר נעוץ אלא משום כדי שיהיה מותר לשחוט דהתירו סופו משום תחילתו וכמ"ש לעיל וא"כ כה"ג דשחט כבר אמרינן שפיר דלא שייך להתירו לא משום עשה דוחה לל"ת וכמ"ש לעיל ומדויק ברש"י דמשום אמנועי משמחת יו"ט לא שייך כאן ועיין בצל"ח ואתי שפיר. ועיין רש"י לעיל וברמב"ן במלחמות עיי"ש:

שחט בהמה חיה ועוף ביו"ט ונתערבו דמם לא יכסה אותו עד לערב ואם היה לו עפר מוכן או אפר ויכול לכסות הכל בדקירה אחת הרי זה יכסהו. בטור סוף סי' תצ"ח חולק על רבינו שנראה מדבריו בדקר נעוץ לא מהני אלא עפר מוכן ובאפר מוכן דבדקירה אחת בלבד ועי' בב"י שם ובטו"ז כ"א ובמהרל"ח בהגהות הטור עיי"ש:

גם השיג בטו"ז שם על הטור ורש"ל שכתבו דהיכא דא"א בדקירה אחת לא יכסו אפי' בדקירה אחת שמא יכסה של בהמה וכתב כיון דא"צ לכסות כל הדם עכ"פ בדקירה אחת יכסה מקצת דמו עיי"ש ונראה דס"ל דאמרינן יש בילה בכה"ג בדבר הלח ולדבריו צריך לפרש במד"א בב' דקירות אבל בדקירה אחת חייב לכסות דבב' דקירות אסור אבל בדקירה אחת חייב בכל גונא ובמג"א ובספר אליה רבה חולקים עליו דלא שייך בילה בתערובת כה"ג עיי"ש. ועי' בתוספות במסכת חולין דף ע"ט בד"ה בין וכו' שהקשו על הא דאי' שם כוי אין שוחטין אותו ביו"ט וכו' אילימא בתייש הבא על הצבייה בין לר' אלייעזר בין לרבנן לישחט וליכסי כיון דאין חייב בכסוי רק בהחצי כמו במתנות והוי כמו נתערב דם בהמה עם דם חיה דאיתא במסכת ביצה ח' אסור לכסות ביו"ט ותירצו וז"ל דאמרינן התם במד"א בב' דקירות אבל בדקירה אחת חייב לכסות והכא נמי כיון שכל משהו שבו חציו דם צבי חייב לכסות עכ"ל ומחלוקם זה נראה שלא כדעת הטו"ז:

ועי' בסי' הנ"ל סעיף י"ד דאיתא בתערובת מותר בכמה דקירות ביש בו צורך ועי' במג"א שהב"ח חולק ע"ז עיי"ש. ובלתי מובן כיון דדי בכסוי מקצת דמו כדאיתא בשו"ע יו"ד בסי' כ"ח סעיף ט"ו למה יהיה מותר להרבות בדקירות לכסות כל דמו דאין לפרש דאי אפשר לכסות כלל אלא בב' דקירות דא"כ מ"ש שתים מאחד ואולי מהמובחר לכתחילה לכסות הכל כל דמו לכו"ע וכן ראיתי בברכי יוסף שמביא י"א דדם שלפניו יכסה הכל עיי"ש. וא"כ להטו"ז בתערובות וכו' שוין בדקירה אחת ויש לפרש הגמרא לדעת הטו"ז שהיה התערובת כל דם בפ"ע ולא נדע מה מבהמה ומה מבחיה אבל בתערובת זה בזה ממש שייך כסוי בדקירה אחת ודי בזה משום בילה וכסוי דמקצת הדם:

והנה יש להבין לדעת הטו"ז למה רק בדקירה אחת מ"ש מבלא נתערבו דכיון דכל מה שמכסה מכסה דם החיה ג"כ וצ"ל דאם לא היה נתערב היה די בדקירה אחת וע"י התערובת צריך להוסיף בדקירה אין רשאי אף שעי"ז יעשה מהמובחר. ועכ"פ להטו"ז בין בתערובת וגם בכוי רק בדקירה אחת בלבד מותר ויש ליישב בזה קושיית הצל"ח במסכת ביצה דמאי מקשינן לשחוט ולכסי דכיון לענין חלב נמי אמרינן שה אפי' מקצת שה וא"כ שייך לומר כדאיתא במסכת ביצה הנ"ל משום שלא נתיר חלבו עיי"ש. ולמ"ש י"ל כיון דבלא התערובת מותר בב' דקירות ובתערובות רק בדקירה אחת משום מקצת הבהמה והתערובת עמה וא"כ ידעו דמקצת הבהמה בה וחלבה אסור ועיין בפר"ח סוף סי' תצ"ח מ"ש בדעת רבינו עיי"ש:

הלכה ג

השוחט בהמה ביו"ט מותר לתלוש וכו'. עי' בשעה"מ שעמד על דברי הלח"מ מ"ש משאצל"ג דהרי דעת רבינו דאסור מהתורה עיי"ש:

הלכה ד

המפשיט עור בהמה לא ימלחנו שזה עיבוד הוא וכו' ומותר וכו'. עיי"ש. עי' בשעה"מ ומ"ש לעיל בהל' שבת בפ' י"א הל' ה' עיי"ש:

הלכה ה

במד"א וכו' וכן אין מולחין חלבים וכו' מפני שאינן ראוין לאכילה. עי' בשעה"מ בהלכה הנ"ל עיי"ש:

הלכה ח

מותר ללוש עיסה גדולה ביו"ט והלש עיסה מערב יו"ט אין מפריש ממנה חלה ביו"ט ואם לשה ביו"ט מפריש ממנה חלה ונותנה לכהן. ועי' בראב"ד כיון דקיי"ל כשמואל אוכל והולך ואח"כ מפריש אין משום מתקן והלכה כרבא דפליג על אבוה דשמואל עיי"ש ובהמ"מ ובתוס' כדעת הראב"ד ובלא נגמר לישתו מערב יו"ט עיי"ש ועיין בראי' שהביא הרי"ף מלהלן ובצל"ח שעמד ע"ז עיי"ש:

והנה בגמרא ט' ע"א אמר רבא וכו' גלגל עיסה מערב יו"ט מפריש ממנה חלתה ביו"ט אבוה דשמואל אמר גלגל עיסה מעיו"ט אין מפרישין ממנה חלתה ביו"ט לימא פליגי דשמואל אדאבוה דשמואל דאמר שמואל חלת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש אמר רבא מי לא מודה שמואל שאם קרא עליה שם שאסורה לזרים וברש"י אוכל והולך וכו' אלמא הפרשתה שלא לצורך הוא ולא הוי הפרשה והמפריש ביו"ט אינו כמתקן דליתסר כשאר תרומה דגזור בה רבנן מפני שנראה כמתקן עכ"ל ובד"ה מי לא מודה שמואל אע"פ שאין צריך להפרישה שאם קרא עלה שם שחל עליה שם חלה ואסורה לזרים אלמא שם תרומה עליה ואיתא בכלל אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט עכ"ל. והנה קיי"ל אוכל והולך וכו' ועי' בהנ"ל דהרבה מהראשונים ז"ל פסקו כראב"ד ודעת רבינו כדעת הרי"ף וכאבוה דשמואל:

ועי' להלן י"ב ע"ב במשנה בית שמאי אומרים אין מוליכין חלה ומתנות לכהן ביו"ט בין שהורמו מאמש בין שהורמו מהיום וב"ה מתירין א"ל ב"ש גז"ש חלה ומתנות לכהן ותרומה מתנה לכהן כשם שאין מוליכין את התרומה כך אין מוליכין את המתנות א"ל ב"ה לא אם אמרתם בתרומה שאינו זכאי בהרמתן תאמרו במתנות שזכאי בהרמתן:

ויש להבין דמאי ענין הפרשה דמטעם מתקן התירו משום אוכל נפש ועי' במהרל"ח

הנ"ל משא"כ נתינה לכהן מהוצאה מרשות לרשות שאסור משום דדומה למו"מ מנ"ל עוד ועי' בפנ"י להלן עיי"ש:

וי"ל דהנה להלן ל"ז ע"א אי' ולא מגביהין תרומה וכו' פשיטא תני רב יוסף לא נצרכה אלא ליתנה לכהן בו ביום וכו'. וברש"י דאיכא למימר לאו מוכחא מלתא דלתקוני טבלא קמכוין דאין ידוע שיהיה הוא צריך לשירים ורואין שמוליך תרומה לכהן ומחזי דכולה מלתא משום שמחת יו"ט דכהן שצריך לה הוא ואפי' הכי אסור עכ"ל:

ונראה דקמ"ל אף דלא שייך מחזי כמתקן מ"מ אסור משום הוצאה לרשות הכהן ומחזי כמו"מ ולפ"ז ב' איסורין מו"מ ומחזי כמתקן לא שייך בזה בהדדי דאם נתנו לכהן לא שייך מחזי כמתקן ואם לא נתנו לכהן לא שייך מו"מ ומובן לפ"ז שאני זכאי בהרמתה ממילא מותר ליתנו לכהן ואם דמחזי כמו"מ נרויח שלא יהיה מחזי כמתקן אבל אם נאמר משום דחלת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש לא מחזי כמתקן וא"כ לא שייך משום דמותר בהפרשה יהיה מותר בנתינה לכהן דא"כ לא הוי ב' איסורין דבהרמה אינו עושה איסור כלל משא"כ בנתינה לכהן דמחזי כמו"מ ומשו"ה אמר רבא מי לא מודה שמואל וכו' דכיון דאסורה לזרים הוי כמתקן ושייך משום דמותר בהרמה מותר בנתינה ולפ"ז מאי דאמר מי לא מודה שמואל וכו' לא הוי דחוי בלבד דמשנה מסייע ליה ומשו"ה דעת הרי"ף ורבנו לפסוק כאבוה דשמואל ועי' מ"ש לקמן בס"ד בפ"ד הל' ט"ז בזה ביתר ביאור עיי"ש:

ואם היתה עיסה טמאה וכו' שאין מבשלין ביו"ט אלא לאכול וכו' וכן אין שורפין וכו'. כיצד יעשה בה יניחנה עד הערב וישרוף אותה היה יו"ט של פסח שאם יניחנה תחמיץ לא יפריש את החלה בצק אלא יאפה את כל העיסה הטמאה ואח"כ יפריש החלה לחם.

במסכת פסחים מ"ו ע"א במשנה כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט ר' אליעזר אומר לא יקרא לה שם עד שתאפה בן בתירא אומר תטיל בצונן א"ר יהושע לא זה חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובבל ימצא אלא מפרישתה ומנחתה עד הערב ואם החמיצה החמיצה:

ובהרי"ף והלכה כר' אליעזר כדפסק רבי וקיי"ל הלכה כרבי מחבירו ועוד דהך דר"א שייכא באידך דר"א דאמר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפו לחלה וחד טעמא הוא ובראי"ש מ"ש לא בא לחזק מה שפסק כר"א דהכא מאידך דר"א כיון דהלכה כאידך דר"א הלכה נמי כר"א דהכא דמה ענינם זה לזה אלא הכי קאמר אחר שפסק כר"א דהכא אמר ועוד הך דר"א שייכא בדאידך דר"א וכו' כלומר אי אפשר לקיים הא דר"א דהכא בלאו מלתא דר"א דהתם כיון דאינו מפריש מן העיסה במה יצטרפו לחלה להכי הוצרך להביא ראיה דהלכה כר"א דאידך ואחר אפיה יצרפם בסל וכן פסק רש"י הלכה כר"א ויעשה

עוגה קטנה אצל גדולה משמע מדבריהם דאפי' היה שם מתחילה כדי חיוב חלה אפ"ה בעי צירוף סל וכו' עכ"ל עיי"ש ובר"ן וצריכין לומר דדעת הרי"ף כדעת הר"י המובא בתוס' בד"ה הואיל דלא שייך לומר שיאפה ויבצע חלה מכל פת מחדא וחדא דא"כ אסור לאפות דהוי כעיסה חציה של נכרים ובתוס' שם בשם הרשב"א דחציה של נכרים מדרבנן ולא אסרו בחלה עיי"ש והנה מ"ש בחציה של נכרים מדרבנן צ"ע למ"ש לעיל בדעת התוס' בכמה דוכתי עיי"ש ולהרי"ף ע"כ אסור לאפות ומשו"ה צ"ל דקיי"ל דסל מצרפן שיפריש מאחד על כלי:

ובתוספות בד"ה עד הקשו מממלאה אשה תנור פת וכו' שפת נאפה יפה וא"כ חלה טמאה ג"כ יהיה מותר באפיה ומשום איסור טלטול בלא קרא שם למה צריך להואיל ותירצו דרק בתנור שייך כן ולא כשאפה על הגחלים עיי"ש. ויקשה למה צריכא להואיל יאפה בתנור ודוחק שאין לו תנור כמו שהקשו בתוס' יטיל בצונן כמו כן יקשה יאפה בתנור וכמו שם שלא תירצו דל"ל צונן כמו כן בזה כן וי"ל כמ"ש לעיל בפ"א במ"ש בתוס' ביצה כ"א ע"א בד"ה עיסה דצריכין פת נאפה יפה עם הואיל דבידו לאכל כל פת ופת עיי"ש וכמ"ש דמחלוקת אם הואיל מקרי לכם אם צריך עיקרו לכם ומשום דפת נאפה יפה גם כן אין עיקרו לכם ואם כן שפת נאפה יפה והואיל בסברא אחת תליא. ועי' בסי' תק"ו דעת המרדכי דעיסה שנילושה מערב יו"ט שאסור להפריש ממנה חלה ביו"ט אסור לאפותה במג"א בשם הב"ח דהוי כמו עיסה חציה של עכו"ם משום דאפשר למפלגה אלא דאיסור דאין מגביהין וכו' רבע עלה ובמג"א ע"ז וי"ל ראיה ברורה דשרי ממשנה פ"ג דפסחים דהתם ג"כ מותר להפרישה רק שעושה משום איסור חמץ. עיי"ש ועי' בצל"ח מ"ש דכאן הוי איסור דאורייתא ושם דרבנן עיי"ש. וי"ל לפ"ז דהואיל דכל אחד ראוי לו לא מהני דהרי אפשר למפליגה וכמ"ש בצל"ח גם כאן דאפשר בצונן הוי רק דרבנן אלא משום שנאפה יפה מותר עם הואיל דכל חדא וחדא כמ"ש בתוס' הנ"ל אף דאחד בודאי אינו ראוי ומיושב קושית התוס' דבאמת גם כאן ההתר משום שנאפה יפה. ועי' בכו"פ ביו"ד בסי' ק"ח שהקשה להלן בלחם הפנים נאמר כדי שתאפה יפה עיי"ש ולמ"ש דצריך הואיל ג"כ להתיר משום שנאפה יפה כמ"ש בתוס' לעיל ושם לא שייך הואיל. ואחר שכתבתי ראיתי בשעה"מ שכתב כעין מ"ש עיי"ש:

ברש"י בד"ה כיצד מפרישין וכו' שנטמאת העיסה וכו' עיי"ש. ובצל"ח שכונתו כירושלמי המובא בר"ן. מתניתא בשנטמאת לאחר גלגולה אבל אם נטמאת קודם גלגולה יעשנה קבין קבין עיי"ש. לכן כתב ברש"י שנטמאת העיסה שכבר לש ואח"כ נטמאת אבל קודם לישה אופה באופן שלא תבוא לידי חיוב חלה:

והנה יש לעיין בהפרשת חלה בטומאה אם הוי בכלל מ"ע. די"ל בכל הפרשה דלאו משום איסורא דמוציא מידי טבל בלבד אלא גם הוי מצוה מדמברכין ונמנה הפרשה במנין המצות. וממברכין על הפרשה ועל לאפרושי מאיסורא אין מברכין כמ"ש בראב"ד המובא ברשב"א ובאבודרהם מ"ש בשחיטה ונדה וברא"ש בפ"ק דמס' כתובות בזה עיי"ש. והברכה יוכיח דהוי בכלל מצוה. וגם הנתינה לכהן מצוה וכמ"ש בתוס' רי"ד הוי ב' מצות הפרשה ונתינה עיי"ש. ובתרומה טמאה כיון שמותרת בהנאה בשעת שריפה שייך בה מצות נתינה. וא"כ כיון דהוי בכלל מצוה יש להבין לירושלמי דמתיר לאפות קבין קבין פחות מכשיעור דהוי נגד מאי דאמרינן בפ' התכלת סרבלא בקייטא וכו' ענשיתי אעשה ובמס' ברכות לא כדורות הראשונים וכו' שיש להביא א"ע לידי חיוב מצוה וכמ"ש בתוס' ובסמ"ג וכיו"ב בכמה דוכתי ובשו"ע יו"ד סי' שכ"ד סעיף י"ד אסור לעשות עיסתו פחות מכשיעור להפקיע ממנו חיוב חלה עיי"ש. ומקורו מירושלמי פ"ג דמס' חלה ריש מ"א בגמ' שם אוכלין עראי מן העיסה עד שתתגלגל וכו' אמר ר' חגיי לא שנו אלא עראי אבל קבע אסור מפני שהוא מערים לפטרה מן החלה וכו' הדא אמרה שאין יוכל לעשות בטהרה וכו' הא יכול לעשות לא בדא הדא אמרה שאסור לעשות עיסתו קבין וכו' עיי"ש. ואם מפני שלא יעבור על בל יראה הרי כמ"ש בתוס' דלהטיל בצונן מועיל לכו"ע אלא משום חשש שמא לא יעשה יפה ובדיעבד אמרינן שיעשה כן להטיל בצונן כמ"ש ברא"ש בשם ר"ת וכה"ג שתבוא ביטול מ"ע יהיה כדיעבד או שיעשה אף בקמח כר' אליעזר שיאפה ולא יקרא שם. ונראה דירושלמי ס"ל כר"א דאפשר לצרפם בסל להביאם לידי חיוב חלה. וראיתי בצל"ח שכתב דרבינו שלא הביא דברי הירושלמי דדבר פשוט כל שנוכל לעשות בלא הואיל עבדינן ובירושלמי לר' יהושע דלא ס"ל הסל מצרפן ס"ל דמפקיע ממצוה ואשמעינן דעדיף משא"כ לר"א א"צ לאשמעינן עיי"ש:

בהגהות מיימוני בזה"ז ראויה לכהן קטן ושרי לקרוא שם קודם אפיה דאין תרומת חו"ל אסורה אלא למי שטומאה יצאה מגופו וכ"כ בתוס' עיי"ש ובשו"ע תק"ו בזה:

ויש לעיין בנתינה לכהן קטן אם קיים מצות נתינה. דהנה יש לפרש שיתן לכהן גדול אשר יאכילו לכהן קטן אבל לענין קיום נתינה בכהן קטן יש לעיין דלכאורה נראה כמ"ש בתוס' בדעת אחרת יש לו זכיה מדאורייתא ובחלת חו"ל די בזכיה מדרבנן. וגם דזה אם יש זכיה לקטן בדבר שבידו קיים אבל כשאכלו כבר ודאי מאז הוי נתינה למפרע דרק לדון בזה כל זמן שיד אחד לשלוט בו כמו במציאה וכיו"ב. ובמס' סוכה מ"ב ע"ב היודע וכו' חולקין לו תרומה וכו' ועי' בפר"ח בס' מים חיים מובא בקצה"ח בסי' רמ"ג ס"ק ד' עיי"ש מ"ש בענין הזה:

ועי' בצל"ח במס' פסחים שם שכתב דעל כרחך מיירי בליכא כהן גדול דא"כ יוכל לבטלו ובאיכא כהן קטן דאל"כ מאי איריא טמאה גם טהורה תבוא לידי חימוץ דישראל אינו יכול לבטלו שאינה שלו משום הואיל אלא לעבור אבל לא שיהיה שלו לבטלו עיי"ש:

ויש לעיין בקטן שהגיע לפעוטות דמדרבנן מקחו מקח וממכרו ממכר כדי חייו אם יוכל לבטל ולהפקיר להצילו מבל יראה אם הוי גם זה בכלל תקנת חכמים אמנם בחמצו של קטן אחר פסח אם אסור בהנאה צ"ע ואם אסור י"ל דיוכל לבטל ועי' בחק יעקב בסי' תל"ד דאפטרופוס יוכל לבטל עיי"ש. וכמ"ש בר"ן פ"ב דקדושין דאפטרופוס מטעם זכיה מדרבנן עיי"ש ונראה משום הפקר בי"ד וא"כ י"ל בפעוטות כמו כן מדרבנן ועי' חולין י"א קטן אין לו מחשבה אלא במחשבתו ניכרת מתוך מעשיו יש לו מחשבה מדרבנן. ועי' בתוספות שם וכל זה מצ"ע אבל אם נאמר דפעוטות מטעם הפקר בי"ד ולדעת הסוברים ביטול מטעם הפקר יהני הביטול מכח הפקר בי"ד. ולפ"ז י"ל בקטן שאינו בכלל פעוטות מיירי כאן לפמ"ש בצל"ח. ולפ"ז במס' סוכה מ"ב ע"א היודע וכו' חולקים לו וכו' וברש"י וקודם לזה משגרין לביתו כשיודע לשמור בטהרה עיי"ש. ונראה דיודע לשמור ג"כ לא ימצא אלא בפעוטות. וי"ל כשיאכילו בעצמו ומשגיח עליה שיאכלנו בטהרה:

ויש לשום לב בסוגיא עוד דאי' דר' אליעזר אמר טובת הנאה ממון ור' יהושע סבר דאינו ממון. דלכאורה יקשה מי יקחנו וכמ"ש בתוס' בד"ה הואיל בחמץ של הקדש מי יפדנו עיי"ש י"ל דאפשר בהטלה בצונן אף שכתבו בתוס' שאין לעשותו לכתחילה זה באם אפשר בענין אחר ועי' ברא"ש שם. והנה י"ל משום דאפשר באפייה. ולפ"ז באם לא היה אפשר באפיה לא יהיה עובר על בל יראה דלא יהיה שייך טובת הנאה דמי יקחנו וי"ל למ"ש בתוס' לתרץ למה לא נטיל בצונן ולא להצריך להואיל ותירצו שמא לא יעשה יפה אין לעשותו עיי"ש. וא"כ בלא נשאר אלא האפיה וא"כ לרש"י דאינו גורס הואיל דאי בעי מתשיל אלא משום טובת הנאה. וממילא אם לא נאמר להתיר האפיה לא יהיה חמץ שלו כלל וא"כ מאי אמר להלן מלתא דקשיא ליה וכמ"ש ברש"י דמטעם טובת הנאה לא נדע התר האפיה דמוטב לעבור על בל יראה מלעשות מלאכה בידים עיי"ש. והרי למ"ש בלי התר האפיה דלא שייך טובת הנאה וליכא בל יראה כלל. ועיין במהרש"א שכתב דהו"ל דאפשר בהטלה לצונן עיי"ש. ולמ"ש על כרחך רק מהאי טעמא צ"ל דהוי בל יראה. וא"כ ממילא אפשר שלא יהיה בבל יראה דהיכא דאי אפשר להנצל מבל יראה כלל אינו עובר דלא הוי טובת הנאה. ודוקא באפשר להנצל אז עובר בשעושה בלי שמציל א"ע מבל יראה. ובירושלמי דאיתא דתליא במחלוקת אם מוטב לעבור על בל תגרע מבל תוסיף

עיי"ש י"ל משום הואיל אבל ברש"י דאית משום טובת הנאה דלית ליה הואיל צ"ע גם בירושלמי יש לעיין על מ"ש עיי"ש:

הלכה יב

ואין עושין גבינה וכו' אבל דכין את התבלין כדרכו שאם ידוק אותן מערב יו"ט יפוג טעמן אבל מלח אינו נידוך ביו"ט אלא א"כ הטה המכתש או שידוך בקערה וכיו"ב כדי שישנה שאם שחק המלח מערב יו"ט לא יפוג טעמו ואין שוחקין את הפלפלין ברחיים שלהן אלא דך אותן במדוכה ככל התבלין. ועי' בהמ"מ. ובכ"מ בשם הר"ן למה לא הביא הרי"ף דברי רב חסדא ורב הונא בין דידע מאי קדירה בעי לבשולי ומשום מפיג טעמא עיי"ש:

הנה במשנה ביצה י"ד ע"א ב"ש אומרים תבלין נידוכין במדוך של עץ והמלח בפך ובעץ הפרור וב"ה אומרים תבלין נדוכין כדרכן במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ:

ויש להבין כיון דלב"ש צריך שנוי מה שייך לחלק במלח דדי בשנוי קטן משל אבן לשל עץ ובתבלין בשנוי גדול בכלי שאינו מיוחד כלל לזה בפך ובעץ הפרור. וגם לב"ה דס"ל בתבלין שאין צריך שנוי כלל במלח שהצריך שנוי הקיל בשנוי מב"ש דדי בשל עץ ולא בעי עץ הפרור או בפך. ובאיזה סברא וטעמא במחלוקתם בהבדל השנוים מה יחייב שנוי גדול ומה דיספיק בשנוי קטן י"ל בטעם השנוי י"ל מטעם דהנה באיסור דיכה של תבלין ומלח דהוי כטוחן ועי' בפנ"י מה שכתב לומר בטחינה של תבלין דהוי כטוחן אחרי טוחן. וגם שאין דומה לטחינה שאינו ראוי מקודם הטחינה והביא ירושלמי במס' שבת דשייך טוחן בתבלין עיי"ש והנה מטעם טוחן וכמ"ש בירושלמי דמלישה ואילך התירה התורה באוכל נפש ביו"ט. וצריך לפ"ז שנוי גדול שיהיה כלאחר יד ועי' לעיל י"ב ע"ב וברש"י בד"ה מוללין דכלאחר יד בשבת לאו דאורייתא וביו"ט לא גזרו עיי"ש:

ויש עוד טעם בשנוי. עי' בר"ן שהקשה דטחינה מותרת ביו"ט לצורך אוכל נפש ובאו"נ אין מחלקין בין אפשר ללא אפשר מאתמול אלא במכשירין בלבד דמחלקין כן. ותירץ משום שאדם עשוי לדוך התבלין ומלח לימים רבים ומחזי כעובד לצורך חול דומיא דביקוע עצים דצריך שנוי מהאי טעמא ביו"ט. ועיין לעיל י"ג ע"ב כיצד מולל וברש"י דצריך שנוי שלא יהיה כעובדא דחול עיי"ש. ועי' במ"מ בפ"א מהל' יו"ט שכל שעושה לימים רבים בכלל עבודה שעבד עושה לרבו עיי"ש. ועי' בר"ן ריש פ' אין צדין ולהאי טעמא א"צ שנוי גדול כ"כ דדוקא שיהיה כלאחר יד דאף בשל עץ לא הוי כלאחר יד דמ"מ הוי כלי דיכה. אלא בעץ הפרור ובפך הוי כלאחר יד ממש. אבל למען לא יהיה כעבדות די בשנוי מעט דבשל עץ ג"כ אין מהדרך לעשות בו לימים רבים דכחו מעט

למלאכה מרובה ושנוי מעט די להוציאו משיהיה נקרא ונראה כמלאכת חול. ועי' בצל"ח מ"ש בהפגת טעם דלא שייך לימים רבים ומ"ש לחלק בין לצלי ולקדירה עיי"ש. ובמג"א בסי' תק"ד ס"ק ד' בשם הסמ"ג השנוי יזכירו שלא לעשות לחול עיי"ש:

ובגמרא איתא דרק באפשר מאתמול צריך שנוי אם בידע מאי קדירה בעי לבשולי או בשאינו מפיג טעמו ולמ"ש בצל"ח במפיג טעמו לא הוי לימים רבים וי"ל כמ"ש ובשאי' מפיג טעמו די בשנוי שלא יראה כעבדות וגם באפשר מאתמול דנראה ג"כ כמכוין מיו"ט לחול י"ל דדי בשנוי מעט וכמ"ש אלא דלפ"ז יש להבין בברייתא דלמסקנא דגם ב"ש ס"ל דא"צ שנוי אלא במלח בפ"ע ולא עם תבלין ונראה דגם לב"ש לא הוי מטעם כלאחר יד ומ"ט דב"ה דדי בשנוי קטן מזה ומ"ט דפלוגתייהו כיון דשניהם חשו לדבר אחר. ונראה מהאי טעמא לא הביא הרי"ף דברי רב חסדא ורב הונא לחלק בין ידע מאי קדירה בעי לבשולי ובין מפיג טעמו או לא וכמ"ש בר"ן לדעת הרי"ף דלמסקנא לא נפק"מ ועי' בתוספות בד"ה א"ד דאף דרב אחא ורב ששת אצלי אצלוי הוי מטעם חומרא ולא מדינא עיי"ש. ולמ"ש לב"ה על כרחך א"צ כלל משום דאין סברא לומר למה לב"ש בשנוי כזה ולב"ה שנוי אחר אם נאמר דלשניהם צריך שנוי:

ונראה לפרש לשון כל הקדירות כולן צריכות מלח וכו' לשון כפול כל וכו' כולן ועיין בטו"ז או"ח בסי' תקפ"ב ס"ק ג' וש"פ ס"ק א' עיי"ש:

וי"ל כמ"ש ברש"י בריש פרק אין צדין בצידה לאסור משום דאפשר מאתמול ועיין בר"ן שם ומנ"ל בזה ועיין בתוס' בפ"ק דמגילה ובמהרש"א שם וכיו"ב שכתבו ז"ל לתת טעם למה מדרבנן אף באוכל נפש כמ"ש לעיל עיי"ש. והנה שם לא התירו אף בשנוי אבל שאני שם דהוי בדבר אחד אבל במלח דכל הקדירות צריכות מלח ולא יהיה לו לאכול מאומה משו"ה לא יכלו לאסרו אלא שיהיה בשנוי וכדאמרינן להלן ובמסכת שבת לחלק בכיו"ב באית ליה פירי אחרינא ול"ל משום שמחת יו"ט ואם כן לומר שצריך שנוי ומהני בשנוי כפלו לומר כל הקדירות צריכות מלח כולן ולא רובו ככולו בלבד ומשו"ה שייך שנוי ומהני ואתי שפיר ועיין בלח"מ הי"ג עיי"ש:

והנה דעת רבינו כס"ד דגמ' ואינו מחלק בין מלח בפ"ע לעם התבלין ונקיט משום שאין מפיג טעמו ועיין בכ"מ. ובמ"ש לעיל יש לפרש הסוגיא דתניא א"ר מאיר לא נחלקו ב"ש וב"ה וכו' לא נחלקו אלא על מלח בפ"ע שב"ש אומרים מלח בפך וכו' וב"ה אומרים בכל דבר ס"ד אלא אימא לכל דבר. וברש"י בכל דבר ס"ד ואפי' בדבר שאין ניטל בשבת עכ"ל. ובתוס' בד"ה בכל דבר וכו' ואפי' שאין ניטל בשבת כגון סיכי דיירי דמודה בה ר"ש עיי"ש. ובשעה"מ ושאר המפורשים ז"ל הקשו מדברי תוספות י"א ע"א בד"ה אין דמשום

שמחת יו"ט מתירין ב"ה אפי' סייכי זיירי וכו' במוקצה מחמת ח"כ עיי"ש. וממ"ש בתוס' בכמה דוכתי דטלטול מוקצה משום או"נ מותר ועיין בצל"ח מ"ש בזה:

ונראה לומר למ"ש דטעמא דבעי שנוי זוטא שלא יהיה נראה כעובדא דחול וכמ"ש ז"ל גם ב"ה ס"ל דשנוי זוטא בעי וכן נראה מתוספות לומר כן ולפי זה אם נתיר לשמש בדבר שאסור ביו"ט משום חסרון כיס הרי אין לך נראה כעובדא דחול יותר מזה. אף דבשאר דברים התירו טלטול מוקצה משום שמחת יו"ט אבל בזה אף בשאינו מוקצה לעשותו בשנוי שלא יהיה נראה כעובדא דחול והאיך נעשהו בדבר כזה שאם לא לטלטול או"נ אף ביו"ט אסור והשנוי והטלטול מוקצה סותרים זה את זה וכל זה י"ל לדעת התוספות ורש"י ולא לדעת הרי"ף דכמ"ש לעיל לב"ה א"צ שנוי כלל וכמ"ש בר"ן הנ"ל:

הלכה טז

בד"א כשהאוכל מרובה על הפסולת וכו'. עי' מ"ש לעיל בהל' שבת פכ"ה בענין מוקצה שם עיי"ש:

פרק ד

הלכה א

אין מוציאין את האש לא מן העצים וכו' שלא הותר ביו"ט אלא להבעיר מאש המצויה אבל להמציא אש אסור שהרי אפשר להמציא אותה מבערב. ובראב"ד ע"ז ויאמר מפני שהוא מוליד ואין כאן הכנה עיי"ש:

ובהמ"מ ע"ז ואני רואה כאן חפץ להשיג שהרי אין זה כביצה שנולדה שאסורה לפי שאין זה דבר הראוי בעצמו אלא לבשל או לאפות בו ונראה שאם הוציא שמותר להשתמש בו ולא אסרוהו אלא מפני שלא היה לו להוליד כיון שאפשר לו מבערב והטעם הזה כתב הרשב"א ז"ל וכדברי רבינו עכ"ל. ועי' בלח"מ שהקשה משברי כלים עיי"ש:

והנראה לענ"ד דדעת רבינו דמוקצה מותר בהנאה עמ"ש לעיל בפ"ב הי"א בזה ומשום טלטול ס"ל ג"כ דטלטול מוקצה בשביל אוכל נפש מותר ונוכל להעמיס כן בדברי המ"מ ואחרי כתבתי ככה ראיתי בספר ישועות יעקב בסי' תק"ב שכ"כ אלא שכתב דלהעמידו אצל האש אינו צריך לטלטול עיי"ש וכמ"ש משום טלטול בשביל או"נ מותר לטלטלו גם כן גם הוי טלטול ע"י דבר הנדלק מהאש אמנם להחם גופו דכמ"ש הר"ן דהוי כאו"נ י"ל דאסור והמ"מ כתב שאין הדבר הראוי בעצמו אלא לבשל או לאפות בו נראה דבא למעט להחם. ועי' בטו"ז בסי' תק"ב ס"ק א' שהקשה דלהחם להר"ן כאו"נ ובמשנה סתמא איתא עיי"ש ועי' במג"א בסי' תק"א ס"ק ג' שאין דעת הר"ן כן אמנם עי' בפ"א הט"ז

דדעת רבינו דהוי כהנאת הגוף עיי"ש במ"ש שם. אבל כמ"ש לאו מטעם דהוי כמכשירין אלא דמוקצה מותר בהנאה אף באוכל נפש שייך לומר כן ומיושב גם כן קושית הלח"מ ממוליד ריח דהוי למאן דס"ל ריחא מלתא ובעומד לריח לא תליא בריחא מלתא עי' בתוספות במסכת ע"ז דף י"ב ע"ב בד"ה אלא בוורד עיי"ש. ועיין בטו"ז שהקשה על מ"ש המ"מ בעבר והוציא מותר לשמש דמ"ש ממבשל בשבת דכיון דהוי כמכשירין שאפשר לעשות מאתמול עיי"ש. עיין בספר אליה רבה שם ס"ק ג' שהשיג על הטו"ז דכמ"ש בתוספות ורש"י במסכת מגילה אין בין קאי על לכתחילה וכמ"ש בב"י סוף סי' תק"ג בשם הרשב"א בשבת דוקא אסרו במזיד עיי"ש:

הלכה ב

אע"פ שהותרה הבערה שלא לצורך אסור לכבות את האש אפי' הובערה לצורך אכילה שהכבוי מלאכה שאין בו צורך אכילה כלל וכשם שאין מכבין את האש כך אין מכבין את הנר ואם כבה לוקה כמו שארג או בנה. ועיין בלח"מ מ"ש רבינו אפי' הובערה לצורך אכילה וכו' שלא נאמר התירו סופו משום תחילתו כמו בעור לפני הדורסן עיי"ש. והטעם דלא אמרינן כן כדאיתא בירושלמי במסכת שבת דף ל"ט ע"ב ובב"ח ובמג"א בסי תצ"ז דבאיסורא דאורייתא לא אמרינן התירו סופו משום תחילתו עיי"ש. ועי' במרכבת המשנה שהסביר למה כבוי הוי בכל פעם לא לצורך אכילה דהמסתפק משמן שבנר אינו מתקן השמן אלא שלא יבוא לידי הפסד ולא חשוב לצורך או"נ אלא כשמכשיר ומתקן האוכל כמו שחיטה ובישול ואף המכבה לעשות פחמין הוי מכשירין לאו"נ במלאכה שלא הותרה בעצמה לאו"נ מתירין במכשירין בא"א מאתמול משא"כ כבוי ומכה בפטיש דלא שייך באו"נ לא הותרו במכשירין עיי"ש כלל נכון ליישב כמה קושיות כמו שהעיר ע"ז:

הלכה ו

אין מעשנין בקטרת ביו"ט מפני שהוא מכבה ואפי' להריח בה ואין צריך לומר לגמר את הבית ואת הכלים שהוא אסור ומותר לעשן תחת הפירות כדי שיוכשרו לאכילה כמו שמותר לצלות בשר על האש וכו'. במסכת ביצה כ"ב ע"ב במשנה ומניחין את המוגמר ביו"ט וכו' וחכמים אוסרים ובגמ' א"ר אסי מחלוקת לגמר אבל להריח דברי הכל מותר מיתיבי וכו' אלא אי אתמר הכי אתמר אר"א מחלוקת להריח אבל לגמר אסור איבעיא להו מה לעשן ר' ירמיה בר אבא אמר רב אסור ושמואל אמר מותר רב הונא אמר אסור מפני שמכבה א"ל רב נחמן ולימא מר מפני שמבעיר א"ל תחילתו מכבה וסופו מבעיר וכו' רבא אמר על גחלת גם כן מותר מידי דהוי אבשרא אגומרא וכו' עיי"ש

ובמסכת כתובות דף ז' ע"א אלא מעתה מותר לעשות מוגמר ביו"ט ומתוך שהותרה וכו' א"ל עליך אמר קרא אך וכו' לכל נפש השוה לכל נפש עיי"ש:

ויש להבין למה לרב נחמן דנראה דלא מצינו דלא ס"ל מתוך ומשום שאינו שוה לכל נפש, לא הוי לר"נ, ולא מסתבר לומר דוקא להריח דהוי כאוכל נפש לא ס"ל ר"נ האי דלא שוה לכל נפש אבל במכשירין לגמר ס"ל ג"כ דבעי שוה לכל נפש כמו דמחלקין בין אפשר ללא אפשר במכשירין וא"כ נאמר מתוך וצורך קצת משום מכשירין אף דאפשר לעשותן מאתמול לענין צורך קצת לא מצינו לחלק בין אפשר מאתמול ולא מסתבר לחלק בזה:

והנה למ"ש רבינו בכבוי לא שייך לצורך וא"כ לא שייך מתוך אבל למ"ש ברי"ף דגורס התם ליכא כבוי וכמ"ש בר"ן כיון שסופו מבעיר לא הוי כבוי עיי"ש לא כפי' רש"י שכתב דהוי תרווייהו עיי"ש. ועי' במג"א בסי' תקי"א ס"ק ט' ובסי' תק"ז ס"ק ט' עיי"ש ועי' בבעה"מ בגירסתו במס' שבת עיי"ש ומשום הבערה שייך מתוך ונראה בס"ד ס"ל מטעם מכבה ומבעיר ביחד כמ"ש ברש"י אלא למסקנא דאמרינן מידי דהוי בשרא אגומרא כתב כן הר"ן לדעת הרי"ף דלא הוי מכבה וגם כתב דלא הוי מבעיר ג"כ. ועי' ברמב"ן במלחמות:

ועי' בפנ"י שהקשה לפי דנאמר דשייך מכבה בבשרא אגומרא איכא כבוי ואפ"ה מותר וא"כ למה לא נאמר מתוך במכבה מפני דבר אחר לעיל עיי"ש ולדעת רבינו אתי שפיר ולרי"ף דדעתם ולפי גירסתם לא הוי בבשרא אגומרי מכבה ולא הבערה אלא משום מוליד ריחא בלבד:

ולרש"י וסייעתו יקשה קושית פנ"י ולמ"ש בתוס' במס' כתובות דוקא בעילות מצוה מקרי שוה לכל נפש ועי' ברמב"ן שכתב דכל תשמיש מקרי שוה לכל נפש דאם נאמר דלא הוי שוה לכל נפש י"ל דלא יהיה עדיף שלא לצורך מלצורך ולדעת רמב"ן גם י"ל כונה אחרת בתוס' שם י"ל לתרץ קושית הפנ"י:

ויש לפרש ולהבין מפני שמכבה ולימא מר מפני שמבעיר א"ל תחילתו מכבה וסופו מבעיר וכו'. דהנה י"ל בכבוי דהוי שאצל"ג ולא שייך מתוך אלא דלפ"ז יהיה מותר למאן דס"ל דקיי"ל כר"ש אבל הרי אסור משום דהוי ג"כ להבעיר דהעישון והריח תולדות הכבוי והבערה דבזמן שמבעיר היטב אינו מעשן ומריח כ"כ כאשר מרבה עשן בעת התחלת ההבערה וא"כ נוח לו בהכבוי והוי גם הכבוי צריך לגופא כמו בלעשות פחמין וכל זה בלגמר להריח אבל בבשרא אגומרא הוי שאצל"ג דאינו נוח לו בכבוי כלל ולפ"ז במגמר משום הבערה יהיה שייך מתוך אלא משום הכבוי ס"ד לומר דהוי שאצל"ג אלא

בתחילתו בכבוי ע"מ להבעיר כמ"ש גם הכבוי תיקון וצל"ג מ"מ מתוך לא שייך בכבוי דבשרא אגומרא הוי שאצל"ג וא"כ לא ימצא כבוי לצורך או"נ (והאי דאיתא במס' שבת בפ' ר' אליעזר דמילה דבשרא אגומרא לא הוי כבוי עי' בבעה"מ הנ"ל וברמב"ן ולמ"ש בשבת י"ל דהוי שאצל"ג) וא"כ מיושב קושית הפנ"י ולדעת רבינו דס"ל שאצל"ג אסור דעתו כגירסת הרי"ף ולא יקשה בלא"ה:

ויש ליישב במ"ש דמקשינן לימא מר משום דמבעיר וכו' דילמא ס"ל כמ"ד הבערה ללאו יצאת ועכ"פ עדיף מכבה דהוי לכו"ע אבל למ"ש דעיקר איסורו בכבוי משום דהוי ע"מ להבעיר ואם על הבערה אינו מחויב לא שייך לחייבו בע"מ להבעיר ואף למ"ש בכבוי מצ"ע א"צ לגופו מ"מ כיון דבלעדי הבערה לא הוי הכבוי צל"ג דצריך שתיהן וא"כ אין לחייבו משום כבוי אם אינו חייב משום הבערה ודעת השו"ת חות יאיר דלמאן דס"ל ללאו יצאה גם כבוי פטור כבר הקשו עליה ממס' כריתות דף כ' עיי"ש דנראה להיפוך מדבריו:

ובספר לח"מ הקשה מטעם הבערה נאמר מתוך וכתב לאוקמי הסוגיא כר"ע ולמ"ש עיקר מכבוי ועי' הבערה הוי כבוי צל"ג וכבוי לא שייך מתוך. ועי' בשו"ת חכם צבי סי' צ"ב שהחליט דלא שייך אלודי ריח באוכלין נגד דעת הטו"ז בסי' תקי"א עיי"ש:

הלכה ט

אין משחיזין את הסכין במשחזת שלה וכו' מפני זה אסרו להראות סכין לחכם ביו"ט שמא תהיה פגומה ויאמר לו אסור לשחוט בה משום פגימתה וילך ויחדדנה במשחזת וחכם שראה הסכין לעצמו הרי זה משאילה לעם הארץ. הנה בכל הנאמר בהלכה הקודמת ובזאת ואח"ז למ"ש המ"מ דעת רבינו דלא כר' יהודה ובכ"מ בלתי מכריע ככה וכיו"ב בשאר מפרשי דבריו ומצינו בזה בראש דנראה דקיי"ל כר"י אלא דאין מורין כן או במידי דלאו אוכל נפש ממש החמירו עיי"ש. ונראה מדרבנן החמירו וכן ברמב"ן במלחמות דקיי"ל כר"י אלא דראו החכמים בקצתן להחמיר ולדעת הראב"ד בה"ט מסרו הכתוב לחכמים עיי"ש ובהשחזת סכין דף כ"ח בר"ן שם דלעשות כלי אסור אפי' לר"י במכשירין גם באי אפשר מאתמול דלא יהיה עדיף מכשירין מאו"נ דאסור במלאכה הנעשית לזמן מרובה למאן מדאורייתא ולמאן מדרבנן עיי"ש ובבעה"מ כתב דלעשות כלי לא שרי ר"י פחמין לעשות ברזל עיי"ש ולדבריו י"ל מדאורייתא לא ס"ל כן ועיין בתוס' שבת צ"ה ע"א בד"ה הרודה ועי' בפרי מגדים בפתיחה כוללת להל' יו"ט סי' י"ב י"ג עיי"ש:

ומפני זה אסרו להראות סכין לחכם וכו'. בגמרא כ"ח ע"ב מהו להראות סכינו לחכם ביו"ט רב מרי בריה דרב ביזנא שרי ורבנן אסרו וכו'. וברש"י מהו להראות וכו' שהטילו החכמים על הטבחים להראות מי מחזי כעובדא דחול דאושא מלתא דדעתו למכור באטליז או לא מחזי עכ"ל. וברי"ף שם שמא יוליכו חוץ לתחום ובבעה"מ הקשה דתחומין דרבנן וברמב"ן ע"ז משום י"ב מילין אף דבעלמא לא חיישינן לי"ב מילין בכה"ג דהוי לצורך גזרו עיי"ש דומה למ"ש בשמא יעברו דרק בבהול משום מצוה וצורך גדול חיישינן לזה ויש להבין לצורך או"נ ובמכשירין שאי אפשר מאתמול למה אסרו מחוץ לתחום. והנה הבאה מחוץ לתחום לא הוי אלא מכשירין ועיין מ"ש לעיל בפ"א אם הוצאת האוכל כמכשירין עיי"ש. אבל גם במכשירין לר' יהודה יהיה מותר וצריכין ג"כ לומר או דלא כר"י או בכה"ג החמירו הרבנן כמ"ש ז"ל בשאר דברים:

ודעת הבעה"מ דהוי כרואה מומין ושאני בטריפה שאינו אלא מברר כמ"ש בר"ן אבל כאן דמשום כבודו של חכם צריך להראותו ואין רשאי לשחוט בלעדי רשותו וא"כ נתינת רשותו תיקון כעשית כלי ומתרץ בזה קושית הרמב"ן למה החכם בעצמו רואה עיי"ש ויש להבין דהרי שייך לומר דמשום שמחת יו"ט ואיסורא החכם מוחל על כבודו ומחילה מהני בזה כמ"ש ז"ל ומסתמא מוחל אלא שאינו בקי וצריך לשאול לחכם אם הסכין יפה וא"כ לא הוי רק כטריפה לברר בלבד דמותר כמ"ש ברמב"ן שם וי"ל כשאינו בקי וצריך עכ"פ לבוא להחכם לא שייך מחילה וצ"ע ועכ"פ כשהוא בקי נאמר שא"צ להראות משום דהחכם מוחל על כבודו שלא לבטל שמחת יו"ט ומהאי טעמא חכם רואה לעצמו. ודעת רבינו שמא תהיה פגומה וילך וישחזנה כתב בר"ן ע"ז והרמב"ם ז"ל כתב וכו' וזה יותר נכון ע"פ מה שכתבנו למעלה דבמשחזת אפי' ר' יהודה מודה עכ"ל:

הלכה יז

כלי שנטמא מערב יו"ט אין מטבילין אותו ביו"ט גזירה שמא ישהה אותו בטומאתו. הנה בגמ' ביצה י"ח לרבה גזירה יו"ט אטו שבת ומשום שמא יעבירנו ורב יוסף אמר משום סחיטה ורב ביבי שמא ישהה ורבא אמר משום מתקן וברי"ף הביא משום שמא ישהה ומשום סחיטה והשמיט משום מתקן ושמא יעבירנו והקשו עליו דרבא בתראה אמר משום מתקן וגם שמא יעבירנו חיישינן בעלמא. ורבינו כתב כאן שמא ישהה ופכ"ג ה"ח מהל' שבת כתב משום מתקן ועי' בשו"ת מהרלנ"ח מה שכתב בדעת רבינו ששינה משבת ליו"ט עיי"ש בסי' ט"ז:

ונדבר בראשונה להבין סוגיא הגמ' שם ואח"ז נדבר בדעת הרי"ף ורבינו:

(**א**) **במשנה** שם חל להיות אחר השבת בית שמאי אומרים מטבילין את הכל מלפני

השבת ובית הלל אומרים כלים מלפני השבת ואדם בשבת וברש"י בד"ה מלפני השבת דקיי"ל בר"ה ט"ז חייב אדם לטהר את עצמו ברגל דכתיב ובנבלתם לא תגעו ומוקי לה ברגל הלכך יטביל מערב יו"ט דאסור להטביל בשבת וביו"ט עכ"ל:

ויש לספק בהאי דחייב אדם לטהר א"ע ברגל דנדרש מנבלתם לא תגעו דפשטיה דקרא שלא יגע בטומאה. ומזה כנדרש על הרגל שלא יהיה טמא ברגל וא"כ צריך להיות טהור בכניסת הרגל וא"כ אף אם יהיה מותר לטבול ביו"ט ממצותו שיטהר א"ע בערב יו"ט. ומ"ש ברש"י הילכך יטביל מערב יו"ט דאסור להטביל בשבת וביו"ט וכו' קאי על הכלים דהמצוה שלא יטמא עליו משו"ה יטהר כלים שלא יטמאו. אמנם רבינו בפט"ז ה"י מהל' טומאת אוכלין כתב כל ישראל מוזהרין להיות טהורים בכל רגל מפני שהם נכונים ליכנס במקדש ולאכל קדשים. וזה שנאמר בתורה ובנבלתם לא תגעו. ואם נטמאו אין לוקה אבל בשאר ימות השנה אינו מוזהר עכ"ל. ועי' במל"מ שם ובס' שאגת אריה סי' ס"ו דמזה דדוקא בזמן הבית חיוב הטהרה ברגל משום ביאות מקדש והבאת קרבן עיי"ש. ולפ"ז אין האיסור שלא יטמא א"ע אלא שיהיה טהור ברגל לקיים ביאת מקדש והבאת הקרבן וא"צ להיות טהור בכניסת הרגל ודי שיטהר ברגל עכ"פ לקיום מצות הנ"ל וא"כ לא הוי בכלל איסור אלא בכלל מצוה אף דמקרא בנבלתם וכו' נראה כאיסור משום דעכ"פ אסור להיות טמא כל הרגל ועי' במל"מ שם אם הוי החיוב מדאורייתא או מדרבנן וקרא אסמכתא עיי"ש וא"כ אין לדייק בלשון הקרא כ"כ. וראיתי בצל"ח בשם הישׁ"ש שכתב דמהאי טעמא נקטו במשנה בשבת שצריך לטבול בשבת כדי לטהר א"ע קודם כניסת הרגל. והוא כתב דלשון חייב לטהר א"ע ברגל לא משמע קודם הרגל וכתב דתליא אם כולן תשלומי דראשון הוי וא"כ ביום הראשון צריך שיהיה טהור וכיון דבעי הערב שמש באב הטומאה צריך שיטהר מעיו"ט וכתב דלשון רבינו משמע בכניסתו יהיה טהור עיי"ש. ומ"ש דמלשון רבינו משמע כן לא ידעתי ההכרח בלשונו כן:

והנה יש להבין אם נאמר שאין לטמא א"ע ברגל וא"כ האיך שייך לטבול ביו"ט דצריך ליטלו בידו ונטמא בנגיעה ודוחק שע"י שאינם ראוים בביאת המקדש קרבן יטבילם ויש לעי' בפ"ח ה"א מהל' אבות הטומאה דאין כלי מטמא אדם אלא לידים ועי' ברכות נ"ב ע"א עיי"ש. וי"ל דטומאת ידים מדברי סופרים לא גזרו ברגל וביותר לדעת הנאמר דהוי החיוב לטבול מדרבנן. אבל הרי בסתם כלים נאמר אף בכלי שנגע במת דאמרינן חרב כחלל עי' חולין ג' ע"א ובהל' טומאת מת פ"ה ה"ג כלים שנטמאו במת וכו' הרי הן לנוגע בהן כנוגע במת עצמו. מה המת מטמא הנוגע בו בין אדם בין כלים טומאת ז' וכו' שנאמר בחלל חרב וכו' בין כלי מתכות בין כלי שטף ובגדים וכו' עיי"ש. אלא

דזה אינו דבכה"ג לא מהני טבילה עד אחר ז' ימים. ועיין עוד שם ה"ד כלים הנוגעים במת וכלים בכלים שניהם טמאים טומאת שבעה אבל השלישי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב ועיין בר"ש ריש אהלות ובמל"מ שם. וא"כ ימצא לאדם טומאה ע"י נגיעה בכלים טמאים. ולפ"ז בכלים כאלה אם יטבילם יטמא א"ע ולמהרש"ל האיסור שלא לטמא א"ע כלל. ולומר דאפשר בטבילה באדם הטמא כבר. הנה כדאיתא להלן נטמא ביו"ט לא שכיח ומכ"ש על האדם שמחויב לטהר בכניסתו ברגל דלא שכיח וא"כ לא שייך גזירת טבילת כלים כלל כדאיתא להלן דבלא שכיח לא גזרו ועי' מ"ש לעיל באות ה' עיי"ש. וי"ל דאפשר כהאי דאי' במס' עירובין ק"ד ע"ב שרץ שנטמא במקדש כהן מוציאו בהמיינו ר' יהודה אומר בצבת של עץ עיי"ש וברש"י:

(**ב**) **בגמ'** דכו"ע מיהת אדם בשבת לא מ"ט רבה אמר גזירה שמא יטלנו בידו ויעבירנו ד' אמות ברה"ר התינח בשבת יו"ט וכו' גזירה יו"ט אטו שבת וכו':

וברש"י שמא יעבירנו וכו' ממקומו עד המקוה עכ"ל. ולכאורה לישנא יתירא ולמה לא ממקוה לביתו בחזרה. גם יש לדייק בלישנא דרבה שמא יטלנו בידו ויעבירנו דמיותר דיספיק לומר שמא יעבירנו וכו':

ונראה דהנה ברש"י במס' סוכה מ"ג ע"א בד"ה ויעבירנו וז"ל ה"ה דמצי למימר ויוציא מרה"י לרה"ר אלא שברוב מקומות וענינים אמרינן לחוש להעברת ד' אמות ואין לחוש להוצאה כגון אם הוא מונח בכרמלית או בקרפף או בגינה דאין כאן איסור הוצאה דאורייתא ויש כאן איסור העברה ברשות הרבים או הגביה ע"מ ליטלה ולא הוציאו ונמלך להוציאו פטור משום הוצאה אם לא עמד לפוש בינתים כדאמרינן במס' שבת דף ה' עכ"ל:

ובתוס' שם בד"ה ויעבירנו השיגו עמ"ש או הגביה ע"מ ליטלו וכו' דהרי גבי העברה נמי אם נטלו ע"מ שלא להוציאו פטור עיי"ש. אמנם הנראה בכונת רש"י לפרש דיותר מצוי האיסור העברה ברה"ר מן האיסור מרה"י לרה"ר. ומפרש דרכי הוצאה בהתר דשכיחי מרה"י לרה"ר ומפרטם מכרמלית ומקרפף וכיו"ב שגם בנמלך וכו' אף דגם ברה"ר בנמלך אינו חייב אבל ברה"ר זה האופן ההתר בלבד ומרה"י לרה"ר זה האופן בצירוף עוד אופני היתרים שפרט וכל היתרים מונה והולך זה הנראה בפשוט:

אמנם בלתי מובן בהאי גזירה דשמא יעבירנו וכו' שמצינו שחשו בה הרבה וביטלו מצות שופר ולולב ומגילה בשבת מהאי טעמא ולכאורה הוי דבר דלא שכיח דלהוציא מרה"י לרה"ר כמ"ש ברש"י הנ"ל לא גזרו דדרכי האיסור בלתי מצוי. ולחוש שיוליך ד' אמות ברה"ר נראה דודאי בלתי מצוי שיהיו כלים ברה"ר וביותר כמו שופר ומגילה

שיהיו מונחים ברה"ר דדברים כאלו רובם ככולם מונחים בבית ברה"י. וביותר למ"ש בתוס' דלהוצאה מרה"י לרה"ר אין לגזור משום דניכר ולא שייך שכחה וא"כ ליכא שום חשש אלא במונחים ברה"ר ויטלטלם שם וזה כנראה בלתי מצוי בכל כלים וביותר בשופר ולולב ומגילה. ויש לומר דודאי לחוש בעבור הכלים המונחים ברה"ר דכמ"ש דלא שכיח ולא גזרו אלא באלו שברה"י אף דלא חיישינן להוצאה מרה"י לרה"ר דניכר כמ"ש בתוס' מ"מ שכיח שיטלנו בידו לטלטל בהם שלא להוצאה והיה נמלך להוציאם וזה בגדר שכיח וביותר בשופר ומגילה דנוטלם בידו להשתמש בהן ובלולב כדאי' במס' סוכה מ"א ע"ב אדם יוצא מביתו ולולבו בידו קורא ק"ש ומתפלל ולולבו בידו וכו' עיי"ש שמחיבוב מצוה היה תמיד בידיהם. וא"כ לחוש שמא יטלם בידו ואח"ז שמא יניחם ויעשה עקירה ברה"י ויטלטל בעבור להיטתו ברה"ר דליכא הכירה ושייך שכחה:

אחר שכתבתי ראיתי זה בפנ"י בכונת רש"י דלא חיישינן לשכחה אלא במתעסק בתחילה בהתר בתוך ביתו ועי"ז ישכח וילך לרה"ר מרה"י בהתר אלא מד' אמות ברה"ר לחוש עיי"ש וא"כ לפ"ז עיקר החשש דשמא יעבירנו וכו' דשמא יטלנו בהתר ועי"ז יבוא לאיסורא דד' אמות ומדויק שמא יטלנו בידו ויעבירנו וכו' דמחשש שיטלנו בידו ויהיה הוצאה לרה"ר בהתר יש לחוש להעברה דד' אמות ברה"ר ודברי רש"י צדקו יחדיו עמ"ש בתוס':

ועל מ"ש ברש"י הנ"ל ממקומו עד המקוה עכ"ל. יש לדקדק דבמס' ר"ה כ"ט וסוכה מ"ג ומגילה ד' לא כתב כן ונראה דדעת רש"י דלא שייך שכחה אלא משום להיטות המצוה וכמ"ש ז"ל וכמ"ש בתוס' בולד הטומאה שאינו להוט לא שייך שכחה ומשום דטבילת כלים שעיקר טבילתם להבאים לביתו לצרכם ויש לומר שאחר ששכח יעבירם לביתו ועיין במג"א בסי' רס"ו ס"ק ט' בעומד לפוש משום האיסור לא הוי כעומד לפוש בעלמא עיי"ש ומסתבר כיון דלא הוי מצ"ע אלא משום האיסור בלבד וכתב דבמס' ע"ז משמע דשרי עיי"ש. מ"מ ס"ד לומר דשייך שכחה גם אחר שטבל ואדם בהול על ממונו להניחו ברה"ר. ושלא נאמר כן מפרש דרק משום להיטת המצוה והטבילה חיישינן וזה שכתב ממקומו למקוה ועל החזרה לא שייך שכחה ועי' בשאגת אריה שכתב דלרבה אפי' בלא מצוה בטבילת כלים שייך להיטה עיי"ש ולפ"ז אף בחזרתו כן וכמ"ש דנראה דדעת רש"י אינו כן ובמס' מגילה ד' ע"ב ברש"י בד"ה ויעבירנו ד' אמות אפי' לן בשדה ומגילה בידו יש לגזור על הדבר עכ"ל. ונראה שכתב כן לתרץ קושית התוס' למה לא אמר מרה"י לרה"ר ולכן כתב דאפי' לן בשדה חיישינן ומשו"ה נקטו ברה"ר. ולפ"ז באמת חיישינן גם על הוצאה מרה"י לרה"ר כמו על ד' אמות ברה"ר ולפ"ז אתי שפיר דחיישינן שיטלטלנו

בהליכתו ברה"ר שהיה מתחילה ברה"ר דלן בשדה ואפ"ה גזרינן:

והנה חשבתי לומר בדרך אחר למה בחר רבה שמא יעבירנו ברה"ר ולא מרה"י לרה"ר אף דכמ"ש לרש"י הגזירה גם ע"ז ומאי משמיע לנו חידושים ברה"ר יותר מברה"י לרה"ר. דהנה יש לשום לב למה נבטל מ"ע דשופר ומגילה בודאי מחשש שמא יבוא לידי שכחה ולעבור על ל"ת. ולמה נבטל מ"ע בודאי מחשש ספק ביטול ל"ת והרי בכ"מ עשה דוחה לל"ת והנה מחשיבות העשה לדחות הל"ת בודאי וכאן נאמר כי יפה כח הל"ת בספק שתדחה עשה דבודאי עלינו לעשותה. והנה מצינו דהעמידו דבריהם אפי' במקום כרת בהזאה ואזמל ועשו לא פלוג. כל זה בעלמא באיסור דרבנן דהוי מעיקרו לשאר דברים דברי רשות וייפו כח הגזירה אפי' היכא דפגעה במצוה. אבל כאן כמ"ש ז"ל דרק במקום מצוה דשייך שכחה משום להיטות וחיבוב המצוה לחוש שמא יעבירנו ויקשה כמ"ש דל"ש העמידו ולא פלוג בזה כלל. ולכאורה יש לומר משום דשבת הוי עשה ול"ת דגם לענין דחיה נדחה העשה בלבד נגד העשה ול"ת וכמו כן משום ספק אלים לדחות העשה דבודאי:

אמנם אם גם נאמר כן יש לעיין אם הוי במעביר ד' אמות עשה ול"ת למ"ש ברשב"א במס' יבמות ו' ע"א בד"ה ונגמר וז"ל ומורי ז"ל תירץ במחמר ליכא עשה דמסתמא תשבות אינו עשה אלא אבות מלאכות עכ"ל. ובס' אוהל דוד שם בשם הגאון מו' משולם טיסמניטץ ז"ל לתרץ קושית התוס' במס' שבת כ"ה דרבא דסובר דהוי עשה ול"ת ביו"ט למה צריך לשנוי מקרא דלבדו ותירץ דרבא בא לשנויי אף למ"ד הבערה ללאו יצאה דלדידיה ליכא עשה בהבערה עיי"ש. וכעת נדפס פי' מר"ח גאון ז"ל על פסחים ובפ"ק אמר רבא ש"מ מדר"ע וכו' וש"מ לחלק יצאה כתב דאי ללאו יצאת תיתי עשה דהשבתות חמץ ולידחי לאו דהבערה וכו' עכ"ל. וזה כמ"ש הגאון ז"ל:

ויש לחקור במעביר ד' אמות ברה"ר כדאי' במס' שבת צ"ו ע"ב ותו מעביר ד' אמות ברה"ר מנ"ל דמחייב אלא כל ד' אמות ברה"ר גמרא גמירי ליה עיי"ש. אם כיון דלא הוי אלא מהלמ"מ ואינו מפורש בתורה אף דהוי מלאכה יהיה כנאמר בפ"ע ולא בכלל תשבות המפורש בתורה כמו בהבערה וכיו"ב:

והנה בבעה"מ שם וז"ל כל ד' אמות וכו' וכולהו תולדות דרה"י לרה"ר נינהו לפי שד' אמות של אדם קונות לו וכרשותו דמיין וכשמוציא חוצה להן בזורק או בהוצאה ועי' בשו"ת חות יאיר בסי' קל"ב בזה עיי"ש. ורבינו בפי"ב מהל' שבת ה"ח וכן למדו מפי השמועה שהמעביר מתחילת ד' לסוף ד' הרי הוא כמוציא מרשות לרשות וחייב עכ"ל ואין הכרע אם הוא אב או תולדה. ובר"ן בפ' כלל גדול כתב דהוי תולדה דהוצאה ועל

כרחך בכלל הוצאה דאל"כ יהיה יותר מל"ט מלאכות. ומ"ש בבע"מ מד' אמות של קנין דהוי מדרבנן כונתו דמשו"ה תיקנו רבנן משום דהוי מצ"ע כרשותו של אדם כשמצינו לענין שבת ועם כל זה יש מקום לומר כיון דאין מפורש בקרא אלא מהלמ"מ הנה מצינו חלוקים בין המפורש בקרא להנודע מהלמ"מ כמ"ש רבינו בדרוסה בספיקה לחומרא משום דמפורש בקרא וכמ"ש במ"א לאו דקילא ממפורש אלא אף לרבינו דס"ל ספק דאורייתא מתורה לקולא בספק דמציאות דעתו כן כמ"ש בטעמו בפי' משניות במס' נזיר בטעמא דאזלינן בתר חזקה עיי"ש דלא שייך בספק בכונת התורה אבל בהלמ"מ דמדרכה לפרש הסתום במקרא בספק בפי' לקולא ואין למדין ק"ו מהלמ"מ עי' במס' שבת בפ' ר' אליעזר ובכ"ד עיי"ש ויש קצת מקום לומר דהלמ"מ לא היה אלא דמעביר ד' אמות בכלל הוצאה לענין ל"ת ולא לעשה ג"כ והן ראיתי בס' בינה לעתים בהל' יו"ט פ"א ה"ו מהגאון בעל כו"פ ז"ל שכתב דד' אמות דגמירי בשבת ולא ביו"כ וביו"ט עיי"ש ואמר בטעמא דאין למדין מהלמ"מ ועי' בפ"ח ה"ד מהל' עירובין מ"ש שם כי דעת הריטב"א נגד זה גם יש לחלק דשם שייך לומר שאין למדין מהלמ"מ משא"כ דצריכין לומר דהלמ"מ דגילתה דהוי בכלל הוצאה לאו לכל מילי גילתה כן ולכאורה אם יהיה נאמר במעביר בד' אמות לא הוי בעשה וא"כ יקשה כנ"ל למה נדחה מ"ע ודאי עבור ספק ל"ת דלא שייך כמ"ש לעיל משום דשבת עשה ול"ת דעל קושית זאת יש לומר להטעם הנאמר מהליכות עולם דעשה דוחה ל"ת אף דל"ת חמירי מעשה כדאי' בפ"ק דיבמות משום דל"ת לא נאמרה במקום עשה ועי' במהרי"ק ותוס' במס' ברכות נגד זה וא"כ להאי טעמא י"ל בכל עשה שתדחה מחשש דחיה לל"ת ואפי' מספק תודחה העשה דבכה"ג נאמרה הל"ת דחמירי מעשה דכיון דא"צ הדחיה דל"ת ודאי נאמרה ואמרינן מכ"ש להיפוך במקום ל"ת לא נאמרה העשה:

וא"כ לפ"ז יש לומר דרבה שאמר שמא יטלנו בידו ויעבירנו וכמ"ש לעיל באופן דלא שייך שמא יוליכו מרה"י לרה"ר דהוי חשש איסור ל"ת ועשה ואפי' ביש בידו בהתר והחשש שמא יעבירנו ברה"ר אף דלא הוי עשה ול"ת ועכ"פ יש מקום לומר כן אשמעינן דחיישינן גם לזה ומיושב קושית התוס' דרבה חייש לשמא יוציא מרה"י לרה"ר גם כן אלא דאמר דאפי' היכא דלא שייך חשש זה חיישינן לד' אמות אף די"ל דלזה אין לחוש מטעם שכתבתי ואשמעינן חידושא בזה:

ונאמר במ"ש ליישב דעת הרי"ף שלא הביא האי דרבה דקיי"ל כותיה בעלמא גם ליישב במאי שהקשו ז"ל בסוגיא הגמ' דמקשינן לרבה כלי שנטמא מערב יו"ט אין מטבילין אותו ביו"ט ביו"ט מטבילין אותו ביו"ט ואם איתא נגזור דיו"ט אטו דעיו"ט וכו' והקשו

ז"ל דלמה לא מקשי בפשיטות דלמה לא נאמר שמא יעבירנו גם בנטמא ביו"ט ועי' במהרש"א. והנה כמ"ש לעיל דלדעת רז"ל לא שייך שמא יעבירנו אלא אם תחילה בידו בהתר להוציאו לרה"ר ואז שייך שכחה. ואם כן י"ל דמסתמא הנזהר בטהרה ברגל לא ישתמש בטומאה אף דאדם אין נטמא מכלים אם לא כמ"ש לעיל מ"מ טומאת ידים שייך באב הטומאה ומה להשתמש בכלים טמאים הרוצה בטהרה ועל כרחך התשמיש הרגיל לו ברגל בכלים טמאים רק לטבילה וכיון דדעתו מתחילה לטבול אותם בבור ברה"ר ואם כן לא היה מתחילה בהתר בכה"ג להוציאו מרה"י לרה"ר ולא שייך שכחה משא"כ בנטמא מעיו"ט ואם כן אינו מהזהירים מלקרב א"ע לטומאה ויש לומר ששימש בהם בביתו מקודם שהיה עלה בדעתו לטבול אותם ושייך שימוש בהתר מתחילה להוציאם לרה"ר ושייך שמא יעבירנו ואם כן בנטמא ביו"ט לא חיישינן לשמא יעבירנו:

וי"ל ליישב שהקשו כמו כן על רבא דלא אמר כרבה והרי בשופר ולולב ומגילה קיי"ל כרבה ויש לומר דרבא אפי' בנטמא מעיו"ט לא ס"ל החשש שמא יעבירנו דאין מדרך לשמש ברגל בכלים טמאים אחרי שטיהר א"ע קודם הרגל ורובם מטהרים את עצמם ולא שייך שישמש בהם אלא כמ"ש להוציאם לטבול אותם וכיון דמרה"י לרה"ר כמ"ש בתוספות מינכר ולא שייך שכחה ושמא יעבירנו כלל דבליכא התר להוציאו לרה"ר לא שייך חשש שמא יעבירנו וכרבא דבתראי קיי"ל להרי"ף בזה ולכן לא הביא האי דרבה לענין טבילת כלים אף דלענין מתקן לא ס"ל כרבא כמ"ש לעיל בזה ס"ל כותיה. ולמ"ש יהיה יותר שייך שמא יעבירנו בולד הטומאה דאינו פורש כ"כ מאב הטומאה אבל בולד הטומאה אינו בהול כמ"ש בתוספות אבל בכלים חדשים דשייך טלטול בביתו וצ"ע אם שייך בהול גם בזה דאינם בכלל מצות היום ועיין בשאגת אריה עיי"ש:

והנה כמ"ש לעיל לרש"י דס"ל גם לרבה חשש שמא יוציא מרשות יחיד לרה"ר ואם כן אף בכלים טמאים לחוש וצ"ל כמ"ש לעיל אבל מ"ש הוא לדעת הרי"ף ולמ"ש בתוספות: **אמנם** יש לעיין לרבה דס"ל הכנה דאורייתא למה לא אמר דמשו"ה אין מטבילין משבת ליו"ט משום הכנה ועיין בתוספות ביצה כ"ב ע"א בד"ה ואין באיסור להדליק מיום לחבירו וערובי חצירות משבת ליו"ט משום הכנה במס' עירובין ל"ח ע"ב מיו"ט לשבת מ"ט לאו משום הכנה עיי"ש ובתוספות ביצה י"ז ע"א בד"ה מ"ט ואף דטבילת כלים שייכים לצורך שבת גם כן מ"מ נראה לדמותו לאופה מיו"ט לחול שכתב ברש"י במסכת פסחים מ"ו ע"ב בד"ה האופה מיו"ט לחול לאחר שאכל וגמר סעודתו דפשיטא לן דלא חזיא ליה מידי האידנא עד אורתא שהוא חול עכ"ל. וכמו כן נראה בלא טבל מערב שבת אלא בשבת מוכיח שהוא לצורך יו"ט שחייב לטהר א"ע ועיקר טהרתו בשביל הרגל והוא

יודע שדעתו ככה. וכמו כן לעיל דגזרינן יו"ט דעלמא משום יו"ט אחר שבת בדף ב' ע"ב וכמו כן בזה ועיין במג"א בריש סי' תקכ"ז דקיי"ל הכונה דאורייתא ובטובל בערב בשבת דמוכח ביותר שהוא משום יו"ט הוי הכנה ברורה. ולא מצאתי מדובר מזה כלל ונראה דדבר פשוט בהמפרשים ז"ל דלא הוי בגדר הכנה משום דהוי ראוי לשבת ג"כ וצ"ע כמ"ש ועיין בתוספות במסכת חגיגה כ"א בד"ה האונן שם בסוף הדיבור וז"ל ובההיא דביצה דאמרינן כלי שנטמא בולד הטומאה מטבילין ואקשינן והא בעי הערב שמש היה אומר הר"ר אלחנן דביו"ט שחל להיות בע"ש עסקינן דיו"ט מכין לשבת הילכך מטבילין אפי' ליומא אחרינא אך לישנא דמתני' לא משמע ליה אלא בכל יו"ט מיירי עכ"ל וצל"ע. (ועי' בפנ"י שהקשה מאי מקשינן אי הכי אדם נמי לא דהרי יש לומר באדם לא גזרו שלא לבטל מצוה דחייב לטהר א"ע ברגל עיי"ש. שייך בכה"ג הכנה דאין דומה לעירוב דהוי על המקום להכינו לו):

(ג) **גם** נראה לומר לדעת הרי"ף דנקיט שמא ישהה ולא משום שמא יעבירנו דהנה בסוגיא אי' ר' ביבי אמר גזירה שמא ישהה תניא כותיה דר' ביבי כלי שנטמא מערב יו"ט אין מטבילין אותו ביו"ט שמא ישהה וברש"י בד"ה שמא ישהה אי שרית ליה לאטבוליה ביו"ט משהי להו עד יו"ט שהוא פנוי ואתי בהו בתוך כך לידי תקלה להשתמש בהן תרומה עכ"ל:

והנה כמ"ש בתוס' בד"ה נגזור לא שייך שמא יעבירנו וכו' אלא בדבר שהוא להוט אחריו ושייך שכחה ובשאגת אריה כתב רק במצוה חשש זה ופי' הכל חייבין בתקיעת שופר וכו' ואין הכל בקיאין וכו' וברש"י במסכת מגילה ד' ע"ב בד"ה הכל חייבין ומתוך שהוא מחויב בדבר הוא בהול לצאת ידי חובה עכ"ל ובשאגת אריה הנ"ל הקשה מטבילת כלים דלא הוי מצוה מ"ט חששו שמא יעבירנו החליט מזה דרבה סבירי ליה דאפי' בלא מצוה חיישינן לשמא יעבירנו ובזה פליגי עליו שם עיי"ש. אמנם בש"מ ובברטנורא מובא בספר הנ"ל כתבו דטבילת כלים גם כן בכלל טהרת ומצות הרגל ועיין במהרש"א במסכת שבת המובא בפנ"י בסוגיא ובזה מובן לחלק בין ולד הטומאה לאב הטומאה כמ"ש ז"ל. (אמנם כ"ז ביו"ט ולא בשבת וצ"ל אטו יו"ט אחר שבת ואם כן כדמקשינן יו"ט מ"ט יקשה טפי שבת דעלמא מ"ט וי"ל):

והנראה לומר דר' ביבי דס"ל משום שמא ישהה וכמ"ש ברש"י ויבוא לידי תקלה ועיין להלן דף כ' ע"ב וברש"י בד"ה שמא ישהה עיי"ש וחשש תקלה נמצא הרבה פעמים במסכת פסחים כ' ע"ב ול"ד ובמסכת בכורות וחולין ובפ"ק דמסכת שבת לענין שאר איסורין ובפ"ק דנדרים לחוש לתקלה והרבה גזרו עבור זה באיסורין ולענין טומאה.

ולאפרושי איסורא במס' חולין לא תשהי איסורא כמו כן לטבול מיד כשנטמא שלא יבוא לטמאות תרומה וכמ"ש ברש"י ואם כן יש לומר מהאי טעמא לרבה בטבילת כלים דבלי מצוה משום שלא יכשל באיסור לטמא תרומה שייך להוט ושמא יעבירנו וכמו די"ל שלהוט בשביל מצוה כמו כן להנצל מאיסורא ואימת האיסור כחביבות המצוה להיות להוט ושייך שמא יעבירנו וכו' לרבה ומשו"ה בולד הטומאה בטומאה דרבנן דלא שייך שמא ישהה ואינו להוט כ"כ ולפ"ז כיון דרבה דחושש בטבילת כלים שמא יעבירנו כמו בשופר ולולב ואם כן משום דלהוט לאטבולי וכמ"ש. ועל כרחך לית ליה דר' ביבי לגזור שמא ישהה דכיון דנאמר דלהוט שלא יבוא לידי תקלה לא שייך לחוש שמא ישהה ור' ביבי ורבה סתרי אהדדי דשמא ישהה ושמא יעבירנו לא שייך לומר בדבר אחד כמו בטבילת כלים ומובן במ"ש דהרי"ף דמביא דר' ביבי דתניא כותיה בגמרא לא הביא דרבה דבעלמא קיי"ל כותיה והביא דר"י אף שהביא דר' ביבי אבל כמ"ש ר' ביבי ורבה סתרי אהדדי ושאני בשופר ולולב ומגילה כמ"ש לעיל. ועיין בר"ן בסוגיא וז"ל ר' ביבי אמר שמא ישהה אי שרית לאטבלינהו ביו"ט או בשבת משהה ליה בטומאה עד יו"ט שהוא פנוי ומתוך כך אתי לידי תקלה להשתמש בהן בטומאתן ועוד דנמצא משהה מלאכתו במועד אבל טהרת גופו כיון דחמירי לא משהה ליה וב"ש לא פלוג עכ"ל:

(ד) **שם** רבא אמר מפני שנראה כמתקן כלי אי הכי אדם נמי אדם נראה כמיקר וכו':

גם בזה הקשו על הרי"ף שהשמיט תירוצו של רבא דהוי בתראי ובעלמא קיי"ל כרבא והנראה יש לעמוד בדברי רש"י בסוגיא דמקשינן לרבה ממדלין בדלי טמא והוא טהור ואי איתא נגזור דילמא אתי לאטבלינהו בעינה וכו'. וברש"י בד"ה בדלי טמא והוא טהור מאיליו והא לא דמי למטביל כלי ע"ג מימיו דמתני' דאסור דהתם כל עצמו לא בא אלא לטהר בין מים בין כלי הילכך מוכחא מילתא דטבילה וטעמא דטבילה אסורה משום דנראה כמתקן כלי והאי מחזי אבל הכא אין הכל יודעין שהדלי טמא והרואה אומר לשאוב מים הללו היה צריך עכ"ל:

הנה בראשונה להבין למה משום מחזי כמתקן לא נחוש אלא בשביל הרואים ולא בשביל העושה ג"כ ובמה יצא הוא מכלל שלא לגזור משום זימנין שיהיה מחזי לו כמתקן ויקל בשאר מתקן מטעמא דגזירה ועי' דף ל"ז ע"א ברש"י בד"ה תני ר"י וכו' שכ"כ עיי"ש ובסוגיא כנראה כמ"ש ברש"י דמקשינן א"ה אדם נמי אדם נראה כמיקר וא"כ כמפורש דכל מחזי כמתקן הוי בשביל הרואים ולא בשביל העושה וטעמא בעי. וראיתי שבצל"ח עמד ע"ז בנראה כמיקר וכתב דעל אדם עצמו אין לגזור דע"ה ישאל ובת"ח לא שייך חשש אלא לרואים עיי"ש ויקשה לענ"ד לומר כן דבכלל גזירות חכמים לא אמרינן כן רק

במתקן בלבד נאמר ככה:

והנראה דהנה מחזי כמתקן דאסרו מדרבנן דמוחלף בגמר מלאכה דאסור מדאורייתא ממכה בפטיש וכמ"ש רבינו בפ"י הי"ז מהל' שבת המכה בפטיש הכאה אחת חייב וכל העושה דבר שהוא גמר מלאכה הרי זה תולדת מכה בפטיש וחייב וכו' ועיי"ש בהל' י"ח ובר"ן בפ' כלל גדול ונראה דמחזי כמתקן לא שייך אלא באם הדבר מצ"ע מצד המעשה נראה כמתקן דנראה תיקן בהדבר אבל בהמעשה לא נראה כמתקן אלא להעושה הוי כמתקן ולאו לכו"ע לא הוי בכלל מחזי כמתקן לגזור עליה כיון שאין המעשה מוכיח שהוא לתקן אלא במחשבת העושה ואינו דומה לגמר מלאכה דנלמד ממכה בפטיש דהוי המעשה לכו"ע לתיקון והמחזי כמתקן לא יהיה חמיר ממתקן ממש:

אמנם אשר יקשה על רש"י שכתב וטעמא דטבילה משום דמחזי כמתקן וכו' הרי לרבה דאמר משום שמא יעבירנו ולא ס"ל משום מחזי כמתקן ועיין במהרש"א ומ"ש במהרש"ל בזה וכן להלן גבי נטמא מערב יו"ט וגבי ולד הטומאה כתב ג"כ ברש"י משום מתקן עיי"ש ויקשה לכאורה:

והנה כנראה רבה לא סבירא ליה טעמא דמתקן אלא משום שמא יעבירנו ואדם לבית שמאי דאסור עיין בפנ"י שכתב משום מתקן ובגמ' אזלא לבית הלל ולדעת קצת לב"ש גזרו אדם אטו כלים ולא ס"ל משום מתקן עיי"ש ובפנ"י מחליט דעל כרחך בשבת דף ל"ד דאיתא אין מטבילין את הכלים עם חשיכה על כרחך מטעם מתקן כמו אין מעשרין שם עיי"ש:

ולכאורה יקשה מברייתא מפורשת במס' יבמות מ"ו גבי טבילת גר דאי' לפיכך אין מטבילין גר בשבת דתיקוני גברא לא מתקינן ועל כרחך כב"ה אתיא ומזה דגם ב"ה ס"ל בטבילה משום מתקן ובתוס' שם בד"ה תיקוני גברא וז"ל ואע"ג דלענין טומאה שרי לטבול בשבת משום דנראה כמיקר שאני הכא דבעינן ב' ת"ח לעמוד שם בשעת הטבילה להודיעו המצות כדאמרינן לקמן עכ"ל:

ונראה לומר גם במה שעמדו ז"ל לדייק בלשון המשנה דקתני חל להיות אחר שבת ועיין בישו"ש למה נקטי שבת ועי' בפנ"י ובצל"ח בזה:

ונאמר דהנה מצינו לחלק בענין מחזי כמתקן האחד היכא שאין הדבר ראוי לכלום בלעדי התיקון והשני שראוי אלא שהוסיף לעשותו ראוי ביותר וכיו"ב בהמ"מ כאן וז"ל ומ"מ אני אומר שהדין הרב קיים לפי שאפי' מאן דלית ליה טעמא דמחזי כמתקן כלל הני מילי גבי טבילת טומאה שאפי' קודם הטבילה ראוי הכלי להשתמש בו בטומאה לטמא ולמי שאינו אוכל חולין בטהרה ומשו"ה לא חשיבי הטבילה תיקון וכולן שוין

בטומאה של דבריהן שאין זה תיקון אבל בכלים הניקחים מן העכו"ם דקודם טבילה לא חזו ודאי טבילתן מחזי כמתקן כלי ואיסורא לכו"ע כנ"ל עכ"ל ועי' במג"א בסי' שכ"ג ס"ק י"א בזה ובהל' שבת פכ"ג ה"ט עיי"ש ועי' בפי' משניות לרבינו בפי' מגב לגב עיי"ש ונראה כהמ"מ ועי' במהרש"ל שכתב דרבה ס"ל ג"כ מתקן עיי"ש שלא פירש למה צריך לומר לפ"ז משום שמא יעבירנו ולמ"ש נאמר דלמחזי כמתקן דבכה"ג דלא מקודם ראוי כלל כו"ע מודו דאסור אף לב"ה וגם לרבה כן והאי דמס' שבת ל"ד בלתי מוכח דאין מטבילין הוי משום מתקן די"ל לרבה ג"כ משום שמא יעבירנו ובאין מעשרין שייך מתקן גם לרבה משום קודם שיעשרו אינו ראוי כלל לו והנה לפי הנאמר יהיה יותר שייך מתקן ביו"ט משבת משום דביו"ט שייך עכ"פ חייב לטהר ברגל וכלים טמאים ביו"ט אינם ראוים לו והוי הטבילה תיקון לכו"ע. ויש מקום לומר דתליא אם צריך שיהיה טהור כל יו"ט כמ"ש ביש"ש הנ"ל הוי בערך מתקן ביותר. אבל אם רק בשעת הבאת הקרבן בלבד וא"כ הכלים עומדים לצורך לו עד ואחר עת ההוא וראוים ליו"ט ג"כ ולא הוי כמתקן כ"כ אבל בשבת לא הוי לרבה כמתקן משום דכלים טמאים חזי לשמש בהם חולין ומאי דנעשו חזי לתרומה הוי הוספה בראוי כמ"ש בהמ"מ הנ"ל ועכ"פ גם ביו"ט אין לדמותו לטבילת הגר דהוי כמתקן לכו"ע. והנה לב"ש ס"ל גם אדם ביו"ט לא. וא"כ צריך להשמר מטומאה מתחילת יו"ט עכ"פ לכו"ע:

אמנם למ"ש ביו"ט לא שייך מתקן ולמ"ש במהרלב"ח ועי' בצל"ח ולעיל כ"ז דמתקן מותר באוכל נפש וזה נגד דעת המג"א בסי' שכ"ג ס"ק י"ד שכתב דאסור לבטל איסור ביו"ט משום מתקן עיי"ש. וא"כ לפ"ז מטעם מתקן לא נאסר טבילת כלים ביו"ט ועי' בצל"ח בזה ובשו"ת מהרלב"ח סי' ט"ז עיי"ש. אלא די"ל דטבילת כלים הוי במכשירין דמחלקין בין אפשר מעיו"ט אבל לענין מחזי כמתקן דאסור מדרבנן י"ל אף במכשירין ואפי' באפשר מעיו"ט יהיה מתקן באו"נ וכן מצאתי במהרל"ח הנ"ל שכתב להתיר במכשירין במחזי כמתקן באו"נ ביו"ט עיי"ש. ועי' בתוס' במס' שבת דף קל"ז ע"ב בד"ה דר"א עיי"ש:

אבל כל זה בשבת דעלמא ויו"ט דעלמא דכמ"ש לא שייך מתקן בשבת דעלמא משום דאפשר לאכלו בטומאה. וביו"ט דשייך מתקן הרי מותר בשביל או"נ אכן ביו"ט שחל אחר שבת בשבת כה"ג שפיר שייך מתקן משום הטהרו לרגל הבא למחרתו ומטעם או"נ לא התירו בשבת. ולכן במשנה ביו"ט שחל להיות אחר שבת והשכיל רש"י לפרש במשנה מלפני שבת דקיי"ל חייב לטהר וכו'. ולפ"ז יש לפרש הסוגיא שפיר דגם רבה ס"ל מתקן בחל להיות אחר שבת אבל על קושית הגמ' דכו"ע כלי בשבת לא מ"ט וגם בס"ד ידעינן ממתקן בחל להיות אחר שבת. אלא כנראה דאפי' בשבת דעלמא נמי כלים

לא וע"ז מקשינן מ"ט וכן ביו"ט דעלמא וע"ז אמר רבה משום שמא יעבירנו וגזרינן יו"ט אטו שבת. אף דבמשנה בלתי מפורש בשבת דעלמא הרי כמו דמקשינן מיו"ט דלישתרי דאין מפורש ג"כ במשנה כמו כן הקשו משבת דעלמא וא"כ דברי רש"י הנ"ל מיושבים גבי אין מטבילין ע"ג מימיו במשנה דמיירי ביו"ט שחל אחר שבת כתב שפיר משום מתקן דס"ל לכו"ע כן גם רבה וגם ס"ד דגמ' וכמ"ש. והאי דלא משני דמדלין בדלי מיירי בשבת או ביו"ט דעלמא דמתרצינן באופן המועיל. דלפי השתא דגזרי גזירה לגזירה נאמר במכשירין שאפשר מאתמל אסור אפי' בדרבנן ושייך מתקן ואתי שפיר נמי בולד הטומאה ואתי שפיר. ועל קושית הפנ"י הנ"ל ממס' שבת ל"ד דאי' אין מטבילין את הכלים י"ל לרבה בכלים חדשים דהוי תיקון לכו"ע:

ונאמר לפ"ז בדעת הרי"ף דהשמיט מחזי כמתקן דכמ"ש ברא"ש הנפק"מ בזה"ז לענין כלים חדשים ולכן הביאו הרי"ף ועי' בשאגת אריה דבכלים חדשים שייך ג"כ שמא ישהה עיי"ש. והנה לרבא דס"ל מתקן אף בדבר דראוי בהוסיף בו להיות ראוי ביותר ומשו"ה מקשינן אדם נמי בכה"ג באדם ג"כ כמתקן דמשוי ראוי ביותר אף לקדשים ומקדש. וזה לא נפק"מ אלא לענין טומאה דלא נפק"מ בזה. אלא לכלים חדשים דהוי מתקן גמור דאפי' רבה מודה וזה נדע ממשנה דאין מטבילין וכו' שהביא במס' שבת ל"ד ומברייתא דמס' יבמות הנ"ל ובכלים מכ"ש מאדם שם ולא נפק"מ טעמא בדרבא לזה"ז:

(ה) **בתוס'** בד"ה גזירה הקשו באדם ג"כ נאמר שמא ישהה וכתבו דלא שייך באדם שמא ישהה שאין מדרכו להשהות בטומאה עיי"ש. ומכ"ש ברגל שלא לטמא שלא לצורך. והנה כדמקשינן להלן לרבא דאמר משום מתקן אדם נמי ולא משני באדם לא שכיח וכמו בולד הטומאה דלא גזרו בלא שכיח דיש לומר דוקא אם נאמר שאסור לטבול ביו"ט הוי לא שכיח אבל אם נאמר דמותר יש לומר דשכיח לטעמא דמרקן אלא לחשש שמא ישהה משום תקלה י"ל דלא שכיח וכמ"ש לעיל:

גם י"ל מטעם אחר דלא שייך באדם לאסור משום שמא ישהה. דהנה עי' בפנ"י שהקשה על מאי דמקשינן אדם נמי דילמא משום דמחויב לטהר א"ע ברגל התירו לטבול וכתב דאין לומר כמו דאי' במס' מנחות מ"ח דעמוד וחטא בשבת כדי שיזכה בחול לא אמרינן דהרי במס' פסחים משמע דלענין שבות דרבנן אין לומר כן עיי"ש ואח"ז הביא התוס' במס' שבת קי"א ע"א בד"ה לא ס"ד שכתבו דבשביל טבילה בזמנה מצוה אין להתיר כמתקן מנא עיי"ש:

והנה למ"ש בכ"מ בפ"ג מהל' חמץ ומצה ובמג"א בסי' תמ"ו ס"ק ב' בטלטול מוקצה בביעור חמץ דלא שייך דחיה דלא הוי בעידנא עיי"ש ומ"ש בשם השל"ה. ובכה"ג ומכ"ש

אם לא נאמר כיש"ש הנ"ל. וכמ"ש במל"מ י"ל דחיוב לטהר ברגל רק מדרבנן ובעינן בעידנא. והקושיא שפיר אדם נמי מ"ט מותר בשבת דלא הוי בעידנא וגם ביו"ט דהוי בעידנא ויקשה לב"ש דאמרי אדם לא. וי"ל דתליא אם כיש"ש דחיוב בכניסתו להטהר עד סופו וא"כ הוי ביו"ט בכל פעם בעידנא אבל להסוברים בזמן הבאת קרבן בלבד וביאה למקדש וא"כ לא הוי ביו"ט בכ"פ בעידנא. וכמ"ש בפסקי התוס' זבחים צ"ז דכל שאי אפשר לקיים בענין אחר מקרי בעידנא ועי' בטורי אבן חגיגה דף ב' בד"ה לישא שהאריך בזה עיי"ש. אבל בנטמא בעיו"ט הרי הוי אפשר ובנטמא ביו"ט הוי אי אפשר ועי' בתה"ד בסי' ק"ב בברכת אקב"ו בחנוכה בערב שבת ביום משום דאי אפשר הוי ההכשר מעיקר המצוה עיי"ש אבל כל זה בנטמא באונס ביו"ט:

והנראה לומר על קושית הפנ"י. עי' במס' ר"ה ל"ב ע"ב שופר וכו' אין מעבירין עליו התחום ואין מפקחין עליו הגל ואין עולין באילן וכו'. ובגמ' מ"ט שופר עשה הוא ויו"ט עשה ול"ת ואין עשה דוחה לל"ת ועשה עיי"ש. והנה לא עולין ואין רוכבין וכו' מדרבנן כדאי' שם השתא דרבנן אמרת לא דאורייתא מבעיא זו ואצ"ל זו קתני. ובר"ן מ"ט עשה וכו' וחכמים עשו חיזוק לדבריהן הכא כשל תורה דכיון דלא דחי מלאכה דאורייתא אף שבות דדבריהן לא ידחה וכו' וכתב דבלא"ה כיון דלא הוי בעידנא לא ידחה עיי"ש:

ולפ"ז נראה לומר דכל זה בשבות דשבת ויו"ט והוי האי שבות מעין דאורייתא בעשה ול"ת. אבל בהגזירה יו"ט אטו שבת כבסוגין דביו"ט לא הוי איסור כלל מצ"ע אלא בגזירה אטו שבת ולא הוי אלא כאיסור לאו בלבד ולא שייך מעשה דשבת ויו"ט כלל. ונאמר מכח זה במחזי כמתקן דשייך גם ביו"ט שייך שפיר דלא ידחה החיוב לטהר ברגל את איסורא דנראה כמתקן דהוי מעין דאורייתא עשה ול"ת ומשו"ה מקשינן שפיר אדם נמי. אבל מטעמים אחרים שמא יעבירנו אטו שבת. וכמו כן שלא ישהה משום תקלה דאין נוגע לאיסורא דיו"ט ולא שייך דהוי מעין עשה ול"ת דדאורייתא וא"כ י"ל דאדם מותר באמת לטבול משום מצוה לטהר ברגל ומיושב קושית התוס' דמשום שמא ישהה לא שייך להקשות אדם נמי לא רק בטעמא דמתקן מקשינן כן וכמ"ש:

ומיושב ג"כ מה שהקשתי לעיל למ"ש בתוס' דבאדם דלא שכיח שישהה וא"כ מאי מקשינן אדם נמי הרי הוי לא שכיח וכמו בנטמא ביו"ט דלא גזרו בלא שכיח. וכמ"ש י"ל באם רשאי לטבול הוי שכיח טומאה ביו"ט. אבל למ"ש דלענין שמא ישהה שייך דידחה החיוב דלטהר ולא יקשה שם אבל כאן במתקן מקשינן שפיר. אמנם למ"ש בר"ן הנ"ל בליכא בעידנא אפי' בליכא עשה ול"ת לא נדחה צ"ל כמ"ש היש"ש הנ"ל דצריך שיהיה טהור בכל היו"ט והטהרה בלתי תלוי בביאת המקדש וקרבן והוי בעידנא וידחה יו"ט

במה שאין האיסור משום שבת ויו"ט (ולהאי טעמא הוי נהפוך לגזור יו"ט משום שבת):

(ו) **דעת** מהרש"א במס' שבת דף קי"א מובא בפנ"י בסוגין דלמאן דס"ל טבילה בזמנו מצוה הוי בכלים כמו באדם ובפנ"י השיג עליו מרש"י בפרשת שמיני י"א תנור וכירים יותץ טמאים הם וטמאים יהיו לכם וברש"י שם וטמאים יהיו לכם שלא תאמר מצוה אני לנותצם ת"ל וטמאים יהיו לכם אם רצה לקיימין בטומאתן רשאי ובפנ"י כתב שהוא בספרי:

ובספרא ת"כ שם פ"ח כל אשר בתוכו יטמא אותו תשברו יכול ישברנו ודאי וכו' ובראב"ד שם בפי' שלא נאמר שמצוה לשברו כמו בנותר דיש מצוה בשבירתו כמו בשריפתו וע"ז נאמר שאינו מצוה עיי"ש ובפי' קרבן אהרן שם גם במ"ש ברש"י אם רצה לקיים בטומאתן רשאי י"ל ג"כ שאינו עובר כמו בנותר וגם לאחר זמנו דלא הוי מצוה עוד. והנה אם נאמר גם בכלים טבילה בזמנו מצוה למה ניחוש שמא ישהה והיה נראה דר' ביבי לא סבירי ליה טבילה בזמנו מצוה ואם נאמר כפנ"י דלא שייך בכלים טבילה בזמנו מצוה וי"ל משום דמחויב ביו"ט לטהר ברגל שייך שמא ישהה דאז הזמן לטבול ועד אז אינו חש לטבילתם וכמ"ש הר"ן וירבו העסק וטרדות ביו"ט עיי"ש:

אמנם מ"ש במהרש"א דלא שייך לומר לרבא דטובלין ביו"כ משום טבילה בזמנו מצוה דא"כ גם בכלים נאמר כן דכמ"ש לעיל וכן נראה מתוס' במס' חגיגה כ"א דשייך הכנה בטבילה וכמו בערובי חצירות וערובי תחומין כדאי' במס' עירובין וא"כ לפ"ז כמ"ש לעיל בחול יו"ט אחר שבת וכיון שלא יהיה מותר אלא משום טבילה ליו"ט דהוי זמנו וא"כ הוי הכנה גמורה דעל שבת אין יכול להטביל וא"כ מטעם הכנה לגזור יו"ט אטו שבת קודם יו"ט כמ"ש רבה לעיל דף ב' ע"ב וכמ"ש לעיל אבל באדם לא שייך הכנה ולמ"ש לעיל דטבילה מדרבנן לא שייך לדחות איסורא דמתקן וכמ"ש לעיל ואתי שפיר:

והנה לדעת רבינו דנקיט בשבת משום מתקן וביו"ט משום ישהה עיין במהרל"ח בסי' ט"ז לדעת הרי"ף במתקן לא שייך ביו"ט ולא נקיט משום שמא יעבירנו כמו כן כמ"ש לעיל לדעת הרי"ף דשמא ישהה ושמא יעבירנו סתרי אהדדי ונקיט שמא יעבירנו דת"כ:

ואם היה צריך להטביל מים שבו מטביל את הכלי במימיו ואינו חושש כלי שהיה טהור לתרומה ורצה להטבילו לקודש מותר להטבילו וכן כיו"ב מטבילת מעולת שאר הטומאות. בפ"י משניות פי' רבינו מגב לגב משום מעלה למעשר לתרומה עיי"ש:

הלכה יח

כלי שנטמא ביו"ט מטבילין אותו ביו"ט נטמא הכלי במשקין טמאין שהן ולד הטומאה מערב יו"ט מטבילין אותו ביו"ט לפי שהוא טהור מן התורה כמו שיתבאר במקומו

ומדלין בדלי טמא והוא טהור מאליו נדה שאין לה בגדים להחליף מערמת וטובלת בבגדיה. ברש"י בד"ה בולד הטומאה בשם י"מ באם הטומאה דצריך הערב שמש והקשה דלחולין לא בעי הערב שמש עיי"ש. ולמ"ש לעיל יקשה כיון דבעי הערב שמש לא הוי תיקון כלל דתיקון לקדש דהוי לאסופי תיקון לא הוי תיקון וי"ל דרש"י כ"כ לרבא דס"ל דהוי בכה"ג כ"כ תיקון יקשה ולמ"ש רבינו כאן ובפי' משניות הנ"ל נראה גם כן דעתו לחלק בין תיקון גמור לאסופי בתיקון וכמ"ש לעיל:

ומדלין בדלי וכו'. בגמרא שאני התם מתוך שלא הותרה לו אלא ע"י דליו זכור הוא וכו' וברש"י בד"ה מתוך שלא הותרה לו טבילה זו אלא ע"י דלויו בשאיבתו שאין כן דרך שאר טבילה עכ"ל:

ובלתי מובן כיון בדלי הוי דרכו ככה תמיד ומאי שנוי הוי לזכור עי"ז דמאי בשאר דברים אין יכול לעשות כן בזה לא יזכור בשאיבה בדליו דשינוי בכ"מ בדבר הזה שעושה ובדבר הזה עושה כדרך כל הארץ ויש לדקדק בלשון רש"י טבילה זו וכו' שאין כן דרך שאר טבילה עכ"ל והיה נראה למאי דקיי"ל דצריך כונה לטבילה ועיין במס' חולין ל"א ובפ"א מהל' מקואות ה"ח דלכתחילה צריך כונה ולרשב"א עיין בב"י יו"ד בסי' קצ"ח ובשו"ע שם אפי' בדיעבד לא מהני בלי כונה עיי"ש ונוכל לפרש בדברי רש"י דוקא טבילה זו משא"כ שאר טבילות כמ"ש שאין דרך שאר טבילות דלא התירו ע"י השאיבה דעי"ז יהיה לרוב בלי כונה רק בזה התירו כן וא"כ הוי שנוי גמור אלא שלא מצאתי כן לאסור בשאר פעמים וצ"ע:

ויש לעיין עוד בכלים שצריכין שבעת ימים עיין בפ"ג ה"ג מטומאת מת וביו"ט או בעיו"ט תשלום ימי השבעה ולא היה א"כ לטבול מקודם ודוחק לומר דטומאה כזה לא שכיח מאי שנא מאב הטומאה דאמרינן דשכיחא וצ"ל דברייתא דאי' נטמא ביו"ט וכו' מיירי בכלים שא"צ הערב שמש. גם י"ל למ"ש בתוס' בולד הטומאה אינו להוט ולא שייך שמא יעבירנו עיי"ש לפ"ז יהיה ביותר להוט כשנטמא ביו"ט דכשנטמא מעיו"ט הרי נראה שאינו להוט למהר לטהרם:

ולענין טבילת כלים חדשים בשאנת אריה ובמהרל"ח כתבו דתליא אם טבילת כלים דאורייתא ולדמותו במאי דמחלקין בין אב וולד הטומאה עיי"ש. אבל כמ"ש ז"ל עי' בצל"ח ובפנ"י בשאינו ראוי כלל אפי' בדרבנן הוי תיקון ויש לומר דשאני ולד הטומאה דלא שייך ביטול טהרת הרגל ובטבילת כלים חדשים לכו"ע הוי כמתקן אף אם יהיה מדרבנן:

הלכה יט

דברים רבים אסרו ביו"ט משום מקח וממכר כיצד אין פוסקין דמים לכתחילה על הבהמה ביו"ט אלא מביא שתי בהמות שוות זו לזו ושוחטין אחת מהן ומחלקין ביניהן למחר יודעין כמה דמי השנייה וכל אחד ואחד נותן דמי חלקו כשהן מחלקין ביניהן לא יאמר זה אני בסלע ואתה בשתים שאין מזכירין שום דמים אלא זה נוטל שליש וזה רביע. במשנה במס' ביצה כ"ז ע"ב כמובא בהמ"מ אין נמנין על הבהמה לכתחילה ביו"ט אבל נמנין עליה מערב יו"ט ושוחטין ומחלקין ביניהם:

ובגמרא מאי אין נמנין א"ר יהודה אמר שמואל אין פוסקין דמים לכתחילה על הבהמה ביו"ט. ובצל"ח עמד על האי דאבל נמנין מעיו"ט וכו' דמשנה שאינה צריכה היא דפשיטא דבעיו"ט מותר עי' מ"ש ע"ז:

ונראה דהנה יש לומר דאפי' בפוסק מעיו"ט למאי דאיתא בירושלמי מובא בתוס' להלן ל"ו ע"ב בד"ה והא הדין דכנסין ארמלין צריך לכנסן מבעוד יום שלא יהיה כקונה קנין בשבת ומפרש שם משום שאינו זכאי במציאתה ומעשי ידיה וכיו"ב ומשכנסה זכה בכולו ונמצא כקונה קנין בשבת עיי"ש וכמו כן בזה אף דפסק דמים בעיו"ט ואפי' נתן המעות מעות אינו קונה ונמצא עיקר הקנין בשבת ועי' ביצה י"ד ע"ב וב"ה אומרים משלחין בהמה חיה וכו' ולהלן פ"ה ה"ו וז' עיי"ש:

והנה ברש"י בסוגיא כתב בד"ה אין פוסקין דמים דמו"מ בשבת וביו"ט אסור בספר נחמיה י"ג עכ"ל ולהלן ביצה דף ל"ז ע"א כתב בד"ה משום מו"מ וכו' ומו"מ אסור מן המקרא דכתיב ממצוא חפציך ודבר דבר אי נמי מו"מ אתיא לידי כתיבת שטרי מכירה וכו' עיי"ש. ונראה בהאי דפסק הדמים בעיו"ט לא שייך חשש גזירה דכתיבה דאם היה לו לכתוב היה כותב לעיו"ט אלא דיש עוד דהוי כקונה קנין בשבת וכמ"ש דאין נקנה בו אלא במשיכה וע"ז י"ל כמ"ש לעיל דשבות משום שביתה ולאו מטעם גזירה דהוי לדעת רבינו בכלל תשבות וחמיר מצד זה דהוי מצות רשות מדאורייתא וקיל מצד דשייך באיכא מצוה אחרת העוסק במצוה פטור ממצוה ומשו"ה כתב ברש"י כאן דמו"מ מס' נחמיה דהוי משום גזירה וע"ז ניצול במה שנמנה מעיו"ט דלא שייך שמא יכתב ומטעם קונה קנין בשבת ע"ז נאמר כמו שמחת יו"ט וכן השבות בפעם אחת מ"מ כמ"ש בפר"ח ובשאגת אריה דמצוה דאורייתא קודמת לדרבנן ושמחת יו"ט מצוה דאורייתא ושבות דרבנן דמדאורייתא רק רשות כמ"ש ועכ"פ איזה שירצה יקדים אלא די"ל שב ואל תעשה עדיף אבל כמ"ש משום דאורייתא קדים משו"ה מותר משום שמחת יו"ט ועכ"פ קמ"ל במשנה שפיר ולא שאינה צריכה לומר דרשאים למנות ולפסוק מעיו"ט ואף דהוי כקונה

קנין ביו"ט אפ"ה מותר ואף דלכאורה שחיטה בדבר שא"א מערב יו"ט כמ"ש שטוב בששחט ביו"ט וממילא הלקיחה מ"מ אשמעינן כה"ג דמחלקין להלן ל"ז הני מילי פרי דטבולי אתמול אבל דטבילי האידנא מותר ולהלן ליכא למידק מכאן די"ל כמ"ש במשנה מעיו"ט לא שייך שמא יכתוב ומהאי דמשלחין לעיל י"ד ע"ב במתנות הוי משום גזירה אטו מכירה וקיל ועכ"פ לא הוי משנה שא"צ ונקטי אגב כמצינו בכל דוכתי. אמנם בלא נמנה ופסק כלל מעיו"ט כנראה מרבינו ומשו"ע בסי' ת"ק גם כן מותר לומר לשלישי ולרביעי ואף באפשר למנות בעיו"ט שרי וצ"ל בכה"ג לא הוי חשש כלל וצ"ע. ועיין במסכת שבת קמ"ח ע"ב ובתוס' בד"ה והא אנן תנן עיי"ש:

הלכה כ

כשהן מחלקין לא ישקלו במאזנים שאין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר אפי' ליתן בשר בו (כשר) לשמרו מן העכברים אסור אם היה המאזנים תלויה מפני שנראה כשקל בכף מאזנים וכו'. דף כ"ח שם במשנה ר' יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ וחכ"א אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר. וברש"י בד"ה ר"י וכו' דאיכא שנוי ולא הוי מעשה דחול עיי"ש. ויש לפרש מחלוקת ר"י וחכמים עם מ"ש הרמב"ן מובא ברשב"א במסכת שבת קכ"ט דכלאחר יד להקל ביותר מבשאר איסורי דרבנן עיי"ש ועי' בכ"מ בפ"ב ה"י מהל' שבת שכתב דכל שבדבר מלאכה ממש להחמיר ביותר אף בכלאחר יד עיי"ש ולכן ר"י כמסכים לדעת הרמב"ן להקיל בכלאחר יד וחכמים כמ"ש בכ"מ בכף מאזנים אין משגיחין אף דלא שייך מלאכה דאורייתא בכה"ג מ"מ משום דדומה כמלאכה ממש להחמיר ומכ"ש היכא דיש בדבר הזה לעשותו במלאכה דאורייתא:

הלכה כו

ואע"פ שאין מגביהין תרומה ומעשרות ביו"ט אם היה לו תרומות ומעשרות שהגביהן מאמש הרי זה מוליכן לכהן ביו"ט. ואצ"ל חלה וזרוע ולחיים וקיבה שמוליכן לכהן ביו"ט וגבאי צדקה וכו'. במסכת ביצה י"ב ע"ב במשנה ב"ש אומרים אין מוליכין חלה ומתנות לכהן ביו"ט בין שהורמו מאמש בין שהורמו מהיום. וב"ה מתירין א"ל ב"ש גז"ש חלה ומתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן כשם שאין מוליכין את התרומה כך אין מוליכין את המתנות א"ל ב"ה לא אם אמרתם בתרומה שאינו זכאי בהרמתן תאמרו במתנות שזכאי בהרמתן:

ועי' בצל"ח שהקשה דמאי ענין הרמתן דטעמא כמ"ש רבינו בפכ"ג הי"ד מהל' שבת מב' טעמים דהוי כמתקן וגם דדומה למקדיש שהוא כמו"מ עיי"ש. דלא שייך בהליכתן דהרי

מותר במתנה לצורך יו"ט כדאיתא להלן דף י"ד ע"ב ומתקן לא שייך בהנתינה וגם למ"ש במהרלב"ח כמתקן לא שייך באוכל נפש ביו"ט, וכתב לתרץ דלב"ה דיש שאלה להקדש ואם כן ע"י הבאה לכהן גומר קדושתו שאינו יוכל לשאול עוד, דלא שייך במתנות דמותר בהרמה ומה לי בהוספה וגמר ולב"ש דס"ל אין שאלה הטעם משום כמו"מ ושאני דהאי משלחין בדף י"ד שם דלא הוי הנתינה מצוה וניכר שהוא לשמחת יו"ט משא"כ במאי דהוי למצוה עיי"ש:

והנה לדעתו ז"ל כיון דעד שנתנו לכהן הוי עכ"פ עוד שלו לענין שאלה ובזה שנתנו לכהן מוציאו גם לענין זה מרשותו הוי כמו כל הוצאה מרשות לרשות דאסור ביו"ט כמקח וממכר אמנם לכאורה נראה דאפי' למאן דס"ל אין שאלה מ"מ טובת הנאה להבעלים ובהנתינה יצא גם מזה מרשותו:

ולדידן אסברן לומר ובראשונה נראה להבין דברי רש"י להלן דף ל"ז ע"א דבגמ' שם ולא מגביהין תרומות ומעשרות פשיטא תני ר' יוסף לא נצרכה אלא ליתנה לכהן בו ביום וה"מ פירי דטבילי מאתמול אבל פירי דטבילי האידנא כגון עיסה לאפרושי מינה חלה מפרישין ויהבינן לכהן וברש"י בד"ה תני ר"י אפי' ליתנה לכהן בו ביום דאיכא למימר לאו מוכחא מלתא היא דלתקוני טבלא מכוין דאין ידוע שיהא הוא צריך לשיריים ורואין שמוליך תרומה לכהן ומחזי דכולה מלתא משום שמחת יו"ט דכהן שצריך לה הוא אפי' הכי אסור עכ"ל והנה מקושית הגמרא פשיטא וכפי פירש"י על ליתנה לכהן נראה דקושית פשיטא הוי משום מתקן והתירוץ בכה"ג דלא שייך כמתקן אשמעינן דאסור. וזה נראה דלא כמהרלב"ח שמובא בצל"ח לומר ביו"ט לא שייך מתקן ובמג"א בסי' שכ"ג ס"ק י"ד כתב דאסור לבטל בשבת וביו"ט ובצל"ח השיג עליו עיי"ש. ועכ"פ נראה מסוגיא בפרי דטבילי האידנא דמותר דהתירו מתקן ביו"ט באי אפשר לעשותו מערב יו"ט רק באפשר מעיו"ט הקושיא פשיטא ועיין מ"ש אאמו"ז הגאון ז"ל בספר שמן רוקח בסוגיא כאן עיי"ש. ועיין בירושלמי במס' פסחים פ"ג מ"ג עיי"ש:

ונאמר כמ"ש לעיל בפ"ד ה"ח דב' טעמים הנאמרים מתקן ומו"מ לא שייכי בהדדי דאם נתנו לכהן לא שייך מחזי כמתקן כדאיתא אמר רב יוסף וכו' וכמ"ש ברש"י הנ"ל. ובלא נתנו לכהן בהרמה בלבד שייך מתקן ולא כמו"מ. ואף למ"ש בדעת רבינו דהרמה כמקדיש דהוי מטעם מו"מ מ"מ בהנתינה הוי כהוצאה חדשה ויתירה וכמ"ש בצל"ח משום שאין יכול לשאל עוד או כמ"ש לעיל שמוציאו מרשותו לענין טובת הנאה. וא"כ כיון דפירי דהאידנא טבילי התירו משום שמחת יו"ט ושוה אם יוליכם לכהן אף דשייך דהוי ע"י הליכה לכהן כמו"מ מ"מ עי"ז נפקע איסורא דכמתקן. ופי' בזה שאני זכאי

בהרמתן מותר בהליכתן כיון דעכ"פ בחדא דאסור בעלמא התירו משום שמחת יו"ט ושניהם שוים ומה לי כמתקן או כמו"מ ועי' בסוגיא דקר נעוץ דחד איסורא התירו משום שמחת יו"ט ולא שתים עיי"ש ואתי שפיר. ומובן לישנא בגמ' דף ל"ז הנ"ל וה"מ פירי וכו' מפרשינן ויהבינן לכהן וכו' דמאי ענין ויהבינן לכאן אבל כמ"ש דקושית הגמ' פשיטא משום מתקן וכמ"ש רבינו הנ"ל איסורא משום מתקן עיי"ש ומשנינן בליתנה לכהן לא שייך מתקן וא"כ כיון דפירי דטיבלי האידנא מותר בהפרשה אף דהוי כמתקן וכמ"ש בליתנה לכהן לא שייך מתקן מותר ליתנו לכהן כמ"ש דמה לי להתיר כמתקן ומה לי להתיר כמו"מ דבכל פעם נרויח חדא איסורא ומשו"ה נקטי מפרשינן ויהבינן וכו':

אמנם יש לשום לב בדברי רש"י הנ"ל שכתב דאיכא למימר מוכחא מלתא היא דלתקוני טבלא מכוין דאין ידוע שיהיה צריך לשיריים וכו' ומחזי מלתא משום שמחת יו"ט דכהן וכו' עיי"ש דהרי בכל מחזי כמתקן אין הטעם בשביל הרואים בלבד אלא גם לגבי נפשו דעושה כיון דמחזי כמתקן אסרו רבנן שלא יקילו במאי דהוי מתקן מדאורייתא דאסור משום מכה בפטיש שהוא גמר מלאכה. (ועי' ברש"י ביצה י"ח ע"א בד"ה בדלי שכתב ג"כ דלא מחזי לעלמא עיי"ש וצ"ע. ועי' בצל"ח שם מ"ש באדם נראה כמקר וכתבתי שם עיי"ש) והיה נראה בכונת רש"י שמפרש לא נצרכה אלא ליתנה לכהן וכו' בשאין דעתו באמת להפרישו אלא ליתנו לכהן ובשאינו מתכוין לתקנו בדרבנן אף דתיקון נעשה ממילא לא גזרו בכה"ג אלא דהוי עוד מחזי כמתקן להרואים וע"ז כתב שאין מוכחא ושאינו יודע וכו' ולפ"ז בכה"ג דדעתו להשיריים לעצמו הוי כמתקן אפי' בנתנו לכהן וא"כ לא שייך לומר מ"ש דכנראה בכל גונא מוליכין חלה לכהן לבית הלל:

אמנם מ"ש שאינו מכוין בפסיק רישיה בדרבנן עיין במג"א בסי' רנ"ג ס"ק י"ח ויש לחלק וצ"ע דנראה דכה"ג הוי כמכוין ממש אלא דעיקר כונתו אינו משום תיקון אבל להמעשה מכוין:

והנראה עוד לומר. דהנה בס"ד לומר דאם האיסור יהיה משום מתקן בלבד, לא שייך בכה"ג שאינו מכוין להשיריים אלא כונתו על התרומה אף דלמעשה מכוין ואין לדמותו לשאר שאין מתכוין מ"מ לא הוי אצלו כמתקן. ואע"ג דהוי כמתקן ממילא מ"מ במצוה מסתמא עיקר כונתו למצוה וכעין זה מצינו סמך לדבר בנדרים ונדבות שכתבו בתוס' דלא מקרי לכם לצרכו משום דעיקרו למצוה עי' במס' שבת כ"ד ובכמה דוכתי ואף דיש לחלק. ועיין בריב"ש בסי' שצ"ד שדחה לומר דמשום איסורא ודאי אינו מכוין עיי"ש. וזה מסתבר ומוכרע דאל"כ בכ"מ נאמר כן דמשום איסורא לא מכוין אלא משום דמכוין להמעשה מקרי מתכוין אבל בכה"ג דהוי שני דברים הפרשה לתקן השיריים ותיקון

התרומה י"ל שמכוין להמצוה ולא לתיקון השיריים והוי שאין מתכוין מסתמא. ואף דמשום מצוה יוכל לעשותו למחר עי' ביו"ד בסי' ס"א ובהגהות מהרל"ח שם דמשום זריזין מקדימין להפרישו מיד ועי' בתוס' חולין דף ו' ע"ש. אלא כיון דהוי ב' מצות ההפרשה והנתינה ואם לא קיים הנתינה ביו"ט הרי נראה דעיקר דעתו לצרכו ושייך כמתקן. ולכן כשיתנו לכהן בו ביום לא שייך כמתקן אלא דנאמר כיון דהוי אונס בנתינה משום דהוי כמו"מ וא"כ שייך לומר דלא הוי מתקן אף בלא הוליכו לכהן אבל למסקנא דידעינן מטעמא דמו"מ אף בהפרשה שייך לאסור מהאי טעמא כמ"ש בצל"ח וכנראה מדעת רבינו דהוי כהקדש והוצאה מרשות לרשות וא"כ למ"ש בצל"ח הנ"ל דמשו"ה הנתינה לכהן לאסור אף דמשלחין מנות וכו' משום דהוי עיקרו למצוה ולא לשמחת יו"ט עיי"ש ולמ"ש מהאי טעמא להיפוך י"ל דלא שייך מתקן בס"ד משום דעיקרו למצוה ולא מכוין לתיקון כלל ואתי שפיר. וא"כ ממ"נ אם לא הוי כמתנה משום מצותו כמ"ש בצל"ח מהאי טעמא לא הוי כמתקן ג"כ ושניהם כאחת מו"מ ומתקן לא שייכין:

אמנם למ"ש מהר"י אבוהב מובא בב"י בסי' תק"ו במתנות זרוע וכו' לא שייך מתקן כלל וא"כ לא שייך לפ"ז ג"כ לומר מ"ש משום שאני זכאי וכו'. אבל מלשון רש"י במשנה נראה דאף בזרוע וכו' נראה כמתקן משום דדרכו להפרישו כדי שלא יבוא לידי אכילה. ועי' בתוס' חולין קל"א ע"א בד"ה ה"ג דאף דלא הוי כאוכל טבלים מ"מ איסורא הוי לכתחילה עיי"ש וצ"ע במ"ש ברש"י ביצה י"ח בולד הטומאה מדרבנן לא שייך כמתקן וכנראה דמ"ש בתוס' איסורא לכתחילה הוי מדרבנן. ועי' בצל"ח שם שהקשה מתרומת פירות דרבנן וכתב לחלק בין אין ראוי כלל מדרבנן הוי תיקון בדרבנן ג"כ עיי"ש. ועי' במג"א סי' שנ"ג ס"ק י"ד ובדגול מרבבה שם. וא"כ י"ל הבין ולומר דתרומת זרוע וכו' מקרי תיקון ג"כ. ומ"ש ברש"י אף הן הרמתן מותר וכו' פי' שצריך להתירו דיש שייכות תיקון בזה. והנה רבינו כתב בפכ"ג מהל' שבת הט"ו אין מגביהין תרומות וכו' מפני שנראה כמתקן ובראב"ד הקשה שלא הביא אפי' ליתנו לכהן בו ביום עיי"ש וי"ל כיון שכתב בהל' י"ד ב' טעמים באין מגביהין תרומה וכו' שדומה למקדיש והוי כמתקן וממילא בליתנה לכהן דלא שייך מתקן שייך שדומה למקדיש וכמקח וממכר ורק שלא יהיה פשיטא אמרינן בליתנה וכו' ולמסקנא להאי טעמא דמקדיש פשיטא דאפי' בליתנה וכו' אסור ועי' מ"ש לעיל בפ"ד ה"ח ליישב דעת הרי"ף שם במ"ש:

ולמ"ש בשם הצל"ח ועם מ"ש יש להבין למה לר"י מותר בטפילה בשל יו"ט עם של ערב יו"ט כדאי' שם וי"ל דלכאורה הנתרם של עיו"ט יהיה כמתנה בעלמא דמשלחין וכו' כדאיתא להלן במשנה ובזה לא שייך כמ"ש בצל"ח משום דנתינה הוי מצוה עיקרו משום

מצוה ולא משום שמחת יו"ט דהרי אם היתה עיקר נתינתו בשביל המצוה היה לו ליתנו מעיו"ט ליתנו מיד משום זריזין וכו' ומדנתנו ביו"ט נראה דמשום שמחת יו"ט נתנו וצ"ל כמ"ש בצל"ח דבתרומה הטעם דהוי כמוסיף בהקדש במה שנתנו לכהן שאינו בשאלה עוד ואף בחלה התירו משום דגם הרמה מותר משום שמחת יו"ט וכ"ז במאי דא"א מערב יו"ט אבל כיון דאפשר מעיו"ט לא שרינן וכל זה בפ"ע אבל עם המורמין ביו"ט י"ל דעדיף דעי"ז נראה גם המורמים מעיו"ט כמתנה בעלמא דמורמין מעיו"ט מוכיחין עליהם דרק משום שמחת יו"ט נותנו היום לכהן ולא משום מצות נתינה וא"כ מאי שנפסד שנותן מה שהיה אפשר מעיו"ט נרויח במאי שנותן ביו"ט והתירו אותו אף דשייך לחלק בין מתנה ובכה"ג הוי ע"י של ערב יו"ט כמתנה בעלמא ואתי שפיר:

(ב) **בתוספות** בד"ה אין מוליכין חלה ומתנות לכהן וכו' פי' לאו דוקא מוליכין דה"ה אם יבוא הכהן לביתו לא יתנם לו וכן משמע בירושלמי דדמאי פ' הלוקח פירות בהדיא דקאמר התם מי שקרא שם לתרומת מעשר דמאי ולמעשר עני של ודאי לא יטלם בשבת אבל אם כהן ועני רגילים לאכול אצלו באין ואוכלין ובלבד שיודיעם ובירושלמי כיני מתני' לא יתנם בשבת דתנן ב"ש וכו' וההיא ילפינן מהדא בלמודין וכו' וההיא ילפא וכו' היא יו"ט היא שבת וכו' ומזה הוכיחו בתוספות דאם אין למודין לאכל אצלו לא יתנם אפי' בבא הכהן לביתו עיי"ש ובר"ש ובצל"ח ובשאר המפרשים:

וי"ל דכמ"ש לעיל דכשכבר הוא תרומה ויצא מרשותו בהנתינה לכהן עם כל זה כמו"מ משום דיוצא ביותר מרשותו שאינו יכול לישאל כמ"ש בצל"ח הנ"ל. וגם להר"א ממיץ דגם בבא ליד כהן שייך שאלה עיין בר"ש במסכת נדרים מ"מ יש לומר כמ"ש לעיל דיוצא ביותר מרשותו שאין לו עוד טובת הנאה בו. אמנם במכירי כהונה כדאיתא במסכת גיטין כ"ט דהוי כבא לידו של כהן ואם כן לא שייך לאחר הפרשה בהנתינה הוספת הוצאה מרשות לרשות ולכן בלמודין וכו' דהוי כמכירי כהונה ובביתו כמ"ש בתוספות שלא יאמרו שתרמו היום דהוצאה מרשות לרשות לא הוי במכירי כהונה ולזה בלמודין וכו' באין ואוכלין דלמודין הוי כנתנו לו בדיבורא מקודם במכירי כהונה באמר לו מעיקרא שיתננו לו כהאי דמסכת גיטין וצ"ע לענין אם יוכל לחזור במכירי כהונה באם אמר שיתנו לו דיש מקום לומר שאין יכול לחזור ועיין בתוספות יבמות דאמירה לגבוה וכו' שייך בתרומה גם כן וכמ"ש במהרי"ל הוי מכירי כהונה מוחזק ובמ"א כתבתי לפרש דברים אלו ובכה"ג דלמודין דהוי דיבור מפורש שיתנו לו מאתמול כדאיתא ובלבד שיודיעם ובתוספות הנ"ל פי' מאתמול עיי"ש:

וי"ל גם כן מ"ש בירושלמי לא יטלם לא יתנם וכו' דכמ"ש בצל"ח דשאני ממשלחין

מתנות ביו"ט משום המצות הנתינה מוכחת עליו שאינו משום שמחת יו"ט אלא משום המצוה וזה שייך על הנותן ולא על הכהן הלוקח דאינו עושה מצוה. ומשום שמחת יו"ט התירו בחלה ולכאורה יקשה משום שמחת יו"ט בכהן למה נתיר לישראל ועיין בר"ן שכתב דמשום שמחת יו"ט התירו לב"ה עיי"ש והרי הוי בגדר חטא בשביל שיזכה חבירך ויש לפרש עם מ"ש במקום אחר באיסורי דרבנן שאין האיסור מחמת עצמו אלא הרבנן גזרו להרחיק מאיסורא דאורייתא ולרבנן בשוה אם הדבר גורם שיעבור על גזרתם אם יעבור או זה ואם כן לא אכפת לרבנן אם זה יעבור והאחר יעשה שמחת יו"ט מצוה דאורייתא עי' פסחים ס"ח ואם כן היכא דשייך יטלם שייך יתנם והיכא דשייך לא יטלם גם כן לא יתנם דהתירא דישראל בנתינה תליא בהתירא דנטילה בכהן ועיין בצל"ח שפי' לא יטלם לא יתנם שלא נפרש מטעם מוקצה עיי"ש. ולמ"ש עיקר האיסור על הישראל ולא על הכהן ונפק"מ במכירי כהונה דלא שייך על הכהן וישראל גם כן אף בהורמו ביו"ט לא עביד מידי ובכהן ליכא איסורא דודאי משום שמחת יו"ט נטלו בו ביום ועיין להלן ל"ז לא נצרכה וכו' עיי"ש ומשום דירושלמי אומר דקאי גם כן על יו"ט משום הכי אמר דלא יטלם פי' לא יתנם דבשבת שייך לא יטלם בכ"ג בכהן גם כן. ובדעת רבינו עי' בשעה"מ ובספר מרכבת המשנה מ"ש בזה ובצל"ח מ"ש ליישב במ"ש רבינו בהל' שבת בפכ"ג הט"ז ואם היה כהן למודים וכו' וכאן כתב ה"ז מוליכין וכו' עי' שכתב לחלק בין יו"ט ושבת לדעת רבינו לפי הבבלי ולמה שכתבתי יש טעם בדבר גם כן:

פרק ה

הלכה א

אע"פ וכו'. וכן משאות שדרכן לישא וכו' במד"א בנושא על האדם אבל ע"ג הבהמה לא יביא כלל שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. עיין בהמ"מ ובשעה"מ ובספר בינה לעתים מ"ש בענין מחמר ושביתת בהמה ביו"ט ומ"ש לעיל בהל' שבת בפ' כ' ה"א ופ"ח ה"ד וה"י מ"ש שם הנוגע לזה עיי"ש:

הלכה ד

אין מוליכין את הסולם של שובך משובך לשובך ברה"ר שמא יאמרו לתקן גגו הוא מוליכו אבל ברה"י מוליכו אע"פ שכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית עין אפי' בחדרי חדרים אסור כאן התירו מפני שמחת יו"ט. ועיין בראב"ד והמ"מ ובכ"מ ובלח"מ הקשה דא"כ כדאקשינן על רב חנן בר אמי שאמר מחלוקת ברה"ר דבית שמאי סברי הרואה אומר להטיח גגו הוא צריך ובית הלל סברי שובכו מוכיח עליו אבל ברה"י ד"ה

מותר איני והאמר רב כל מקום שאסרו חכמים אפי' בחדרי חדרים אסור ולמה לא משני כמ"ש רבינו משום שיו"ט שאני גם שם להלן דמקשינן אלמא גבי שמחת יו"ט ב"ש לחומרא וב"ה לקולא ורמינהו וכו' עד כאן לא אמרי ב"ה הכא אלא דשובכו מוכיח עליו וכו'. והרי לרבינו לא התירו אלא משום שמחת יו"ט עיי"ש:

ונראה דהנה בסוגיא שם אבל ברה"י דברי הכל מותר איני והאמר רב וכו' וברש"י ובתוס' אע"ג דרב אמורא הקשה על ר' חנן משום דגדול בדורו הוי עיי"ש. והנה האי דלחלק בין רה"ר ורה"י דאמר ר"ח הוי לב"ש ולא לב"ה וא"כ מאי מקשינן לרב ועי' בס' שמן רוקח לאאמו"ז הגאון ז"ל שכתב דבזה דלא מצינו מחלוקת נגד ב"ש לא יחלוק רב על ב"ש עיי"ש:

וי"ל דלכאורה יש להבין למה טעמא דב"ש שלא לומר שובכו מוכיח עליו וכמ"ש ברש"י שובכו של סולם מוכיח שהוא ניכר שהוא של שובך עכ"ל. וכבר כתבתי במ"א בדבר דנוטה ביותר שעושה בהתר ולאיסור אם שייך חשד ומראית עין עיי"ש. אבל בכה"ג דאית לנו הוכחה הנראה לעינים דסולם של שובך ניכר למה נחוש למראית עין וצריכין לומר משום לא פלוג אטו סולם של עליה ואסרו אפי' היכא דלא שייך מראית עין וא"כ מכ"ש שנאמר בחדרי חדרים אסור בדבר דשייך בפרהסיא מראית עין משום לא פלוג. וא"כ ב"ש דלא סבירי ליה שובכו מוכיח על כרחך ס"ל כרב דבחדרי חדרים אסור וא"כ האיך שייך לחלק בין רה"ר ורה"י וקושית הגמ' והאמר רב וכו' והרי כנראה ב"ש ג"כ ס"ל כותיה דכנראה יותר יש להתיר בשובכו מוכיח ברה"ר מברה"י מטעם בחדרי חדרים אף דהוי ברה"י שניהם ביחד שובכו מוכיח ורה"י לא מסתבר לחלק בזה כיון דאמרינן לא פלוג וא"כ למ"ש יהיה הקושיא והאמר רב וכו' דהוי רב גם שלא כב"ה דלב"ה מתירין דשובכו מוכיח ולא אמרינן לא פלוג וע"ז י"ל דשובכו מוכיח ולא הוי בהאי סולם בשום פעם מראית עין משא"כ בהאי דרב הוי בפרהסיא בדבר הזה גופא מראית עין:

ולכאורה מהאי טעמא שכתבתי לא שייך להקשות דרב דלא כבית הלל דכמ"ש שובכו מוכיח וחדרי חדרים אסור דבשניהם לא שייך מראית עין אפ"ה אסור משום לא פלוג במל"מ ובפ"מ שכתבתי במ"א דהיכא דעקרו דאורייתא עיי"ש פלוג ולא עקרו אלא במאי דשייך הגזירה בלבד עיי"ש וא"כ מאי מקשינן והאמר רב וכו' דשאני כאן דהוי ביטול שמחת יו"ט וכמ"ש ברש"י ומשו"ה לא חשו למראית עין היכא דלא שייך וכמ"ש רבינו. ונראה לומר דעל כרחך רב בכל גונא אמר בחדרי חדרים אסור דאל"כ מאי הוסיף רב על ר' אלעזר ור' שמעון דאסרי בחדרי חדרים בברייתא והו"ל הלכה כר"א וכר"ש ועל כרחך רב מוסיף ואמר כל שאסרו וכו' אפי' מאי שאסרו ביו"ט משום מראית עין אסרו

אפי' בחדרי חדרים משום לא פלוג אף דשייך שמחת יו"ט וכמ"ש במל"מ. וכנראה דעת התוס' כן במס' ב"מ עיי"ש אבל כל זה כשידעינן מהני תנאי דבברייתא אבל דבס"ד כדמקשינן דלא נדע מהתנאי ואח"ז כדאמרינן מתנאי מתרצין תנאי הוא ומאי ומקשינן ממה נפשך בס"ד בלא ידעו מהתנאי הרי י"ל שאני משום שמחת יו"ט ולא שייך לא פלוג וכשידעו דתנאי בזה דנראה כמ"ש דרב בכ"מ אמר הרי תנאי הוי מתרצין על הקושית דהאמר רב וכו' וע"כ על ב"ה לא יקשה די"ל באמת שובכו מוכיח שאני דמשום שמחת יו"ט לא אמרינן לא פלוג בגזירה דמראית עין משא"כ ב"ש דלא ס"ל שובכו וכו' מקשינן שפיר והאמר רב וכו' וא"כ מיושבים קושית הלח"מ הנ"ל על רבינו דלמה לא משני משום שמחת יו"ט שאני דזה באמת מאי דאמרינן שובכו מוכיח עליו וגם להלן דאמרינן בשמחת יו"ט לקולא דשאני משום דשובכו מוכיח דלמ"ש משום שובכו מוכיח לא שייך מראית עין כלל אלא משום לא פלוג ובכה"ג דעקרו הדאורייתא עשו לא פלוג וא"כ לא שייך שמחת יו"ט לקולא אלא משום שמחת יו"ט לא רצו לעקור בדבר דלא שייך הגזירה ואיסורא כלל משום לא פלוג ולא נדע עוד לעקור איסורא ממש היכא דשייכא משום שמחת יו"ט בכה"ג דלקולא לא נדע מסולם לב"ה ואתי שפיר:

אמנם לא"ד בסוגיא דגם לב"ה לא ס"ל שובכו וכו' וא"כ יקשה מ"ש רה"ר מרה"י ולדעת המאירי שמפרש שובכו מוכיח עליו השובך שעומד לפניו עיי"ש וי"ל דזה לא הוי הוכחה ממש אלא כנוטה ביותר לומר שעשה בהתר יותר מלאיסור אם שייך בכה"ג מראית עין ועיין בטו"ז בסי' רמ"ד וכיו"ב שכתבתי במקום אחר בזה דעתם ז"ל:

ובמ"ש בנוטה יותר מלהתר ומלאיסור אם שייך מראית עין במס' ביצה ל"ה ע"ב ובתוס' שם בד"ה מי שנשרו כליו בדרך כתבו ולא כמו שפי' רש"י במס' שבת ס"ה ע"א שריה אלא פי' לשון נשירה מלשון פירות הנושרין עיי"ש. ובמס' שבת ס"ד ע"ב א"ר יהודה אמר רב כל מקום שאסרו וכו' אפי' בחדרי וכו' תנן ולא בזוג אע"פ שפקוק ותניא אידך פוקק לו זוג בצוארה ומטיילל עמה בחצר תנאי היא דתניא שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם ר' אלעזר ור' שמעון אוסרין וברש"י שוטחן בחמה מי שנשרו כליו בדרך במי גשמים עכ"ל ובתוס' בד"ה אמר רב כתבו בשם י"מ דאין הלכה כרב מהאי דאי' במס' חולין אין שוחטין לגומא ובחצר מותר וכתבו דאי' ראיה דבחצר אומר לנקר חצירו ולא שייך מראית עין ברואה אבל בעלמא שאם יראה יחשדו אפי' בחדרי חדרים אסור עיי"ש ובשלטי גבורים בפ' חבית מובא במג"א בסי' ש"א ס"ק נ"ו [הקשה] דבסי' ש"ה פסק דמטיילת בזוג בחצר ובסי' ש"א שם במי שנשרו אסור בכ"ג עיי"ש:

וי"ל כמ"ש במקום אחר דבמס' ע"ז סוף פ"ק דאיתא אריסא דמרחץ לא עבידי אינשי

נראה כמ"ש דחשש מראית עין לא שייך אלא בדבר שאין מהדרך לעשותו באופן ההתר וכתבתי שכן נראה בכמה דוכתי ולא כן להלכה עי' בטו"ז בסי' רמ"ד הנ"ל וא"כ למ"ש נפק"מ בשריה במים במי גשמים ולכאורה לא שייך חשד שיאמרו הכל כי בדרך הלך וגשמים נפלו עליו ולא יחשדו שכיבס אותם וא"כ נראה דאפי' בכה"ג לר"א ור"ש אסור דאפי' בחדרי חדרים אסור במראית עין ואפי' בכה"ג ועי' בר"ן ביצה בסוגיא דסולם מ"ש לחלק בענין חדרי חדרים וליישב הסתירה נגד רב מסוגית הגמ' עיי"ש:

הלכה ה

מי שהיה לו פירות על גגו וצריך לפנותם למקום אחר לא יושיטם מגג לגג ואפי' בגגין השוין ולא ישלשלם בחבל מן החלונות ולא יורידם בסולמות שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אבל משילין אפי' דרך ארובה ממקום למקום באותו הגג וכו'. ועי' בהמ"מ והנה בגמ' ל"ה ע"ב עד כמה א"ר יוחנן וכו' כאותה ששנינו מפנין ד' וחמש קופות של תבן וכו' מפני האורחים ומפני ביטול בית המדרש ודילמא שאני התם דאיכא ביטול בית המדרש וכו' אי נמי התם ה"ט דד' וה' שרי שבת דחמירי ולא אתו לזלזולי ביה אבל יו"ט דקיל וכו' כלל וכלל לא אי נמי לאידך גיסא התם היינו טעמא דליכא הפסד ממון אבל הכא איכא הפסד ממון אפי' טובא וכו' ודעת הרי"ף ורבינו לקולא ולא כן דעת הרב בעל המאור עיי"ש:

והנה לכאורה יקשה דהרי משום הפסד ממון אי' במשנה משילין פירות דרך ארובה ביו"ט אבל לא בשבת גם עיין במהרש"א שהקשה דאמרינן שבת דחמירי ולא אתו לזלזולי וכו' א"כ למה אי' במשנה אבל לא בשבת עיי"ש:

ונראה לומר. דהנה בהאי דלחוש בזה לאיסורא משום טרחא יתירא וכמ"ש ברש"י י"ל משום שלא יזלזל בשבת כדאי' בגמ' ולא אתו לזלזולי וכו' ובפי' משניות לרבינו דנראה כעובדא דחול עיי"ש. ונראה לאסור מהאי טעמא ג"כ ביו"ט. גם י"ל משום שביתה וכמ"ש רבינו בפכ"ד מ"ה שבת שלא יהא הלוכך בשבת כהלוכך בחול ויש בזה הרבה דברים שאסרו משום שבות ואסמכוהו על תשבות הנאמר בתורה כמ"ש רבינו בהל' שבת וכמ"ש לעיל דהוי מדאורייתא מצות רשות ומדרבנן חובה. ונראה דאם מטעם גזירה שייך גם ביו"ט אבל מטעם שבות לא שייך ביו"ט דביו"ט דאמרינן מתוך ואף שאינו לאוכל נפש מותר ולפ"ז לא שייך שבות כלל דגוף המלאכה ג"כ מותרת ולתוס' במס' שבת צ"ה אפי' בונה ג"כ עיי"ש אלא דלתוס' צריך צורך קצת וכמ"ש ז"ל דהפסד ממון דהוי צער הגוף מקרי צורך קצת עיי"ש. ומובן שפיר דאמרינן לאידך גיסא וכו' דמטעם גזירה לא שייך בשבת דלא אתי לזלזולי בה משום דחמירי ולא נשאר אלא משום שבות בלבד.

ולהיפוך ביו"ט דלא שייך משום שבות כמ"ש דשייך מתוך וצורך קצת משום הפסד ממון וכל מלאכה בעצמם מותרין ומכ"ש שבות שלהן ואתי שפיר דמשום ביטול ביהמ"ד ואורחין שייך להתיר שבות דשבת אבל כאן במשנה דליכא ביטול ביהמ"ד ואורחין דוקא יו"ט דלא שייך שבות ולא גזרו ג"כ ביו"ט בטרחא קלה אבל בשבת דשייך שבות לא שייך היתרא משום הפסד ממון. ועיין בפנ"י שמפרש כלל וכלל לא אפי' בביטול ביהמ"ד עיי"ש:

ועל קושית מהרש"א למה במשנה ולא בשבת ולא אמרינן דלא אתי לזלזולי בה י"ל דהנה בסוגיא דאיתא שאני התם דאיתא ביטול ביהמ"ד ושתקו מביטול אורחים דאיתא ג"כ שם ועיין ברש"י שכתב ג"כ מביטול אורחים עיי"ש. ונראה לומר דיותר פשוט להתיר משום ביטול אורחים ממשום ביטול ביהמ"ד. דהנה כמ"ש דאיסורא דטרחא ולעשות כעובדא דחול י"ל דהוי משום שבות ומכבוד השבת שלא יעשה כן וגם מטעם גזירה יזלזל בשבת בשאר דברים האסורים. וא"כ מטעם כבוד שבת ודאי עדיף שתדחה מפני ביטול סעודת אורחים מעונג שבת דלדעת הרבה הוי דאורייתא ובתוכם כנראה דעת הרשב"א כן כמ"ש במקום אחר עיי"ש. אלא משום ביטול ביהמ"ד צריך לאשמעינן ביותר דלא פשיטא כ"כ להתיר שבות מה"ט. וא"כ כיון דאמרי דלא אתי לזלזולי ולא שייך גזירה ומשום שבות כמ"ש נראה שתדחה וא"כ יש להקל בשבת ושאני יו"ט דשייך זלזול בקס"ד. אבל במשנה כאן דלא שייך לזלזולי מ"מ שבות שייך וכמ"ש וביטול ביהמ"ד ואורחים ליכא אמרינן שפיר אבל בשבת לא ואתי שפיר:

אמנם בהאי דאיתא האי טעמא דליכא הפסד ממון וכן להלן התם דליכא הפסד ממון וכו' לכאורה למ"ש הר"ן בריש פ' מי שהחשיך דלא התירו בשבת משום הפסד ממון אלא היכא דשייך אדם בהול על ממונו ואתי לעבור על דאורייתא ועיין בב"י בסי' רמ"ד בענין קונה מכס בשבת עיי"ש ובטו"ז ס"ק ו' ובמג"א ס"ק י"ז עיי"ש. וא"כ נראה דלא שייך בלא"ה להתיר משום הפסד ממון בשבת וצ"ל דליכא הפסד ממון כלל משא"כ ביו"ט דהוי הפסד ממון וכמ"ש ושייך מהאי טעמא מתוך וצורך קצת משא"כ בשבת דלא מהני אפי' הפסד ממון וגם עדיף טפי דליכא שם אף הפסד ממון והפסד ממון נקטו בשביל יו"ט אף דאין בין שבת ליו"ט וכו' אבל כמ"ש בזה יש לחלק דשייך עי"ז מתוך. וראיה בשיטה מקובצת שאינו גורס כלל אבל הכא וכו' דהרי מוכח במשנה דבשבת אין מתירין משום הפסד ממון עיי"ש:

וי"ל נמי במ"ש דאיתא שם ל"ז ע"א תנן אבל לא את האוצר וכו' התם הוא בשבת דאסור משום דחמור אבל יו"ט דקיל שפיר דמי או דלמא התם דאיכא ביטול ביהמ"ד אמרינן

לא הכא דליכא ביטול ביהמ"ד לא כ"ש וכו'. והנה הו"ל כדלעיל או לאידך גיסא שבת דחמיר ולא אתו לזלזולי וכו' יו"ט לא כ"ש. וראיתי בפנ"י שעמד ע"ז עיי"ש וי"ל דב' דברים ביחד לא יוכלו קום דלא שייך לומר בשבת משום ביטול ביהמ"ד קיל וגם דלא שייך אתו לזלזולי דלהאי טעמא דנתיר משום ביטול ביהמ"ד ואורחים לא שייך שבת דחמיר דנהפוך די"ל דקיל ליה שם בשבת משום ביטול ביהמ"ד משא"כ כאן ביו"ט דלא שייך כן. ומשו"ה כד נקטי האי דבית המדרש לא נוכל למנקט דלא אתי לזלזולי וכו' אלא דיש להבין דלאחר זה מיד אבל מגג לגג וכו' הכא דאסור משום יו"ט דקיל ואתו לזלזולי וכו' ואח"ז לא ישלשלם וכו' הכא ביו"ט דאסור דליכא ביטול ביהמ"ד וכו' למה באלה שניהם נקטו משום ביטול ביהמ"ד ובמגג לגג משום לא אתו לזלזולי וכו':

ונראה דהנה עיין ברש"י באבל מגג לגג בד"ה אין מטלטלין וכו' שאין זה גבוה מזה שיהיה שם טורח עליה וירידה עכ"ל. ובלא ישלשלם כתב בד"ה בחלונות וכו' מפני שיש טורח להעלות מן הגג לחלון ומשם לארץ עכ"ל. וי"ל למ"ש דבעובדא דחול בטרחא יתירא משום שבות ומשום שלא יזלזלו בשבת ויעשו מלאכה ממש כדאי' בגמ' ולא אתו לזלזולי וכו' וא"כ י"ל באיכא טרחא ושייך שבות ושייך כמ"ש לעיל שבת דחמירי דשייך שבות ולא ביו"ט כמ"ש דהיכא דשייך מתוך לא שייך שבות כלל ומשו"ה נקטו משום ביטול ביהמ"ד דמשו"ה קיל שם בשבת. משא"כ היכא דלא שייך טירחא ולא שייך שבות דשבות לא שייך אלא באיכא מלאכה או עכ"פ טרחא יתירא ולא הוי אלא משום גזירה דלא אתו לזלזולי וא"כ להיפוך שבת קיל דלא אתו לזלזולי ולכן במגג לגג דלא שייך טרחא ושבות למ"ש שייך שבת דחמיר וכו' ואתי שפיר:

ובמשנה עוד שם ומכסים פירות בכלים וכו' וברש"י ולא אמרינן טורח שלא לצורך יו"ט הוא דשרי ליה רבנן משום הפסד ממון עכ"ל ועי' ברא"ש ובעל המאור שם:

הלכה י

חפצי הפקר וכו' פירות שיצאו חוץ למקומן וחזרו אפי' במזיד לא הפסידו את מקומן מפני שהן כאדם שיצא באונס וחזר באונס. בתוס' עירובין מ"א ע"ב בד"ה לא הקשו דמאי שנא ממבשל בשבת במזיד דלא יאכל ותירצו דהתם הוי איסורא דאורייתא ובמג"א בסי' ת"ה ס"ק י"ד הקשה דמאי שנא מהטביל כליו והמעשר דאיסורי דרבנן נינהו וקנסינן וכתב דצ"ל דמיירי בלית ליה פירי אחריני כדמחלקינן במס' ביצה בפ"ב עיי"ש. ועי' בס' בינה לעתים בזה:

הלכה יא

המוסר בהמתו לבנו הרי הוא כרגלי האב מסרה לרועה ואפי' נתנה לו ביו"ט הרי היא כרגלי הרועה מסרה לשני רועים הרי היא כרגלי בעליה מפני שלא קנה אחד מהן. ועי' בהמ"מ דרבינו אינו מפרש כרש"י בב' רועים אפי' במסרו לאחד כרגלי הבעלים עיי"ש:

במסכת ביצה ל"ז ע"א במשנה הבהמה והכלים כרגלי הבעלים המוסר בהמתו לבנו או לרועה הרי אלו כרגלי הבעלים וכו':

ובגמרא מתני' דלא כר' דוסא וכו' הלוקח מחבירו בערב יו"ט אע"פ שלא מסרה לו אלא ביו"ט הרי הוא כרגלי הלוקח והמוסר בהמה לרועה אע"פ שלא מסרה לו אלא ביו"ט הרי היא כרגלי הרועה אפי' תימא ר' דוסא ולא קשיא כאן ברועה אחד כאן בשני רועים דיקא נמי דקתני לבנו או לרועה ש"מ:

וברש"י כאן ברועה אחד שאין בעיר אלא רועה אחד כל בני העיר מעמידין בהמתן ברשותו ונקנית שביתתו הילכך בין מוכר בין לוקח דעתו שלא תקנה הבהמה שביתותו אלא בשביתות הרועה ומתני' בשני רועים דלא ידעינן הי מנייהו הוי לה דעת בעלים הילכך הרי הן כרגלי הבעלים אם אינם אצל הרועה מבעוד יום עכ"ל. ועי' בר"ן ורז"ה ורמב"ן ומ"ש אאמו"ז הגאון ז"ל בס' שמן רוקח עיי"ש והקשו ז"ל לפי' רש"י למה בב' רועים בעיר ומסר לאחד למה לא נאמר דתליא בברירה ובדרבנן יש ברירה עיי"ש. וכנראה משו"ה דעת רבינו דוקא במסרה לב' רועים הוי כרגלי הבעלים ולא במסרה לרועה אחד אף דבעיר ב' רועים:

ונראה בדעת רש"י וגם להבין מ"ש ברש"י הילכך בין לוקח וכו' דמאי ענין מלוקח ומוכר בזה ועי' בשיטה מקובצת שעמד ע"ז ומ"ש בזה עיי"ש גם נראה להבין בענין קנין שביתתה ורשות בזה:

ויש להבין בהאי דאמר ר' דוסא הלוקח בהמה מחבירו מערב יו"ט אפי' שלא מסרה לו אלא ביו"ט הרי היא כרגלי הלוקח וכו' במאי קנהו הלוקח בעיו"ט דיש לומר בקנין מעות. והנה להלן ל"ח ע"א השואל כלי מחבירו מעיו"ט כרגלי השואל פשיטא לא צריכא שלא מסרו לו אלא ביו"ט מהו דתימא לאו ברשותיה אוקמא קמ"ל מסייע לר' יוחנן דאר"י השואל כלי מחבירו מעיו"ט אף על פי שלא נתנו לו אלא ביו"ט הרי הוא כרגלי השואל וברש"י קמ"ל והשואל דקא תני בדיבורא בעלמא לא משך מבעוד יום וקמ"ל כיון דאסמכיה ברשותו אוקמיה עכ"ל. ובירושלמי א"ר בא תחומין עשו אותן כמדת הדין ובקרבן העדה שם דאע"פ שלא משך קני וכדר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ומפני וכו' נשרפו וכו' הילכך גבי תחומין משאמר לו להשאיל הו"ל כרגלי השואל עכ"ל. הנה

מפרש הירושלמי כבבלי דשואל מיירי בלא מסרו אלא ביו"ט ויש להבין דמאי כמדת הדין הוי דהרי לא הוי בקנין כלל וכמ"ש ברש"י הנ"ל בדיבורא בעלמא וכו':

והנה עי' בריטב"א במסכת קדושין מ"ו גבי בקע בו קנאו שכתב דלא שייך קנין משיכה מדאורייתא בשאלה דלא שייך משיכה בקנין פירות וזכות דלא מצי למשוך במה שמקנה לו ובמה שמשך לא מקנה לו ובקע בו קנין מדרבנן עיי"ש ואם כן מדאורייתא לא שייך קנין בשאלה כלל ואפי' הכי לשואל רשות להשתמש בו ע"פ דיבורו כל זמן שלא חזר מדבורו. ואם כן לענין תחומין דא"צ שיהיה שלו אלא בנמסר לרשות מהני והעמידו כמ"ש בירושלמי על מדת הדין וכמ"ש ברש"י דדיבורא בעלמא לשואל רשותו בהדבר וא"צ בזה רשות גדול שלא יהיה יוכל לחזור גם כן קנין דמדרבנן דבשאלה:

אמנם בלוקח יש לעיין אם נאמר גם כן בלא עשה קנין בדיבורא בעלמא הוי כנמסר לרשותו בלוקח דצריך מדאורייתא לקנין מעות מדאורייתא ומשיכה מדרבנן ואם נאמר דצריך קנין דאורייתא על כל פנים צריכין לפרש דברי ר' דוסא הלוקח וכו' אע"פ שלא מסרה אלא ביו"ט דמשיכה לא הוי אלא ביו"ט אבל קנין מעות היה מערב יו"ט והעמידו על דין תורה דמעות קונות כמ"ש בירושלמי הנ"ל:

אמנם נראה להיפוך מהאי דאיתא דף ל"ח ע"א שם אמר שמואל שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם של רועה הרי הוא כרגלי אותה העיר וברש"י שור של פטם שמפטם שוורים למכור הרי הוא כרגלי כל אדם אפי' בן עיר אחרת שבא לכאן ע"י עירוב מוליכו למקומו דכיון דאורחיה לזבוני מאתמול אוקמא ברשותיה דמאן דאתי למחר וזבין ליה עכ"ל. נראה דאפי' בלא קנין כלל הוי ברשות הקונה והנה ברועה דעל כרחך לא היה ברשותו עד יו"ט מ"מ הרועה הוי שומר שלו ודי בדיבורו בלבד מתחילה כשקיבלו להיות רועה על כל הימים וגם היה הרבה פעמים ברשותו כבר אבל בלוקח ליכא בכה"ג דשור של פטם אפי' דיבור מפורש גם כן:

ונראה דלשונו של רש"י מברר לנו הדרך בזה במ"ש שכיון שכל העיר וכו' דעתו שלא תקנה הבהמה שביתתו אלא בשביתות הרועה וכו' דהוי מטעם סילוק השביתה מביתו נגד הרועה וע"ז אין צריך לקנין כלל דכיון שמסלקים הבעלים רשות שביתה נגד הרועה אין צריך לרועה ע"ז קנין דזוכה ברשות המסולק ומשום הכי הלוקח שלא היה לו אף בדיבורא להרועה מ"מ יוכל למסרו לרועה מהאי טעמא דסילוק שביתות מסתמא ואם כן י"ל דמאי דאיתא בירושלמי עשו אותן כמדת הדין ובלוקח גם כן אפי' בלא מעות זוכה ברשות המסולק והוי כנכסי הפקר:

ואחר שכתבתי ראיתי בשיטה מקובצת הרי כרגלי הלוקח פי' אע"פ דברשותיה דמוכר

קיימי דאי בעי למהדר הדר ביה מכל מקום כיון שהסכימו על המקח ומסתמא יעמוד המוכר בדבורו אוקמא רבנן ברשותו דלוקח אפי' לא נתן מעות עכ"ל ובשור של פטם כתב ושור של פטם נמי עשאהו כהפקר והוציאוהו מרשות של טבח לתקנתו שלא יקנה שביתה עמו ואליבא דרבנן דפליגי עליה דריב"נ דאמר נכסי הפקר אין קונין שביתה עכ"ל ולדעתו מדרבנן כהפקר ולרש"י נראה הסילוק מהבעלים ולשון הר"ן בשור של פטם דכיון שזה רגיל למכור לכל מרשותיה קמפסק ליה ברשות אחר לא מוקים ליה הילכך כשור של הפקר עבידא ליה שהוא כרגלי הזוכה בו ראשון אבל לאו משום ברירה לשמואל דלית ליה ברירה וכו' עכ"ל ונראה כמ"ש לדעת רש"י ועי' ברמב"ן שם וזה שכתב ברש"י הילכך בין מוכר ובין לוקח דעתו שלא תקנה הבהמה שביתותו אלא בשביתות הרועה וכו' וסילקו שביתות רשותם אבל בב' רועים דלא ידעינן להי מנייהו הוי דעת בעלים וכו' כמ"ש ברש"י דהרי לא סלק לכו"ע אלא לרועה ולזה שלא סלק אין לו רשות בה ועי' ברא"ש במס' ב"ק גבי אדעתא דאריה אפקרא אדעתא דכו"ע לא אפקרא עיי"ש וממילא לא שייך ברירה וכמ"ש בר"ן דוקא בקנין שייך הבורר למפרע אבל בסילוק שאין מקנה לו וכ"ז שאין הוברר למי מסלק אין לו רשות בו ולא שייך למפרע בסילוק והפקר וכמ"ש במק"א דכיון דמספיקא אין לו רשות ממילא לא היה ברשותו ולא היה שם סילוק עד הזמן שמבורר סלוקו ובלא ידעינן בהי מנייהו וכו' לא הוי ממילא סילוק כלל בין השמשות ועי' בהמ"מ בהל' ט"ו שכתב בשם תוס' דחכמים עשו הפקר עיי"ש:

הלכה יד

בור של יחיד כרגלי בעליו וכו' ושל עולי בבל שהן מסורין לכל כרגלי הממלא מהן מי שמילא מהן מוליכן למקום שהוא מהלך וכו'. במשנה בור של יחיד כרגלי היחיד של אנשי העיר כרגלי אותה העיר ושל עולי בבל כרגלי הממלא:

וברש"י כרגלי הממלא שהוא הפקר והפקר נקנה בהגבהה ואם בא אחד ושאל לו מימיו אין מוליכן אלא כרגלי ולית ליה דר' יוחנן בן נורי דאמר חפצי הפקר קונין שביתה לעצמן במקומן וכי תימא א"כ הו"ל הרי הן כרגלי כל אדם ואמאי קתני כרגלי הממלא קסבר יש ברירה להחמיר ואמרינן הוברר דמאתמול נמי הוברר דלהאי גברא חזי וברשותיה קיימי ובעירובין מ"ה נמי דלא כריב"נ מתוקמא עכ"ל ועי' בתוס' במס' עירובין מ"ה ע"ב בד"ה ביו"ט עיי"ש. ויש להבין האיך שייך בהפקר ברירה לומר דהוי שלו למפרע דנראה רק בקנין שייך לומר כן בדעת אחרת מקנה אינו דהקנה לו מאז משא"כ בהפקר וראיתי בריטב"א במס' עירובין מ"ה ע"ב בד"ה ושל עולי בבל וכו' על הקושיא מפ' המוצא תפילין וכתב בשם הראב"ד דמאי אין ברירה בדבר שאם זוכה מן ההפקר אלא דכיון שלא

קנו שביתה לעצמן הכניסום בכלל נכסים מיהת בעודן ברשותו וכשחזר ונתנן לאחר נתבטלה שביתתו וקנו שביתה כרגלי מי שבאו לידו ואין אומרים שלא תיבטל שביתות בעלים ביו"ט אלא במי שהיה בעלים גמורים מערב יו"ט ממש או ע"י ברירה ואין דברים אלו מחוורין בעיני רבותי. ויותר נראין דברי רש"י וכו' עכ"ל עיי"ש:

והנה בגמ' שם אתמר מילא ונתן לחבירו רב נחמן אמר כרגלי מי שנתמלאו לו רב ששת אמר כרגלי הממלא במאי קמפלגי מר סבר בירא דהפקירא הוא ומר סבר בירא דשותפי הוא. וברש"י כרגלי מי שנתמלאו לו דנעשה שלוחו נקנה לו ר"ש סבר בירא דהפקרא הוא. והמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו וכו' עכ"ל ויש להבין מאי שנא בירא דשותפי ומאי שנא דשל אנשי העיר ובמשנה בשל אנשי העיר כרגלי אותה העיר ובשל בבל כרגלי הממלא:

גם בלא"ה יש להבין כמ"ש ברש"י שם באו"ד ור"נ סבר בירא דשותפי היא לא הפקרוהו בני הגולה אלא נתנו לכל ישראל שיהיה שותפין בו וכשאמר זה למלאות לו מחלקו והלך בשליחותו נעשה שלוחו ואין זה מגביה מציאה עד כאן לשונו. והרי בכל הפקר מדעת נאמר כן. ונראה דהנה דעת הנמוק"י בפ"ק דב"מ דכל הפקר מדעת הוי דעת אחרת מקנה אותו ולא כן דעת התוס' שם עיין שם. ואם כן י"ל כיון דהוי הפקר מדעת שייך כרגלי הממלא לרב ששת וכתופס לבע"ח. ולר"נ כשותפו דמי דשאני בהפקר דעלמא שאין להמפקיר חלק בזה אבל בשל עולי בבל גם המקנים הוי בכלל עולי בבל וגם להם חלק בה ולכן הוי שותפין ויש לומר אף מאן דס"ל בעלמא דהפקר סילוק בכה"ג מודה דהוי דעת אחרת מקנה אותו ושותפין משום דגם המפקיר בכלל הזכיה ולא הוי בסילוק את עצמו ממהם ומשום הכי לא יקשה בכל הפקר מדעת כיון דהקנה לכו"ע הוי ממילא סילוק דנראה דזה כונת התוספות במסכת ב"מ הנ"ל משא"כ כאן דודאי לא הוי סילוק ואם כן כמ"ש אף דהוי הפקר שייך ברירה וקנין למפרע:

הלכה טו

שור של פטם וכו'. עי' מ"ש לעיל בהי"א עיי"ש:

הלכה טז

הגחלת כרגלי בעליה לא כרגלי שואל ושלהבת כרגלי מי שהיא בידו לפיכך המדליק נר או עץ מחבירו מוליכו לכל מקום שהוא הולך. במשנה הגחלת כרגלי הבעלים ושלהבת בכל מקום גחלת של הקדש מועלין בה ושלהבת לא נהנין ולא מועלין וכו' ובגמ' גחלת של ע"ז אסורה ושלהבת מותרת וכו':

ולכאורה בשלהבת לענין תחומין דהנר שלו רק השלהבת מאחר וא"כ כיון דשלהבת

בכל רגע אחרת ולא קנה שביתה מערב יו"ט ואפי' לר' יוחנן בן נורי הוי כבעלים ואין צריך לומר משום דשלהבת אין בה ממש ולכן רק בשלהבת של הקדש דגחלת גם כן של הקדש צ"ל משום שאין בה ממש:

אבל יש לעיין בשלהבת של הקדש והעץ שדולק ממנה של חולין וכנראה אף בכה"ג לא נהנין משום גזירה אטו אף דהוי בפני עצמה ואפי' בשלהבת מגחלת דהקדש אין מועלין ובע"ז מותר אף דשלהבת באה מכח האש אשר בהגחלת מ"מ קול וריח ומראה אין בו משום מעילה רק לחמם בה כמ"ש בספר באר שבע מובא בשער המלך פ"ז ה"י מהל' ע"ז לקרב את עצמו אצל השלהבת אסור עיי"ש. ולענין מעילה לקרב עיי"ש. ולענין תחומין בכה"ג כמ"ש דלית ליה בעלים מעיקרא כלל הוי כרגלי הבעלים שהוא בידם לכו"ע:

אמנם יש לעיין בשלהבת של ע"ז הרי הוי רוצה בקיומו של גחלת אף דבשלהבת לא שייך רוצה בקיומו מ"מ ע"י השלהבת רוצה בקיומה של הגחלת ונראה כיון שאינו נהנה מהגחלת אלא משלהבת במראה דאין בה ממש וכיון דהוי דרך ביטול ושריפה ורוצה בקיומו דאסור נראה משום שצריך לאבדה ולא להיות חפץ לו בה בקיומו וכמ"ש במ"א בזה. ובכה"ג דעושה לאבדה לא שייך רוצה בקיומה וצ"ע. ועיין בר"ן במסכת ע"ז דנראה דרוצה בקיומה מדרבנן עיי"ש. ועי' בראי"ש שכתב והאי דאסרינן לברך בשלהבת של ע"ז ואע"ג דשרי משום דיש עמה גחלת ואע"פ שאין הברכה אלא על השלהבת עיי"ש וי"ל משום מיאוס ונראה בשלהבת בנר ישראל דמותר לברך גם כן למ"ש בראי"ש ועיין בשעה"מ כאן ובהל' ע"ז פ"ז ה"י ומה שכתבתי שם עיי"ש ומ"ש שם בהי"ג עיי"ש:

הלכה יז

השואל כלי מחבירו וכו'. עי' מ"ש לעיל בהי"א עיי"ש:

פרק ו

הלכה א

יו"ט שחל להיות ערב שבת אין אופין ומבשלין ביו"ט מה שהוא אוכל למחר בשבת ואיסור זה מדברי סופרים כדי שלא יבוא לבשל מיו"ט לחול שק"ו הוא לשבת אינו מבשל כ"ש לחול לפיכך אם עשה תבשיל מערב יו"ט שיהיה סומך עליו ומבשל ואופה ביו"ט לשבת מותר ותבשיל שסומך עליה הוא הנקרא עירוב תבשילין. במסכת יו"ט דף ט"ו ע"ב במשנה יו"ט שחל להיות ערב שבת לא יבשל בתחילה מיו"ט לשבת אבל מבשל ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת ועושה תבשיל מערב יו"ט וסומך עליו לשבת וכו':

ובגמרא מנה"מ אמר שמואל דאמר קרא זכור את יום השבת לקדשו זכרהו מאחר שבא

להשכיחו מ"ט אמר רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט רב אשי אמר כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול תנן עושה תבשיל מערב יו"ט וסומך עליו לשבת בשלמא לר"א דאמר כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת היינו דמעיו"ט אין ביו"ט לא אלא לרבא מאי איריא מעיו"ט אפי' ביו"ט נמי אין ה"נ אלא גזירה שמא יפשע ותנא מייתי לה מהכא את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו מכאן א"ר אליעזר אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבשל מכאן סמכו חכמים לערובי תבשילין מן התורה:

וברש"י זכור אין זכירה אלא בדבר המשתכח זכרהו מאחר שבא להשכיחו כשבא יו"ט בערב שבת קרוב שבת להשתכח מחמת יו"ט שמרבה בסעודת היום ואין מניח לשבת כדי כבודו והזהירך הכתוב לזכרו וכשמערב עירוב תבשילין נמצא שזכרו שהרי אינו עושה אלא מחמת שבת עכ"ל ובר"ן שם זכרהו מאחר שבא להשכיחו זכרהו מיו"ט שבא לאסור עליך שלא תבשל לו והזכירה בעירוב כדי שתוכל לבשל לצורך השבת ולא כן בפי' רש"י ז"ל עכ"ל:

והנה פי' הר"ן עולה לרב אשי דאמר כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו לחול ולא לרבא דאמר כדי שיברור מנה יפה ליו"ט ומנה יפה לשבת דלא שייך לומר כמ"ש הר"ן שבא לאסור עליך שלא תבשל לו דהרי מה שאסור שלא לבשל הוי דמשום יו"ט ישכח את השבת ולא משום איסור ולר"ן משום איסור אחר המעכב וכדברי הר"ן בסוגיא דהואיל במס' פסחים מ"ו ע"ב ורבנן הוא דגזרו ביה גזירה שמא יאמרו אופין מיו"ט לחול וכיון דאצרכוהו עירוב תבשילין אית ליה הכירא וזה כר"א וא"כ פי' הר"ן לשמואל כר"א ופי' רש"י כרבא וי"ל דרבא מפרש שמואל כרש"י ורב אשי כהר"ן וכן מצאתי בצל"ח שכתב כן אבל לרב אשי נראה העירוב תבשילין משום יו"ט ולרבא משום שבת ולמ"ש בר"ן גם לר"א משום שבת ג"כ ועל כרחך לשמואל צריך לומר כן בזכרהו מאחר שבא להשכיחו וקושית הגמ' מ"ט אחרי דברי שמואל שמפרש דבריו וצריכין לפרש למה ניחוש שישכח כבוד שבת ורבא מפרש שלא ישכח לגמרי לא חיישינן אלא שלא יתן לב עד שיגמור סעודות יו"ט ולא יברור מנה יפה לשבת ור"א אמר משום שאסור לבשל מדרבנן ולא משום שכחה ולר"א מובן מ"ט אסרו דנאמר דצריך להזכירו ע"י עירוב תבשילין:

ובפנ"י הקשה לטעמא דרבא מאי מהני עירוב וזכוי מגדול העיר בשביל אחרים כדאיתא להלן ושמואל גופיה עביד כן בהאי סמיא ולטעמא כדי שיברור וכו' מאי מהני שאחר מערב בעבורו שלא מדעתו עיי"ש:

וי"ל בנזכר ביו"ט לרבא כדאיתא בסוגיא הנ"ל אפי' ביו"ט נמי אין ה"נ אלא גזירה שמא

יפשע וכמ"ש ברש"י ישכח ולא יערב משום דטריד עכ"ל ולדעת המרדכי לרבא בשכח לערב מעיו"ט יוכל לערב ביו"ט עיי"ש. וגם להסוברי' דאין יוכל לערב ביו"ט עי' בב"י בסי' תקכ"ז ובשו"ע שם בזה מ"מ שיברור מנה יפה וכו' שייך בנזכר ביו"ט אלא דלא עביד כתיקון החכמים דהוי בעיו"ט וע"ז מהני כשסומך על גדול העיר שיעשה בשבילו וכשלוחו ע"ז והרי נזכר ביו"ט הוא וי"ל דהני דאבוה דשמואל והאי סמיא היו נזכרים ביו"ט אבל בנזכר בשבת י"ל לפי זה דתליא דלרבא באמת לא מהני לסמוך על גדול העיר דעכ"פ לא שייך שיברור וכו' ולרב אשי מהני אף בכה"ג והנה רבינו פוסק כר"א ובמסכת פסחים ג"כ כר"א ועי' בהמ"מ ולפי זה יש נפק"מ בין הטעמים בנזכר בשבת אם לסמוך על גדול העיר. ועי' בראי"ש שכתב גם כן נפק"מ בהניח עירוב כל זמן שהוא קיים דמהני אף לשבתות אחרות ובשו"ע בסי' תקכ"ז סעיף י"ד מחלק בין לכתחילה ודעבד משום כמ"ש דמסופק אם כר"א או כרבא עיי"ש ולמ"ש גם בזה לפי זה לספק בנזכר בשבת אלא דזה הוי בכל פעם כדעבד וצ"ע:

אמנם האי דפשיטא להפנ"י דלר' אשי דאמר כדי שיאמרו וכו' מובן למה מהני הזכוי מגדול העיר וע"כ דהוי עי"ז הכירא. אבל כל זה שייך לומר בנזכר שלא עירב ביו"ט וסומך אז על גדול העיר ואם כן יש לו ידיעה מחומר היו"ט וגם מקיים תיקון החכמים עי"ז שסומך את עצמו על גדול העיר אבל בנזכר בשבת מאי מהני אז לסמוך על גדול העיר הרי לר"א עיקר העירוב תבשילין משום כבוד יו"ט לזכור שלא יבשל לחול ובזה כבר עבר עליו בשכחה. ונראה דהנה בנזכר שלא עשה עירוב תבשילין הרי זכרון זה מביא הידיעה בו שאסור לבשל מיו"ט לשבת ומכ"ש לחול ואם כן התכלית מתיקון נתקיים בלעדי העירוב תבשילין אלא דעכ"פ לא עשה כתיקון החכמים וע"ז י"ל דמהני שסומך על גדול הדור דעיקר התקנה שלא תשתכח ומשו"ה אף היודע צריך לעשות עירוב תבשילין ושלא תשתכח ומהני לסמוך על גדול הדור אבל למ"ש הר"ן בפי' זכרהו וכמ"ש אם כן גם לרב אשי מאי מהני בנזכר בשבת לסמוך על גדול העיר והרי גם לדידיה צריך לברור מנה יפה לשבת וביותר מלרבא דלדידיה משום דאסור מיו"ט לשבת אטו מיו"ט לחול והעירוב תבשילין משום שבת גם לר"א וא"כ הוי בשניהם בשוה:

אמנם בנזכר בשבת וא"כ הוי בעבר ואפה בשוגג ולהלן י"ז ע"ב בעבר ואפה במזיד לרב אשי לא קנסהו ועי' בראי"ש שכתב לקולא ולהלן כן דעת רבינו בה"י ובשו"ע בסי' תקכ"ז סעיף כ"ג דבין בשוגג ובין במזיד מותר בעבר ואפה עיי"ש ובהג"א נראה בשוגג לכו"ע לקולא עיי"ש ובספר קרבן נתנאל בשם הראב"ן דאסור עיי"ש ולפי זה לר"א גרע דלרבא אפשר לברור מנה יפה גם ביו"ט בנזכר ולמרדכי לעשות עירוב תבשילין ביו"ט

ולר"א דמשום שבת לא הוי היכר שאין אופין מיו"ט לחול. אמנם כמ"ש בהזכיר ואם כן יודע אלא דע"ת משום תיקון חכמים שלא תשתכח האיסור מיו"ט לחול ולזה מהני כמ"ש לסמוך על גדול העיר ולפי זה י"ל כמו לרבא וכן לר"א מהני גדול העיר אפי' בנזכר בשבת למאן דס"ל דאסור לאכול האפוי לרבא ובנזכר ביו"ט לר"א. והנה ברא"ש כתב הנפק"מ בין לר' אשי ורבא קודם עיי"ש ולמ"ש הר"ן וכמ"ש גם לר"א הע"ת משום מנה יפה לשבת ג"כ וצ"ע וי"ל מהאי טעמא בשו"ע בספק ורק בדיעבד להתירו מ"ש ועיין בטו"ז בסעיף י"ד:

(**ב**) **עי'** בפנ"י שהקשה כיון דקיי"ל הואיל א"כ למה גזרו משום שלא יאפה לחול דהרי אם גם יאפה לא עבר דאורייתא ותירץ דעכ"פ מדרבנן אסור והאי דלא אמרו משום שאין אופין מיו"ט לשבת משום דמהאי טעמא משום כבוד שבת לא יחמירו וצריכין לומר משום שמא יאפה לחול עיי"ש ונראה מדבריו דמשום שמא יאפה לחול הניחו על איסור דרבנן דאין צרכי שבת נעשין ביו"ט אף ע"י הואיל:

ובלתי מובן דהרי במסכת פסחים מ"ו ע"ב מקשה רבה לרב חסדא לדידך דלית לך הואיל האיך אופין מיו"ט לשבת. א"ל משום עירוב תבשילין ומשום ע"ת שריא איסורא דאורייתא א"ל מדאורייתא צרכי שבת נעשין ביו"ט ורבנן הוא דגזרו ביה גזירה שמא יאמרו אופין מיו"ט לחול וכיון דאצרכהו רבנן ע"ת אית ליה הכירא הרי לר"ח משום שמא יאפה וכו' לבד גזרו ותיקנו ועיין שכתבו שאין לומר בביה"ש דלא שייך הואיל דא"כ הוי מדאורייתא והו"ל משום מיו"ט לשבת עיי"ש והרי בגמרא שם אמרי האי אין אופין לר"ח דלא ס"ל הואיל וע"כ לאו משום ביה"ש גזרו דהרי ס"ל צרכי שבת נעשין ביו"ט:

ובאמת יקשה להבין דמאי שנא דנאמר דלא גזרו משום כבוד שבת מהאי דמדרבנן שאין נעשין צרכי יו"ט לשבת להאי דרבנן דאין אופין לחול ולכאורה נראה דרב אשי כרבה ומשו"ה לא אמר משום יו"ט לשבת אלא דצ"ע דהרי קיי"ל הואיל ודעת הפנ"י לגזור מיו"ט לחול יותר מיו"ט לשבת וצ"ע דמאי שנא דשניהם משום כבוד יו"ט וגם למה גזרו גזירה לגזירה ותקנה על חשש דרבנן ולבטל עונג שבת דלהרבה מדאורייתא:

ונראה ונאמר לפרש האי דאמר שמואל זכור את יום וכו' וברש"י דהוי אסמכתא דלענין קידוש היום נאמר וכן כתוב בר"ן עיי"ש. והנה כמ"ש גם לרב אשי העירוב תבשילין משום שבת לדעת הר"ן וביותר שייך לר"א דאסור לבשל ביו"ט לשבת וא"כ שייך ביותר הע"ת מלרבא דשמא ישכח ביו"ט דלר"א אסור. ועיין פסחים ס"ח ע"ב אמר רבה הכל מודים בשבת דבעי נמי לכם דכתיב וקראת לשבת עונג וכמ"ש דעת הרבה דעונג שבת דאורייתא וכמ"ש בהל' שבת בזה עיי"ש ואם כן כיון דמדרבנן אסור להכין מיו"ט לשבת

הוי הע"ת שלא לשכוח השבת בכלל זכור את יום השבת לקדשו אף דמהתורה לא חיישינן לשכחה מ"מ מצוה מדרבנן הוי ומכבוד השבת וכמ"ש לעיל דדעת רבינו מצות שביתה דמדרבנן בקיומם קיים מצוה דאורייתא דרשות וכמ"ש לעיל בכמה דוכתי. אלא דכל זה במה שקיים בשבת אבל האי זכירה הוי בע"ש:

מ"מ יש לעיין כיון דהוי בכלל זכור דהוי מדאורייתא אם נאמר בהוסיף בזכרון קיים כמו כן דאורייתא ועי' להלן לב"ש מחד לשבתא לשבתא ומצות הכנה לשבת ומוקצה למ"ש ז"ל משום שיכין דנראה דקיים מצוה דאורייתא בהכנה מע"ש לשבת דבכלל זכור את יום השבת לקדשו ולפי זה י"ל דמשום אין אופין מיו"ט לחול אף דהוי ביטול כבוד שבת באיסור אפיה ביו"ט מ"מ הרי אפשר בע"ש וע"י עירוב תבשילין ביו"ט יזכירנו וירויח לקיים מצות זכור את יום השבת לקדשו. ואם כן במה שאסרו לאפות מיו"ט לשבת מכבוד השבת לקיים הזכור וכו' וכבוד השבת ע"י הזכירה גם כן אבל אם נאמר משום דצרכי שבת אין נעשין ביום טוב מדרבנן למה יבטלו כבוד השבת לקיים כבודו משום זכור לא לגזרו ויהיה כבוד השבת בתוקפו אף בעבר ושכח. וי"ל דמשום דאין אופין וכו' לחול לא הוי נגד כבוד שבת כ"כ אף דהגזירה נגד כבוד שבת דמבטלו אם כן מקיימה בהזכירה. אבל לגזור לאסור צרכי שבת משום כבוד יו"ט הוי נגד כבוד שבת דאסרינן לצרכיה. על דרך זה יש לקיים דברי הפנ"י. וי"ל בזה מ"ש בר"ן וז"ל ולא יקשה לרבה דס"ל דעירוב משום כבוד שבת נתקן הא דתנן נאכל או שאבד לא יבשל וכו' דמוטב שלא יתעדן שבת אחת ויתעדן שבתות הרבה וכו' עיי"ש ועי' בשאגת אריה בהלכות ק"ש ובספר טורי אבן שהוכיח דלא אמרינן העמידו דבריהן לבטל דאורייתא אלא דבר זה משום דבר אחר כמו פסח משום שבת וכיו"ב אבל לא אותו דבר משום אותו הדבר עיין שם שהאריך בזה ולכאורה נגד דבריו דברי הר"ן המוכרחים דמבטלים עונג שבת ויום טוב בשביל עונג שבת ויו"ט דהוי אותו דבר בשביל אותו דבר אבל כמ"ש דע"י הע"ת מקיים מצות זכור יום השבת לקדשו ולרב אשי שלא יאפה לחול ג"כ בכלל זכור וכמ"ש וא"כ לא הוי ביטול עונג שבת אותו דבר ושייך לבטל עונג שבת לקיים זכירות הרבה וגם עידון בהרבה שבתות כמ"ש בר"ן ויש לפרש ותנא מייתי לה מהכא את אשר וכו' וברש"י שדרך האמוראים לאמר טעמים אחרים עיי"ש ולמ"ש נפק"מ בטעמא דשמואל לטעמא דתנא דברייתא ויש לומר דמשו"ה כתב ברא"ש הנפק"מ הנ"ל דכמ"ש בר"ן בפי' שמואל לא שייך הנפק"מ כמ"ש לעיל אבל הרא"ש י"ל דסמוך על התנא דברייתא ועיין בתוס' דף י"ז ע"ב בד"ה אמר שכתבו דקיי"ל כברייתא וי"ל ג"כ דברייתא אשמעינן חדשות כמ"ש ר"ת שם וקיי"ל כשניהם:

ויש ליישב ג"כ קושית הפנ"י למה אמר רב אשי שיאמרו אין אופין וכו' ולא דהואיל לא מהני מדרבנן עיי"ש וי"ל דמטעם צרכי שבת אין נעשין ביו"ט מדרבנן בשייך הואיל לא שייך אלא בארץ ישראל או השתא דבקיאינן בקביעתא דירחא אבל בחוץ לארץ מעיקרא דהוי ספק יו"ט וכה"ג דשייך הואיל ספק דרבנן ולא שייך לגזור משום ספיקא אבל מטעם שיאמרו ק"ו משבת ליו"ט וכו' שייך ביותר בכה"ג בחו"ל מעיקרא דהוי הק"ו עדיף טפי ור"א דאמר טעמו לכל הזמנים אמר האי טעמא דיאמרו אין אופין וכו'. והנה ביו"ט הראשון בע"ש ואם כן הוי הכנה ליו"ט ולשבת ולא שייך דר"א מ"מ י"ל דלא פלוג בכה"ג:

הלכה ג

עירובי תבשילין שיעורו אין פחות מכזית בין לאחד בין לאלפים ואין עושין עירוב זה לא בפת ולא בריפות וכיו"ב אלא בתבשיל שהוא פרפרת כגון בשר ודגים וביצים וכיו"ב וכו'. עי' בהמ"מ שנראה שגרס בדברי רבינו ולא בפירות ולפנינו ולא בריפות וכבר העיר על זה בספר מרכבת המשנה עיי"ש:

והנה לרבינו דפת כלל לא ובגמ' ט"ז ע"א עושה אדם תבשיל מערב יו"ט אמר אביי לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא וכו' ובתוס' י"ז ע"ב בד"ה אמר רבא בשם ר"ת דלאפייה צריך לערב גם בפת דקיי"ל כר' אליעזר דאמר אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל רק לתבשיל אמרינן לעיל אבל פת לא ובר"י שם חולק ע"ז דר"א הוא דס"ל כן דהוי מתלמידי בית שמאי דלא קיי"ל כותיה עיי"ש ובהגהות מיימוני כאן:

ובפנ"י הקשה לר"ת מאי מקשינן אבל פת לא מ"ש פת דלא וכו' הרי גם בתבשיל לא לפת ואין חילוק בין פת לתבשיל וכתב דלכתחילה בעינן תרוייהו והקושיא בפת דנראה בדיעבד לא וכתב למה נאמר רק לכתחילה עיי"ש. ועיין בשעה"מ כאן שהביא הקושיא מס' קיקיון דיונה ומ"ש הבעה"מ והמאירי ע"ז עיי"ש:

ונראה ונחקרה להבין במחלוקת בית שמאי ובית הלל דב"ש אומר ב' תבשילין וב"ה תבשיל אחד ולא נאמר שום טעם במחלוקתם ולהלן י"ז ע"ב בברייתא דלא נחלק ב"ה על ב"ש בזה אף דלמסקנא לא אמרינן כן עיי"ש גם להבין במאי דמסופקים בגמ' אם צריך כזית לכל אחד ואחד או כזית לכולן ולמה פת ותבשיל דבין משום הכירא ובין משום שיאמרו ק"ו לכאורה יהיה די מספיק באחד בפת או בתבשיל:

ונראה דהנה עיין בתוס' פסחים דף מ"ז ע"א בד"ה ואי שכתבו דזה דצרכי שבת למאן דס"ל נעשין ביו"ט אינו כמ"ש ברש"י דשבת ויו"ט קדושה אחת היא וז"ל אלא כלומר הואיל שהיא מצות שבת אם לא יעשנה ביו"ט שוב לא יעשנה, חשוב כמו אוכל נפש דיו"ט וכו' עכ"ל וצריך פירוש ובמ"א כתבתי בפי' גם י"ל דכדאיתא במשנה אבל מבשל

ליו"ט ואם הותיר הותיר לשבת. ונראה מבלי טעמא דהואיל אמרינן כן ועיין ברש"י דף י"ז ע"ב בד"ה שלא יערים ובתוס' בד"ה בלבד לחלק בקדירה אחת לב' קדירות עיי"ש ולפ"ז אם נאמר דאין אופין לשבת יהיה צריך למעט ולצמצם באוכל נפש דיו"ט להותיר לשבת והוי לפ"ז צרכי השבת צרכי אוכל נפש דיו"ט אבל כל זה כל זמן שלא אכל כל צרכו ביו"ט ובאכל כבר סעודתו י"ל כמ"ש בפי' התוס' במ"א עיי"ש. (גם י"ל דמשו"ה יצמצם שייך מתוך וצורך קצת משום תיקון החכמים לכל פעם וצ"ע בזה). וא"כ לפ"ז העירובי תבשילין לצרכי יו"ט כמו לצרכי שבת שלא ימעט ויצמצם באכילת יו"ט מובן שאמר מנה יפה ליו"ט ומנה יפה לשבת דדי לומר מנה יפה לשבת דמשו"ה עיקר התיקון דע"ת אבל למ"ש ע"י ע"ת יהיה חולק מנה יפה לשניהם דאל"כ יחלק סעודתו ולא יהיה לו מנה יפה לא לשבת ולא ליו"ט:

וכמ"ש העירוב תבשילין תיקון ליו"ט ולשבת בתבשיל אחד דע"י הכנת תבשיל אחד מכין ויזכור זה וזוכר לזה דתיקון אחד לשניהם בהכנה מיוחדת לאחד אלא דמצינו ב"ש אומר מחד לשבתא לשבתא ומכ"ש ביו"ט דעונג שבת אם הוי דאורייתא דעות חלוקות בזה כמ"ש במ"א ושמחת בחגיך גם לר' אליעזר כמ"ש ז"ל שמחת יו"ט מצוה בלא למד וא"כ לב"ש על יו"ט שייך ג"כ מחד בשבא וכיון כמ"ש הע"ת מהכנה וזכרון ליו"ט ולשבת ושניהם בכלל אסמכתא דזכור וכמ"ש לעיל וא"כ לב"ש היה צריך להכין הכל ליו"ט ולשבת מערב יו"ט ואפי' קודם אלא דרוב פעמים אי אפשר ומתקלקל וכיו"ב עכ"פ יהיה מתחיל בהכנתו קודם יו"ט בשניהם וכיון דצריך הכנה לשניהם ולזכרם יהיה ב' תבשילין אחד לשבת ואחד ליו"ט כיון דהע"ת עבור שניהם מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט יהיה היכר הכנה לשניהם וב"ה דאמרי ברוך ה' יום יום וא"צ הכנה כ"כ אלא מטעמא דרבא כדי שיברור וכו' או כרב אשי שיאמרו וכו' ודי באחד בלבד וי"ל משו"ה ר' אליעזר דמתלמידי ב"ש כמ"ש בתוס' הנ"ל דלכן לא קיי"ל כותיה דאמר אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל וי"ל משום דס"ל כב"ש ומטעם הכנה ולא מטעם זכרון בלבד וצריך הכנה על אפיה ועל בישול דשניהם צריכים ביו"ט ובשבת ולב"ה כמ"ש די בבישול לבד דמשום זכר והכירא די באחת ויש לפרש ותנא מייתי דאר"א אין אופין וכו' וברש"י הנ"ל דאמוראים מוסיפים בטעמים על הברייתא עיי"ש. ולמ"ש לר"א לא ניחא ליה מטעם אין אופין וכו' דהוי גזירה לגזירה וכמ"ש ב"ש בזמן שהיה ספק ביו"ט לא שייך הגזירה אלא בא"י והוא מטעם אחר דאין אופין וכו' ואין מבשלין וכו' משום דבעינן הכנה מקודם שבת ויו"ט ועכ"פ תחילת הכנה ומהאי טעמא העירוב תבשילין ומהאי טעמא תבשיל ופת ושמואל ס"ל כב"ה וכן רבא ור' אשי אמרו טעמים אחרים ועי' ברש"י

וברמב"ן בפי' לתורה אם קיי"ל כב"ש או כב"ה עיי"ש ולמ"ש מוכח כב"ה:

ויש להבין בזה ג"כ האבעיא אם צריך כזית לכל אחד או כזית למאה ותליא בזה דמטעם הכנה צריך כזית לכל אחד דפחות מזה לא הוי תחילת הכנה אבל לבית הלל די באחד למאה משום הכירא וי"ל האי דסמכינן על גדול העיר תליא ג"כ בזה דמטעם הכנה מאי מהני לסמוך על גדול העיר שדעתו על כל העיר ולא הוי כזית אלא לכולן משו"ה דעת רבינו וסייעתו דלא כר"ת דלא קיי"ל כברייתא דלבית שמאי וכמ"ש בתוס' וגם לר"ת י"ל דמיושב וכמ"ש בפנ"י הנ"ל לחלק בין לכתחילה ודיעבד ולמ"ש י"ל דמהאי טעמא שלא הכין אין לאסור בדיעבד ומקשינן שפיר ופת לא וכו' דלמ"ש בפנ"י צ"ל דס"ל ר"ת כרב אשי וכרבא ואנן קיי"ל כרב אשי ולמ"ש י"ל מהאי טעמא שכתבתי:

והנה לכאורה נגד דברינו האי דאמרינן לר' אליעזר שיו"ט רשות וכו' בסוגיא להלן והיה נראה ר"א מתלמידי בית שמאי דלא חשש לאמנועי לשמחת יו"ט ועי' בתוס' לעיל ט' ע"ב בד"ה אר"י בפי' מוחלפת השיטה עיי"ש אמנם עי' במאירי שכתב דגם לר"א שמחת יו"ט מצוה בלא למַד דרק או יאכל וישתה או יעסוק בתורה וגם לר"א שייך אתא לאמנועי עיי"ש וכן מסתבר דלא נאמר משום דאפשר בכולו לה' לא חשו לאמנועי דודאי לא שכיחי שיעסקו כל היום בתורה ולא כו"ע ראוי לכך ועכ"פ נראה דאיכא תלית חשש אתי לאמנועי בשמחת יו"ט והכנה לכו"ע ואתי שפיר מ"ש לעיל:

הלכה ה

וצריך שיהיה עירוב זה מצוי וכו'. עי' בראב"ד ובמל"מ והיה לו גירסא אחרת בהראב"ד כמובא במרכבת המשנה ועי' מ"ש על זה עיי"ש:

הלכה ז

ואינו צריך להודיע לאלו שזכה להן מערב יו"ט אבל הן צריכין לידע שכבר זכה להן אחר וערב עליהן ואח"כ יסמכו עליו ויבשלו ויאפו אע"פ שלא ידעו אלא ביו"ט הרי אלו מותרין ויש לו לאדם לערב על כל העיר ועל כל הקרוב אליה בתוך התחום ולמחר מכריז ואומר כל מי שלא הניח ע"ת יסמוך על ערובי. והנה בגמ' ט"ז ע"ב ההוא סמיא וכו' קמיה דמר שמואל חזיא דהוי עציב א"ל אמאי עציבת א"ל דלא אותבי עירוב תבשילין א"ל סמוך אדידי לשנה חזיא דהוי עציב א"ל אמאי א"ל דלא אותבי עירוב תבשילין א"ל פושע את לכו"ע שרי לדידך אסור. ורבינו לא כתב מזה כלום ונראה דמהני לכתחילה ובכל פעם לסמוך על הזוכה להם. והנה למ"ש בר"ן שם בפי' פושע את דכיון דעציבת גלית דעתך שאינך רוצה לסמוך בשל אחרים ולא הנחת ואף אני אין דעתי על הפושעים שאינם רוצים לסמוך עלי וכיו"ב בבעה"מ שם ופי' פירוש אחר ג"כ שנתן לו שמואל

משלו עיי"ש. ולפי פי' זה א"כ לא היה לרבינו להביא דזה מבואר ונכלל בדבריו שצריך הלה עכ"פ לירצה לזכות בהמזכה לו. ובמרכבת המשנה תירץ דשמואל לא היה מזכה אלא השוכחים ורבינו כתב למזכה להכל עיי"ש מ"ש עוד ע"ז:

ונראה לומר לתרץ קושית ז"ל דלמה עציב הלא ידע דשמואל מוציא רבים יד"ח ולמה חרה לשמואל וקרי ליה פושע עיי"ש:

וי"ל דכמ"ש דמטעם זכרהו דאמר שמואל הוי העירוב תבשילין לדידיה בכלל מצוה דזכור את יום השבת לקדשו ובקיומו י"ל דקיים מצוה דאורייתא דרשות ועכ"פ הוי הכנה לשבת ויו"ט דהוי בכלל מצוה בו יותר מבשלוחו כדאמרינן ברפ"ב דמס' קידושין לענין זה כן והביאו מרב יוסף וכיו"ב והע"ת מכלל הכנה לשבת הוי עכ"פ. ויש לומר מהאי טעמא שאין לסמוך לכתחילה על גדול העיר מטעם מצוה בו יותר מבשלוחו. ומסתברא דאף דאמרינן זכין שלא בפניו וזכיה מטעם שליחות או מטעם יד מ"מ לא מסתבר לומר באם עשה אחר מצוה בעבורו שלא מדעתו שיהיה כאלו הוא קיים המצוה דדוקא בדבר דבעי תיקון י"ל דשלא מדעתו מהני מטעם זכיה אבל בדבר דהוי תיקון ומצוה נהי דהתיקון שייך שלא מדעתו כמו בע"ת בזה שסומך אחר זמן כשנודע לו וכמ"ש לעיל דעכ"פ נזכר ויודע וגם תיקון החכמים נעשה ע"י השליחות מטעם זכיה אבל עם כל זה לא שייך לומר הוא שלא ידע כלום מהנעשה יהיה כאלו עשה מצוה. ולא מסתבר לומר דהוי כעושה המצוה במאי שסומך עכשיו על גדול העיר דזה שסומך עכשיו הוא משום דבלא"ה לא יוכל לאכול בשבת ואף דמהני מ"מ מצוה בו יותר מבשלוחו לא קיים בכל גונא. וי"ל מהאי טעמא עציב הסמיא משום ביטול המצוה ושמואל אמר ליה דמהאי טעמא אף פושע הוי בביטול המצוה דכיון דלא סמך מערב יו"ט עליה דאם היה סומך אז היה שלוחו למצוה ג"כ ומדשכח ב' פעמים וביטול מצוה פושע הוי ולא היה בכלל אשר הוציא ומובן א"כ רבינו לא הצריכו להביא דהרי כתב אבל הן צריכין לידע וכו' ואח"ז כתב ואע"פ שלא ידעו אלא ביו"ט מותרין וי"ל דדעתו לכתחילה ידעו מערב יו"ט וכן מסתבר דלא ידעו מעיו"ט וא"כ הסיחו דעתם מהמצוה ולא הכינו ובדיעבד ודאי מותר דלא גילו דעתם כהאי סמיא שם:

וי"ל עוד בהאי סמיא דב' טעמים הנאמרים שיברור מנה יפה ושיאמרו ק"ו לשבת וכו' וכמ"ש בפנ"י הנ"ל להאי טעמא דיברור לא מהני לסמוך על החכם העיר אלא מהאי טעמא לא היו אוסרים בדיעבד אלא משום הק"ו דרב אשי עיי"ש. וא"כ י"ל דקרא לו פושע שביטל האי שיברור מנה וכו' ובב' דהוי מזיד וכמ"ש לפושע לא תיקן:

הלכה ט

מי שלא הניח עירוב תבשילין ולא הניחו לו אחרים כשם שאסור לו לבשל ולאפות כך קמחו ומאכלו אסור. ואסור לאחר שהניח לעצמו לבשל ולאפות לזה שלא הניח עד שיקנה לו. שנמצא זה מבשל ואופה שלו שהרי קנהו ואם ירצה יתן אח"כ לזה שלא הניח במתנה. הנה מ"ש רבינו מסכים לגירסת רש"י ביצה י"ז ע"א דלגירסת התוס' בד"ה אי אמרת ואי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר לא מצי לאקנוי לאחרים וכמ"ש שם מה יועיל הקנאה לאחרים לסלק האיסור שבו וגם כיון שהוא אסור וכי אחרים יכולין לעשות בעבורו מה שהוא עצמו אינו יכול עיי"ש. ובס' מרכבת המשנה כתב ע"ז וענין אם מותר למי שהבדיל להדליק נר בשביל מי שלא הבדיל לכאורה יש לדמות לענין זה עיי"ש. ועי' בסי' רס"ג ובטו"ז ס"ק ג' עיי"ש ומ"ש לעיל בפ"ו:

ועי' בב"י בסי' תקכ"ז בשם המרדכי דמותר להקנותו ביו"ט משום מצוה וכן לולב ואתרוג במתנה ע"מ להחזיר ודכותיה קנין שכיב מרע ובב"י שם שנראה דאם לאו משום מצוה נראה להמרדכי דאפי' קנין משיכה אסור ועי' במג"א בסי' ש"ו ס"ק ט"ו ובסי' י"ג ס"ק ח'. ובסי' ש"ו מחלק לקנה למצותו בלבד עיי"ש. ונראה מדבריו דביו"ט מותר משום מתנה ע"מ להחזיר וכן הבין בס' המקנה במס' קדושין בפ"ק עיי"ש. ולכאורה במקנה קמחו לאחרים הוי ג"כ מתנה ע"מ להחזיר וכשמחזירו הוי שלו אלא האפיה אז כבר נעשה בהיתר ואף דאסרו להערים צ"ל שזה אינו בכלל הערמה וגם בזה לרב אשי נתקן שיאמרו מיו"ט לשבת ק"ו לחול. אבל לרבא י"ל דלא החמירו בכה"ג בשביל כבוד יו"ט וצ"ע די"ל דרק לרב אשי שייך היתר הקנאת קמחו לאחרים כמ"ש דנתקן עי"ז כמו ע"י הע"ת משא"כ לרבא וי"ל דאבעיא אם קיי"ל כרבא או כר"א או אליבא דר"א בלבד ואנן קיי"ל כר"א. אלא דלפ"ז תהיה הברייתא דמקנה קמחו לאחרים דלא כרבא וצ"ל דגם לרבא נאמר דמועיל הקנאה ויש לישב קושית התוס' הנ"ל עכ"פ לדידן דקיי"ל כר"א דשפיר מועיל הקנאה לאחרים לר"א. ועיין בשעה"מ כאן שהביא דברי הב"י הנ"ל ודברי שו"ת עבודת הגרשוני בסי' כ"ה שכתב להתיר מתנה ביו"ט ובשעה"מ השיג עליו עיי"ש. ולענ"ד י"ל באיסור מו"מ בשבת ויו"ט כדאי' במס' ביצה ל"ד ע"א ברש"י בד"ה ומשום מו"מ ממצוא חפציך ודבר דבר או משום שמא יכתוב ועי' שם כ"ז ע"ב ברש"י בד"ה אין פוסקין עיי"ש. ויש לומר משום שמא יכתוב שישכח לכתוב הוי כהאי דאמרינן במס' פסחי' י"א בבדיקת חמץ הוא עצמו מחזיר לשרפו מיכל קאכיל עיי"ש כמו כן בהקנאה דהוי משום איסור בישול מלאכה האסור עליו ומשום יו"ט האיך ישכח איסור כתיבה ביו"ט דאין לה היתר כלל ולא נשאר אלא משום דבר דבר וע"ז אמרינן כדאי' במס' שבת

דיבור של רשות אסור אבל של מצוה מותר ומפקחין וכו' זה הנראה בכונת המרדכי הנ"ל דמשום מצוה מותר ושאני תרומה דשייך דמיון מו"מ אף דהוי של מצוה ולא שייך מ"ש הנ"ל לדמותו להאי דפסחים ושייך לגזור אטו מו"מ ושמא יכתוב ואתי שפיר:

הלכה י

מי שלא הניח ע"ת ובשל ואפה לאכול ביום והותיר או שזימן אורחים ולא באו הרי זה אוכל המותר למחר ואם הערים הרי זה אסור לאכלו. במשנה שם ולא יבשל בתחילה וכו' אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר הותיר וכו' ויש להבין למאן דס"ל באפי' ובישול הכנה והכנה דממילא אסורה וא"כ אף דאמרינן הואיל ואף דהכין ליו"ט בלבד והותיר מ"מ לא יהיה כהכנה דממילא דלא מהני לשבת וצ"ל אף דשבת ויו"ט ב' קדושות מ"מ הכנה ליו"ט הוי הכנה לשבת אלא דאין לשבת מכין משום איסורא דיו"ט להכין לשבת. אבל בהכין בהיתר ליו"ט הוי הכנה לשבת ושאני בהכנה דממילא דלא הוכן אף ליו"ט ג"כ וצ"ע:

עבר ואפה ובשל לשבת אין אוסרין עליו ולמה החמירו ואסרו על המערים ולא אסרו על המזיד שאם תתיר למערים נמצא הכל מערימין וישתקע שם עירובי תבשילין. אבל המזיד אינו מצוי ואם עבר היום לא יעבור פעם אחרת. ועי' בלח"מ. והנה אבעיא בגמ' בעבר ואפה ועי' בראש שכתב דלא אפשטא ולקולא דמסתבר מדקאמרי הא מני חנניה הוא אליבא דב"ש דאינון אמוראי בתראי דחו להך פשיטותא דמסתבר להו משום כבוד שבת אין לקנסו עיי"ש ובשו"ע ובב"י בסי' תקכ"ז עיי"ש. ובס' קרבן נתנאל בשם הראב"ן להחמיר עיי"ש. וי"ל במחלוקת אם צרכי שבת נעשין ביו"ט דאם נאמר צרכי שבת נעשין ביו"ט ומדרבנן אסור כדי שיאמרו וכו' כדאי' במס' פסחים וא"כ עדיף בעבר ואפה לומר דמותר דאם נאמר דאסור וא"כ הוי האפיה לצורך חול דלא שייך לאסרו לעולם יותר ממבשל בשבת וא"כ הוי כמו ברדית הפת במס' שבת בפ"ק דמותר לעבור על איסור קל מלעבור למפרע על איסור החמור ולמאן דס"ל צרכי שבת אין נעשין ביו"ט אלא דאמרינן הואיל והואיל שייך בכל גונא דהרי רשאי להקנות לאחרים וליתנו לאורחים דאתרמי ליה וא"כ לא עבר למפרע דאורייתא ולמ"ש ברש"י במס' פסחים צרכי שבת אם נעשים ביו"ט תליא אם אמרינן קדושה אחת היא עיי"ש. ועי' בתוס' שם ועי' בסי' תקכ"ז סעיף כ"ג אם עבר במזיד או בשוגג וכו' ובמג"א ס"ק כ"ז הקשה מאי קמ"ל הרמ"א כיון דבמזיד מותר ומכ"ש בשוגג עיי"ש. ולמ"ש י"ל במזיד דעבר למפרע שאפה לחול מסתבר ביותר לומר מותר מבשוגג דאינו עובר למפרע כ"כ על שגגתו וקמ"ל דאפי' בשוגג מותר. וי"ל קושית הלח"מ במ"ש:

ובגמ' שם מאי שנא וכו' ואם הערים אסור אר"א הערמה קאמרת שאני הערמה דאחמירו בה רבנן טפי ממזיד ועי' ברש"י ממזיד אין למדין משא"כ ממערים ורבינו כתב טעם אחר. רב נחמן בר יצחק אמר הא מני חנניא הוא אליבא דב"ש דתניא חנניא אומר ב"ש אומרים אין אופין אא"כ עירב בפת ואין מבשלין אא"כ עירב בתבשיל ואין טומנין אא"כ היו חמין טמונין מעיו"ט וב"ה אומרים מערב בתבשיל אחד ועושה בו כל צרכו. וברש"י דשמעינן ליה דמחמיר אליבא דב"ש עיי"ש:

ולמ"ש לעיל י"ל דכ"ש דס"ל אין אופין וכו' משום זכרהו דהוי כמ"ש בקיומו דאורייתא וס"ל משו"ה מחד בשבא וכו' ומשו"ה י"ל לחומרא גם בעבר ואפה דכמ"ש במ"א דאף דספיקא דרבנן לקולא וכאן בעיא דלא אפשטא וספיקא דרבנן הוי אבל בדרבנן דבקיומם קיים דאורייתא מצינו להחמיר ומובן בזה הסוגיא ויש לפרש דעת הראב"ן הנ"ל כן. אלא דאנן מקילין כמ"ש ברא"ש משום כבוד שבת אין לקנסו וי"ל משו"ה הוסיף לומר בזה אף דבלא"ה ספיקא לקולא משום די"ל כמ"ש לדעת הראב"ן:

הלכה יא

שני ימים טובים שחלו להיות בה' ובע"ש עושה ע"ת מיום רביעי שהוא ערב יו"ט שכח ולא הניח מניחו בראשון ומתנה כיצד מניח ע"ת ביום ה' ואומר אם היום יו"ט ולמחר חול למחר אבשל ואופה לשבת וא"צ כלום ואם היום חול ולמחר יו"ט בעירוב זה יותר לי לאפות ולבשל למחר מיו"ט לשבת. בגמ' י"ז ע"א. אמר רב חייא בר אשי אמר רב מניח אדם ערובי תחומין מיו"ט לחבירו ומתנה מאן דאמר ערובי תחומין כ"ש עירובי תבשילין. ומאן דאמר ערובי תבשילין אבל עירובי תחומין לא מ"ט דלמקני שביתה בשבתא לא:

וברש"י בד"ה דלמקני שביתה בשבתא וכו' ואם התירו בערובי תבשילין התם משום כבוד שבת התירו עכ"ל. ועי' בתוס' שם בד"ה מ"ט:

הנראה מדברי רש"י בעירובי תבשילין ג"כ כקונה קנין. ולכאורה מאי קנין שייך בע"ת וצריך לומר דנראה כמתקן כמ"ש ברש"י לעיל בעירובי חצירות עיי"ש ויקשה דמקשינן לעיל לרבא דאמר כדי שיברור וכו' מאי איריא מערב יו"ט אפי' ביו"ט נמי. הרי ביו"ט שייך כמתקן ויותר טוב מערב יו"ט. ואף דרבא ס"ל מתנה ואינו חושש למתקן מפני כבוד שבת כמ"ש ברש"י זה בשכח. ואין לפרש דקושית הגמ' בשכח יהיה מותר ביו"ט הרי מזה לא נדע ממשנה דאינו כן ולר"ש במרדכי מותר ביו"ט בשכח עיי"ש וגם יש גורסין לעיל רבה ואכתי לא ידעינן גם האי דרבא ג"כ ולמה משני שמא יפשע ולא משום מתקן:

וי"ל ונפרש גם כן לשון רש"י לעיל בד"ה שמא יפשע ישכח ולא יערב משום דטריד עכ"ל. ולעיל בד"ה זכרהו כשבא יו"ט בערב שבת קרוב שבת להשתכח שמרבה בסעודת היום

ואין מניח לשבת כדי כבודו וכו' עכ"ל. הנה האי קרוב להשתכח שייך ביו"ט ובעיו"ט דאם יזכור ביו"ט עדיין גם כן זמן לברור כדמקשינן אפי' ביו"ט נמי וי"ל דלכאורה כמ"ש לעיל במהרלנ"ח דלא שייך באוכל נפש מתקן ומובא במג"א בסי' שכ"ג ובצל"ח לעיל ולמ"ש לעיל העירוב תבשילין משום שבת ויו"ט דבלא ע"ת באם ישכח של שבת יחלק סעודתו ביו"ט ויצמצם בשניהם ואם כן כיון דהוי הע"ת לצורך יו"ט גם כן וגם אחר הבישול לשבת יוכל לאכלו ביו"ט ואם כן לא שייך מתקן לאסרו ביו"ט דלא שייך בשביל אוכל נפש דיו"ט למהרלנ"ח הנ"ל והנה יש לחלק בין אפשר ולא אפשר כדמחלקין בתרומה וחלה להלן במתקן ואפשר בעיו"ט מ"מ בשכח ולמהרל"ח דבכ"ג מתקן מותר יקשה אמנם כל זה כשלא אכל כל סעודת יו"ט ויהיה מוכרח להותיר ולחלק סעודתו לשבת ושייך לומר דתיקן ליו"ט אבל משני שמא יפשע שיאכל הרבה בסעודת יו"ט ולא יותיר כלל ואז הוי לצורך שבת בלבד ושייך מתקן וכמ"ש ברש"י ואם כן זה נכלל בתירוץ הגמ':

גם י"ל בדרך אחר דלכאורה יש להעיר דמאי מהני בהערוב תבשילין הלא ביה"ש ע"כ אין דעתו לאכלו דאם כן לא יוכל להכין למחר לשבת ואם כן הוי מוקצה לביה"ש אלא די"ל ב' תירוצים ע"ז. אחד דממ"נ דאם נאמר שלא יכול לאכול למחר אם כן לא יהיה מקני כלל דעיקר הקצאתו שיהיה מהני לאכלו בשבת. ואם דנאמר גם כן אפכא דאם נאמר דמהני אם כן הקצהו אותו לביה"ש ולמ"ש בתוספות פסחים כ"ו ע"ב בד"ה עלה בכה"ג אזלינן לחומרא עיי"ש. אבל זה בדאורייתא וכאן בדרבנן י"ל לקולא אלא דתליא במ"ש בתוספות לעיל במוקצה לחומרא כעין דאורייתא עיי"ש שסותרים זא"ז. אמנם י"ל תירוץ אחר דע"כ הרבנן התירו בזה המוקצה ביה"ש משום כבוד שבת דא"א בענין אחר וביותר למ"ש הרמב"ן מוקצה לאכילה משום והכינו כדי שיכין ועיין ברש"י ביצה בפ"ג להלן והרי הע"ת משום להכין על שבת ואם כן מיושב קושיא הנ"ל דמקשינן שפיר א"ה יו"ט נמי נהי דהוי מתקן דעכ"פ עי"ז נרויח שלא יהיה מוקצה במערב ביו"ט דיוכל לאכלו מיד אחר הבישול לשבת ואפי' בכלל מוקצה לחצי שבת לא הוי בכה"ג וגם למאן דס"ל אין מוקצה לחצי שבת ובכה"ג ודאי אין מקצהו וטוב לעבור במחזי כמתקן מלעבור במוקצה דחמיר ועכ"פ שוין ומשני שמא יפשע. אמנם לכאורה הוי מוקצה בשבת מחמת יום שלעבר אבל בברייתא להלן אי' י"ז ע"ב אם רצה לאכול את ערובו הרשות בידו עיי"ש והרי ליו"ט לא הוי מוקצה שלעבר אלא מוקצה ממש אבל בשבת ויו"ט דקיי"ל נולדה בזה אסור בזה דקדושה אחת היא ואם כן שייך מוקצה לשבת. והנה לדידן דאין מוקצה לשבת אלא ביו"ט וס"ד דגמרא י"ל דקאי למאן דס"ל מוקצה בשבת ויו"ט. אבל

למה התירו לאכלו ביו"ט לאחר שעירב וי"ל דדומה לגמרו בידי אדם עיין ביצה כ"ז ע"א ועכ"פ בס"ד י"ל שלא אסיק לזה כמו במסכת ביצה שם עיי"ש ומקשינן שפיר ולמסקנא י"ל מהאי טעמא לכתחילה ביו"ט לא מחזי כמתקן:

הלכה טו

לפיכך אני אומר שאין מערב אדם ומתנה בזמן הזה לא עירובי תבשילין ולא ערובי חצירות אלא הכל מערב יו"ט בלבד. עי' מ"ש לעיל בפ"ח מהל' עירובין בזה עיי"ש:

הלכה טז

כשם שמצוה לכבד שבת וכו' כך כל יו"ט וכו' וכל המבזה את המועדות כאלו נטפל לעכו"ם. במסכת פסחים קי"ח ע"א ואמר רב ששת משום ראב"ע כל המבזה את המועדות כאלו עובד עכו"ם שנאמר אלהי מסיכה לא תעשה לך וכתיב בתריה את חג המצות תשמור וברש"י שעושה מלאכה בחוה"מ דכתיב את חג המצות תשמור ונפקא לן במס' חגיגה י"ח איסור למלאכה בחוה"מ עכ"ל ובמרכבת המשנה כתב ע"ז דרש"י מפרש בחוה"מ ולא זה דעת רבינו עיי"ש והנה מדברי רבינו אין כ"כ הוכחה דהרי במס' חגיגה נלמד מחג המצות תשמור שבעת ימים דגם חוה"מ בכלל שבעת ימים וכמ"ש ברש"י שם דתשמור אזהרה ל"ת להשמר ממלאכה ואם מקרא הנסמך אלהי מסיכה קאי גם על חוה"מ על יו"ט עצמו מק"ו ורבינו אינו מוציא מזה חוה"מ אלא מדבר כאן מכלל שמירת יו"ט אלא בתוס' במס' חגיגה י"ח בד"ה חוה"מ כתבו דלא כרשב"ם שמפרש המבזה מועדות בחוה"מ מדרבנן עיי"ש. והנה כמ"ש המ"מ בפ"ז ה"א דעת רבינו ג"כ דחוה"מ מדרבנן ועי' מ"ש שם. ובמס' אבות בפ"ג מי"א המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות וכו' אע"פ שיש בידו תורה ומע"ט אין לו חלק לעוה"ב ועי' בהל' תשובה פ"ג הי"ד ועי' ברשב"ץ בפי' לאבות בפ"ג שם המועדים המעידים על חידוש העולם והשגחת ה' ית"ש יציאת מצרים ומתן תורה וכל המבזה אותם ועובר עליהם ביד רמה בוזה דבר ה' ובאות הברית אשר בינו לבין בני ישראל וכמ"ש רז"ל כנטפל לע"ז אשר דרכם ככה ועי' בשאגת אריה בהל' יו"ט בסי' ס"ה אם שמחת יו"ט בזה"ז מדאורייתא או מדרבנן עיי"ש:

הלכה יח

כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות וכו'. בב"י הקשה מנ"ל כן ובישש"ש דנכלל במאי דאיתא קטנים בראוי להם ובס' בינה לעתים מראה מקורו בירושלמי פ' ערבי פסחים קטנים כראוי להם אגוזים ולוזים עיי"ש:

בהגהות מיימוני גרסינן בירושלמי וכו' ועי' בפי' לה"ר דוד ערמא"ה ז"ל שכתב כי בהל'

נחלות פ"י ה"ג נראה להיפוך עיי"ש ואנכי לא אדע כונתו כי רבינו כתב שם כפי המצוי בראשונה ואין הקדימה מכריע:

פרק ז

הלכה א

חוש"מ אע"פ שלא נאמר בו שבתון הואיל ונקרא מקרא קודש והרי היא זמן חגיגה במקדש אסור בעשית מלאכה כדי שלא יהיה כשאר ימי החול שאין בהן קדושה כלל והעושה בו מלאכה האסורה מכין אותו מכות מרדות מפני שאיסורו מדברי סופרים ולא כל מלאכות עבודה אסורה בו ביו"ט שסוף הענין בדברים שנאסרו בו שלא יהיה כיום החול לכל דבר לפיכך יש מלאכות אסורות בו ויש מלאכות מותרות בו. ובמ"מ שדעת רבינו כתוס' ושאר הראשונים ז"ל דחוה"מ מדרבנן ואח"ז כתב ואפשר שדעת רבינו שיש לו עיקר בדאורייתא מקרבן מוסף ומצות שמחה והביא דעת רמב"ן בפשר דבר מאי דהוי דאורייתא ומאי מדרבנן עיי"ש. ובגמ' במס' חגיגה י"ח ע"א כמה למודים מחג המצות תשמור שבעת ימים. ומק"ו מראשון ושביעי שאין קדושה לפניהם ופרכינן ע"ז ומסקינן מה לר"ח שאין קרוי מקרא קודש חוש"מ שקרוי מקרא קודש הואיל וקרוי מקרא קודש דין הוא שאסור במלאכה ואח"ז מאלה מועדי ה' וכו' ולבסוף תניא אידך ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' מה שביעי עצור אף ששת ימים עצורים אי מה שביעי עצור בכל מלאכה אף ששת ימים עצורים בכל מלאכה ת"ל וביום השביעי עצרת וכו' ואין ששת ימים עצורין בכל מלאכה הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים איזה יום אסור ואיזה יום מותר איזה מלאכה אסורה ואיזה מלאכה מותרת:

והנה בהאי דלא מסרן הכתוב אלא לחכמים למאן דס"ל דחוה"מ מדרבנן הכל מדרבנן ויש להבין מאי שנא משאר דרבנן דלא נאמר לשון זה והרי לדעת רבינו כל דרבנן מלא תסור יובן בדרבנן מסרו הכתוב לחכמים אבל א"כ בכל דרבנן כן ומאי שנא חוה"מ. וברש"י איזה יום ע"פ קידוש הראיה ואסור בכל מלאכה ואיזה חוה"מ שאין אסור בכל מלאכה ועל חוה"מ יגידו לך איזה מלאכה אסורה דבר שאינו אבד ואיזה מותרת דבר האבד עיי"ש. נראה דס"ל חוה"מ דאורייתא ואיזה יום וכו' כמו שמסרו לחכמים לקדש ע"פ הראיה וזה נמסר לבי"ד כמו כן נמסר להם חוה"מ במלאכה. ולמאן דס"ל דהוי מדרבנן צ"ל דעם כל זה גלוי מלתא בהתורה מקדושת חוה"מ וביותר בכלל נמסר לחכמים ממה שראיה מקרבן מוסף ושמחה בהתורה:

אמנם לדעת הרמב"ן דמצא פשר דבר כמו שכתבו ז"ל דמה שאינו לצורך המועד ואינו

הדבר אבוד הוי מדאורייתא. ולצורך המועד אף שאינו דבר האבוד ודבר האבוד שאינו לצורך המועד אף דאיכא בטירחא מותר מהתורה ומדברי החכמים לאסור בקצתם עיין בהמ"מ ובנ"י בזה:

ודעת הב"י באו"ח בסי' תק"ל דהכתוב מסרה לחכמים וכל מה שאסרו הוי דאורייתא כמ"ש בר"ן גבי ענוי דיו"כ דבר מאכילה ושתיה עיי"ש והבדל בין דעת הרמב"ן דלדעתו מה שאמרו החכמים לאסור מדרבנן ויקשה עוד למה אמרו ומסרו לחכמים וביותר להרמב"ן דאין דעתו דכל דרבנן מלאו דלא תסור עי' בספר המצוות שורש א'. אבל לדעת הב"י מובן שפיר דנמסר לחכמים לאסור מהתורה והוי מה שאסרו דאורייתא:

והנה מצינו כעין מ"ש הב"י בכמה דוכתין ועל כמה דרכים:

בתוספות במס' עירובין ה' ע"ב בד"ה שפרצתו שכתבו וליכא למימר דנילף שלא יועיל לחי וקורה למבוי ועומד מרובה לחצר דגמר לה מסיני דמהני וכו' ובמהרש"ל ויש מתמיהין הלא מבוי וחצר מן התורה שריין ומדרבנן הוא דאסור וא"כ איך שייך לומר בכאן הלכה למשה מסיני וצריך לומר דהכי גמירי להו מסיני היכא שיבואו ליגזור ולאסור המבוי והחצר אזי יתקנו המבוי בלחי וקורה והחצר בעומד מרובה וכו' וכדומה לי שמצאתי כעין זה עכ"ל ועיין במהרש"א שם שכתב שאין להוכיח מתוס' כן עיי"ש. ועי' של"ה דף שע"ג כלל רבנן עיי"ש:

ברא"ש במס' סוכה דף ל"ד ע"ב דדעת הראב"ד דגם בשעת הדחק אין יוצאין ביבש דפסול משמע בדיעבד דאיך יתכן שבמקום הדחק מברכין לכתחילה ושלא בדחק אפי' בדיעבד לא יצא וכתב ע"ז וז"ל כל הני פסולין מסרו הכתוב לחכמים והם אמרו שלא בשעת הדחק אפי' בדיעבד לא יצא כדי שיזהרו ישראל במצות אבל במקום הדחק הכשירוהו כיון שאי אפשר בענין אחר ומברכין עליהן עכ"ל:

וברי"ן שם דף ל' בפ' לולב הגזול וז"ל אמר רב זה הדר אלמא אף ביו"ט שני בעינן הדר אלא דקאמר דשפיר מקיים ביה הדר ומשמע לי דהיינו טעמא שאילו אמרה התורה בפירוש דניקב וחסר כל שהוא פסול אף בשני של דבריהן היינו פוסלין אותו דכל דתיקון החכמים כעין דאורייתא תיקון אבל הכתוב לא פרט בהדר כלל אלא סתם ואמר שתהא מצוה זו מהודרת ומסרו לחכמים בודאי שכל שהמצוה חמורה ביותר יש להחמיר בהדר ולפיכך קיימוהו החכמים בכלל בשל דבריהן כשל תורה אבל בפרטיו אינו בדין וכו' עכ"ל:

במסכת שבת ס"ט ע"ב היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת מנה"מ אמר רבה בר אבהו תרי קראי כתיב ושמרו וכו' וכתיב

את שבתותי וכו' שמירה אחת לשבתות הרבה וכו' וברש"י בד"ה ה"ג הא כיצד וכו' דקרא קמא חדא שבת הוא דחשיב משמע שאינו מקפיד אלא על האחת והכא כתיב את שבתותי אכולה קפיד ולא מסרן אלא לחכמים להודיען מסברה האי בשכח עיקר שבת דחדא שגגה היא והאי בשוכח שהיום שבת אבל יודע עיקר שבת דאיכא למימר ימים שבנתים ידיעה לחלק עכ"ל:

בכ"מ בפ"א מהל' ק"ש וז"ל ונ"ל טעמן של דברים שהתורה אמרה בשכבך בשעה שדרך בני אדם שוכבין מסרה הדבר לחכמים שיפרשו עד אימתי הוי זמן שכיבה והם פירשו דעיקר זמן שכיבה הוי עד שיעלה עמוד השחר וכו' עכ"ל עיי"ש:

במסכת יומא ע"ט ע"ב בתוס' בד"ה לומר וכו' דלא מסרן הכתוב אלא לחכמים גבי יוכ"פ בגסה משערין דבהכי מייתבי דעתיה וגבי חמץ בכותבת בינונית ולא בגסה שלא יהא מופלג יותר מדאי משאור וכו' עכ"ל ועי' בתוס' שם דף פ' ע"א ועי' בס' יד דוד בשם ס' חקרי לב בדף פ' ע"א בד"ה כל השעורין שכל השעורין נמסרו בהלמ"מ סתמא ולא על איזה דבר איסור ומסרוה לחכמים והמה ראו ארץ שרוב שעוריה כזיתים ועשו רוב השיעורין כזיתים עיי"ש ומ"ש ע"ז ועי' בירושלמי חגיגה שאכתוב אח"ז:

במסכת יומא מ"ה ע"ב אש תוקד שאמרתי לך לא תהיה אלא בראשו של המזבח החיצון למדנו אש למנורה וכו' ובתוס' שם בד"ה תמיד הקשו דנבעי מערכה למנורה בפני עצמה ותירצו וז"ל כיון דלא היה צריך ליקח שום גחלים למנורה אלא להדליק הפתילות בעלמא לא מסתבר שיעשו בשביל זה מערכה ולא מסרן הכתוב אלא לחכמים עכ"ל:

וע"ע בתוס' יומא דף כ' ע"א בד"ה אהיכא בשיעור עיכול דנמסר לחכמים עיי"ש:

במסכת יומא נ"ד ע"א בתוס' בד"ה כרובים על האי דאמרינן לא אסרה התורה אלא שמשין שאפשר לעשות כמוהן והדר אמרינן לא אסרה התורה אלא ד' פנים בהדדי והדר אמרינן לא וכו' אלא שמשין שבמדור העליון ולבסוף משני שאני רבן גמליאל ומדלא נאמר אלא כתבו וז"ל דלא הדר מכל מאי דמשני ולא מסרו הכתוב אלא לחכמים וכו' עכ"ל עיי"ש:

ברמב"ם בפכ"א ה"א מהל' שבת בלח"מ רצה להבין בתחילה בכונת הרמ"מ בדעת רבינו שיהיה השבותין נמסרו לחכמים והקשה דלא מצינו כן אלא בחוה"מ ולפ"ז יהיו כל השבותין דאורייתא עיי"ש ולמ"ש לעיל ימצא חוץ מחוה"מ כן ומ"ש שיהיו כל השבותין דאורייתא עי' מ"ש שם בפי' לענ"ד עיי"ש:

בר"ן בריש פ' יו"כ וז"ל לפיכך נראה לי דכולה מדאורייתא נינהו אלא דכיון דלא בכלל ענוי דכתיבי בקרא בהדיא באורייתא נינהו אלא מרבוי דשבתון וכדאי' בגמ' קילי טפי

ומסרן הכתוב לחכמים והן הקילו בהן כפי מה שראו להתיר כל שאינו לתענוג וכו' עכ"ל:

בתוס' יו"ט במס' שביעית מ"ג וז"ל ונראה לי דאע"ג דמדאורייתא אסור לעשות בהן סחורה מדכתיב יהיה אי נמי מדרשה דירושלמי אפ"ה מדכתיב נמי לכם לומר שלכם יהיה נשאר איסור והתר מסור לחכמים לפרש לנו באיזה אסור ובאיזה דרך מותר וכדאמרינן וכו' בחוש"מ וכו' עכ"ל ועי' מ"ש כיו"ב ב"מ ד' וכיו"ב בטורי זהב ביו"ד בסי' קי"ז ס"ק א' עיי"ש:

בב"י ביו"ד בסי' קע"ח וא"ת כיון דמדאורייתא אסירי הנך מילי ומלקי נמי לקי עליה האיך הוי כח ביד החכמים להתיר איסור תורה לקרובי מלכות וי"ל משום הצלת ישראל וכו' ועוד י"ל שהתורה לא פירשה דבר אלא כתבה וסתמה בחוקותיהם לא תלכו ומסרה הדבר לחכמים והם אסרו דברים אלו לשאר בני אדם ולא ראו לאסרם לקרובים למלכות וקרא דבחוקותיהם לא תלכו נתקיים בקרוב למלכות בדברים שאין מעלין ולא מורידין לענין קרבתן למלכות עכ"ל ועי' מ"ש אאמו"ז ז"ל בס' שערי דעה בפי' הב"י עיי"ש:

במסכת קדושין י"א ע"ב ברש"י בד"ה ותנן וז"ל מדקתני בכסף ש"מ קרא לאו דוקא כסף קאמר אלא ממונא בעלמא קפיד וכיון שלא פירשה כמה לא מסרה אלא לחכמים ולא קים להו לרבנן לאשבועי בבציר מהכי וכו' עכ"ל ועי' בדברי רבינו בהל' טוען ונטען בפ"ג ובתומים בסי' פ"ח ס"ק א' שפי' דעת רבינו בשני כסף דהוי דאורייתא והכתוב מסרו לחכמים עיי"ש:

בר"ן במס' כתובות בסופו כתב דחיוב כתובה דהוי דאורייתא והשיעור מדרבנן עיי"ש ולא פי' כי הכתוב מסרן לחכמים ונראה כונתו כן:

בספר נתיבות המשפט בסי' א' ס"ק א' וז"ל והנה בהא דעבדינן שליחותיהו משמע מבש"ס שהוא רק מדרבנן דקאמר משום נעילות דלת ולענ"ד דבאמת הוא מדאורייתא רק שנמסר לחכמים ולא עשו אותנו לשלוחים רק במקום דאיכא נעילת דלת וכו' עכ"ל עיי"ש:

במסכת בכורות כ"ו ע"ב עד כמה ישראל חייב לטפל בבכור בהמה בדקה שלשים יום בגסה חמשים יום ר"י אומר בדקה ג' חדשים וכו' וברי"ט אלגאזי דף נ"א ע"א צד ב' דצריך להבין במאי דאמרינן וכו' דר' יוסי ס"ל בדקה וכו' ג"ח ובגסה ג' יום דמנין נפקא ליה ועל כרחך צ"ל דר"י ס"ל כיון דערב הכתוב שורך וצאנך בקרא דוכן תעשה ש"מ דתעשה דרישא דקרא דבא להוסיף עשיה אחרת קאי בין לשורך ובין לצאנך דאי לא תימא הכי לימא קרא וכן תעשה לשורך וכן לצאנך וכו' וכיון דאפסקיה קרא וכו' ש"מ וכו' הוסיף לך עשיה אחרת וכו' ולא מסרו הכתוב אלא לחכמים והם אמרו ג' חדשים

וכו' עכ"ל עיי"ש:

בנמוק"י בפ"י ממסכת יבמות ריש אשה שהלך כתב דתורה מסרה לחכמים על"ג וכיו"ב מה שהוא הוכחה כעדים עיי"ש ובתוס' יו"ט. ועי' בכ"מ בפ"ב ה"ב מחמץ ומצה שכתב ביעור וביטול לידוע ושאין ידוע נמסר מהתורה לחכמים עיי"ש:

והנה כאשר נראה בהנאמרים מהם אשר התורה אמרה בסתמא ועל כרחך נמסרו הפרטים לדעת בני אדם ולא נמסרו אלא לחכמים כאשר יורו לנו וכמ"ש בהמ"מ סוף הל' שכינים בענין דינא דבר מצרא שהתורה כתבה כללים כמו קדושים תהיו ועשית הישר והטוב והפרטים ומה שארז"ל בכלל הכללים שאמרה התורה עיי"ש ועי' בספר המצות לרבינו שורש ב' עיי"ש. ומהם שנמצא מכח הסתירה להקל ולהחמיר כמו כן נמסר לחכמים להבין באיזה נחמיר ובאיזה נקל ובשו"ת חכם צבי בסי' ט' עי' שכתב על דברי הרא"ש במסכת סוכה בענין יבש הנזכר לעיל וז"ל ובעיני יפלא דלא אמרינן הכי אלא בשני כתובין המכחישין זא"ז כאותו דחוה"מ דהכרעה מסורה לחכמים אבל כשאין גלוי בפסוק להכשיר את הפסולין מסירה זו מנין ולא דמי למ"ש הר"ן הנ"ל בהדר דהתם שאני דעכ"פ איכא הדר במקצת שנשאר ממנו אבל להכשיר מה שאינו הדר לגמרי זה ודאי סותר הכתוב לגמרי עכ"ל עיי"ש:

ומסברה נראה ככה דמנ"ל דכתוב מסרה לחכמים אלא בסתירה או היכא דתורה סתמה דנמסר על כרחך לדעת בני אדם ולחכמים להם משפט הכרעה ע"פ התורה אבל בדבר שאין בכלל זה מנ"ל לומר כן אבל כמ"ש ברש"י הנ"ל במס' חגיגה מסרן וכו' איזה יום ע"פ קידוש הראיה ואסור בכל מלאכה וכו' דכמו שנמסר לחכמים לקדש המועדות שנמסר לבי"ד בלבד ואפי' מוטעין ועי' בהל' קידוש החודש בפ"ב ה"י ועל דרך זה יש להבין דברי הרא"ש הנ"ל:

והנה במלאכות האסורות באוכל נפש כמו צידה וכיו"ב עי' בר"ן בריש אין צדין דלרש"י אסורין מדאורייתא ובתוספת ביצה ג' מירושלמי מאך הוא לבדו יעשה לכם מעוטא עיי"ש. ודעת התוס' וכיו"ב דהוי מדרבנן בלבד ובספר טורי אבן חגיגה י"ז ע"ב הקשה לדעת הסוברים דהוי מדרבנן ממאי דמקשינן שם אי לימא ביו"ט קצירה ביו"ט מי שרי הרי נראה דאסור מדאורייתא וכיו"ב הקשה בשעה"מ בפ"א מהל' אלו וראיתי ברשב"א בספרו עבודת הקודש אחרי שהביא הדרש של הירושלמי אך הוא לבדו יעשה לכם כתב מעוטא הם לפיכך אפי' מלאכות שיש בהן צורך אוכל נפש אסורות ומסרן הכתוב לחכמים והם אמרו וכו' עיי"ש וכיוצא בזה במרדכי ריש מסכת ביצה שכתב ומסרה הכתוב לחכמים לידע המלאכה הדומה מלישה ואילך עיי"ש ועיין בראב"ד בפ"ד ה"י

מהל' יו"ט מ"ש שם במכשירין עיי"ש ובס' פרי מגדים בסי' תצ"ה באשל אברהם נתכוין לדברי הראשונים ז"ל עיי"ש:

והנה למאן דס"ל חוה"מ מדרבנן לא נמצא בגמרא מפורש בהאי דכתוב מסרה לחכמים כלל אלא במאי דמצינו בעלמא ברבוי ומיעוט דדרשינן במסתבר:

אמנם בירושלמי מצינו מקור בענין הזה לכו"ע לתוס' דס"ל חוה"מ מדרבנן וס"ל מסרו וכו' בהנ"ל. במסכת סוכה ט' ע"א פ"ד ה"א בגמרא שם ר' חייא בר בא בעי קומי דר' יוחנן ועכשיו למה חורשין בזקנות א"ל בשעה שניתנה הלכה לכך ניתנה שאם ביקש לחרוש יחרוש עכ"ל. ובפי' שם שכך ניתנו הלכה מתחילה שאם יראה בי"ד שיש צורך לבטלו שמותרין לבטלו עכ"ל. ובקרבן העדה שם בד"ה שכך וז"ל וקשה וכי היכן מצינו בדבר שהוא מן התורה שנאמר על תנאי וי"ל שכך מצינו במלאכת חוה"מ שניתן לחכמים איזה מלאכה אסורה ואיזה מלאכה מותרת עכ"ל וכיוצא בזה בירושלמי במסכת שביעית בפ"ק עיי"ש:

ובירושלמי במסכת חגיגה בפ"ב מ"א דף ד' ע"ב בגמרא שם אר"י מעה כסף וב' כסף דבר תורה תני ר"י קומי דר"י ראיה כל שהו חכמים הם שאמרו מעה כסף וב' כסף אמר ליה ויש כן א"ר יונה וכל השיעורין לא חכמים הם שנתנו כזית מן המת כזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ ובפי' שם ואר"י כל השיעורין חכמים שנתנו ולא דאורייתא הן אלא שהתורה נתנה לחכמים רשות לעשות השיעורין עכ"ל ועי' עוד בירושלמי בענין הזה וכיו"ב בירושלמי פאה פ"א ובמפרש שם:

ובמסכת פאה פ"ב ע"א ואלו מפסיקין לפאה הנחל וכו'. ובירושלמי ואינו מחובר. ואין תאמר מחובר הוא אפי' שדה אילן נמי וכו' ובמפרש שם ואינו מחובר לשון מחוור לא נתחוורו הדברים כלומר שאין הפסקות דמתני' מחוורים אצל החכמים להיותן הלמ"מ דא"כ אפי' בשדה אילן יפסיקו וביי"ת וויו מתחלפין באותיות בומ"ף עכ"ל. ואם כן נראה שהפסקות אינן מהתורה ועיין ברשב"ם במסכת ב"ב נ"ה ע"א בד"ה אבל וכו' דמן התורה אין מצר מפסיק קרקע המחויבת לחייבה ב' פאות וכו' עיי"ש נראה מדבריו דהוי הפסקות דאורייתא. וראיתי בס' פאת השולחן הל' פאה פ"ו ה"א שעמד ע"ז שדברי הרשב"ם נגד הירושלמי עיי"ש ולפי המפרש נראה שהירושלמי מסופק בזה ועיין הגהות הגאון מהראמ"ו ז"ל שם:

ולענ"ד נראה בדעת הירושלמי כי גם בזה הכתוב מסרה לחכמים כמ"ש לעיל בפ"ק לר' יונה הנ"ל בכל השיעורים והפסקות בכלל גם כן בזה ולדעת הרשב"ם לר' יוחנן ולבבלי בכ"מ דשיעורן הלמ"מ כמו כן הפסקות בכלל שיעורין דהפסקות נפק"מ לענין דאורייתא

לפאה וכמ"ש בספר תוספות חדשים להקדש עיי"ש ואם כן לירושלמי השעורים איתא הלמ"מ כמו כן הפסקות דבכלל שעורין אבל דעת הירושלמי כי הלמ"מ בשיעורין הוה בסתם ולחכמים לבקר אם ע"פ סברה או מקרא וי"ג מדות וכיו"ב לברר על איזה שיעור זה או זה ולא נמסר לדון ע"פ דעת נוטה אלא לפי החכמים כפי אשר יורו:

ועכ"פ נמצא פי' של הב"י הנ"ל בהכתוב מסרה לחכמים בחוה"מ מיוסד בגמרא ובהראשונים ז"ל בשאר ענינים בהרבה מקומות:

ובמ"ש בשם הרשב"א בעבודת הקודש הנ"ל דמלאכת אוכל נפש דאסרו גם כן בכלל הכתוב מסרו וכו' יש להבין בזה סוגית הגמרא חגיגה י"ח ע"א דמקשינן שם אלא מעתה חג האסיף חג שיש בו אסיפה אילימא ביו"ט מלאכה ביו"ט מי שרי ובתוספות במסכת מו"ק י"ב ע"ב בד"ה מכניס עמד ע"ז מאי מלאכה באסיפת פירות וכתבו דצ"ע אם טורח בלא מלאכה אסור עיי"ש. ולמ"ש בשם הרשב"א הוי כל זה בכלל שמסרן לחכמים ביו"ט שאסרו הנעשה בטירחא כמ"ש ז"ל בכמה דברים שאסרו באוכל נפש ביו"ט לעיל בפ"א בדברי רבינו והראב"ד והרב המגיד שם עיי"ש ומדויק לפרש תניא אידך ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' מה שביעי עצור בכל מלאכה אף ששת ימים עצורין בכל מלאכה ת"ל וביום השביעי עצרת השביעי עצור בכל מלאכה ואין ששת ימים עצורין בכל מלאכה הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר איזה מלאכה אסורה ואיזה מלאכה מותרת ולהרשב"א יש לפרש לשון הא לא מסרן וכו' דהרי גם לענין מלאכות כאלה אסיפה וקצירה מלאכת אוכל נפש גם ביו"ט הוי מהנמסר להחכמים וכמו כן בחוה"מ כן ולפי זה הוי ביו"ט ובחוה"מ בשניהם ממה שנמסר לחכמים מדאורייתא ואם כן מ"ש ברשב"א יש לפרשו בגמרא וכמ"ש בב"י הנ"ל דהאסור מדרבנן אסור מדאורייתא בחוה"מ:

ובדעת רבינו כבר כתבתי מ"ש המ"מ בדעתו. והנה כמ"ש לעיל למ"ש בתומים בסי' פ"ח ס"ק א' גם דעת רבינו בב' כסף הכתוב מסרה לחכמים. והנה בתחילת לשונו כאן אע"פ שלא נאמר בו שבתון הואיל ונקרא מקרא קודש והרי הוא זמן חגיגה במקדש ואסור בעשית מלאכה וכו' הנה מטעם דהוי זמן חגיגה עי' בפ"ח מהל' אלו בהי"ז שכתב רבינו חוץ מערב פסח אחר חצות שהעושה בו מלאכה אחר חצות מנדין אותו. ואצ"ל שמכין אותו מכת מרדות אם לא נדוהו לפי שיום י"ד בניסן אינו כשאר ערבי יו"ט מפני שיש בו חגיגה ושחיטת קרבן. ומקורו מירושלמי ריש פ' מקום שנהגו ומ"ש כאן והרי הוא זמן חגיגה וכו' ג"כ מירושלמי שם. ולמ"ש בתוס' בפ' מקום שנהגו (פסחים נ' ע"א) בד"ה מקום הוי מדאורייתא. ועי' בפר"ח בסי' תס"ח ס"ק א' שכתב כהר"ן דהוי מדרבנן וכתב

שכן דעת רבינו ולא אדע אלא [אם] נאמר דחוה"מ ג"כ לדעת רבינו מדרבנן. ומ"ש רבינו מכות מרדות בחוה"מ ובע"פ אינה הוכחה כיון שאינה בלאו לא שייך אלא מכות מרדות כמ"ש בברכי יוסף בסי' תק"ל עיי"ש. אלא דיש להבין למה למדין במס' חגיגה הנ"ל דחוה"מ מדאורייתא מטעם דקרבן. אמנם במ"ש אע"פ שלא נאמר בו שבתון הואיל ונקרא מקרא קודש וכו' נראה לכאורה דאם הוי נכתב שבתון הוי דאורייתא ואע"פ שלא נכתב הואיל ונקרא מקרא קודש הוי דאורייתא ובברכי יוסף הנ"ל כתב לעיין במס' שבועות י"ג דמקרא קודש פי' איסור מלאכה עיי"ש. ועי' ברש"י שם ובתוס' בד"ה לא קראו עיי"ש דלדעת התוס' הוי כן ונראה שרבינו מפרש במס' חגיגה שם כדאמרינן הואיל וקרוי מקרא קודש דין הוא שאסור במלאכה א"צ עוד למה ראשון ושביעי שאין קדושה לפניה וכו' ונראה כמ"ש בתוס' במס' שבועות דמקרא קודש על עשית מלאכה ובספר המצוות כתב רבינו ביו"ט דהוי עשה ממקרא קודש ועי' מ"ש בריש הל' יו"ט בזה עיי"ש. ונראה לבסוף הסוגיא שם דילפינן חוה"מ דאורייתא מה שביעי עצור מכל מלאכה אף ששת ימים עצורים וכו' דלא נזכר בששת ימים איסור מלאכה כלל ומזה הוכיחו ז"ל דלא הוי אלא אסמכתא בעלמא עיי"ש. וי"ל דגם לילפותא זה ממקראי קודש איסור מלאכה אלא דלא נאמר לאסור בכל מלאכה ע"ז נאמר ביום השביעי עצרת לה' וכו' למעוטי ומיניה שלא יהיה סתירה על כרחך לומר הכתוב מסרן לחכמים וכו' וא"כ הלמודא להתיר מקצת מלאכות דלאסור נדע ממקראי קודש:

ומ"ש רבינו מדברי סופרים כתב הברכי יוסף שכדרכו תמיד דמאי דלא נתפרש בהתורה קרי רבינו מד"ס עיי"ש. ובפי' משניות כתב רבינו בריש מס' מו"ק באה הקבלה כי חולו של מועד אסור בעשית מלאכה עכ"ל וכו' וקבלנו שיש מלאכות מיוחדות שמותר לעשותם וכו' עכ"ל. ולשון קבלה בדברי רבינו באסור מדאורייתא ואינו מפורש בתורה ונפלא בעיני שלא ראיתי מעורר על דבריו שם. ובטור בסי' תקל"ו כתב דדעת הרי"ף דחוה"מ מדאורייתא עיי"ש ודרכו של רבינו למשוך אחרי דעת הרי"ף כנודע. ועיין בב"י שהקשה מנ"ל להטור דדעת הרי"ף כן עיי"ש ועיין בב"ח שם. והגאון מוה"ר אליהו מוילנה ז"ל בסי' תק"ל הביא דנקרא חוה"מ יו"ט בר"פ לולב הגזול דעל כרחך מיירי בחוה"מ דביו"ט ב' מספיקא כראשון עיי"ש:

ועי' במס' ביצה אלא בחוה"מ וכו' השתא סלותי מסלתינין וכו' עכ"פ נראה דסוגיא הגמ' לאוקמי דחוה"מ דאורייתא. ועי' בשו"ת מהרמ"ע מפאנו ז"ל בסי' ק"ח שכתב להוכיח דחוה"מ דאורייתא וכנראה מדבריו דהכתוב מסרן לחכמים רק בעשה שכתב שם אחרי דהוי חוה"מ איסור עשה והביא דבעשה בכמה דוכתי הכתוב מסרה לחכמים בקידוש

החודש וכיו"ב עיי"ש. וכן בפמ"ג בסי' תס"ח באשל אברהם דייק כן מדבריו וגם מ"ש שאם היה איסור חוה"מ מחייבי לאוין יצדק מ"ש וכו' נראה דעתו כמ"ש. וגם דעת הברכי יוסף הנ"ל מטין לומר בדעת רבינו דהוי חוה"מ מדאורייתא וצ"ע. אלא מ"ש כדי שלא יהיה כשאר ימי החול וכו' שסוף הענין בדברים וכו' שלא יהיה כיום החול וכו' יש לשום לב אם בא לפרש טעמא דתורה למה אסרה מקצתן או למה החכמים שנמסר להם בחרו באלה לאסור ובאלה להתיר והיותר נוטה לפרש דברי החכמים בכה"ג ויש לעיין בדעת רבינו בזה ועי' בהל' י"ח בכ"מ שמתמה שרבינו ורי"ף כתבו שם לחומרא עיי"ש. ואם נאמר דס"ל חוה"מ דאורייתא לא יקשה. אבל עי' במ"מ הי"ט שכתב לקולא ג"כ עיי"ש בפ"ח ה"ג עי' במ"מ שם. ועי' בשו"ת רש"ך בסי' קי"ג מובא במג"א בסי' תקל"ז ס"ק א' דספק דבר האבוד מותר עיי"ש ונראה שלא אמרו על הספק. והנה בתוס' במס' חגיגה הנ"ל בד"ה חוה"מ כתבו בס"ה והא דאמרינן במס' ע"ז כ"ב גבי כותים ותיפוק ליה משום לפני עור במלאכת דחוש"מ משום דסמך פשטא דקרא הוי והוי ליה צדוקין מודין בה עכ"ל ועי' בתוס' במס' ע"ז כ"ב עיי"ש:

ומ"ש דפשטא דקרא הוי נראה מלשון מקרא קודש וגם זה למ"ש ברש"י שבועות בלתי פשוט כ"כ ועי' ברמב"ן בפירושו לתורה. וביותר בלתי מובן אם הצדוקין מודין בכך למה הוי לפני עור. וצריכין לומר דדורשין שהוא מדאורייתא ואפ"ה אין מחזיקין בו. וא"כ לפי דעתם אסור מדאורייתא ואפ"ה אין שומרין ובועטין בזה וא"כ הוי לפי דעתם לפני עור ועי' במס' נזיר אישה הפרם וה' יסלח לה בשלא ידעה שהפר נדרה ועברה ובפרי מגדים נסתפק בכה"ג אם פסול לעדות עיי"ש וא"כ יהיה שייך לפני עור בכהאי גוונא וצ"ע. ועי' בר"ש פ"ח מ"א מתרומות בשם ירושלמי שם עיי"ש בסופו:

והנה לר' יוסי הגלילי הוי מכל מלאכה לא תעשו וא"כ הוי בל"ת ולר' עקיבא שאמר א"צ הרי הוא אומר אלה מועדי ה' וכו' דיקשה הרי צריך שיהיה לאו דעל עשה אין לוקים וראיתי בטורי אבן שעמד ע"ז וכתב דסמך על קושיא דלעיל וכמ"ש רבינו באיכא עשה לוקין על ק"ו עיי"ש ועכ"פ אין דעת רבינו דהוי ל"ת ויליף רק ממקראי קודש דהוי עשה ונפק"מ כמ"ש בטורי אבן דנשים פטורות דבאיכא לאו שייך כמ"ש בתוס' בפ"ק דקדושין דעשה אלים ע"י הלאו משא"כ בליכא אלא עשה עיי"ש. ויש להבין אם הוי מדאורייתא לדעת רבינו למה לא פסק כר"ע דהלכה מחביריו וי"ל משום דחילוק בין מלאכה למלאכה לא נדע אלא ממה שביעי וכו' משו"ה פסק כהאי תנא וכמ"ש לעיל דהאי תנא ס"ל ג"כ ממקראי קודש ולכן נקט רבינו ממקראי קודש. ולדעת הב"י צריכין

לומר דבימי משה רבינו ע"ה כבר אסרו מלאכות בחוה"מ כיון דמהתורה נמסר לחכמים לאסור קצתם. ועי' מ"ש לקמן בה"ד עיי"ש:

הלכה ד

ואסור לאדם שיתכוין וכו' כדי לעשותו במועד מפני שהוא פנוי וכו' וכל המכוין וכו' בי"ד מאבדים אותה ומפקירין וכו' ואם וכו' אין קונסין בנו אחריו וכו'. בבית יוסף בעשה דבר שאין אבוד בחוה"מ קנסו אף בנו אחריו עיי"ש ובטו"ז בסי' תקל"ח ס"ק ב' ובמג"א שם וס"ק ב' עיי"ש. ויש לעיין למ"ש בב"י הנ"ל דכל מה שאסרו החכמים בחוה"מ הוי דאורייתא וא"כ כיון שאסרו לכוין מלאכתו במועד ואם כיון אסור לעשותו וא"כ הוי אסור עי"ז מדאורייתא אף שהוא דבר האבד וא"כ כיון שגם דבר האבד מדאורייתא אסור מאי שנא אבד משאין אבד אמנם למ"ש רבינו שאסור במועד משום שלא יהיה כחול אם כל המלאכות האסורות מדרבנן דאורייתא די"ל כמ"ש לעיל דעל כרחך למ"ש בב"י גם בימי משה רבינו ע"ה אסרו החכמים מלאכות במועד ואם הוסיפו אח"ז י"ל דהוי מדרבנן בלבד דזה שלא יהיה כחול די באיסורים שנאסרו בראשונה:

ועי' בס' ישועות יעקב שדחה גדול אחד שהביא שם שהביא ראיה לדעת הרא"ש ס"ק י"ב דלצורך אוכל נפש בחוה"מ אפי' בכיון מלאכתו במועד מותר ממס' ביצה י"ט ע"ב אלא בחוה"מ וכו' השתא סלותי מסלתינין נדרים ונדבות מבעיא וכו' והרי בנו"נ הוי כיון מלאכתו וכתב ע"ז דכיון מלאכתו ודאי רק מדרבנן עיי"ש. ולמ"ש תליא דאם הוי מגזירה קדומה הוי דאורייתא לדעת הב"י ולכאורה האי גזירה שלא יכוין הוי כמו כמה דברים דאיתא בפ"א ה"א שאסרו מדרבנן ביו"ט ולרשב"א בכלל מסרו לחכמים ביו"ט וכמו כן י"ל בחוה"מ ובלתי מוכרע אם לא היה מתחילה מגזירות החכמים. והנה בספק אם היה מדרבנן אח"ז והוי דרבנן ממש או מקודם הוי מדאורייתא לא שייך לומר לקולא מספק זה אלא די"ל עכ"פ מקשינן השתא סלותי וכו' ודילמא כיון מלאכתו נאסר אח"ז. ועי' עמ"ש רבינו ומפקירין וכו' בתוס' יו"ט מו"ק פ"ב מ"ג עיי"ש:

הלכה ח

מטילין שכר במועד לצורך המועד ושלא לצורך המועד אסור וכו' אע"פ שיש לו ישן מערים ושותה מן החדש שאין הערמה זו ניכרת לרואה וכן כל כיו"ב. לכאורה יש להבין דבמכוין מלאכתו למועד קנסו והחמירו כ"כ ואין לך מכוין מלאכתו למועד כמערים על לאחר המועד בשאינו אבד ואפי' למ"ש ברא"ש מובא בכ"מ בה"ו לצורך אוכל נפש לא קנסו במכוין למועד מ"מ לכתחילה לא יעשה כן וכאן אמרינן מערים וכו' לכתחילה. ורבינו כתב משום שאין הערמה נכרת אשר לא נתפרש בגמ'. ובראב"ד כתב בהחדש

טוב מהישן אפי' בלא הערמה מותר עיי"ש:

והנה בגמ' איתא ושלא לצורך אסור ואם הטיל והותיר ה"ז מותר ובלבד שלא יערים וברש"י שלא יעשה הרבה ויאמר לצורך המועד אני עושה ומתכוין כדי שתשתייר לאחר המועד עכ"ל ורמינהו וכו' ושלא לצורך המועד אסור ואע"פ שיש לו ישן מערים ושותה מן החדש וכו' הנה במערים דלעיל הוי שעושה הרבה להותיר ומערים דורמינהו הוי על חדש ויש לו ישן והחדש עושה רק לצורך המועד ולא יותר ואפ"ה מקשינן דשלא יערים סתמא נאמר דמשמע ל"ד שלא יעשה הרבה דניכר דהוי לחול. מ"מ נראה לדעת רבינו דלמסקנא ג"כ לא נדע להתיר הערמה בלא נכרת דהוי לחול שאין עושה אלא לצורך המועד בלבד והרואה יאמר חדש נוח לו מישן משא"כ בגונא דמעיקרא לעשות הרבה למען יותיר לחול נראה דלא התירו לדעת רבינו. ועל מעט לצורך יו"ט אף דעי"ז יהיה לו אשר לו ישן לחול בכה"ג הקילו וכמו דאמרינן שם הלכות מועד כהלכות כותים ואין למדין זה מזה כיון דמה שעושה הוי לצורך המועד התירו ע"י הערמה באוכל נפש אפי' במכוין כיון שאין כונתו נראה וגלוי לרואה והוה כבצנעה להלן. ולמ"ש אין לפרש במ"ש רבינו וכן כל כיוצא בזה על שיערים ויותיר אלא דברים אחרים כיו"ב:

הלכה י

עושין כל צרכי רבים במועד וכו'. עי' בנ"י בריש פ"ק דמו"ק בשם הראב"ד דצרכי רבים קדירי דבי שותפי אינן נעשים אלא בימי הבטלה משו"ה הקילו בזה עיי"ש:

הלכה טז

אין רואין את הנגעים במועד שמא ימצא טמא ונמצא חגו נהפך לאבל וכו'. עי' במל"מ במ"ש לתרץ קושית התוספות על רש"י וכתב דלדעת רש"י לר' יוסי אין אנו נמנעין מלהראות המנוגע לכהן משום דילמא יתחדש לו שום דבר המחליטו דמשום ספק אין אנו נמנעין מלהראות כיון שכבר נזקק לכהן מתחילה אלא שאם יש איזה חששה שאף אם לא יתחדש בו דבר יבוא לידי החלט בזה הוא שחושש ר' יוסי ואמר דאין רואין עיי"ש:

ונראה דאם החשש שמא נתחדש מוקמי על חזקת קמייתא שלא נתחדש אלא אם גם בעומד בעינו ימצא להחליט דדבר בחזקתו אז אין רואין ויש לעיין למ"ש רבינו במסכת נזיר בפי' משניות בפ"ט מ"ב ומובא בתוס' יו"ט דמשו"ה אזלינן בתר החזקה דספיקות מצוין כ"כ ואי אפשר לעמוד בהם עיי"ש ונראה דמהאי טעמא באיכא לברורי צריך לברר בחזקה טעם גדול בדבר דחזקת קמייתא לא הוי שום סברה אלא משום דלא נוכל להסר כל הספיקות וא"א לעמוד כמ"ש רבינו שם ומזה כיון דנוכל לברר ולעמוד על הספק צריכין לברר מדרבנן ומהאי טעמא לכאורה כיון דחזקה אין מסלק מסברה

החשש שמא יטמא ניחוש מדרבנן שלא יראה הכהן במועד כיון דאפשר לסלק את עצמו מספק ומחזקה ונראה דהנה לכאורה המצוה לראות מיד אלא כדאיתא במו"ק ז' ע"ב ביום הראותו יש יום שאתה רואה בו ויש יום שאי אתה רואה בו מכאן אמרו חתן שנולד בו נגע נותנין לו ז' ימי המשתה לו ולביתו וכו' וכן ברגל נותנין לו שבעת ימי הרגל וכו' רבי אומר אינו צריך הרי הוא אומר ופינו וכו' אם ממתינין לדבר רשות כ"ש לדבר מצוה וכו' ועי' פ"ט ה"ח מהל' טומאת צרעת עיי"ש ואם כן אם לא קרא היה מחויב להראות מיד דקרא ממעט הרגל ממילא היכא דחזקה מסייע שלא יבטל שמחת הרגל ממילא נשאר במצותו להראותו וזה שדייק במל"מ הנ"ל במ"ש כיון שנזקק מתחילה עיי"ש. ולכאורה אפי' בלא נזקק גם כן נאמר כן ולמאן דס"ל חוה"מ מדרבנן גם כן לא ביטלו מצוה דאורייתא באיכא חזקה שלא יבטל שמחת הרגל גם כנראה לרש"י שכתב המל"מ כן לדעתו דס"ל חוה"מ מדאורייתא:

ואין נושאין נשים וכו'. עי' בב"י ובמג"א בסי' תקמ"ו ובברכי יוסף שם ובספר טורי אבן חגיגה ח' מ"ש שם בהאי דבחגיך ולא באשתך עיי"ש:

הלכה כה

שוכרין וכו' עכו"ם שקיבל קיבולת מישראל אפי' היה חוץ לתחום אינו מניחו לעשותו במועד שהכל יודעין שמלאכה זו של ישראל ויחשדו אותו שהוא שכר את העכו"ם לעשות לו במועד שאין הכל יודעין ההפרש שיש בין המשכיר ובין הקבלן ולפיכך אסור. הנה מדברי רבינו כאן נראה דאפי' מפורסם שהוא בקבלנות אסור וזה כנראה נגד מ"ש רבינו בהל' שבת בפ"ו עיין בשו"ת מהרי"ט צאהלון בסי' ס"ו עיי"ש:

פרק ח

הלכה י

אין מתליעין את האילנות וכו' אבל סכין את האילנות ואת הפירות שבהן בשמן וכו'. עי' בלח"מ שהקשה דבגמרא במסכת ע"ז נראה דחוה"מ חמיר משביעית וסיכה לפירות אסרו שם אפי' בשביעית עיי"ש. ועיין בספר מעשה רוקח שכתב דלאו כללא היא דמצינו להיפך גם כן עיי"ש וכן נראה דכדאיתא בגמרא בשביעית במלאכה תליא ובמועד בטירחא וסיכה בפירות לא הוי בגדר טירחא ביותר מלאילנות אלא בשביעית יותר ענין מלאכה בזה כדאיתא שם בגמרא:

הלכה יז

אסור לעשות מלאכה בערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה כמו ערבי שבתות וכל העושה בהן מלאכה אינו רואה סימן ברכה לעולם וגוערין בו ומבטלין אותו בעל כרחו אבל אין מכין אותו מכות מרדות ואצ"ל שאין מנדין אותו חוץ מערב פסח אחר חצות שהעושה בו מלאכה אחר חצות מנדין אותו ואצ"ל שמכין אותו מכות מרדות אם לא נדהו לפי שיום י"ד בניסן אינו כשאר ערבי ימים טובים מפני שיש בו חגיגה ושחיטת קרבן. לפיכך יום י"ד בניסן אסור בעשית מלאכה מדברי סופרים כמו חוה"מ והוא קל מחוה"מ ואינו אסור אלא מחצי היום ולמעלה שהוא זמן השחיטה אבל מנץ החמה עד חצי היום תלוי במנהג מקום שנהגו לעשות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין.

בתוספות במס' פסחים נ' ע"א בד"ה מקום כתבו דמירושלמי משמע שהוא מדאורייתא וסיימו שם ונראה דאף בזמן הזה דליכא הקרבה כיון שנאסר אז אסור לעולם עכ"ל ובר"ן כתב ואפשר דמדרבנן הוא ואסמכינן אקרא ולדעת הבעל המאור בזמן הזה דליכא קרבן אינו מדינא אלא ממנהגא וברמב"ן השיג עליו דהוי דבר שבמנין שצריך מנין אחר להתירו עיי"ש ובמג"א בסי' תס"ח ס"ק א' בשם הרא"ם לחלק בין איסור גילוי וסיים לעיין בסי' ט' ושם בס"ק ז' הביא לחלק בין בטל הטעם וכתב לעיין בפ"ב מהל' ממרים ושם דעת רבינו בה"ב דאפי' בטל הטעם צריך מנין אחר הגדול בחכמה ומנין ובראב"ד השיג ע"ז עיי"ש ורבינו שסתם כאן וכנראה דאפי' בזה"ז אסור וגם כמ"ש ז"ל דדעת רבינו דהוי מדרבנן אף דמלשון מד"ס אין הכרע כמ"ש לעיל מ"מ מדכתב דקיל מחוה"מ נראה דהוי מדרבנן והכתוב מסרו לחכמים לא שייך בזה דלית לן שום רמז ע"ז וכמ"ש לעיל:

אמנם בהל' כלי מקדש בפ"ו ה"ט כתב רבינו ויום שיגיע לבני משפחה זו להביא העצים היו מקריבין עולת נדבה וזה קרבן העצים והיה להם כמו יו"ט ואסורין בו בהספד ובתענית ובעשית מלאכה ודבר זה מנהג ובה"י שם אפי' יחיד שהתנדב עצים וכו' אסור באותו היום בהספד וכו' ובעשית מלאכה ודבר זה מנהג. ובמל"מ שם עמד ע"ז ממ"ש רבינו כאן בערב פסח דאסור מדינא שהרי כתב דמנדין אותו ודוחק לו לחלק בין קרבן דכל ישראל עיי"ש גם הקשה ממס' עירובין ותענית דנראה דמדינא אסור למביא קרבן במלאכה עיי"ש:

והנה כשנדייק בלשון ירושלמי בפ"ד מ"א במס' פסחים שהביא בתוס' הנ"ל דאי' כתיב שם תזבח את הפסח בערב אין לי אלא הוא שלוחו מנין ת"ל ובשלת ואכלת מה ת"ל שם תזבח את הפסח בערב אינו בדין שתהיה עסוק במלאכתך וקרבנך קרב אבל אסרו מלעשות מלאכה כהא דתני להן כל אינש דיהוי עילוהי אעין וביכורין האומר

הרי עלי וכו' אסור בהספד ותענית ומלעשות מלאכה בו ביום. א"ר יונה אילין תמידין קרבנותיהן של כל ישראל אינון אם יהוו כל ישראל עולין לירושלים לית כתיב אלא שלש פעמים יראה כל זכורך. אם יהיו כל ישראל יושבין ובטילין והכתיב ואספת דגנך מי אוסף להן את הדגן אלא שהתקינו הנביאים הראשונים עשרים וארבע משמורות וכו' ונראה לכאורה דאיסור מלאכה משום שצריך לעמוד בעת הקרבה וכיון דתיקנו משמרות דנתרבה שלוחו כדאי' שם וא"כ י"ל כיון דא"צ בעצמו לעמוד שם מותר מהתורה במלאכה דעיקר למודא דאיסור מלאכה משם תזבח וכו' נראה דאיסור מלאכה משום שצריך שיהיה בהקרבת הקרבן ומסברה שלא יהיה עוסק אז במלאכה כדאי' אינו בדין וכו' דהוי מסברה וכמ"ש ז"ל מלתא דסברה הוי מדאורייתא דמשו"ה מקשי' ל"ל קרא סברה היא. אלא דלפ"ז הסברה בלתי מכרעת אלא עד שלא הקריב הקרבן וי"ל דאח"ז באמת מדרבנן או ממנהגא. ועיין בצל"ח ריש פ' מקום שנהגו שהקשה על מ"ש בתוס' דהוי מדאורייתא ואסור גם בזה"ז דאם הוי מדרבנן שייך לומר דבר שבמנין צריך מנין אחר וכו' אבל מדאורייתא כיון דלא שייך בזה"ז לא שייך ואין דומה מאל תגשו וכו' בפ"ק דביצה דשם נאמר אל תגשו אל אשה אבל כאן לא נאמר לא תעשו מלאכה בערב פסח עיי"ש. ולמ"ש י"ל דאחר הקרבה הוי מדרבנן גם להירושלמי עי' בירושלמי מה שמחלקים בין עולה לפסח קודם החצות עיי"ש וכ"ז י"ל מדרבנן וא"כ שייך דבר שבמנין וכו' והנה לפ"ז יש לחלק בין פסח לשאר קרבנות דהנה איתא לפיכך התקינו הנביאים הראשונים כ"ד משמרות וכו' ועי' במס' תענית שמשה רבינו ע"ה בחר בד' ואח"ז הוסיפו מימי שמואל והלאה עיי"ש. וא"כ היה בכל עת האיסור מלאכה מדרבנן ולדעת רבינו ממנהגא. אבל בפסח שהביא כל אחד בפני עצמו אף דאפשר ע"י שלוחו לרוב היה גם הוא עסוק בו ומצותו בכך שיהיה נעשה בו ולא ע"י שלוחו דלא שייך בקרבן ומשו"ה בפסח מדינא משא"כ בשאר קרבנות ממנהגא:

והנה זה שכתבתי לדייק דדעת רבינו דהוי מדרבנן מדכתב וקל מחוה"מ בלתי מוכרע דיש לפרש דקאי על לאח"ז מה שכתב ואינו אסור אלא מחצי היום ולמעלה וכו' ובסמ"ג ל"ת ע"ה אמנם הוא קל מחוה"מ שהרי אינו אסור אלא מחצי היום שהוא זמן שחיטה וכו' נראה מפורש דקל מחוה"מ קאי לענין זה בלבד וכן כתב ברא"ם שם עיי"ש מ"ש בענין זה ולמ"ש בזה"ז כמו בשאר קרבנות לדעת רבינו ממנהגא בלבד וצ"ע על סתימת לשונו אם לא נאמר בפסח היה מעיקרא מדרבנן מטעם שכתבתי ואפי' לאחר הקרבה משא"כ בשאר קרבנות אלא דהרי דעת רבינו כשבטל הטעם בטל האיסור ועכ"פ מ"ש

רבינו ומכין וכו' בזה"ז צ"ע. ועי' בפר"ח בסי' תס"ח ובפרי מגדים באשל אברהם שם ובלבוש שם: